

68. Keskiviikkona 3 päivänä kesäkuuta 1992

kello 13

Päiväjäristys

Ilmoituksia

Vaaleja:

1) Valtiovarainvaliokunnan täydennys-
vaali 1984

Ulkopuolella päiväjäristys-
tyksen

annetaan vastaus ed. Kalliomäen ym.
väläkysymykseen n:o 2 hallituksen suunnittelemissa opetustoimen säästötoimenpiteistä

Pöydällepanoa varten esitellään:

2) Perustuslakivaliokunnan mietintö
n:o 5 hallituksen toimenpiteistään vuonna
1990 antaman kertomuksen johdosta (K 4/
1991 vp) 2097

3) Valtiovarainvaliokunnan mietintö
n:o 21 Eduskunnan tilintarkastajien kertomuksesta vuodelta 1991 (K 4)

4) Valtiovarainvaliokunnan mietintö
n:o 22 hallituksen esityksen johdosta laiksi
tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta
(HE 62)

5) Sosiaali- ja terveystvaliokunnan mietintö
n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi
rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muuttamisesta
(HE 74)

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat E. Aho, S-L. Anttila, Astala, Aula, von Bell, Björkenheim, Halonen, Hassi, Hautala, Jokiniemi, Jäätteenmäki, Kalli, Kallis, Karhunen, Kasurinen, Kauppinen, Kautto, Korkea-joja, Lamminen, V. Laukkanen, Laurila, J. Leppänen, Lindroos, Lipponen, Luukkainen, Morri, A. Ojala, Pekkarinen, S. Pietikäinen, Rask, Riihijärvi, T. Roos, Saastamoinen, Salolainen, Seppänen, Takala, Törnqvist, Vehkaoja, Viljamaa, Vuorensola ja Väistö.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat T. Roos, Laurila, E. Aho, Hautala, Vehkaoja, V. Laukkanen, Saastamoinen, Kalli, Jäätteenmäki, Kauppinen ja Jokiniemi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat von Bell, Hautala, Jokiniemi, Jäätteenmäki, Kalli, J. Leppänen, Pesälä, Saastamoinen, Vuorensola ja Väistö, tästä ja huomista päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Hassi ja Luukkainen sekä tämän kuun 5 päivään yksityisasioiden vuoksi edustajat Björkenheim, Halonen, Lindroos ja Riihijärvi.

Uusi hallituksen esitys

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella viime toukokuun 27 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 73, joka nyt on edustajille jaettu.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Valtiovarainvaliokunnan täydennysvaali

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksen 1) asiana on valtiovarainvaliokunnan täydennysvaali.

Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan jäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi on tullut ehdokaslistan mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan jäseneksi ed. Mattila.

Asia on loppuun käsitelty.

Ed. Kalliomäen ym. välikysymys hallituksen suunnittelemista opetustoimen säästötoimenpiteistä

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen opetusministeri Uosukainen vastaa ed. Kalliomäen ym. allekirjoittamaan välikysymykseen n:o 2 hallituksen suunnittelemista opetustoimen säästötoimenpiteistä.

Sitten kun välikysymykseen on annettu vastaus ja sen johdosta aiheutunut keskustelu on julistettu päättyneeksi, esitän eduskunnan hyväksyttäväksi sen päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon, joka on säädetty valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentissa.

Niiden, jotka eivät hyväksy tällaista yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä, tulee valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 3 momentin mukaan jo keskustelun aikana tehdä ehdotuksensa asian valiokuntaan lähettamisestä tai perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen hyväksymisestä.

Myös työpäiväjärjestyksen 52 §:n 2 momentissa tarkoitettu ehdotus päätöksen teon siirtämisestä on tehtävä, ennen kuin keskustelu on julistettu päättyneeksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Välikysymykseen vastaten lausuu

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Herra puhemies! Mikäli nyt esillä oleva välikysymys käynnistää keskustelun koulutoimen taloudellisuudesta, välikysymyksestä on ollut hyötyä. Kysymyksen epäanalyyttisyys kuitenkin herät-

tää epäilyjä, että tämä ei ollut kysyjän tarkoitus. Välikysymyksessä on virheellisiä väittämiä sekä yleistyksiä, jotka antavat harhaanjohtavan kuvan opetustoimen tilasta ja säästösuunnitelmista. Välikysymyksessä väitetään, että "koulutusjärjestelmäämme ollaan romuttamassa". Väitettä ei ole millään lailla perusteltu, mikä olisikin vaikeaa, koska tällainen väite ei pidä paikkaansa. Paniikkimielialan lietsomiseen ei ole aihetta.

Suomessa viime vuosikymmenet ovat olleet koulutuksen nopean laajentamisen kautta. Maassamme on alueellisesti kattava peruskouluverkko, ja myös lukion ja ammatillisen koulutuksen saavutettavuuden suhteen Suomi on huippumaa. Noin 70 prosenttia 6-vuotiaista osallistuu esiopetukseen tai sosiaalitoimen alaisena järjestettyyn päivähoitoon. Jokaista peruskoulun ja lukion päättäneitä kohden on noin 1,3 opiskelupaikkaa ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Suomessa on myös poikkeuksellisen kattava korkeakouluverkosto ja parhailaan kokeillaan ammattikoulujärjestelmän toimivuutta. Olemme kansakuntana tähänneet koko väestön koulutustason nostamiseen ja siinä onnistuneet. Tähän tavoitteeseen myös nykyinen hallitus sitoutuu.

Olemme vuosia saaneet elää poikkeuksellisen suotuisten taloussuhdanteiden varassa, jolloin koulutoimeen ja muihin palveluihin on voitu jatkuvasti lisätä resursseja. Kun talouden suhdanteet ovat kääntyneet, koulumenojen sopeuttaminen kansantalouden muuttuneisiin ehtoihin vaatii toimia, joihin ei ole pitkiin aikoihin totuttu.

Muuttunutta asiatilaa ei ole kuitenkaan syytä ylidramatisoida. Väitteet koulutusjärjestelmän romuttamisesta ovat katteettomia, koska järjestelmän perusrakenteisiin ei kosketa eikä koulutustavoitteista tingitä. Toteutetuilla ja suunnitelluilla koulutoimen säästötoimilla julkisen talouden koulutusmenot sopeutetaan muutaman vuoden takaiselle tasolle. Kukaan kouluoloja tunteva ei tuossa vaiheessa väittänyt, että koululaitos olisi ollut romutuskunnossa ja romutettu.

Paitsi taloudelliset realiteetit koulutukselle ja tutkimukselle asettavat 1990-luvulla uusia haasteita monet yhteiskunnalliset ja yleismaailmalliset toimintaympäristön muutokset. Väestön kehitys, uuden teknologian käyttöönotto, kansainvälistymiskehitys ja ympäristön sietokyvyn asettamat rajat muokkaavat 1990-luvun koulua. Koulutuksen on pystyttävä palvelemaan yhteiskuntamme kaikkia jäseniä alati muuttuvissa ja monesti ennakoimattomissa olosuhteissa.

Valtioneuvosto on 20. marraskuuta 1991 hyväksynyt koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosiksi 1991—96. Koulutusjärjestelmää kehitetään jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti painopisteen ollessa koulutustason nostamisessa, koulutussisältöjen uudistamisessa sekä opetuksen yksilöllistämässä ja valinnaisuuden lisäämisessä.

Herra puhemies! Jos vertaamme opetustoimen sopeutusta niihin toimiin, joihin yksityinen sektori on joutunut turvautumaan lamasta selvitäkseen, on jokaisen tunnustettava, että koulutoimen saneeraus kuitenkin toteutetaan varovaisesti ja pehmein ottein. Hyvien suhdanteiden aikana koulumenojen kriittiseen arviointiin ei ollut tarvetta eikä menojen suuruutta tai kohdentamista ole asetettu kyseenalaiseksi. Vasta laman aikana havahdutaan ongelmiin, joita koulutuksen taloudellisuuden arvioinnin laiminlyönti on aiheuttanut.

Maassamme on pitkään hyväksytty itsestäänselvyytenä ajatus, jonka mukaan koulutus on niin arvokas asia, ettei sen yhteydessä voida keskustella järjeistämisen ja taloudellisuuden välttämättömyydestä. Ajattelutapa on johtanut siihen, että laman vaatimat menosupistukset koetaan koulutuksen huononnuksiksi silloinkin, kun entiset tehtävät hoidetaan uudella tavalla ja entistä pienemmillä yksikkökustannuksilla. Kouluväen oma haluttomuus käydä periaatteellista keskustelua erilaisten kouluratkaisujen taloudellisuudesta johtuu varmasti koulutoimen keskitetystä hallintoperinteestä, jossa totuttiin siihen, että kaikki määrättiin ylhäältä.

Uudessa taloudellisessa tilanteessa joudumme kysymään, ovatko taloudellisesti lihavina vuosina sijoitetut voimavarat koituneet optimaalisesti opetuksen ja oppimisen hyväksi. Suomella on ollut varaa rakentaa koulutusjärjestelmäänsä vanhoille rakenteille entisiä purkamatta tai mistään luopumatta. Entisten päälle on luotu uusia kouluasteita, pidennetty koulutusaikoja ja laajennettu opettavan tiedon määrää ja paisutettu tutkintotavoitteita.

Koulutuksen kehittäminen on perustunut aikakaudelle ominaisesti määrälliseen kasvuun ja saavutettavuuden tasa-arvon korostamiseen. Aikoinaan perustellut ja välttämättömät uudistukset on nyt nähtävä uudessa valossa. Elinkeinorakenteen muutokset ovat nostaneet esiin tarpeita järjeistää oppilaitosverkostoa. Samoin ammatillisen koulutuksen koulutuspituudet joillakin aloilla ovat kohtuuttoman pitkät sekä koulutet-

tävien että työelämän kannalla. Maahamme luotu raskas ja moniportainen koulutuksen hallinto on nykyisessä tilanteessa tarpeeton. Nyt on määrän sijasta panostettava laadun parantamiseen.

Välikysymyksessä annetaan virheellinen kuva vuosi sitten toteutetuista säästötoimista. Kysymyksessä viitataan opetusministeriön ja kuntien keskusjärjestöjen allekirjoittamaan pöytäkirjaan, jossa yhteisesti suositeltiin, mille tasolle koulutoimen talousarviot olisi mitoitettava. Välikysymyksessä väitetään, että hallitus tällä toimellaan sivuutti eduskunnan. Välikysymyksen tekijät tuskin itsekkään ovat sitä mieltä, että eduskunta voisi päättää, mille tasolle itsehallintoa nauttivat kunnat budjettinsa loppusumman määrittelevät. Kyse oli yhteisestä suosituksesta, ei mistään ”hallinnollisista päätöksistä”, niin kuin välikysymyksessä väitetään.

On täysin mahdotonta arvioida, kuinka paljon yhteinen suositus vaikutti kuntien talousarviopäätöksiin. Kuntien verotulojen kertymä osoittautui jo vuosi sitten odotettua huomattavasti pienemmäksi, ja niiden oli pakko tehdä loppuvuodesta miinusmerkkisiä lisätalousarvioita. Viime kesänä kuntien rahoitusvaje arvioitiin noin 4—5 miljardiksi markaksi, mikä vastasi laskennallisesti noin pennin korotuspainetta veroäyrin hintaan. Säästösuosituksesta riippumatta kuntien oli siis jo vuosi sitten leikattava menojaan.

Tulkoon todetuksi, että kuntien ensi vuoden rahoitusaliijämäksi on laskettu runsas 10 miljardia markkaa, mikä on yli 3 veroäyripeniä kuntien taloudessa. Sen kattaminen vaatii väistämättä kuntien sosiaali-, terveys- ja koulutusmenoista säästämistä täysin siitä riippumatta, mihin toimiin valtio ryhtyy. Kunnilla ei ole vaihtoehtoja. Jolleivät ne sopeuta toimintojaan taloudellisiin tosiasioihin, on edessä törmäys, jota yrityssektorilla kutsutaan konkurssiksi.

Nyt suunniteltujen koulutoimen säästöjen suuruudesta on esitetty reippaasti ylisuuria arvioita. Ensi vuoden alusta voimaan tulevan valtionosuusjärjestelmän aikana valtio voi peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten valtionosuusmenoihin vaikuttaa käytännöllisesti katsoen vain yhdellä tavalla: yksikköhintaa alentamalla. Toinen keino olisi leikata koulutukseen otettavien oppilaiden määrää, mutta sitä keinoa hallitus ei käytä.

Säästöjen suuruuden arvioimiseksi on tärkeää tietää, miten yksikköhinnat määritellään. Pohjana ovat toteutuneet koulukustannukset vuonna 1990. Tuolloin elettiin korkeasuhdanteen aikaa

eivätkä kunnat juuri hillinneet menojen kasvupaineita, vaikka suhdannekäänteeseen varautuminen olisi sitä viimeistään silloin vaatinut.

Vuoden 1990 toteutuneita keskimääräisiä opiskelukohtaisia kustannuksia korotetaan vuosina 1991—93 toteutuneiden ja toteutuvien toiminnan muutosten ja palkka- ja hintaindeksien muutosten mukaisesti. Säästö tehdään näihin korkeasuhtanteen mukaisesta lähtötasosta laskettaviin yksikköhintoihin.

Kun yksikköhinnat määritellään vuoden 1990 tilanteen pohjalta, kaikki tämän ajankohdan jälkeen tehdyt yksikköhintoja alentavat säästöt vähentävät kuntien mutta eivät valtion osuutta. Jo tehdyistä toimenpiteistä aiheutuu yli 500 miljoonan markan bruttosäästö, mikä on kolmannes yksikköhintojen alentamisesta aiheutuvista bruttokustannuksista. Kyseessä ei ole siis 8 prosentin lisäsäästövelvoite aikaisempien säästöjen päälle, kuten on asiantuntemattomasti väitetty.

Hallitus toteuttaa valtionosuusuudistuksen suunnitelmien mukaisesti. Kyseessä on merkittävin julkisen talouden keskinäisiä suhteita säätelevä uudistus sotien jälkeen. Ymmärrettävistä syistä eri intressipiireillä on erilaiset näkemykset uudistuksen yksityiskohdista, joten eduskunnassa käsiteltävänä oleva esitys on monenlaisten kompromissien tulos. Kuntien keskusjärjestöt ovat sitoutuneet myötävaikuttamaan esityksen läpimenoon.

Hallitus on opetustoimen säästöpäätöksessä ilmoittanut, että vuoden 1993 yksikköhintojen alentamisesta säädetään lailla. Lain yksityiskohdaisesta sisällöstä ei ole vielä päätetty. Tarkoitus on ollut, että kunnat omilla päätöksillään sopeuttavat toimintansa yksikköhinnan alennusta vastaavasti, jolloin kuntien ja valtion välinen kustannustenjakoa ei muutu.

Kustannustenjaon säilyttämiseen sisältyy epävarmuustekijöitä sen takia, että tilanteen ylläpitämiseksi on myös kuntien tehtävä säästöpäätöksiä. Valtion päätöksillä ei kuntia velvoiteta toimintojen supistamiseen, mutta valtioneuvoston säästöpäätös on perustunut käsitykselle, että kunnat oman taloudellisen tilansa pakottamina joutuvat joka tapauksessa karsimaan koulu- ja muita menojaan.

Valtioneuvoston yksimielinen periaatepäätös pitää sisällään seuraavia kokonaisuuksia:

Valtion menoja myöhennetään. Vuoden 1992 valtionosuuksien osasuoritukset jaksotetaan tasaisin vuosina 1993—97 maksettaviksi. Mahdollisuutta perustamishankkeiden jälkirahoitukseen jatketaan.

Valtion menoperusteita pienennetään. Valtionosuuden perustaksi vahvistettavia yksikköhintoja alennetaan 8 prosenttia. Valtion oppilaitosten toimintamäärärahat mitoitetaan 7 prosentin säästön mukaisesti. Kansanopistojen ja ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten toiminta-avustuksia pienennetään 10 prosenttiyksikköä.

Valtion ja kuntien tuloja lisätään. Oppilaitoksen ylläpitäjä voi periä oppilailta maksuja, jotka voivat olla enintään 500 markkaa lukukaudessa. Iltaopiskelijoilta poistetaan maksuton ateriaetu.

Toimintaperusteita muutetaan. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden viikoittaisten oppituntien määrää vähennetään. Peruskoulun opettajan virkojen ns. armonvuosisijärjestelmä poistetaan osana siirtymistä laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään. Ammatillisten oppilaitosten tuntikehysten laskennassa huomioon otettavan ensimmäisen vuosiluokan vähimmäiskokoa korotetaan kahdella opiskelijalla.

Toimintaa rajoitetaan. Kansalais- ja työväenopistojen valtionosuusperustana olevaa tuntimäärää vähennetään. Opintokeskusten opetuksen määrää vähennetään 10 prosenttia. Aikuiskoulutuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen vuosiopiskelijamäärä vähennetään 33 500:aan.

Herra puhemies! Valtioneuvoston periaatepäätös sisältää kuntiin ja muihin oppilaitosten ylläpitäjiin kohdistuvien velvoitteiden väljennyksiä, jotta niillä on keinot kattaa 8 prosentin yksikköhinnan alentamisesta aiheutuvat tulonvähennykset järkeväksi näkemällään tavalla.

Kunnille ja ylläpitäjille on annettu mahdollisuus tuloja lisäämällä sopeuttaa toimintansa säästötilanteessa. Hallitus on asettanut mahdollisten oppilasmaksujen käytölle 500 markan rajan lukukaudessa ja aikoo tarkoin seurata, mitkä ovat lukukausimaksujen vaikutukset koulutuksen saavutettavuuteen ja koulutusmotivaatioon. (Ed. Rinne: Eivät työttömät pysty maksamaan!) Koulutuksen täydellisestä maksuttomuudesta luopuminen ei kuitenkaan johda väitettyyn eriarvoisuuteen, saati välikysymyksessä esitettyyn uhkakuvaan, että ihmisoikeuksien toteutuminen tehtäisiin kansalaisten varallisuudesta riippuvaksi. (Ed. Rinne: Kunnan ruokalaput köyhien mukuloille!)

Uuden valtionosuusjärjestelmän ja viime aikoina noudatetun hallintotavan mukaista on, ettei valtio osoita säästökohteita erikseen, vaan päätökset säästöjen kohdentamisesta tehdään kunnissa. Varmasti monelle kunnalliselle päättä-

jälle olisi helpompaa, jos valtio päättäisi heidän puolestaan säästökohteista. Hallituksen johdonmukainen linja kunnallisen itsehallinnon vahvistamiseksi edellyttää, että myös vaikeat ratkaisut on voitava uskoa kuntien päätettäväksi tarkoituksenmukaisella tavalla. (Ed. Laine: Siis 200 miljoonan säästöt maksetaan kunnilla!)

Arvoisa puhemies! Säästöjen joustovara on koulutoimen kannalta tarpeellinen, koska kuntien olosuhteet poikkeavat toisistaan merkittävästi. Kuntien kouluverkostot ovat tiheydeltään erilaisia, koulumatkat vaihtelevat, erilaiset oppilaitokset edellyttävät erilaista välineistöä, saaristokunnissa ja harvaan asutuilla alueilla koulutoimen kustannusrakenne on aivan erilainen kuin suurissa kaupungeissa.

Esimerkiksi kuntien peruskoulumenot olivat oppilasta kohden korkeimmillaan 56 121 markkaa ja pienimmillään 13 100 markkaa. Lukiomenot olivat vuonna 1990 oppilasta kohden 82 170 markasta 8 660 markkaan. Ammatillisten oppilaitosten käyttömenot olivat oppilasta kohden 205 949 markasta 19 185 markkaan.

Kun edellä todettujen lukujen perusteella rahaa käytetään samaan tehtävään yli kymmenkertaisesti, olisi vääräys kuntia kohtaan pakottaa kaikki kunnat samaan valtakunnalliseen säästömuotiin. Osa kustannuseroista on selitettävissä maamme erilaisilla olosuhteilla ja erityistarpeilla, mutta esitetyt luvut herättävät myös kysymyksen, onko taloudelliseen koulunpitoon kiinnitetty riittävästi huomiota menneinä vuosina.

Nopeasti heikenneessä julkisessa taloudessa joudutaan tekemään myös nopeasti vaikuttavia säästöjä. Opetusministeriö on käynnistänyt laajan ohjelman, jolla opetustoimi pyritään saamaan toimivaksi ja laadukkaaksi niin, että sen edellyttämät voimavarat ovat samalla koko kansantalouden kannalta kestäväällä pohjalla. Tällaisella rakenteellisella kehittämisellä jatkossa voidaan mahdollisesti korvata joitakin nyt tehtyjä säästötoimia. Tässä ohjelmassa keskitytään erityisesti seuraaviin kokonaisuuksiin:

Ensinnäkin koulutuspituudet, toiseksi oppilaitosverkoston tarkoituksenmukaisuus, kolmanneksi kouluhallinnon määrä ja sisäinen tehtävänjako ja neljänneksi koulunjohtollisen työn muuttaminen entistä tulosvastuullisemmaksi.

Koulutusjärjestelmämme suorituskyky on optimoitava. Liian kalliit ja tehottomat rakenteet ja karsittava, jotta voimavarat voidaan kohdistaa uusien tavoitteiden saavuttamiseen. Sel-

vää on, että muuttuneissa taloudellisissa oloissa joudutaan aikaisempaa huolellisemmin arvioimaan, millaisella kustannusosuudella yhteiskunta osallistuu koulutukseen. Koulutoimen säästö-
päättökset eivät ole suomalainen keksintö, vaan useissa länsimaissa on jouduttu turvautumaan vastaaviin toimiin, vieläpä paljon rajummin ottein. (Ed. Rinne: Ei se Reaganin tyyli ole missään toiminut oikein!) — Itäisissä maissa ei ole edes, mistä säästää ja leikata. (Ed. Rinne: Minä en edusta itäisiä maita, vaan sosialidemokraatteja!)

Harjoitetusta koulutuspolitiikasta on välitys-
symyksessä annettu tietoisin vääristynyt kuva. Säästötoimista huolimatta koulutointa kehitetään monin tavoin. Ensimmäisenä askeleena kohti entistä yksilöllisempää, monipuolisempaa ja tuloksellisempaa koulutusta on peruskoulun ja lukion tuntijaon uudistaminen. Siitä on valmistunut kuluvana keväänä ehdotus, jota käsitellään myöhemmin. Uudet tuntijaot ja niihin perustuvat uudet opetussuunnitelmat on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 1994. (Ed. Laine: Ei säästetä siinä!)

Koulutusjärjestelmän joustavuuden ja valinnaisuuden lisääminen parantaa oppimismotivaatiota. Nyt on aika pyrkiä koulutustason kohottamiseen kiinnittämällä huomiota koulutuksen pääasiaan: oppimiseen. Kun lapset, nuoret ja vähän vanhemmatkin uhraavat aikaa, rahaa, hikeä ja vaivaa kehittääkseen itseään ja hankkimaan koulutusta, on varmistettava, että koulutus on laadukasta ja vaivan arvoista.

Peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa kokeillaan nuorisostaan uudenlaisia opintoja, samoin ammattikorkeakoulujen kokeilutoiminta saadaan käyntiin. Hallitus on antanut hiljattain eduskunnalle lakiesityksen lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistoiminnasta, jossa ilman kokeilumenettelyä oppilaitokset voivat tarjota oppilaille mahdollisuuksia käyttää hyväkseen muun kuin ns. kotikoulun tarjoamia opintoja. Kehittämissuunnitelmassa valtioneuvosto on sitoutunut luomaan edellytykset siirtyä luokattomaan lukioon vuonna 1994.

Ammatillisen koulutuksen kehittämisen tavoitteena on mm. koulutuksen laadun parantaminen, koulutusrakenteen joustavuuden lisääminen ja jatko-opintomahdollisuuksien kehittäminen sekä toiminnan tehostaminen. Ammatillisen koulutuksen koulu- ja opistoasteen osittain rinnakkainen rakenne muutetaan peräkkäiseksi. Opetussuunnitelmien perusteita uudistetaan nykyistä enemmän joustavuutta ja valinnaisuutta sisältäviksi.

Opiskelijoiden itsenäisen, omatoimisen opiskelun osuutta lisätään ja opettajan työtä kohdistetaan nykyistä enemmän opiskelun ohjaamiseen valtioneuvoston hyväksymän koulutuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti. Saman sisältöinen kehittämisperiaate sisältyy myös valtioneuvoston periaatepäätökseen 14 päivänä toukokuuta 1992 opetustoimen säästötoimenpiteistä.

Työpaikkakeskeisten opiskelumuotojen lisäämiseksi laajennetaan oppi- ja koulutussopimusten käyttöä sekä muuta opiskelijoiden työharjoittelua. Näin vahvistetaan elinkeinoelämän ja koulutuksen käytännön yhteyksiä. Selvitysmiehen työn pohjalta oppisopimuslainsäädäntö on tarkoitus uudistaa jo vuoden 1993 alusta. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen kehitetään näyttötutkintojärjestelmä, jossa tutkinnon suorittaminen perustuu todelliseen osaamiseen ja on riippumaton ammattitaidon hankkimistavasta.

Uuden koulutuspoliittisen linjan mukaisesti on hallintoa kevennetty. Koulutoimen keskusvirastot, kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus, lakkautettiin keväällä 1991. Uutta opetushallitusta kehitetään koulutuksen asiantuntijavirastona ja sen hallinnollisia tehtäviä karsitaan nopeassa tahdissa. Näin on luotu mahdollisuus opetushallituksen supistamiseen vuodessa 120 viran verran, ja samaa tahtia on tarkoitus jatkaa niin opetushallituksessa kuin läänien kouluosastoissa. Vapautuvat voimavarat voidaan kohdistaa koulutuksen ytimeen: oppimisen turvaamiseen.

Koululainsäädäntöä on karsittu ja väljennetty, mikä on merkinnyt kuntien ja koulujen itsemääräämisoikeuden lisääntymistä. Uuden valtionosuuslain voimaantuloon on kytketty joukko koulun toiminnallisten säännösten uudistamisia, jotka lisäävät opetuksen vaihtoehtoja. Keskusjohtoisesta valtion ohjauksesta ollaan hyvää vauhtia luopumassa ja päättävältä siirretään sinne, missä varsinainen toiminta tapahtuu.

Tuoreimpana osoituksena hallituksen halusta vapauttaa koulutointa keskushallinnon otteesta on peruskoulu- ja lukioasetuksen muutos, jolla luovutaan oppikirjojen tarkastus- ja hyväksymismenettelystä. Kyseessä ei ole pelkästään byrokratian purkamistoimi, vaan ratkaisulla on myös pedagogiset ulottuvuudet, koska samalla opetus pyritään vapauttamaan liiallisesta oppikirjasidonnaisuudesta.

Herra puhemies! Kuten edellä esitetystä käy ilmi, väite koulutusjärjestelmämme romuttamisesta on täysin virheellinen. Hallitus jatkaa kou-

lutuksen kehittämistä pyrkimyksenä saada aikaan yhä parempia tuloksia niukoillakin voimavaroilla. (Ed. Rinne: Puhetta ilman katetta!) Välikysymyksen teon yhtenä motiivina saattaa olla, että hallituksen linja koulutuksen kehittämisessä entistä joustavampaan, valinnaisempaan ja yksilöllisempään suuntaan ei miellytä välikysymyksen tekijöitä. Siksi on tärkeää, että tässä yhteydessä käydään keskustelua paitsi säästöistä myös siitä, mihin suuntaan oppositio haluaa suomalaista koulua kehittää. Välikysymys ei siitä osviittaa anna.

Välikysymyksen johdosta syntyy seuraava

Keskustelu:

Ed. K a l l i o m ä k i : Puhemies! Esko Aho ja hänen hallituksensa vastaavat tänään kolmannen välikysymyksen, jonka sosialidemokraatit ovat jättäneet. Kolme välikysymystä runsaan vuoden sisällä on aika paljon. Mutta heittäköön ensimmäisen kiven sosialidemokraatteja kohti hän, joka voi väittää, että Ahon hallituksen politiikka talouden, työllisyyden ja nyt koulutuksen saralla olisi ollut jonkin vähemmän kuin välikysymyksen arvoista.

Sanonkin tässä ja nyt, että sosialidemokraatin eduskuntaryhmä käyttää välikysymysinstituutiota kaikella sen vaatimalla painolla ja vakavuudella pyrkien kaatamaan huonon hallituksen. Juuri siksi välikysymyksemme kohteena oleva asiakin on painavin mahdollinen: tämän hyvän Suomemme tulevaisuuden keskeisin menestystekijä koulutus ja sitä uhkaava kurjistuminen.

Hallituksen tekemät koulutuksen leikkauspäätökset muodostavat sekavan paketin vastuun pakoilua, kuntien syyllistämistä, talouspoliittista taitamattomuutta, iskuja opiskelijoitten vyön alle ja hyökkäystä puolustuskyvyttömimmän kansanosan, lasten ja nuorten hyvinvointia vastaan, kaikkea tätä, ministeri Uosukainen, kaikkea tätä.

Ja silti sanon: kunpa siinä olisikin kaikki. Ratkaiseva kysymys nimittäin kuuluu: Mitä oikein on tekeillä? Onko kyseessä vain säästöleikki Viinasen hiekkalaatikolla vai jotakin suurempaa? Jos kyse olisi vain uudesta ahaa-elämyksestä Ahon ja Viinasen yhteisessä ideariihessä, voisi kaiken kurjuudenkin keskellä vielä todeta, että Ahon hallitus on pelkkä pilvinen päivä Suomen kansan taipaleella. Mutta, arvoisat edustajat, siitä ei pelkästään ole kyse, ei alkuunkaan. Siksi

Ahon hallitus on tälle maalle onnettomuus ja tälle kansalle ansaitsematon kohtalo. Tästä hallituksesta on päästävä eroon. Sen vuoksi sosiaalidemokraatit ovat tehneet tämän koulutuspoliittisen väläkysymyksen.

Mistä siis on perimiltään kysymys? Mihin johtavat Viinasen viattomat miljardileikkaukset, mihin niillä tähdätään joko tietoisesti tai tiedostamatta?

Vastaus on, että hallituksen toimet työntävät Suomea selkä edellä kohti menneisyyttä, kohti eriarvoisuuden, sormella osoitettavan luokkajon ja, mikä pahinta, kateuden ja tehottomuuden yhteiskuntaa, jossa valinnan ja yksilön vapaus koskettavat vain osaa kansasta toisen, sen suuremman, nuollessa näppejään. Myönnän, että tämä on paljon sanottu, mutta perustelen sen.

Hallituksen säästöpäätökset merkitsevät väijäämättä suurempia luokkakokoja, ateria- ja muiden etujen leikkaamista sekä paluuta luku-kausimaksuihin. Ne merkitsevät tehottomampaa opetusta, koululaisten kastijakoa ja kaksinkertaista koulutusveroa lapsiperheille. Lukukausimaksuja on talouden ohella puolusteltu julkisuudessaakin kasvatuksellisin perustein. Koulutuksen ei kuulemma pidä olla ilmaista, jotta lapset ja heidän vanhempansa ymmärtäisivät sen arvon. Kummallinen, outo väite. Onko siis todella niin, että koulu, sen opettajat, ovat opettaneet lapsille ja yhteiskunta aikuisille jäsenilleen, että koulutus tai jokin sen osa on Suomessa ilmaista? Jos näin on, on tehty käsittämätön historiallinen ja kasvatuksellinen virhe.

Jokaisen kouluikäisen lapsen ja jokaisen aikuisen tässä maassa pitäisi tietää, että koulutus maksaa. Se maksaa, ja hyvä koulutus maksaa yleensä enemmän kuin huono. Sekin pitäisi jokaisen tietää ja sen tiedon pitäisi olla yksi koulun kasvatuksellisista peruspilareista, että koulutukseen on kerätty ja kerätään varat verotuksen ja vastaavan yhteisen osallistumisen kautta. Näin vahvistetaan oikeudenmukaisuuden toteutumista, tasataan hiukan yhteiskunnan tasa-arvottomuutta ja saadaan laajemmin lahjakkuutta kansakunnan käyttöön.

Arvoisa puhemies! Nykyisessä koulutus- ja koulujärjestelmässämme on paljonkin parantamisen ja tehostamisen varaa. Siinä on sivistykselle edelleen sijaa, jos niin sopii sanoa, mutta puutteineenkin se on rakenteellisesti toimiva pohja uudistustyölle. Keskustapuolue, siis nykyinen Suomen keskusta, ja muutamat muutkin ovat olleet sitä yhdessä sosiaalidemokraattien kanssa rakentamassa. Sanon, että laajaa koulu-

tuksen uudistusta, joka etenee kohti jatkuvan koulutuksen periaatetta, voidaan pitää menneen punamultayhteistyön ehkä suurimpana saavutuksena. (Ed. Luttinen: Näin on!)

Nyt keskusta on valmis säästämisen nimessä, kuten tekopyhästi sanotaan, käynnistämään purkuohjelman, paluun eriarvoistavaan menneisyyteen, koulutusjärjestelmään, joka lähtee siitä, että kansakunnan voima ei ole koko kansassa, vaan siinä kansanosassa, jolle kohtalo on antanut perimän tai perinnön muodossa parhaat valttikortit käteen. Tästä koulutusfilosofiasta ja sen toimivuudesta on maailmassa riittävästi esimerkkejä. On reaganilainen koulutuspolitiikka lännessä ja kommunistinen kaaderipolitiikka idässä. Eikö niissä ole varoitusta kylliksi?

Lahjakkuudessa, osaamisessa ja yrityshengessä on Suomen tulevaisuus, mutta koulutusjärjestelmän on lähdeittävä siitä, että yksilöllinen lahjakkuus, josta koko yhteiskunta hyötyy, vaatii kasvualustakseen panostuksen koko kansakunnan lahjakkuuteen.

Tässä väläkysymyskeskustelussa olemme siis perimmäisten kysymysten äärellä, emme missään pikku säästöleikeissä, ministeri Uosukainen. Oletteko, arvoisat keskustan edustajat ja myös muut hallitusryhmien edustajat, arvioineet hallituksen koulutuspoliittista toimintaa tällä perusteella? (Ed. Luttinen: Eivät ole! — Ed. Gustafsson: Kuullaan se kohta!)

Kummallisinta mutta samalla jotenkin lohdullista on, että itse opetusministeri Uosukaisen käytös tämän säästöprosessin tiimoilla viittaa siihen, että hän ei ainakaan vielä olisi ehtinyt katsoa nurkan taakse, tulevaisuuteen. Kaikella kunnioituksella, arvoisa opetusministeri, käytäytymisensä on ollut sekavaa, eikä se selventynyt äskeisen puheenvuoronne saatossa. Viimeistään nyt tarvitaan selvitys siitä, oletteko osallistunut ja mistä lähtien leikkauspäätösten suunnitteluun vai ovatko hallituksen kovat pojat koplissa päättäneet puolestanne kysymättä, kuulematta ja piittaamatta. (Ed. Luttinen: Ovati!) Olette selityksen velkaa, ja enemmänkin. Onko tulevaisuusministeriö, silläkin nimellä opetusministeriötä pitäisi voida kutsua, vain isojen poikien kynnysmatto, johon pyyhitään kurat valtiovarainministeriön miljardisaappaista, vai onko sillä sittenkin oma tahto ja jos on, missä budjettipäätöksissä se tahto näkyy? Missä hyväksymistänne päätöksistä toteutuu äskeisessä puheessanne kertomanne vaatimus, että koulutuksen on kyettävä palvelemaan kaikkia yhteiskunnan jäseniä. (Ed. Laine: Se jäi viime eduskuntaan!)

Oli miten oli, todellisuus kertoo, että Viinasen virus on tietoisesti istutettu koko hallitukseen, joka tietäen tai ymmärtämättömyyttään levittää sitä kaikkialle suomalaisen yhteiskuntaan. Hyvät edustajat! Ainut klinikka, joka voi Viinasen viruksen nujertaa, on Suomen eduskunta. Se on meidän tehtävämmme.

Hetkellisten, vaikka kuinkakin pahojen, talousvaikeuksien takia on likinäköistä säästää asioista, jotka ovat pitkän aikavälin taloudellisen kasvun rakennuspilareita. Koulutuksen taloudellinen tuotto ei näy yhtenä eikä vielä useampanaakaan budjettivuonna. Kaikenlaiset investoinnit henkiseen pääomaan kantavat, valitettavasti, hedelmää vasta 10—20 vuoden ajalla. Vaikka koulutuksen vaikutukset työn tuottavuuteen eivät olekaan nopeasti hyödynnettävissä, näkyvät supistukset itse koulutusjärjestelmässä nopeasti ja peruuttamattomasti.

Koulutusmenojen leikkaaminen merkitsee tulevaisuuden talouskasvun tietoista hidastamista. Koulutuksesta säästäminen on erityisen nurinkurista tilanteessa, jossa Suomi on hakenut EY-jäsenyyttä ja joutuu tulevana vuosina sopeutumaan kireään kansainväliseen kilpailuun. Useimmat Länsi-Euroopan maat ovat jo kauan sitten oivaltaneet, että koko väestön kattava julkinen peruskoulutusjärjestelmä on merkittävä kilpailuetu yhentyvillä markkinoilla. Suomen hallituksen näkökenttä pysähtyy valtioneuvoston linnan seinien sisälle. Senaatintorin Aleksanterin patsaskin katsoo kauemmaksi kuin Ahon hallitus.

Tiedän, että hallitusryhmien edustajissa on paljon niitä, jotka haluavat uskoa, että miljardi-leikkauksissa on kyse vain kertaluonteisesta säästöpäätöksestä, joka on vain tilapäinen takaisku koulutuksellemme. Pitäisi siis uskoa, että kyseessä on talouspoliittinen kirurgian mestarinäyte, jolla tulevaisuutemme parhaasta osasta leikataan pala aiheuttamatta erityistä vahinkoa. Me sosialidemokraatit emme ole näin hyväuskoisia. Parhaimmillaankin voimme kuvitella vain, että kyseessä on talouspoliittisen aivokuoleman partaalla horjuvan hallituksen sokea isku, joka muun ohella osuu kansakunnan tulevaisuuden kannalta arimpaan paikkaan.

Mutta sanottakoon sekin, että liian moni seikka viittaa kuitenkin siihen, että kyseessä on harkittu, tarkoin suunniteltu osa kokonaisoperaatiota, joka käyttää lamaa, työttömyyttä, konkurssseja ja nyt koulutusleikkauksia tyyllä tavalla keppihevosenaan talouden saneeraamisessa ja yhteiskunnallisen uusjaon aikaan saamisessa.

Pääministerin mediahymyn ja valtiovarainministerin säästösääröjen taakse kätkeytyy suuri suunnitelma, tuo kuuluisa ”yhteiskuntasopimus”, jonka osapuolet löytyvät, kun seurataan niiden rahavirtojen suuntaa, jotka ovat kuluneet hallituskauden aikana siirtyneet palkansaajien kukkaroista uuteen omistukseen. Talouspoliittisen välttämättömyyden hämärässä suojassa on vuosien ja vuosikymmenten mittaan tehty paljon outoja operaatioita, tuhoisia tulonsiirtoja ja tietoisia harhautuksia. Harvemmin, vaikka sentään joskus, on tehty myös tarpeellisia ja kauaskantoisia uudistuksia.

Ahon hallituksen ohjelman kauaskantoisin viesti, myös talouspoliittinen, sisältyy sen koulutuspoliittiseen osaan, jossa todetaan, että koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin hallitus panostaa suhdanteista riippumatta. Sen osuvammin ja kauaskantoisemmin ei minkään hallituksen tarvitse sanoa. Sitä suuremmalla syyllä ja sitä osuvammin on Esko Ahon hallitus koulutusleikkauksillaan tuhonnut oman ohjelmansa parhaan sisällön. Ahon hallituksen suvirivissä on siis tuly sointi. Se on eriarvoisuuden, kansalaisten karsinoimisen ja taloudellisen lyhytnäköisyyden sointi. Hallitus syö lasten paikalla koulun ruokapöydässä. Se tunkee itsensä kotien koulutuskukkarolle ja syyllistää kunnat omilla synneillään.

Esko Aho ja arvoisat ministerit, te jotka olette paikalla ja ne, jotka ovat poissa. Teidän suunnitelmanne ovat vahingoksi tälle maalle ja sen tulevaisuudelle. Teidän teoistanne ei pidetä. Niitä pelätään. On siis aika tehdä johtopäätöksiä.

Arvoisa puhemies! Edellä kerrotuilla perusteilla ehdotan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi seuraavaa:

”Eduskunta katsoo, että hallitus on epäonnistunut ohjelmansa mukaisessa koulutuspolitiikan toteuttamisessa ja saattanut opetustoimen leikkauksillaan Suomen tulevaisuuden uhanalaiseksi.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen todeten, että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta.”

Edustajat T. Roos, Laurila ja E. Aho merkitään läsnä oleviksi.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Tilanteessa, jossa elämä on kapeutunut edunvalvonnaksi ja käynnissä on kaikkien sota kaikkia vastaan, keskustelu sivistyksestä kansakunnan voimana ei käynnisty hetkeäkään liian aikaisin. Nosta-

malla koulutuspolitiikan puheenaiheeksi oppositio on merkittäväällä tavalla muistuttanut, minkä varassa menestyksemme ja selviytymisemme lepää. Suomessa voidaan puhua kansansivistyksestä ja sivistyksestä. Niin on oltava jatkossakin.

Sivistyskeskustelussa kaikki kuitenkin näyttää kulminoituvan rahaan. Toki raha luo puitteet, mutta vain puitteet. Koulutuksessa markka ei takaa tulosta, panos ja tuotos eivät korreloidu. Hulluina vuosina me sokaistuimme rahan kaikkivoipuudesta ja häikäistyneinä kiiruhdimme kehitykseen, joka oli vain huolta määrällisestä lisästä, ei sisällöllisestä syvästä.

Siksi on surullista, että tätä isänmaan tärkeintä keskustelua käydäänkin enemmän ekonomistien kuin humanistien kielellä. Me puhumme markoista, kun meidän pitäisi etsiä keinoja, joilla oppisimme parantamaan elämänhallintaamme. On valitettavaa, että samat ekonomistit, jotka ovat kykeneviä näkemään valtiontalouden nykyisen tilan, ovat kykenemättömiä oivaltamaan, kuinka se tulos, jota he kuumeisesti hakevat, löytyy vain ja ainoastaan ihmisen luovuudesta ja kyvystä hallita elämäänsä. Ja sitä luovuutta ei synnytetä yksin rahalla. (Ed. Laine: Kaunista puhetta!) Huikeinkaan panostus ei takaa tulosta. Koulutuksen onnistuminen tuntuu ja näkyy oppilaiden kokemuksissa. Koulu on onnistunut, jos se on synnyttänyt halun tietää ja antanut ihmiselle luvan käyttää itseään, omia lahjojaan, iloitua omasta osaamisestaan. (Välihuuto vasemmalta: Entä ne, joilla on vähän vähemmän lahjoja?)

Viime vuosina oppiminen on liiaksi ymmärretty kyvyksi kantaa irtotietoa. Mutta niin kuin sivistys on sitä, mikä jää jäljelle, kun olen unohtanut oppimani, tieto on jotakin, joka auttaa minua käsittämään elämää. Nyt niin kuin tämän keskustelu osoittaa me erilaisista koulutusputkista ulospuristetut pikemminkin pelkäämme kuin ymmärrämme elämää. Siksi pyrimme koko ajan kohti pienempää, yhä yksilöllisempää. Opetustoimen supistuksista kauhistuneet huutavat oppimisen edellytysten tuhoutuvan, jos ryhmäkoot suurentuvat. Pieni on kaunista ja turvallista ja parhaimmillaan erilaisuudelle mahdollisuuden antavaa, mutta se opettaa myös helppoon, pahimmillaan se kasvattaa itsekkyyteen. Elämä ei ole kiva kymmenen hengen pikkuryhmä, se kysyy meiltä pettymyksen, epävarmuuden ja erilaisuuden sietoa.

Ranskalainen filosofi Michel Serre on todennut pedagogian alun perin merkinneen lasten matkaa. Oppiminen pakottaa harhailuun, epä-

varmuuteen, alttiiksi asettumiseen. Se edellyttää usein vaarallistakin antautumista toiselle, vieraalle. Se edellyttää jatkuvan epämurkavan muuttumisen tilaa.

Opetustoimi on saanut osansa kasvusta. Kehitys on ollut jopa huikeaa. Mutta onko taloudellinen panostus taannut tuloksen? Missä on nyt meidän kykymme suostua epävarmuuteen ja epämurkavaan muuttumisen tilaan? Eikö liki totaallinen suostumattomuutemme tähän lamaan ja haluttomuutemme ponnistella ulos siitä osoita, että ajatus rahan ratkaisuudesta opetustoimen onnistumisessa on yhtälö, joka ei toimi? Luovuus on rohkeutta mennä kohti. Missä on nyt meidän rohkeutemme mennä kohti — meidän, jotka olemme saaneet osamme kasvukaudella luodusta opetuksesta? (Ed. Savolainen: Me emme ole käyneet peruskoulua. Me olemme liian vanhoja!)

Arvoisa puhemies! Vaikka talous osoittaa lieviä elpymisen merkkejä, edessämme on vielä pitkä ja kipeä tinkimisen tie. Ensi vuodesta vuoteen 1995 mennessä Suomen on valtiontaloudessa säästettävä 10 miljardia markkaa. Hyvinvointi ei tule, se on tehtävä. Eikä sitä voi tehdä velaksi. Meidän on luotava oma uskottavuutemme. Se on realiteetti, niin hullulta kuin kuulostaakin ajatus siitä, että minun tulee vakuuttaa kasvottomia markkinavoimia.

Käsittämättömillä säästöpäätöksillään hallitus on sosialidemokraattien mukaan tehnyt tyhjäksi sekä eduskunnan 1990 tekemän koulutuspoliittisen linjauksen että oman hallitusohjelmansa, jossa hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri. (Ed. Lahti-Nuuttila: Pitää paikkansa!)

Hallituksen kylmä käsi on kieltämättä kouraisut syvältä myös sivistyspuolella, (Ed. Gustafsson: Juuri näin!) ja aivan varmaa on, että nyt liikutaan opetustoimen ehdottomilla äärirajoilla. Yhtään lisää leikkaamista koululaitoksemme ei kestä. Silti puheet suomalaisen koulutuksen romuttamisesta ja tuhoamisesta osoittavat enemmänkin älyllistä epärehellisyyttä kuin realiteettien tajua. Koska uudessa valtionosuusjärjestelmässä yksikköhintojen laskeminen perustuu vuoden 1990 tilanteeseen, opetusministeriön ja kuntien keskusjärjestöjen sopimuksen perusteella tehdyt säästötoimet sisältyvät uusiin säästötaivoitteisiin. Esimerkiksi Kouvolassa on tehty jo 7 prosentin säästöt.

Jos talous on kuin vuotava vene, niin kuin se on, ei ongelma ratkea sillä, että kiskotaan tappi-

kin irti. Jokainen, joka ei nyt suostu säästöihin, on tarttumassa tappiin, tyytymässä primitiivireaktioon. Kansakunnan voima ja menestymisen mahdollisuus on sivistyksessä. Osoittakaamme sivistystä mieluummin etsimällä luovia ongelmanratkaisumalleja kuin jäykistymällä vastustukseen. Tosiasia on, että valtiontalouden tässä tilassa yksikään pääluokka ei voi jäädä koskemattomaksi. (Ed. Savolainen: Paitsi maatalous!)

Helpon politiikan tekijät käyttävät hyväkseen tilannetta, jossa opetustoimen säästöt joutuvat ensimmäisenä tarkasteluun. Näin saadaan aikaan vaikutelma, että vain sivistyksestä viedään, lapsilta riistetään. Aikataululle on kuitenkin arkinen ja perusteltu syy: Koulujen lukuvuosi ei noudata kalenterivuotta. Näin oppilaitoksille annetaan mahdollisuus rakentaa kouluvuotensa säästövelvoitteistaan tietoisina.

Me emme tarvitse nyt populistisia "lapsilta viedään leipä suusta, kirja repusta ja tulevaisuus päästä" -huutoja, me tarvitsemme yhteistoimintaa kaikilla tasoilla, koulun sisällä kriittistäkin opetuksen uudelleenarviointia ja päätöksenteon tasolla toimintaa, jolla me voimme varmistaa tasa-arvoisen, taloudellisista mahdollisuuksista riippumattoman peruskoulutuksen jokaiselle suomalaiselle. (Ed. Lahti-Nuuttila: Kepu lopettaa kyläkoulut!) Sen olemme saavuttaneet, ja siitä meidän ei pidä missään olosuhteissa tinkiä. Siksi ajatus lukukausimaksuista on kestävä, koska se sisältää myös ajatuksen harkinnanvapaudesta vapaaoppilaspaikasta.

Meiltä keskustalaisilta kysytään nyt, tunnustammeko uskomme, olemmeko yhä sivistyksen ja köyhän asialla. Jos olemme, me emme voi palata aikoihin, jolloin joidenkin oli kannettava "köyhä mutta lahjakas" -leimaa. (Ed. Rinne: Älkää häpäiskö Alkiota!) Harkinnanvaraisen maksuttomuuden palauttaminen peruskoulutukseen tuo mieleen muistikuvan kansakoulusta, jossa köyhimmille jaettiin luokan edessä kunnan monoja ja kumisaappaita. (Välihuutoja) Peruskoulutuksen, mukaan lukien lukio tai ammattikoulu, on pysyttävä maksuttomana, nyt ja tulevaisuudessa. Siihen Suomella on oltava varaa. Ihmisoikeuksien toteutuminen ei saa riippua kansalaisen varallisuudesta, niin kuin välikysymyksessä huomautetaan. (Ed. Gustafsson: Se oli sosialidemokraattista puhetta!)

Arvoisa puhemies! 2,5 miljardin säästöillä opetustoimi kantaa kohtuuttoman suurta taakkaa näissä taloustalkoissa. Silti säästötoimien vähentämiseen kohdistuva vaatimus olisi nyt paitsi itsepetosta myös kyvyttömyyttä tehdä epä-

miellyttäviä mutta välttämättömiä päätöksiä. Viimeksi mainitussa kyvyttömyydessä poliitikot ja hallitukset kautta aikojen ja värien ovat osoittaneet hyvää kelpoisuutta.

Mutta enää me emme selviä panemalla päättämme pensaaseen, siirtämällä ongelmia yli vaalien. Se on silkkaa itsekkyyttä ja tuhoavaa passiivisuutta. Juuri passivoituminen on yhtä vakava tulevaisuudenuhka kuin ympäristövauriot. Mitä se lasta, jonka tulevaisuudesta me nyt olemme huolissamme, auttaa, jos me jätämme hänelle perinnöksi elinkelvottoman yhteiskunnan, jossa jokamiehen oikeus perusopetukseen kauan sitten haaksirikkoutui typerään politikointiin.

Kyse on lapsesta ja hänen tulevaisuudestaan. Siksi kaikki säästöt on pyrittävä tekemään niin, että yksittäinen koululainen ja oppilas joutuu kärsimään mahdollisimman vähän. Tästä syystä opetusministeriö ei ole tarkkaan lähtenyt osoittamaan, mistä säästöt on tehtävä. Kunnat ovat yksilöllisiä ja koulut vielä yksilöllisempiä. Juuri kouluissa on se tieto, miten näistä taloustalukoista vähimmin vaurioin selvittää. Hämmästyttävää onkin, miten tavallisesti itsemääräämisoikeutta korostavat kunnalliset keskusjärjestöt tässä yhteydessä vaativat valtiolta tiukkaa normitusta. Onko niin, että kakku kyllä jaetaan itse, mutta kalkan saa joku toinen juottaa?

Valtionosuusuudistus on merkittävä askel kohti suurempaa kunnallista itsemääräämisoikeutta. Se tuo lisää valtaa mutta myös vastuuta ja myös vastuun epämiellyttävien ratkaisujen tekemisestä. Lakeja, asetuksia, normeja ja byrokratiata rakentava suomalainen yhteiskunta voisi aloittaa järjettömän hallinnoinnin alasajon vähentämällä opetustoimen hallinnoinnin puoleen. Miksi ihmeessä tässä maassa pitää olla opetusministeriö, opetushallitus, läänin kouluosastot ja kuntien kouluvirastot? (Ed. Gustafsson: Ja 500 kuntaa!) Kukaan ei koskaan ehdi lukea kaikkia niitä ohjeita, joita nämä virastot maailmalle mankeloivat. (Ed. Dromberg: Niitä on 460!) Sitä paitsi ensiksikin: ajoittain virkamies ja hänen työpöytänsä ovat perin etäällä elämästä, jota hänen suunnitelmansa koskee. (Ed. Gustafsson: Niin on puhujakin!) Toisekseen: elämä ei taivu suunnitteluun. Kolmanneksen: tieto meidän koulun uhkista ja mahdollisuuksista on tasan meidän koulussa.

Mutta vaikka päätöksenteko tuotaisiin kunta- ja koulutasolle, ristikkäisestä edunvalvonnasta ei päästä eroon ennen kuin ihmisen ihmiseksi rakentumisessa, inhimillisessä kasvussa, on tapahtunut huomattavaa edistystä. (Ed. Rinne:

Sitä saadaan odottaa!) Kuntien keskusjärjestöjen ja Opettajien Ammattijärjestön edustajat ovat osallistuneet viikoittain säästöpäätöksiä koskeviin neuvotteluihin opetusministeriössä. Järjestöjen edustajilta on pyydetty omia ehdotuksia, joita kuitenkin ei ole saatu tai jotka ovat olleet kovin omaetupainotteisia. (Ed. Laine: Mitä se Kietäväinen tekee?) Edunvalvonta on luvallista, jopa suotavaa, mutta tapahtukoon se sitten rehellisesti sen nimissä. Oman edun vartiointia ei pidä naamioida täysin pyyteettömään huoleen lapsen etujen kaventumisesta. (Ed. Rinne: Näin juuri tehdään!)

Ristikkäisen edunvalvonnan tiimellyksessä hallitus on ollut pakotettu tekemään päätöksiä, joita talouden tervehtyttäminen vaatii. Silti epäsuhta korkeakoulun ja yleissivistävän koulutuksen säästötoimissa on ilmeinen. Yleissivistävä koulutus joutuu puristamaan moninkertaisesti kokoon korkeakouluilta vaadittavat leikkaukset. (Ed. Gustafsson: Tukeeko kepu väläkysymystä?) Tiede on yksi opetusministeriön painopistealue, mutta tieteentekijöidenkin alkumatka perustuu hyvään yleissivistävään koulutukseen, johon jokaisella asuinpaikkaan ja varallisuuteen katsomatta tulee olla yhtäläinen oikeus. Panostus alkumatkaan on myös panostusta huippujen etsintään. (Ed. Rinne: Tämähän on meidän sivistyspoliittisesta ohjelmastamme!)

Tieteen ohella opetusministeriön painopistealue on aikuiskoulutuksessa, jonka tärkeyttä myös väläkysymyksessä korostetaan. Läpi elämän kulkeva koulutus on yksi hyvinvointivaltion haasteista. Tähän päästäksemme me tarvitsemme kulttuurista muutosta. Nykytilanne on osoittanut, että koulutusjärjestelmä ja työttömyysturvajärjestelmä ovat eriytyneet ja vastakkaiset. Työttömyysturva passivoi tilanteessa, jossa tarvittaisiin aktivointia. (Ed. Gustafsson: Koulutuspaikkoja vähennetään!) Jatkuvan koulutuksen periaate varmistaa sen, että kaikissa tilanteissa ihminen oppii löytämään ratkaisevat voimavarat itsestään, halun ja uskalluksen kohdata myös muutoksen. Pieni mutta sisukas Suomi voi selviytyä vain ihmisten varassa, ihmisten, jotka kaikissa tilanteissa valitsevat taistelun mieluummin kuin periksi antamisen tai vastustuksen perustuvan periksi antamisen.

Arvoisa puhemies! Kasvatus on kodin tehtävä, mutta myös koulu voi saattaa kasvamaan. Eikä siinä saattamisessa oleellisinta ole koulun sijainti, ryhmän koko tai tekniikan nykyaikaisuus vaan se elävä vuorovaikutus, joka opetustilanteessa syntyy. (Ed. Rinne: Karttakepin pak-

suus!) Jos opettajalla ei ole tähän valmiuksia, jos opetussuunnitelmassa ihminen ei ole asia niin kuin matematiikka ja jos koulu ei saata lasta kasvuun niin, että hän selviytyy myös koulun ulkopuolisessa maailmassa, syrjäisinkään kyläkoulu, pieninkään ryhmä ei lasta elämälle pelasta.

Uudistamalla opettajankoulutuksen ja opetussuunnitelmien sisältöjä, arvioimalla uudelleen opetuksen muotoja ja keinoja varmistamme jokaiselle lapselle paremman mahdollisuuden tasarvoiseen koulutukseen kuntaan, kaupunkiin tai koulupiiriin katsomatta kuin lisäämällä sokeasti aineellisia resursseja. Sallivan, innostavan, luovuuteen kannustavan, omasta osaamisesta innostuvan ilmapiiriin luominen ei ole niinkään ratkaisevasti kiinni ryhmän koosta kuin opettajan persoonallisuudesta ja hänen valmiuksistaan, uskalluksestaan kokonaisvaltaiseen ihmisestä välittämiseen. (Ed. Vähänäkki: Tuo puhe pitäisi pitää opettajainhuoneessa!)

Elämä tarjoaa tuhlaillen tekosyitä luovuttajille mutta myös paikkoja tekijöille. Jos me ilmoitamme, että häiriökäyttäytyminen lisääntyy, oppiminen vaikeutuu ja koulusta vyöryy ulos syrjäytyvien armeija, ennustuksemme saattaa toteutua. Mutta jos päätämme, että ongelma ei ole ongelma vaan prosessin vaihe, että koulun tehtävä on opettaa sekin niin kuin muutokseen sopeutuminenkin, me vastaamme tulevaisuutemme tärkeimpään haasteeseen: Kasvatamme ihmisiä, jotka kykenevät hallitsemaan elämänsä.

Arvoisa puhemies! Väläkysymys tähtää hallituksen kaatamiseen. Ongelmat eivät kuitenkaan lakkaa olemasta, vaikka hallitus kaatuisi. (Vasemmalta: Vähän pienenisivät!) Ongelma olisi sama, vain syyllinen vaihtuisi. Syyllisen etsintä ei auta. Nyt auttaa vain näkökulman vaihtaminen. Jos me etsimme arvomme uudelleen, huomaamme, että kipeää tämä hevoskuuri tekee, mutta se voi myös kehittää meitä. (Ed. Rinne: Köyhien kärsimys kirkastaa!) Moni asia on uskallettava ajatella uudestaan.

Keskustan eduskuntaryhmä ymmärtää ja hyväksyy tässä taloudellisessa tilanteessa hallituksen toimenpiteet.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olemme eläneet peruskouluaikaa 20 vuotta. Peruskoulu-uudistuksen pohjana oleva lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 1970, ja uuden koulujärjestelmän alueittainen toimeenpano alkoi vuonna 1972. Peruskoulun syntyyn johtaneita syitä

pohti peruskoulun keskeinen hahmo R. H. Oitinen seuraavasti:

"Koulutuksen arvo ja merkitys alettiin ymmärtää yhä paremmin ja havaittiin selvästi sen suomat edut, mahdollisuudet ja oikeudet. Tultiin johtopäätökseen, että ei myöskään tarvita erilaisia kouluja eri väestöryhmiä varten, vaan kaikki lapset voivat saada samanlaisen koulutuksen yhteisissä kouluissa. Olemme hyväksyneet demokraattisen ajattelutavan, että kaikilla tulee olla yhtäläiset oikeudet sivistykseen, mutta kokemus on selvästi osoittanut, että oikeus hankkia sivistystä ei riitä sivistyksellisen yhdenvertaisuuden aikaansaamiseen, vaan siihen tarvitaan myös todelliset mahdollisuudet." Näin siis ajateltiin peruskouluajan alussa.

Nämä periaatteet olivat yhä kunniaassa, kun eduskunta syksyllä 1990 ilmaisi kantansa koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä: "Keskeinen koulutuksellisen tasa-arvon edellytys ovat yhtäläiset taloudelliset mahdollisuudet eri asteiden koulutukseen." Nykyisen hallituksen ohjelma-kin vielä kertoo: "Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri."

Arvoisa puhemies! Laaja yhteisymmärrys tuntuu siis edelleen vallitsevan koulutuksen merkityksestä ja sen vaatimista panostuksista. Mutta vain tuntuu siltä. Sillä mitä tekeekään myöhempien aikojen koulutuspolitiikan romuttamisen keskeinen hahmo, opetusministeri Uusikainen? Hän tuo opetustoimen mittavat leikkaukset hallituksen koulutuspolitiikan tunnus-tekoksi.

Tarkastelen seuraavassa tehtyjä päätöksiä ja niiden vaikutuksia:

Toukokuussa 1991 noin yhden kuukauden ikäinen hallitus antoi eduskunnalle lakiesityksen opetustoimen leikkauksista. Tarkoituksena oli vähentää opetustuntimäärää peruskoulussa, lukiossa ja ammattiopetuksessa 5 prosenttia sekä kansalaisopistoissa 10 prosenttia luvuvuonna 1989—90 järjestetyn opetuksen määrästä. Eduskunnassa tämä tarkoitus tyrmättiin.

Kesäkuussa 1991 opetusministeri teki eduskunnan sivuuttaen kuntien keskusjärjestöjen kanssa sopimuksen koulutoimen yhtä suurista leikkauksista. Sopimuspöytäkirjan mukaan:

1) Peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten talousarviot oli mitoitettava siten, että vuonna 1992 menoissa saavutetaan keskimäärin saman suuruiset säästöt, kuin jos opetukseen käytettävää tuntikehystä alennetaan 5 prosenttia.

2) Keskiasteen opiskelijoiden koulumatkakustannusten korvaamista koskevaa päätöstä muutetaan niin, että matkaedun järjestämisraja nostetaan 5 kilometristä 10 kilometriin.

3) Kansalaisopistojen talousarviot mitoitetaan siten, että menoissa saavutetaan 10 prosentin säästöt vuoteen 1991 verrattuna.

Valtion oppilaitoksille annettiin määräys saavuttaa saman suuruiset säästöt, mitä kuntien opetustoimelta odotettiin.

Säästöt otettiin vuoden 1992 valtion budjetin mitoituksen pohjaksi. Säästöt valtionosuusmenoissa ovat ennakkotietojen mukaan noin 330 miljoonaa markkaa, mikä edellyttää runsaan 500 miljoonan markan säästöjä opetustoimen kustannuksissa, ja säästöt valtion oppilaitosten menoissa 92 miljoonaa markkaa. Näiden leikkauksen aikaa oli juuri päättynyt kevätlukukausi kohdannut ja kokenut valitettavasti.

Yhä pahempaa on tulossa syyslukukaudella. Huhtikuussa 1992 hallitus toi kriisipaketkinsa, jossa julkisen sektorin menojen hillitsemiseksi päätettiin opetustoimen supistuksista:

1) Aikuisopintorahan perusteita muutetaan niin, että vuonna 1993 säästyy 100 miljoonaa markkaa.

2) Kunnallisten keskusjärjestöjen kanssa solmitun järjestelyasiakirjan mukaisia toimia jatketaan. Lisäksi lukion ja ammatillisten oppilaitosten opetustuntien määrää alennetaan. Näin kille rahaa säästöön 500 miljoonaa markkaa.

3) Korkeakoulumenoja leikataan 200 miljoonalla markalla vuonna 1993.

4) Vuotta 1992 koskevat opetus- ja kulttuuri-toimen käyttökustannusten valtionosuuksien osasuoritukset maksetaan vuosittain yhtä suuri-
na erinä vuosina 1993—97 eikä kokonaisuudessaan vuonna 1993.

5) Ammatillista kouluverkkoa supistetaan ja yhdistetään siten, että 50 miljoonaa markkaa säästyy vuonna 1993.

6) Iltalukiolaisten ateriatuudet poistetaan 1.9.1992 lukien.

Toukokuussa 1992 hallitus teki periaatepäätöksen opetustoimen rajuista leikkauksista:

1) Kunnissa peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten menoja leikataan 8 prosenttia vuoden 1992 tasosta. Tällainen kuntien koulumenojen leikkaus voidaan tehdä vain opettajien tuntimäärää vähentämällä tai opettajien lukumäärää vähentäen. Tuloksena on joka tapauksessa opetusryhmäkokojen suurentuminen, erityis- ja tukiovetuksen raaka karsinta ja opettajien vähentäminen useilla tuhansilla. (Ed. Lah-

ti-Nuuttila: Sitähän keskusta haluaa!) Kysymys on 580 000 peruskoululaisen, 100 000 lukiolaisen ja 170 000 ammatillisten oppilaitosten opiskelijan työvuodesta ja tulevaisuudesta. Kysymys on myös 60 000 opettajan työsuhteista ja palkoista. Tämäkään ei näytä kiinnostavan keskustaa eikä kokoomusta.

2) Valtion oppilaitosten toimintamenojen leikkaus on 7 prosenttia.

Hallitus on laskenut, että opetustoimen leikkauksista kertyy rahallista säästöä 2,5 miljardia markkaa. Hallitus ei ole laskenut, paljonko kansakunnan tulevaisuutta niillä on syöty.

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevat kärsivät tässäkin tilanteessa eniten. Vammaiset lapset on voitu kouluttaa ja koulunkäyntiavustajien avulla pitää mukana tavallisessa luokkaopetuksessa, koska esimerkiksi näkövammaiset lapset tarvitsevat vain teknistä apua. Kunnan päättäessä opetustoimen leikkausten puristuksessa koulunkäyntiavustajien poistamisesta tulisi näkövammaiset lapset lähettää erikoiskouluun. Vieraalla paikkakunnalla sijaitsevaan näkövammaisten kouluun lähettämisen kustannukset ovat koulunkäyntiavustajia kalliimmat. Kunta epätoivoisesti säästäessään ei näin tee ja näkövammaisten lasten oppimismahdollisuudet ovat romahtaneet.

Arvoisa Puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä tuomitsee opetustoimen leikkauksia koskevat hallituksen päätökset. Koulutus on keskeinen yhteiskunnallinen muutosvoima. Koulutus ja nimenomaan koko ikäluokan korkeatasoinen koulutus on pienen kansan tärkein voimavara. Syvälliset muutokset ovat käynnissä omassa yhteiskunnassamme ja rajojemme ulkopuolella. Tulevaisuus on avoin ja näköalat vaikeasti hahmotettavissa. Ajankohta vaatisi erityistä panostusta koulutukseen. Korkea koulutustaso parantaa kansallista valmiuttamme uusissa tilanteissa ja on kilpailutekijä sekä väylä kansainvälistymiselle.

Maailman laajuisessa kiristyneessä talouskilvassa on Euroopan merkittävimpänä etuna pidetty hyvää peruskoulutusjärjestelmää. Länsi-Euroopan maissa lähes kaikki kansat ovat korkeasti koulutettuja ja koulutus perustuu kattavaan julkiseen koulutusjärjestelmään. Myös Etelä-Euroopan maissa on viime vuosikymmenen aikana alettu panostaa julkisiin peruskoulutusjärjestelmiin voimakkaasti. Suomen ei pidä jättäytyä tästä jälkeen.

Hallituksen laskema 2,5 miljardia markkaa on niin suuri taloudellinen voimavara, että sitä ei

voida leikata tarkistamatta koulutuspoliittisia tavoitteita. Kysymys kuuluukin: Mikä on hallituksen koulutuspoliittinen linja ja mitkä ovat täsmälliset koulutuspoliittiset tavoitteet? Opetusministeri ei ole tämän leikkaushuuman vallitessa kertonut, miten koulutuspoliittisia tavoitteita tarkistetaan voimavarojen pienentyessä. Päätösvallan hajautus ei vapauta hallitusta ja opetusministeriä vastuusta. Opetusministeri on ilmoittanut luottavansa kuntien ja koulujen luovuuteen leikkausten kohdentamisessa, mutta se ei alkuunkaan riitä. Päinvastoin. Päätösvaltaa hajautettaessa on tavoitteiden selkeä määrittäminen entistäkin tärkeämpää, koska tavoitteet ovat nyt tärkein koulutuksen valtakunnallisen ohjauksen keino. Niin sanotuissa normaaleissa oloissa opetusministerin tulisi ilmaista valtakunnalliset tavoitteet selkeästi. Erityisesti näissä poikkeusoloissa se on aivan välttämätöntä.

Katsotaanpa asiaa esimerkin kautta. Hallitus aikoo samanaikaisesti lisätä valinnaisuutta, leikata voimavaroja ja muuttaa opetusta maksulliseksi. On ilmeisen selvää, että tämä johtaa uuteen jakoon koulujen välillä. Voiton perivät vahvat koulut, joiden takana ovat valveutuneet ja maksukykyiset lasten vanhemmat sekä lähiyhteisön sponsorointituki. Niihin kouluihin hakeutuvat vähitellen aktiiviset opettajat ja oppilaat. Tuloksena on alueellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntyminen ja koulutuksellisen tasearvon murtuminen. Opetusministerin tulisikin nyt selvästi ilmoittaa, että tavoitteena on rakentaa koulutuksen laadullinen kehittäminen vapaan kilpailun pohjalle, jossa vahvat voittavat. Jos opetusministeri tai hallitus eivät ole tajunneet tehtyjen osaratkaisujen yhteisvaikutuksia, niin nurkkaan vain siitä häpeämään! Se merkitsee sitä, että koulutuspolitiikka on päästetty kellumaan. Näin on voinut käydä tämän hallituksen aikana monille muillekin yhteiskunnan lohkoille. Leikkauspäätösten yhteydessä vaaditaan hallitukselta tavoitteenasettelua. On edesvastuutonta, että opetusministeri vain kauhistelee ja vakuuttaa koulujen tietävän, mitä tehdä.

Opetustoimen säästöissä on tärkeysjärjestyksen oltava selvillä. Ensisijaista on opetuksen sisältö, saatavuus ja laatu. Ne eivät ole säästökohteita. Sen sijaan toimintoja on mahdollista järkeistää ja samalla säästää pidemmällä tähtäyksellä muuttamalla rakenteellisia tekijöitä. Oppilaitosverkostoa voitaisiin saneerata, päällekkäiskoulutusta tulisi vähentää ja kouluhallintoa, kuten ministeri totesikin, keventää. Peruskoulun osalta koulupiirejä on mahdollista laajentaa ja

liian pieniä kouluja yhdistää. Päällekkäiskoulutusta voitaisiin välttää muuttamalla lukion ja ammatillisen koulutuksen väyliä vaihtoehtoisiksi. Tämä hyvä kehitys oli jo alkamassa nuorisokoulukokeilujen myötä, kunnes opetusministeri lähes pysäytti tämän toiminnan.

Keskiasteen opiskelijoiden opintotuki uudistuksen tyrehdyttyä tulevat suunnitellut koulumaksut lisärasitukseksi näille koululaisille ja erityisesti heidän vanhemmilleen.

Aikuisopintotuen leikkaamisella tässä tilanteessa ei löydy koulutus- eikä työvoimapolitiittisia perusteita. Koulutuksen tukeminen on järkevää kuin työttömyyden hoitaminen.

Arvoisa puhemies! Koulutus on keskeinen ihmisoikeus, eikä sen toteutuminen saa olla riippuvainen kansalaisen varallisuudesta. Koulutuspolitiikkamme kantava periaate on ollut, että pidetään huolta koko ikäluokasta, niin lapsista, nuorista kuin aikuisistakin. Jos tästä ei pidetä kiinni, leikkaukset kohdistuvat vaikeuksien kanssa jo muutoinkin kamppailevien lasten, nuorten ja aikuisten koulutukseen. Markkinavoimilla on selkeä tavoite, ne panostavat vahvoihin.

Näinä laman ja työttömyyden aikoina monet vanhemmat eivät kykene riittävästi tukemaan lasta ja nuorta henkisesti, puhumattakaan taloudellisesti. Se näkyy jo nyt koulujen arjessa. Koulun kasvatusvastuu ja lakiin perustuva velvoite tukea koteja kasvatus työssä edellyttäisi panostusta oppilashuoltoon sekä luokan ulkopuoliseen harrastustoimintaan. Oppilasta tukeva ja virikkeitä tarjoava koulu on parasta ennalta ehkäisevää mielensterveystyötä. Jo nyt kunnat leikkaavat juuri näitä toimintoja.

Opetusministerin täytyy olla tietoinen siitä, että koulutuksen kentässä motivaatio ja työilmasto on heikko. Kyse ei ole kouluväen heikentyneestä ammattietikasta vaan suurelta osin siitä, että koulu kokee jääneensä yhteiskuntapolitiiseksi jäännöseräksi. Puolustuspolitiikka ja maatalouspolitiikka ovat hallitukselle tärkeitä, mutta koko kansakunnan tulevaisuus on koulutuksessa. Miten leikatuilla voimavaroilla ylläpidetään koulutuksen korkeaa tasoa? Tätä kysyvät kansanedustajat, lisäksi seuraavan lukuvuoden työhön latautuvat oppilaat, opettajat ja luottamushenkilöt.

Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliomäen ehdotusta perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi.

Ed. J o u p p i l a : Herra puhemies! Hallitus asetti ohjelmassaan koulutuspolitiikan painopis-

teeksi koulutusjärjestelmän toiminnan tehostamisen ja koulutuksen sisällöllisen uudistamisen. Näihin molempiin olikin suurta tarvetta. Koulutuksen sisällöllinen kehittäminen oli unohtunut opetushallinnon puuhastellessa muissa kysymyksissä. Koulutuspuolella oli hallinto ja ohjaus kohtuuttomasti paisunut suhteessa varsinaiseen opetushenkilökuntaan. Muutoksen tarve on ilmeinen.

Uusi opetusministeri on aloittanut ripeästi ja asiantuntevasti. Tukenaan hänellä on opetushallituksen uudistusmielinen pääjohtaja. Kouluhallintoa sekä peruskoulun ja lukion tuntijakoa ryhdyttiin uudistamaan. Oppisisältöjä ja oppisopimuskoulutusta on päätetty myös kehittää.

Tämä hallitus tulee toteuttamaan uudistukset. Alati vaikeutuva kansantalouden ja erityisesti valtiontalouden tilanne kuitenkin on pakottanut hallituksen myös toimiin, jotka eivät ole miellyttäviä.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy opetusministeri Uosukaisen näkemykseen siitä, että koulutoimelle on nyt säilytetty liian raskas taakka maamme taloudellisesta ahdingosta. Säästökohteita olisi pitänyt löytää enemmän muualta, jotta opetustoimi olisi päässyt helpommalla. Kokoomus on valmis keskustelemaan opposition kanssa lisäsäästöistä muilla aloilla opetussektorin vaihtoehtona. Ainut keino päästä kestäväällä tavalla ylös lamasta on panostaminen koulutukseen. Suomi pärjää kansainvälisesti vain, jos meillä on kilpailukykyä, ja paras kilpailuetumme on ollut ja tulee jatkossakin olemaan koulutettu työvoima.

Sosialidemokraattinen oppositio, joka nyt on välikysymyksen tehnyt, ei ole esittänyt mitään vaihtoehtoa opetustoimen säästöille. Viime syksynä piti oppositio huolen siitä, että merkittävä osa opetustoimen ulkopuolelle kohdistuvista säästöistä ei mennyt läpi eduskunnassa. Opposition politiikka on omalta osaltaan näin johtanut säästöpaineen kasvamiseen myös opetussektorilla. Tästä huolimatta ovat säästöt koulutuksessa suhteessa budjetin loppusummaan ja opetusministeriön pääluokan loppusummaan pienemmät kuin muilla aloilla keskimäärin.

Suurin huoli oppositiolla ei taidakaan olla koulutuspuolelle kohdistetut sinänsä ikävät mutta talouden nykytilanteessa välttämättömät säästöt. Vasemmisto-oppositio tuntuu olevan eniten peloissaan siitä, että koulutusjärjestelmää ollaan nyt voimakkaasti uudistamassa valinnan vapautta, yksilöllisyyttä ja luovuutta arvosta-

vaan suuntaan. Tämä ei tietenkään perinteisesti ole vasemmistoa miellyttänyt, vaan se on halunnut tasapäistävän, yhteiskuntajohtoisen järjestelmän.

Kokoomuksen koulutuspolitiikka perustuu siihen näkemykseen, että ihmisen henkisen kasvun mitta on hän itse. Me emme kannata tasa-päistämistä vaan koulutuksellista tasa-arvoa. Tämä merkitsee yhtäläisten mahdollisuuksien ja oikeuksien takaamista. Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet tarjoavat jokaiselle yksilölliset itsensä kehittämisen mahdollisuudet omista erityislahjoistaan lähtien.

Koulutusjärjestelmän ei tule perustua väestövirtojen ohjaamiseen koulutusputken mukaisesti, vaan ihmisten valintojen on ohjattava koulutuspalvelujen joustavaa muotoutumista. Koulutusta ei tule alistaa yhteiskuntapolitiittisen sääntelyn välineeksi. Koulutuksen yhtenä tehtävänä on antaa yksilölle valmiuksia toimia aktiivisena ja kriittisenä jäsenenä vapaassa yhteiskunnassa.

Viime hallituskaudella, jolloin työskentelimme SDP:n kanssa samassa hallituksessa, oli koulutuksen sisällön uudistaminen hyvin vaikeata. Mitään uutta SDP ei ollut valmis tekemään. Ylimmät opetushallinnon demarivirkamiehet vain hokivat puolueen vanhoja tavoitteita ylioppilaskirjoitusten lakkauttamisesta ja lukio-opetuksen tason huonontamisesta.

Täytyy mennä aina 1970-luvulle, ennen kuin löydämme sosialidemokraattien linjan. Puolueen nykyinen puheenjohtaja Ulf Sundqvist oli tuolloin nuori, kunnianhimoinen opetusministeri. Häntä avusti kouluhallituksen silloinen ja sittemmin viimeinen pääjohtaja Erkki Aho, myös SDP. Sundqvist esitti ylioppilastutkinnon poistamista, lukiopaikkojen voimakasta ja määrätietoista vähentämistä, siirtymistä yksilökorosteisesta koulutusstrategiasta yhteiskuntakorostaiseen koulutuspolitiikkaan sekä yksityiskoulujen lakkauttamista haitallisina. Syksyllä 1974 hän on sanonut seuraavasti: "Kaikkinainen opetus toiminta kuuluu yhteiskunnalle." Suunta oli selvä. Suomen koulutusjärjestelmää kehitettiin DDR:stä saadun mallin mukaisesti.

Suurimman karhunpalveluksen tieteelle ja tutkimukselle Sundqvist teki vaikeuttamalla korkeakoulujen tilaustutkimustoimintaa niin, että se loppui lähes kokonaan. Korkeakoulujen tietämystä olisi tarvittu nimenomaan suomalaisten yritysten kilpailukyvyyn parantamiseksi. Demareiden linjasta ovat saaneet nyt maksaa kilpailukykynsä menettäneistä yrityksistä työttömiksi jääneet ihmiset.

Kaikkia edellä mainitsemiani SDP:n esityksiä kansallinen kokoomus vastusti tuolloin oppositiosta käsin. Vastustamme niitä yhä emmekä usko, että tällaisella koulutuspolitiikalla Suomi saataisiin jälleen nousuun.

Ylioppilaskirjoituksia tulee kehittää ja valinnaisuutta lisätä. Kirjoituksia ei tule missään tapauksessa lakkauttaa. Koulutusstrategian pitää lähteä yksilöstä ja hänen toiveistaan, ei yhteiskunnasta.

Lukion aloituspaikkojen määrän valtakunnallisesta sääntelystä tulee luopua. Missään tapauksessa ei valtakunnallisella päätöksellä tule vähentää aloituspaikkoja.

Yksityisiä oppilaitoksia on tuettava niin, että kustannukset eivät muodostu kenellekään todelliseksi esteeksi yksityisen vaihtoehdon valitsemiselle. Julkisen järjestelmän ulkopuolella olevat vaihtoehdot eivät ole haitallisia. Päinvastoin ne luovat tervettä kilpailua, joka vie kehitystä eteenpäin myös koulutuksessa.

Koulutuksen kannalta monet sisällölliset uudistukset ovat ratkaisevan tärkeitä. Julkisuuteen on syntynyt näköharha siitä, että vain valtion budjettiin vaikuttavilla asioilla olisi merkitystä ja kaikki muu olisi näennäistä. Asia on koulutussektorilla usein aivan päinvastoin. Useat uudistukset voidaan toteuttaa niin, että ne eivät mitenkään vaikuta valtion budjettiin. Tämä pätee suurimpaan osaan nyt valmistelun alla olevista uudistuksista, kuten ylioppilaskirjoitusten sekä tuntijaon uudistamiseen. Osa uudistuksista mahdollistaa säästöt pitkällä aikavälillä, kuten hallinnon rationalisointi.

Yleissivistys luo ihmiselle pohjan ymmärtää itseään ja ympäröivää maailmaa. Peruskoulun ja lukion tehtävänä on antaa ihmiselle perusvalmiudet tähän. Nykyisellään kankea, keskusjohtoinen koulujärjestelmämme on saatava tukemaan paikallisia ja yksilöllisiä ratkaisuja.

Peruskoulua uudistettaessa tulee tuntijakoa väljentää. Yläasteella oppilaan pakollisten aineiden opetukseen käytettävää tuntimäärää on vähennettävä, jotta oppilas voi syventää opintojaan eri oppiaineissa tarjottavien kurssien avulla. Tulevaisuudessa peruskoulun jäykästä jakamisesta kuusivuotiseen ala-asteeseen ja kolmivuotiseen yläasteeseen tulee luopua. Tämä merkitsee luokattomuuden periaatteiden hyödyntämistä soveltuvin osin myös peruskoulussa. Tällöin oppilaanohjauksen merkitys tulee korostumaan, ja kuntien onkin huolehdittava, että ammattitaitoiset opinto-ohjaajat ovat jatkossakin käytettävissä.

Keväällä valmistunut tuntijakotyöryhmän mietintö antaa perusteet peruskoulun ja lukion kehittämiseen. Mietinnöstä annettujen lausuntojen pohjalta on kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä tarkoin harkittava, miten työryhmän esityksissä olevia puutteita voidaan korjata.

On tärkeää, että valtakunnallisten opetussuunnitelmien kahlehtivasta vaikutuksesta päästään irti niin peruskoulussa kuin varsinkin lukiossa. Vaihtoehtokoulujen perustamista tulee tukea ja antaa niille mahdollisuudet toimia nykyistä vapaammin. Myös tavallisten koulujen erikoistuminen on koulujärjestelmän monipuolistumisen kannalta suositeltavaa. Näin voitaisiin parhaiten ottaa huomioon eri tavalla lahjakkaiden nuorten tarpeet.

Tärkeintä kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä on juuri päätösvalan siirtäminen kunta- ja koulutasolle. On luotava mahdollisuudet oppilaiden ja vanhempien osallistumiseen koulutyön suunnitteluun. En tarkoita aiemmin sovellettuja ja osin hyvin byrokrattisia kouluneuvosto- tai johtokuntajärjestelmiä vaan koulukohtaisia, paikallisesti hyviksi havaittuja yhteistyömahlajeja.

Lukion tehtävä suomalaisen nuorison sivistyksen tason nostajana on ollut kiistaton. Lukio-opetus on antanut hyvät valmiudet ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa sekä jatkaa opintoja korkeakoulussa tai ammatillisella keskiajalla. Lukion korkean tason ylläpitämiseksi on tulevaisuudessakin mielekästä järjestää valtakunnalliset ylioppilaskirjoitukset.

Lukio-opetus kaipaakin kuitenkin suuria uudistuksia. Toisin kuin 1970-luvulla lukiota uudistettaessa tulee nyt uudistusten perustua ensi sijassa niihin näkemyksiin, joita lukiolaisten ja opettajien taholta on esitetty. Myös erityisesti on kiinnitettävä huomiota matemaattis-luonnontieteellisten aineiden asemaan, joka on nykylukiossa ollut kohtuuttoman vähäinen. Jotta esitetty valinnaisuuden lisääminen voidaan toteuttaa pienissäkin kouluissa, on annettava mahdollisuus suorittaa kurssi tenttimällä, mikäli opetusta ei voida järjestää.

Pelkästään tuntijaon uudistaminen ei kuitenkaan vielä riitä. On uudistettava myös itse oppisisältöjä. On luotava paljon nykyistä väljemmät keskustason opetussuunnitelmat. Valtaa on siirrettävä kuntiin mutta erityisesti opetuksen sisällöstä päätettäessä oppilaitoksiin.

Jotta todellisiin muutoksiin lukiossa kyettäisiin, on uudistettava ylioppilaskirjoituksia. Ylioppilastutkinto on voitava suorittaa osina eri

aikoina. Tutkinnon valinnaisuutta on lisättävä muuttamalla äidinkieltä lukuun ottamatta ylioppilastutkinnon muut oppiaineet valinnaisiksi. Kukin reaaliaine on myös voitava kirjoittaa erikseen. Kokoomuksen eduskuntaryhmä edellyttää, että opetusministeriö asettaa työryhmän pohtimaan ylioppilastutkinnon uudistamista.

Myös lukio-opetuksen on otettava huomioon kansainvälistyminen. Koulukohtaisesti on oltava mahdollisuus hyväksyä ulkomailla saatu lukiotasoinen opetus soveltuvin osin vastaamaan lukiokurssien suorittamista. Mahdollisuutta suorittaa ylioppilastutkinnon ohella myös kansainvälinen ylioppilastutkinto on voimakkaasti kehitettävä.

Ammatillista keskiasteen koulutusta ei voi käsitellä yhtenä kokonaisuutena, kuten monesti on tehty. Eri koulutusaloilla on omat erityispiirteensä ja ongelmansa, joita varten on räätälöitävä yksilölliset ratkaisut. Ammatillisen koulutuksen arvostuksen nostaminen edellyttää koulutuksen kehittämistä paremmin vastaamaan työelämän ja käytännön vaatimuksia.

Yleinen, kaikkea ammatillista koulutusta vaivaava ongelma on suhde työelämän käytäntöön. Menetelmien ja työvälineiden uusiutuessa kiihtyvällä vauhdilla työelämässä ei oppilaitoksissa ole aina kyetty kehitystä mitenkään seuraamaan. Toisaalta ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja on suuret määrät sellaisilla aloilla, joille ei enää pyritä ja joilla työpaikkojen tarjontakin on pysyvästi vähentymässä. Oppilaitosverkoston uudelleenorganisointi ja kilpailukyvyttömiä linjojen karsiminen tuottavat säästöä, jota voidaan käyttää ammatillisen koulutuksen muuhun kehittämiseen.

Ammatillisen koulutuksen opetusjärjestelmää on uudistettava niin, että valinnaisuutta lisätään ja varsinaisen ammatillisen aineksen osuus korostuu. Näin vältetään ammattikoulutuksen valinneiden turhautuminen koulutuksensa alkuvaiheessa, mitä nykyään on esiintynyt.

Jotta ammatillisessa koulutuksessa voidaan sitä haluaville antaa mahdollisuus valita enemmän yleissivistäviä aineita, on tärkeää, että lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä lisätään. Oleellista on, että eri koulujen väliset rajat eivät estä opiskelijaa valitsemasta mielekkääksi kokemaansa aineyhdistelmää. (Ed. Gustafsson: Tässäkin kokoomus on tullut demarien linjoille, se on ihan hyvä!) Yhteistoiminnalla voidaan karsia päällekkäisiä toimintoja ja saavuttaa siten myös säästöjä. Tuemme hallituksen esitystä ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden yhteistyön

lisäämisestä. Lakiesityshän on tällä hetkellä sivistysvaliokunnassa, ja se tullaan nopealla aikavälillä käsittelemään ja hyväksymään. (Ed. Rätty: Se on hyvä!)

Kokoomuksen eduskuntaryhmä kannattaa työpaikkakeskeisten opiskelumuotojen lisäämistä. Tämän vuoksi on selvitysmiehen tekemän ehdotuksen pohjalta pikaisesti ryhdyttävä uudistamaan oppisopimuskoulutuksen lainsäädäntöä. (Ed. Gustafsson: Se on lähellä DDR:n mallia!) Tavoitteena tulee olla uuden lainsäädännön voimaan saattaminen jo ensi vuoden alusta. (Ed. Laine: Taitaa olla brezhneviläinen hallitus!)

Lasten ja nuorten ikäluokkien koulutuksen ohella on kehitettävä myös aikuiskoulutusta nykyistä joustavammaksi ja siten, että se vastaa yksilön tarpeisiin pysyä yhteiskunnan kehityksen mukana.

Suomen kehittämisessä elinvoimaisena hyvinvointivaltiona on yliopistoilla ja korkeakouluilla keskeinen osuus. Mikäli yliopistokoulutuksesta ja tutkimuksesta karsitaan, syödään samalla Suomen tulevaisuuden eväitä. (Ed. Lahti-Nuutila: Kokoomus karsi!)

Toimintojen tehostamiseen on varaa. Korkeakoulujen työnjakoa on selkiytettävä purkamalla tarpeettomia päällekkäisiä toimintoja. Yhteistyötä niin peruskoulutuksessa kuin tutkimuksessa on voimakkaasti lisättävä.

Kansainvälistyminen asettaa yliopisto-opetuksen aivan uusien haasteiden eteen. Kun Suomi on päässyt mukaan kansainvälisiin tutkija-, opiskelija- ja harjoittelijaohjelmiin, on tärkeää, että me käytämme mahdollisimman paljon hyväksi tätä mahdollisuutta. Tämä merkitsee lisäresurssien suuntaamista Suomessa tapahtuvaan tutkimukseen sekä suomalaisten ulkomailla tapahtuvaan opiskeluun ja myös tutkimukseen. (Ed. Pulliainen: Kun ei kotimaassakaan riitä!)

Perustutkintojen rakennetta on kehitettävä siten, että valmistumisajat oleellisesti lyhenisivät. Kolmas lukukausi on otettava yliopistoissa ja korkeakouluissa käyttöön. Se parantaa mahdollisuuksia tehokkaaseen opiskeluun. Näin nuoret siirtyvät työelämään nykyistä nopeammin.

Työelämässä oleville tarkoitettua jatko- ja täydennyskoulutusta on lisättävä. Yhteistyötä tällä sektorilla yritysten kanssa on myös parannettava. (Ed. Pulliainen: Miksei kokoomus lisää?)

Kokoomuksen eduskuntaryhmä edellyttää, että korkeakouluopiskelijoiden opintotukiuudistusta jatketaan parantamalla tuen tasoa ja poistamalla järjestelmästä siinä olevat aukot. (Ed. Renko: Millä rahalla?) Ensi vaiheessa on koko-

naan poistettava nykyinen täyden tuen edellytyksenä oleva 20 vuoden ikäraja. Ei ole olemassa mitään perusteita alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden syrjimiseen. (Ed. Lahti-Nuutila: Se on totta!) Opintotukiuudistusta on jatkettava heti, kun taloudellinen tilanne antaa siihen myötä.

Merkittävien säästötoimenpiteiden ulottaminen korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ei ole perusteltua. Tällöin ei voida parantaa Suomen kilpailuasemaa kansainvälisesti.

Valtioneuvosto on asettanut tavoitteekseen, että tämän vuosikymmenen puolessavälissä suoritettaisiin vuosittain noin 650 tohtorin tutkintoa. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, ei voida mitenkään hyväksyä nuorten tutkijoiden ja assistenttien virkojen määrän vähentämistä. Tämä tulee vaikuttamaan tutkimuksen tasoon Suomessa heikentävästi.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä esittää, että ryhdytään yhteistyössä etsimään lisäsäästöjä muiden ministeriöiden sektoreilta, jotta korkeakoulujen ja tutkimuksen määrärahoja voidaan lisätä lamasta huolimatta ja lamasta selviämiseksi. (Ed. Lahti-Nuutila: Onko kokoomus esittänyt hallituksessa tähän varoja?) Tämä edellyttää myös oppositiolta valmiutta lisäsäästöihin muualla. (Ed. Rinne: Pyytääkö Viinaselta valmiutta!) Kokoomus ei voi hyväksyä juustohöylän käyttöä tässä kysymyksessä. Olemme asettaneet koulutuksen ja tutkimuksen painopisteeksemme. Tämä tarkoittaa sitä, että olemme valmiit lisäsäästöihin muilla sektoreilla, jotta koulutusta ja tutkimusta voidaan jatkossakin kehittää. (Ed. O. Ojala: Sitä leikataan nyt!)

Herra puhemies! Opposition väitteet siitä, että nyt tehtävät säästöpäätökset romahduttavat koulutuksen tason maassamme, ovat suurta liioittelua. Vaikka hallituksessa päätetyt säästöpäätökset toteutettaisiinkin täysimääräisinä, laskee koulutukseen käytettävien varojen realitaso samaan, missä se oli muutama vuosi sitten. Kuka täällä salissa kehtaa väittää, että joitakin vuosia sitten koulutustaso täällä Suomessa olisi ollut romahdustilassa? Eikö ole syytä ymmärtää asioiden oikea mittakaava tässäkin, tosin vaikeassa asiassa? (Ed. Laine: Opettajat ovat toista mieltä!)

Hallituksen päätös antaa kunnille ja oppilaitoksille lopullinen valta päättää säästöjen toteuttamistavasta on perusteltu. Paikallistasolla tiedetään, miten asiat voidaan hoitaa parhaiten ja siten, että itse opetus kärsii mahdollisimman vähän. Säästämisessä yleisperiaatteena tulee olla sen, että ensin säästetään hallinnosta ja vasta lopuksi, jos on pakko, itse opetuksesta.

Paikallistasolla on myös paras valmius päättää siitä, millä tavoin koulutuksen rahoitus järjestetään. Periaatepäätös siitä, että kunnat voivat itsenäisesti päättää esimerkiksi ruokailumaksujen käyttöönnotosta, on kannatettava.

Monessa kunnassa löytyy säästämisen varaa paljonkin, ilman että opetuksen taso siitä mitenkään laskisi. Opetushallitus julkaisi juuri selvityksen, jossa oli verrattu lukiolaisen yhteiskunnalle aiheuttamia kustannuksia vuonna 1990. Erot eri koulujen ja kuntien välillä olivat valtavat. Kustannukset vaihtelivat 82 000 markasta 9 000 markkaan ollen keskiarvoltaan 19 900 markkaa. Tuskin voidaan väittää, että kaikissa niissä lukioissa, jotka käyttävät keskimääräistä enemmän rahaa, on opetus silti korkealaatuisempaa. Laatu on voitu tuottaa pienemmilläkin kustannuksilla. Opetushallituksen tekemä selvitys osoittaa selvästi myös sen, että kustannukset ovat osassa Suomen kuntia ja kouluja suhteettoman suuret. Merkittävää karsinnan varaa siis löytyy myös ilman, että opetuksen laadusta välttämättä täytyisi tinkiä.

Välikysymyskeskustelun aikana meillä eduskunnassa on mahdollisuus keskustella koulutuspolitiikan sisällöstä ja tulevista säästötoimista. Odotan mielenkiinnolla opposition esittämiä vaihtoehtoja, sillä muutosta nykyinen niin opettajat kuin opiskelijatkin passivoiva koulutusjärjestelmä todella tarvitsee. Edellisestä puheenvuorosta ei näitä vaihtoehtoja juuri löytynyt. (Ed. Tykkyläinen: Siinä oli selkeitä vaihtoehtoja!)

Tuntuu vähän siltä, että SDP on keskittynyt välikysymysten tehtäviin. Edellisestä demareiden tekemästä välikysymyksestä on kulunut vain pari kuukautta. Kun puolueen johto välttelee julkisuutta, on eduskuntaryhmä ehkä päättänyt nostaa puolueen profiilia. Saa nähdä, ehtiikö demareiden seuraava välikysymys vielä juhanukseksi. (Ed. Rinne: Väärä diagnoosi! — Ed. Gustafsson: Puolueen johto on taas huomenna julkisuudessa!)

Arvoisa puhemies! Kokoomus yhtyy puhemiesen esitykseen päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodosta.

Ed. Hautala merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O. Oja : Arvoisa puhemies! Asiallinen keskustelu tämän hallituksen kanssa on mahdollista, sen on aika näyttänyt. Kun politiikka

muuttuu pelkäksi päivittäistavarakaupaksi, jossa kaikki on ostettavissa ja myytävissä, se kadottaa tyystin merkityksensä yhteiskunnan kehitystä ohjaavana tekijänä. Sellainen politiikka, jossa tehtävät päätökset ja valinnat eivät ole palautettavissa toimintaa ohjaaviin arvolähtökohtiin, on kuollutta, se on pelkkää peliä, joka ansaitsee kansalaisten mielenkiintoa saman verran kuin muukin huono viihde. Valitettavasti nämä ”Hyvät Herrat” — siis hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta — tuottavat viihdettä, jolle voi nauraa korkeintaan läpi kyynelten, mutta sen seuraukset ovat vakavia.

Kuten välikysymystekstissä on todettu, hallitus itse on julistanut omissa ohjelmassaan koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurin painopisteikseen ”riippumatta taloudellisista suhdanteista”, kuten ohjelmassa sanotaan. Tältäkin osin hallituksen ohjelma on arvottomampi kuin se paperi, jolle se on painettu. (Ed. Rinne: Onhan Maanantaiseura sentään perustettu!) ”Kansakunnan voima ja mahdollisuus menestymiseen on sivistyksessä”, sanoo hallitus. ”Laskusuhdanteen aikana ei koulutusmenoista tule säästää, vaan koulutusta on juuri silloin tuettava entisestään”, sanoo eduskunta, siis edellinen eduskunta. Wittgenstein puolestaan sanoo: ”Puheemme saa merkityssisältönsä muista toimistamme.” ”Säästötoimistamme”, haluan minä tarkentaa tätä hallitusta ja valitettavasti eduskunnan enemmistöä varten.

Hallitus ei näytä häpeävän hiukkaakaan julistaessaan säästämisen panostamiseksi ja julistaessaan mustan valkeaksi. Olkoon tämä vaikka sitten uutta poliittista työnjakoa, jossa hallitus päättää ja oppositio häpeää hallituksenkin puolesta, koska se itse ei osaa edes sitä tehdä, mutta minua hävettää. Minua hävettää olla suomalainen, hävettää olla kansanedustaja ja poliitikko, hävettää olla keski-ikäinen. Minua hävettää katsoa nuoria silmiin.

Me päättäjät kuulumme sukupolveen, jolla on ollut mahdollisuus hankkia asuntonsa aikana, jolloin reaalikorko oli miinuksella lähes saman verran kuin se nyt on plussalla; me kuulumme sukupolveen, joka on voinut kouluttautua hyvän ja laajenevan, joskaan ei täydellisen, yhteiskunnan tärkeänä pitämän koulutusjärjestelmän puitteissa; me kuulumme sukupolveen, joka on hankkinut itselleen turvatun työn ja toimeentulon, ainakin suurin osa meistä. Nytkö on tullut se aika, jolloin lasten ja nuorten on aloitettava yönkiristys, jotta he jaksavat maksaa meidän eläkkeemme?

Miten mahtaakaan mennä maamme nuorilla, isänmaan toivoilla?

Nuorisotyöttömyys on räjähtänyt kasvuun. Enemmän kuin joka viides alle 20-vuotias on työttömänä. Nekään, joiden käsitys talouden kehityksestä lähitulevaisuudessa on mitä optimistisin, eivät ennakoineet työttömyyden supistuvan nopeasti, jos lainkaan. Tämän tasoinen nuorisotyöttömyys ei voi jatkua pitkään ilman vakavia seurauksia, ja jos vielä samanaikaisesti koulutuksesta supistetaan ja työllistämistoimenpiteistä tingitään, kuten nyt tapahtuu, voi kyllä rauhassa unohtaa puheet siitä, kuinka nuorisomme on opittava kunnioittamaan työntekeä. Hallitus, siis tämä Ahon hallitus, kouluttaa tähän maahan ennätysmäärää ammattitaitoisia sosiaaliturvan nauttijoita. Ikävä vain, että se mitätöi samalla koulutuksensa tulokset purkamalla sosiaaliturvaa.

Nuorten asuntopula on jatkuvaa todellisuutta. Asuntomarkkinoille tulee vuosittain noin 50 000 nuorta. Vain harvat heistä pystyvät hankkimaan omistusasunnon perityn tai muuten hankitun varallisuuden avulla. Yhä harvemmat onnistuvat saamaan vuokra-asunnon. Pelkätään Helsingissä 20—29-vuotiaita nuoria, jotka asuvat vanhempiensa kodissa, on noin 20 000. Jos tällainen piiloasunnottomuus voitaisiin tilastoida, se paljastaisi asuntopolitiikan aikapomin. Tosiasiassa asunnottomia ei ole 17 000, vaan ainakin 170 000, ehkäpä enemmänkin.

Nuorisotyöttömyyden ja nuorisotasunnottomuuden päälle hallitus lataa täyslaidallisen koulutukseen. Tähtäimessä ovat niin opiskelijat, joiden valmistumisajat ovat huikeasti pidentymässä kiitos hallituksen opintotukiudistuksen, aikuis- ja iltaopiskelijat, joiden opintososiaalisia etuuksia hallitus viisaudessaan leikkaa tuntuvasti juuri työttömyysaikana, kuin lukiolaiset ja peruskoululaisetkin. Minkä moraalin mukaan on mahdollista samaan aikaan puhua eurostrategiasta, johon kuuluu satsaaminen koulutukseen ja sivistykseen, ja leikata tuntuvasti koulutuksen ja sivistyksen voimavaroja, kysyn minä ministeri Uosukaiselta.

Pari vuotta sitten kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta puhui perustellessaan koulutusta koskevia ehdotuksiaan kansainvälistymishaasteiden yhteydessä kolmannelta itsenäisyystaistelustamme. Toivottavasti se oli vahvasti liioiteltua puhetta, sillä nykyinen hallitus riisuu meidät aseista, ennen kuin tämä taistelu on päässyt edes alkamaan. Tai sitten hallitus kuvittelee, että sivistystaistelua käydään Horneteilla.

Valtiovarainministeri Viinasen mukaan on turha puhua mistään koulujärjestelmän romuttamisesta, tuskinpa edes säästämisestä. Tässä hän otetaan vain ”löysät pois” kuten herra valtiovarainministeri totesi lisätalousarvion käsitelyssä. Mielestäni tällainen kamreerinäkökulma on sivistyksen pahin vihollinen. Muuten tiedätkö, mikä on kvintetti? Se on sinfoniaorkesteri, jolta Ahon hallitus on ottanut ”löysät pois”.

Valtiovarainministeri on mielestäni selvä tapaus. Hänen mielestään koulutusta voidaan pitää painopistealueena niin kauan, kuin koulupuolella vielä on joku töissä edes kirjoittamassa todistuksia kotona opetuille lapsille.

Opetusministeri Uosukaisen retoriikka näyttää olevan kuitenkin monimutkaisempaa. Opetusministeriön tiedotteessa 14.5. ministeri sanoo näin: ”Noin 2,2 miljardin säästöä ei ole mahdollista toteuttaa vaurioittamatta koulutuksen laatua.” Me Naiset -lehden haastattelussa ministeri taas uskoo, että 2,5 miljardin markan säästöt eivät laske opetuksen tasoa. Jotain ristiriitaa tässä mielestäni on.

Sen sijaan minua hämmästyttää suuresti se, että samaisessa naistenlehden haastattelussa ministeri Uosukainen ilmaisee koulun arvopohjaksi sen, ”että kaikki tapahtuu Jumalan kämmenellä”. Anteeksi nyt vain, ministeri Uosukainen, mutta ei kai Jumalaa voi sentään aivan kaikesta syyttää. Ainakin näissä koulusupistuksissa näkyy mielestäni Jumalan kämmenen sijasta paremminkin valtiovarainministerin kylmä koura. (Ed. Rinne: Demareita kannattaa syyttää mieluummin! — Ed. Lahti-Nuuttila: Koko hallituksen kylmä koura!)

Arvoisa puhemies! Kokoomus on ylläpitänyt itsestään kuvaa koulutusystävällisenä puolueena. Nykyisen hallituksen kokoomuslainen opetusministeri ja kokoomuslainen valtiovarainministeri ovat toteuttamassa edellisen hallituksen kokoomuslaisen pääministerin koulutuspoliittisia neronleimauksia. Niihin nimittäin kuului koulutuksellisen tasa-arvon romuttaminen; ja muistettakoon, että Holkerin koulutuspoliittiset kannanotot tyrmättiin tuolloin asiantuntijakeskustelussa varsin yksimielisesti.

Mutta kuinka siis ollakaan, taloudellinen lama on luonut mahdollisuuden Holkerin linjusten toteuttamiselle. Holkerihan valitti sitä, että suomalainen peruskoulu ”yrittää kouluttaa väestön saavuttamattoman korkealle peruskoulutustasolle”, ja Holkeri vaati ”keskittymistä lajakkuutensa osoittaneiden ryhmän kouluttami-

seen". Kun opetusministeri Uosukainenkin nyt sanoo: "Entinen koulutukselliseen ja alueelliseen tasa-arvoon pyrkinyt koulutusjärjestelmä laajoinne hallintorakennelmineen on jäämässä toteutuneiden uudistusten joukkoon. Nyt on pakko irrottautua entisestä jäykästä koulutusajattelusta ja siirtyä yksilölliseen koulutuspolitiikkaan." Tämän jälkeen en voi olla vetämättä yhtäläisyyksiä ministeri Uosukaisen ja aikaisemman pääministerin Holkerin linjausten välille. Sen enempää Holkeri kuin Uosukainenkaan eivät mielestäni näytä selvittäneen itselleen, mitä tarkoitetaan "koulutuksellisella tasa-arvolla". Ja tämä nyt sentään suomalaisessa koulutuskeskustelussa kuuluu perustavan laatuisiin käsitteisiin.

Vaatus koulutuksellisesta tasa-arvosta ei perustu vaatimukseen saada kaikki oppimaan kaikkea, se ei ole siis tasapäisyyttä, mitä ed. Jouppila kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa väitti. Tämähän on mahdotonta, sen me tiedämme kaikki. Koulua kehitettäessä ei ole pyritty tulosten samanlaisuuteen, vaan ennen kaikkea siihen, että koulutusmahdollisuuksille ei asetettaisi rajoituksia, joilla eri kansalaisryhmiä kohdeltaisiin eri tavoin. Mitä aikaisemmin joudutaan tekemään peruuttamattomia valintoja, sitä enemmän niihin vaikuttavat kokonaan muut syyt kuin lahjakkuus ja koulumenestys. Oppilaita valikoivat vanhempien sosiaalinen asema ja näiden koulutusmotivaatio, asuinpaikka ja oppilaan sukupuoli. Tämän me kaikki tiedämme. Peruskoulun ongelmana ei siis suinkaan ole liiallinen tasa-arvo vaan se, että edelleen lahjakkuuteen ja koulumenestykseen kuulumattomat tekijät vaikuttavat voimakkaasti ja itse asiassa nyt yhä voimakkaammin koulutusteiden valintaan. Tämä näkyy selvästi mm. korkeakouluopiskelijoiden sosiaalisen taustan kehityksessä.

Koulun ongelmat eivät myöskään ole ratkaistavissa osoittamalla sormella "laajoja hallintorakennelmia". Ministeri Uosukainenkin on samaisessa naistenlehdessä myöntänyt nimittäin, että hallintoa on jo karsittu ja karsitaan toki järkevästi edelleen. Mutta ministeri myönsi myös sen, että siitä syntyvät säästöt eivät ongelmia ratkaise.

Koulu kaipaa yhä edelleen uudistamista ja kehittämistä, jotta kaikkien siellä olevien oppimismahdollisuuksia voitaisiin parantaa. Tunti-kehysjärjestelmä toimisi paljon paremmin, mikäli sille turvattaisiin riittävät voimavarat, sen sijaan että niitä nyt supistetaan. Riittävien voimavarojen turvaama koulun pedagoginen kehittäminen koituisi kaikkien oppilaiden hyväksi.

Käsitys opetuksesta yksisuuntaisena, opettajasta oppilaaseen tapahtuvana "tiedon kaatamisena" on perin juurin vanhentunut.

Myös opetussuunnitelmien ongelmat ovat monilta osin pedagogisia. Suomalainen koulu kuormittaa oppilasta nimenomaan siksi, että se opettaa väärällä tavalla. Se jakaa edelleen irrallista sirpaletietoa, joka ei jäsennny mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Opetusta olisi voitava kehittää syvällisemmin asiakokonaisuuksia hahmottavaksi, mutta tämä kehittämistyö on mahdotonta, jos ei sille turvata riittäviä resursseja.

Opetushallituksen pääjohtaja Vilho Hirvi on mielestäni ilmaissut tämän asian hyvin kauniisti: "Peruskoulutuksen tehtävänä on opettaa oppimaan, mihin kuuluu sellaisia asioita kuin kyky valikoida informaatiota, jäsentää sitä relevantiksi tietokokonaisuuksiksi, kyky ratkaista ongelmia ja soveltaa oppimaansa käytäntöön, ongelmien, haasteiden ja toimintaympäristön havaitsemis-, ymmärtämis- ja reagoitiherkkyys jne. Myös johdattaminen esteettiseen ja eettiseen herkkyyteen on koulun tehtävä." Näin siis opetushallituksen pääjohtaja Vilho Hirvi tavoitteista, mutta me tiedämme, että ilman resursseja näihin ei päästä.

Valitettavaa siksi onkin, että hallituksen koulutukselliset linjaukset kulkevat juuri päinvastaiseen suuntaan. Opetusministeri yrittää mielestäni pelastautua tilanteesta selittämällä tehdyt säästöt mahdollisuuksiksi siirtyä "laadullisiin tavoitteisiin". Aivan saman suuntaisia puheenvuoroja käyttivät niin kokoomuksen kuin keskustankin ryhmäpuhujat. Laadullisia tavoitteita toki kannatamme, mutta ei näistä säästöistä sillä selvityä, että asia kuitataan sillä, että korjataan tilanne laatua kehittämällä.

Raskaan sarjan korkeakoulumies Erik Allardt näkee kehityksen kulkevan juuri päinvastaiseen suuntaan. Korkeakoulutieto-lehdessä Allardt sanoo näin: "Korkeakoululaitoksen ja -opetuksen kehittämissuunnitelmissa puhutaan yhä vähemmän koulutuksen sisällöstä ja laadusta ja yhä enemmän siitä, että korkeakouluopin-
tojen kehittämisen keskeinen tavoite on tutkintojen suoritusaikojen lyhentäminen ja keskeyttämisen vähentäminen. Kvalitatiivisista tavoitteista on siirrytty yhä enemmän puhtaasti teknokraattisiin ja kvantifioitavissa oleviin tavoitteisiin. Uteliaisuus, innostuneisuus, uuden tiedon etsiminen eivät ole korkeassa kurssissa tässä tunneköyhien kaavamaisesti ajattelevien teknobottien maailmassa." Näin siis arvostamani Allardt.

Arvoisa puhemies! Opetustoimen säästöpäätökset ovat luonteeltaan kolmen tyyppisiä.

Päätöksen kaksi ensimmäistä kohtaa — valtionosuusrästien maksamatta jättäminen, siis siirtäminen, ja rakentamisen valtionosuuksien muuttaminen — heikentävät kuntien rahoitusasemaa mutta eivät sinällensä liity akuutisti koulun toimintaan. Kuntien tilannetta ne vaikeuttavat tietysti ja sitä kautta kouluja. Ensimmäinen kohta näistä on valtionosuusuudistuksen mukainen, jälkimmäinen sen vastainen. Yhteensä ne tietävät kunnille miljardin markan menetystä.

Koulua suoranaisesti koskeva kohta ja säästöpäätöksen pääasia on peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten valtionosuuksien alentaminen vuoden 1993 alusta. Eduskunnassa olevan lakiesityksen mukaan opetustoimen laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä perusyksikkönä olevat ns. yksikköhinnat tulisi määrätä vuoden 1990 pohjien mukaan korotettuina 10—11 prosenttia vuoteen 1993. Nyt tehdyn päätöksen mukaan tästä yksikkö hinnasta vähennetään 8 prosenttia. Tämän vähennyksen bruttovaikutus on yli 1,5 miljardia markkaa. Kun tällöin sanotaan, että tässä ei puututa nyt käsissä olevaan valtionosuusuudistukseen, se on täydellistä hurskastelua. Toki tämä järjestelmä menee niin, että ensin ilmeisesti hyväksytään se, mutta se romutetaan välittömästi karsimalla 8 prosenttia yksikkö hinnoista. Näiden toimenpiteiden vastapainoksi esitetään valtioneuvoston periaatepäätöksen kohdissa 4—11 toiminnallisia säästöjä, joista yksikköhintoihin vuonna 1993 vaikuttavat vain ammatillisen opetuksen tuntimäärän alentaminen, iltaopiskelijoiden aterikorvauksen poistaminen ja ammatillisen opetuksen vuosiluokan vähimmäiskoon suurentaminen. Näiden toimenpiteiden bruttovaikutus on 324 miljoonaa markkaa. Muut kohdat eivät vaikuta valtion ja kuntien väliseen kustannusjakoon. Siten — ministeri Pekkari ei ole täällä, mutta olisin hänelle halunnut todeta — valtion ja kuntien välinen kustannusjako siis muuttuu, toisin kuin hallitus yrittää väittää, yksikköhintojen alentamisen takia kuntien tappioksi noin 900 miljoonaa markkaa netto. Jos sen sijaan halutaan pitää, niin kuin on sanottu, valtion ja kuntien kustannusjako ennallaan, kuten hallitusohjelma lupaa, on kuntien alennettava menojaan vastaavasti 1 800 miljoonaa markkaa.

Opetusministeriön taholta on todettu, että luettelossa olevat säästötoimet ovat esimerkinomaisia ja että niitä on kyllä löydettävissä vaa-

dittava määrä lisää ja että kunnat voivat nyt aivan vapaasti itse harkita, mistä haluavat säästää. Mutta minusta on hieman epärehellistä, että esimerkiksi opetusministeri on hyvin häveliäästi jättänyt mainitsematta tärkeimmän säästövälineen, jota valitettavasti joudutaan käyttämään: tuntekehyksen. Näin ollen, toisin kuin väitetään, myös peruskoulua ja lukiota odottaa rankka toiminnallinen vähennys.

Arvoisa puhemies! Kyseiset säästöpäätökset saattaisivat olla jossain määrin ymmärrettävissä, jollei niitä olisi edeltänyt kokonainen sarja kouluun kohdistettavia supistuksia. Eikä tämä tähän lopu, lisää on tulossa. Hallituksen budjetti-kehys vuodelle 1994 on tietääkseni opetusministeriön osalta mitattuna tämän vuoden rahassa 600 miljoonaa markkaa pienempi kuin vuonna 1993.

Hallituksen perusteluna näille säästöpäätöksille on luonnollisesti kansantalouden jaettavan pieneneminen ja verotulojen supistuminen. Imeväisetkin osaavat kohta ulkoa lorun, jonka mukaan julkinen sektori on kasvanut liian suureksi ja byrokraatia paisunut kuin ranskanpulla ja me emme voi ottaa lisää velkaa ja maksattaa sitä ”tulevilla sukupolvilla” ja devalvaatio on kuin housuunsa laskisi pakkasella jne. Näitä täällä on hoettu vuoden verran jatkuvasti, kun on hallituksen taholta vedottu siihen, että on pakko säästää. Tässä yksipuolisessa melskeessä on ilmeisesti aika turha yrittää perätä asiallista argumentaatiota, mutta yritän kuitenkin.

Ensinnäkin: pitkällä aikavälillä julkisten menojen osuus bkt:stä on Suomessa ollut reilusti alle Oecd-maiden tason puhumattakaan Pohjoismaista. Parin viime vuoden aikana tapahtunut raju hyppäys ei niinkään johdu jakajan — julkisten menojen kasvusta kuin jaettavan eli bruttokansantuotteen pienenemisestä.

Toisaalta: julkisten menojen vaihtelun luonteeseen kuuluu ja tuleekin kuulua ns. vastasyklisyys, joka nostaa niiden bkt-osuutta laskusuhdanteessa ja laskee sitä noususuhdanteessa.

Kolmanneksi: on täysin kohtuutonta antaa ymmärtää, että kaikki julkisen vallan palveluksessa olevat olisivat byrokraatteja.

Neljänneksi: miten on mahdollista selittää, että Suomen palvelutuotanto on tehotonta, kun olemme tuottaneet Pohjoismaihin hyvin vertailukelpoiset palvelut kymmenisen prosenttiyksikköä pienemmällä julkisen sektorin työvoimaisuudella kuin muut Pohjoismaat?

Viidenneksi: miksi jankutetaan julkisen sektorin jatkuvasta paisumisesta, kun julkisen sekto-

rin työvoiman kasvu hidastui koko 80-luvun ajan, pysähtyi 90-luvulle tultaessa ja on nyt kääntynyt laskuun?

Kuudenneksi: maissa, joissa sosiaalipoliittinen perusratkaisu on tehty palvelujen sijasta vakuutusjärjestelmän varaan, julkisen sektorin työvoimaosuus on kyllä Suomea alhaisempi mutta julkisten menojen bkt-osuus silti Suomea korkeampi. Esimerkiksi sopii vaikka USA:n terveydenhuolto, jossa bkt-osuus on Oecd-maiden korkein.

Mika Mannermaa on mielestäni oikeassa kirjoittaessaan Helsingin Sanomissa seuraavasti: "Olisikin aihetta puhkaista se teollisuusjohtajien ja julkisen sanan ylläpitämä illuusio, että kaikki julkisella sektorilla tapahtuva on velttoa ja väärää ja yksityisellä sektorilla tehdään oikeita asioita tehokkaasti. Tässä ei ole oikeastaan mitään perää. On syytä vahvasti epäillä, että velttoilua, osaamattomuutta ja väärin asioiden tekemistä tapahtuu yksityisellä sektorilla ihan yhtä paljon kuin julkisella sektorillakin. Yksityinen sektori on vain paremmin palkattua. Tosi on." Tämä oli suora siteeraus Mika Mannermaan kirjoituksesta, ja minusta hän on aivan oikeassa. Valitettavasti julkisen sektorin parjauskuoroon on yhtynyt myös eduskunnan enemmistö.

Entä mitä kaikella äsken sanomallani on tekemistä koulun kanssa? Mielestäni erittäin paljon. Porvarihallitus tulee jäämään historiaan hyvinvointiyhteiskunnan romuttajana. Se on määrätietoisesti tuhoamassa keskeisiä tukipilareita, joita vuosikymmenet on rakennettu. Nämä säästötoimenpiteet ovat siinä romutustyössä vain yksi osa, mutta ne näyttävät suunnan, mihin ollaan menossa.

Ennustajaeukoksi ryhtymällä on nimittäin helppo nähdä, mitä on edessä: Raha ratkaisee. "Paljon kehuttua ja maailmalla ylpeänä esitettyä suomalaista koulujärjestelmää ollaan nyt parissa vuodessa romuttamassa täydellisesti. Tämä kaikki merkitsee yksityisten koulujen tuloa markkinoille ja että raha ratkaisee vastaisuudessa, kuka voi lastaan kouluttaa. Syntyy varakkaiden 'hyväosaisten koulu' ja toisaalta muiden 'köyhäin koulu', mikä lieene pyrkimyskin." Arvoisa opetusministeri! Tämä ei ollut vasemmistoposition propagandaa, tämä on sitaatti kokoomusvetoisen Opettajien Ammattijärjestön lehden pääkirjoituksesta 22.5. Opettajat tietävät, mihin ollaan menossa.

On mielestäni vaarana, että jo lapsen syntymän aikoihin alkaa hyväosaisten lasten tulevai-

suuden uraputken rakentaminen. Se, mihin kouluun ensivaiheessa pääset tai joudut, ratkaisee tulevaisuudessa pitkälti elämäsi kehitysuran. Synnytyslaitoksella olevat saavat ensimmäiset "tarjoukset". Kunnianhimoiset vanhemmat päättävät omien tarpeidensa perusteella. Lapsen etu ja lapsuus jäävät toisarvoisiksi. Kyynärpää- ja kilpailutaktiikka opitaan ja opetellaan jo varhain. Onko orwellilainen visio? Ei, se on todellisuutta jo monissa maissa tänään. Se on todellisuutta mm. Japanissa. Sama on todellisuutta myös Belgiassa. Siellä jo synnytyslaitoksella vanhemmat saavat ensimmäiset tarjoukset koululaitokselta.

Arvoisa puhemies! Ed. Kalliomäen ehdotus epäluottamusponneksi tyydyttää vasemmistoliiton eduskuntaryhmää, joten emme katso tarpeelliseksi lisätä hallituksen pelitilaa taktikoida erilaisilla ponsivaihtoehdoilla esittämällä omaa epäluottamuspontta. Näin ollen, arvoisa puhemies, ed. Tykkyläinen täällä jo kannatti ed. Kalliomäen ehdotusta perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi, ja niin teen minäkin.

Ed. E n e s t a m : Herr talman, herra puhemies! Ed. Kalliomäen ym. välikysymys opetus-toimen säästötoimenpiteistä on tervetullut ja aiheellinen ainakin kahdesta syystä.

Ensinnäkin välikysymys antaa sekä hallituspuolueille että oppositiolle mahdollisuuden esittää näkemyksensä siitä, miten yhtä suomalaisen yhteiskuntapolitiikan keskeisimmistä ja tärkeimmistä alueista eli koulutuspolitiikkaa tulee hoitaa vallitsevassa taloudellisessa kriisissä. Hallituspuolueiden kannalta on kiinnostavaa saada tietoa taloudelliseen tilanteeseen sopeutetuista opposition vaihtoehdoista. Ruotsalainen eduskuntaryhmä uskaltaakin toivoa, että välikysyjillä on esitettävänä vaihtoehto, joka on säästöjen suuruusluokan osalta hallituksen säästöehdotuksia vastaava.

Välikysymyksen perimmäisenä tarkoituksena on hallituksen kaataminen. Tämän vuoksi voikin odottaa välikysyjien kertovan, millaista vaihtoehtoista hallituspohjaa he ovat ajatelleet. Olisi myös toivottavaa, että ainakin välikysyjien haluan hallituspolitiikan suuret linjat hahmoteltisiin. Ruotsalainen eduskuntaryhmä on kiinnostunut välikysyjien talouspolitiikasta ja siitä, miten jättimäistä budjettivajetta käsitellään. Tämä on toinen syy siihen, miksi välikysymys on tervetullut.

Ett utelämnande av besked om de alternativa realistiska sparåtgärderna och den alternativa regeringspolitiken och -basen förpassar även denna interpellation till kategorin billigt politiskt poängplockeri.

Även för svenska riksdagsgruppen är det lätt att inta en kritisk hållning till sparåtgärderna inom undervisningssektorn. Det är otvivelaktigt så att sparåtgärderna rimmar illa med deklARATIONERNA i regeringsprogrammet. Regeringsprogrammet är skrivet för en annan verklighet än den vi lever i. Eftersom det tyvärr knappast kan anses vara verklighetens fel att så är fallet, vore det kanske skäl för regeringen att revidera sitt program så att det står i en bättre relation till de av realiteterna påkallade besluten. Eftersom regeringen de facto fattar krisbeslut, vore det till fördel om besluten utgjorde delar av en programmatisk helhet, så att även de långsiktiga konsekvenserna kunde bedömas.

Det är vidare ett ofrånkomligt faktum att sparåtgärderna rubbar den rådande kostnadsbalansen mellan stat och kommun. Detta är synnerligen allvarligt och är ägnat att rubba kommunernas förtroende för staten. Det får inte vara så att staten sparar genom att överföra kostnader på kommunerna. De offentliga utgifterna minskar inte genom en sådan manöver. Svenska riksdagsgruppen förutsätter att kommunerna inte försätts i den ställföreträdande lidandes situation. Tvångslånet om totalt 1 062 miljoner mark som utbetalningen av de resterande del- och slutraterna från 1992 i lika stora poster under 1993—97 innebär är ingen inbesparing av offentliga utgifter utan endast ett sätt att skjuta problemen framåt. Det förhandlingssystem som staten och den kommunala sektorn tillämpat sedan 1975 då det första s.k. regleringsavtalet undertecknades, synes rätt effektivt i verkligt svåra ekonomiska tider.

Regeringens förslag om en allmän nedskärning av statsandelarna med 8 procent på enhetspriserna är inte så tilltalande, men det kommer knappast heller att få så dramatiska följder man velat framhålla i offentligheten. Genom att nedskärningarna utgår från 1990 års nivå, kommer de i de flesta fall att innebära en reell effekt på 1—4 procent, beroende på att kommunerna under åren 1991 och 1992 redan gjort betydande inbesparingar.

Hallituksen säästöpäätöstä on arvosteltu siitä, että se on tullut yllätyksenä ja että tiedotus päätöksestä on ollut luvattoman huonoa. Arvos-

telu pitää vain osittain paikkansa. Periaatepäätökset useimmista toimenpiteistä on tehty. Nyt kyse on näiden periaatepäätösten toteuttamisesta. Se, että konkreettiset päätökset opetussektorin osalta joudutaan tekemään aikaisemmin, johtuu pelkästään siitä, että koulut tarvitsevat tulevan lukuvuoden suunnittelulle perustan. Sen sijaan arvostelua voidaan kohdistaa tapaan hallita periaatepäätösten kautta. Periaatepäätösten käytännön seurauksia on usein vaikea arvioida päätöksenteon ajankohtajana. Laveat sanamuodot ja valmiiden lakiehdotusten puuttuminen tekee lähes mahdottomaksi arvioida sitä, ovatko periaatepäätösten tuomat käytännöt ratkaisut onnistuneita vai eivät. Tässä suhteessa ruotsalainen eduskuntaryhmä pitää arvostelua aiheellisenä.

Ehdotetut säästötoimet tuovat maksut uutena aineksena koulutuksen rahoitukseen. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä maksurahoituksen periaatetta ja sen seurauksia tulee pohtia perusteellisemmin kuin tässä yhteydessä. Onko takeita siitä, ettei maksurahoitus johda ei-toivottuun syrjäytymisvaikutukseen? Jos maksuja otetaan käyttöön myös muilla sektoreilla, yhteisvaikutukset voivat muodostua kohtuuttomiksi erityisryhmille. Onko hallituksella harkittu maksupolitiikan strategia?

Edelleen ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä tarkastelusta puuttuvat säästötoimien vaikutukset eri oppilasryhmien kannalta. Ovatko vaikutukset samat syrjäseutujen kuin kaupunkien koululaisten kannalta? Kohdistuvatko nämä kielelliseen vähemmistöön oikeudenmukaisesti? Kohtuullisena vaatimuksena voidaan pitää sitä, että säästötoimet ovat neutraaleja suhteessa kaikkiin oppilaisiin. Ilman tällaista analyysia esimerkiksi ns. armovuosien poistaminen on kyseenalaista. Säästövaikutukset ovat sitä paitsi marginaalisia.

Edellä esitetyistä kriittisistä huomautuksista huolimatta ruotsalainen eduskuntaryhmä ymmärtää, että myös opetustoimen säästötoimenpiteet ovat realiteetti vallitsevassa kriisitilanteessa.

Politik är det möjligas konst och regeringsprogram och andra politiska deklARATIONER har alltid varit och kommer alltid att vara diktade av vad som i en viss situation är politiskt och ekonomiskt möjligt. I takt med att antalet möjligheter krymper växer regeringens ansvar för det som är grundläggande. Den enda avsikten med regeringens sparåtgärder är att rädda Finlands ekonomi från ett ännu större katastrofstillstånd än

den redan nu befinner sig i, för att behålla möjligheten att någon gång i framtiden kunna ge också utbildningen nya, icke-lånade resurser.

Med detta i åtanke är utformningen av interpellationens egentliga fråga misslyckad. Vem kan fås att tro att en regering i ett demokratiskt välfärdssamhälle kan ha för avsikt att skrota utbildningssystemet och öka ojämlikheten? Varför skulle en regering som nyligen fattat landets kanske viktigaste utrikespolitiska beslut genom tiderna vilja försvåra internationalisering? Det är en annan sak att regeringen av ekonomiska orsaker tvingas fatta beslut som inte direkt försnabbar uppnåendet av sådana mål, men intellektuellt är det en avgörande skillnad. Skillnaden ligger i ansvarstagandet, i oppositionen räcker det med att prioritera negativt, dvs att säga vad som inte får göras. I regeringen måste man fatta de nödvändiga besluten.

Svenska riksdagsgruppen medger emellertid att räckan av sparåtgärder, som kommer att bli ännu längre, kräver diskussion kring en viktig principfråga. Skall osthyvelsmetoden föredras i alla situationer, och om inte, när, var och varför skall prioriteringar börja göras?

Osthyvelsmetoden innebär ett kategoriskt erkännande av att vi inte har några onödiga samhällssektorer samt att de alla har en kärna som inte kan röras. Osthyveln innebär att denna kärna inom varje sektor skyddas så länge som möjligt, varför den troligen också är den politiskt enklaste. Prioritering däremot innebär att man lyckas komma överens om att vissa sektorer i ett visst ekonomiskt läge blir viktigare än andra. Denna tanke är inte heller svår att omfatta.

Tällaisten arvioiden tulee ohjata jokaista säästöpäätöstä. Mitä ajankohtaiseen tilanteeseen ja varsinkin opetussektorin toimenpiteisiin tulee, ruotsalainen eduskuntaryhmä katsoo kaikesta huolimatta, että juustohöylä on vielä puolusteltavissa ja että ydin ei ole uhattuna. Kansainvälisesti tarkasteltuna koulutusjärjestelmämme kuuluu maailman kehittyneimpiin, samalla kun on syytä muistaa, että laatu ja sisäinen uudistuminen ei riipu pelkästään taloudellisista resursseista. Ruotsalainen eduskuntaryhmä uskoo, että valtionosuusuudistuksen mukanaan tuoma joustavampi järjestelmä yhdessä opetushenkilöstön luovuuden kanssa suurelta osin kompensoi taloudellisten resurssien vähennyksen.

Varje sparbeslut bör ledsagas av sådana bedömningar. Då det gäller vår aktuella situation,

och speciellt då åtgärderna inom undervisningssektorn, anser svenska riksdagsgruppen trots allt att osthyveln ännu går att försvara och att kärnan är ohotad. Internationellt sett hör vårt utbildningssystem till de mest utvecklade i världen, samtidigt som man skall minnas att kvalitet och inre förnyelse inte enbart är beroende av ekonomiska resurser. Svenska riksdagsgruppen tror att det flexibla system som statsandelsreformen medför, i kombination med kreativiteten hos vår undervisningspersonal, till största delen kommer att kompensera bortfallet av ekonomiska resurser.

Herra puhemies! Edellä sanottuun viitaten ruotsalainen eduskuntaryhmä yhtyy puhemiehen ehdotukseen yksinkertaisesta päiväjärjestykseen siirtymisestä.

Herr talman! Med hänvisning till ovanstående förenar sig svenska riksdagsgruppen med talmannens förslag om enkel övergång till dagordningen.

Edustajat Vehkaoja ja V. Laukkanen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Vihreän eduskuntaryhmän mielestä on toivottavaa, että yhteiskunta tarjoaa monia vaihtoehtoja. Viime vuoden opetushallinnossa heilunut viikate karsii räväkästi ja totta tosiaan tarjoaa ajan myötä uusia mahdollisuuksia koulutuksen saralla. Osalle suomalaisista koulutuksesta tulee säilytyspaikka, kun taas osa hakeutuu yksityiskouluihin, joista maksetaan enemmän, mutta jotka tarjoavat korkeatasoista opetusta ja mahdollisuuksia.

Opetustoimen säästötalkoissa on alkanut toinen kierros. Opetustoimi osallistui säästötalkoihin ensimmäisenä Suomessa, ja nyt on menossa jo toinen kierros ja tahti sen kuin kiihtyy. Koulun säästötoimet osuvat ensimmäisinä juuri niihin, jotka eniten koulua tarvitsevat. Tämän hallituksen toimesta Suomi on palaamassa sääty-yhteiskunnan aikaan. Laskusuhdanteen aikana ei koulutusmenoista tule säästää, vaan koulutusta on juuri silloin tuettava entisestään, kuten välikysymyksessä todetaan. Meidän tulee olla varuillamme, jottei uusi ja luova työelämässä, koulutuksessa ja muilla yhteiskunnan aloilla jää lama- ja säästöhysterian pimentoon. En malta

olla toistamatta vanhaa, usein siteerattua kiinalaista sananlaskua: "Kriisissä piilee mahdollisuus."

Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 1992 toiseksi lisätalousarvioksi osoittaa, kuinka kovalla kädellä koulutukseen isketään. Opetusministeriön hallinnonalalta karsitaan 221 490 000 markkaa. Valtioneuvoston 14.5.1992 tekemän eräitä opetustoimen säästötoimenpiteitä koskevan periaatepäätöksen perusteella on otettu huomioon ammatillisten oppilaitosten määrärahojen vähennyksenä 163 miljoonaa markkaa ja lukion määrärahojen vähennyksenä 7,5 miljoonaa markkaa. Samaisessa lisätalousarviossa maatalous saa miltei tuplasti sen summan, joka koulutuksesta karsitaan, tarkalleen 471 miljoonaa Suomen markkaa.

Uuden vuosituhannen lähestyessä kansainvälistyminen, loputon muutos, epävarmuus ja keskenään vastakkaiset kehityskulut ovat arkipäivää miltei kaikkialla maailmassa. Tällaisessa tilanteessa on olennaisen tärkeää, että ihmiselle pienestä pitäen annetaan mahdollisuuksia oppia käsittelemään omaperäisesti jatkuvasti tulvivaa tietoa. Koulun on pystyttävä vastaamaan ympäristön ja arvojen muutoksiin. Vastaaminen tuskin onnistuu, mikäli koulun toimintamahdollisuudet rampautetaan, toisaalla joka lakkauteaan.

Säästöintoilijat vetoavat byrokratian karsimisen tarpeeseen ja näkevät eri puolilla koulu- ja opetushallintoa karsimisen varaa. Näin varmaan onkin. Mutta käytännössä säästöt ovat rapsahaneet koululaisten niskaan. Pienten kyläkoulujen lakkauttaminen tekee pienistä koululaisista pendlaajia, jotka käyttävät tunteja aamusta ja illasta koulumatkailuun. Luokkia yhdistetään ja tiivistetään tyhmyyttä, pelkoa ja passiivisuutta eikä anneta kouluille mahdollisuuksia vaihtoehtoiseen opetukseen. Ruoka-annoksia pienennetään tai muutetaan maksullisiksi. Kerhot lakkautetaan, tuki- ja klinikkaopetus lopetetaan. Koululuokkia yhdistetään massiivisiksi säilytyspaikoiksi ja kaikki hankinnat jäädytetään.

Valtiovarainministeri Iiro Viinanen selittelee valtiovallan toimenpiteitä ja suomalaisen koulutuksen tulevaisuudennäkymiä toteamalla, että säästöideologia rakentuu siten, että kunnille annetaan valinnan varaa kuhunkin kuntaan ja jopa kouluun parhaiden sopivien tai pitäisikö sanoa vähiten vahinkoa tekevien säästökohteiden etsimiseksi. Kunnille annetaan mahdollisuus peria lukiossa ja ammattikouluissa oppilailta maksuja useimpien muiden maiden tapaan. Peruskoulu

kustannetaan edelleen kokonaan vero- tai pikemminkin lainavaroista.

Tuottavatko säästöt väliinputoajia? Kyse on valinnoista ja arvoista. Vihreä eduskuntaryhmä kannattaa perusteltuja säästöjä, mutta karvat nousevat pystyyn hallituksen leikatessa 2,5 miljardia koulutusmenoista ja ostaessa toisella kädellä hävittäjiä ruostumaan 13,5 miljardilla markalla sekä myöntäessä pankeille tukena kymmeniä miljardeja. Eikö ensin olisi syytä karsia menopuolelta kaikki suuret, tarpeettomat ja kyseenalaiset hankkeet, ennen kuin puututaan tulevaisuuden kannalta arkoihin elämänalueisiin? Tulevilta sukupolvilta ja tämän päivän koululaisilta vedetään matto alta pilaamalla näiden sukupolvien kehittymismahdollisuudet. Muutaman vuoden hallitsematon säästöpolitiikka voi saada ihmeitä aikaan. Tuleeko yhdestä sukupolvesta väliinputoajia?

Muutamissa maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, lukutaidottomista kansalaisista on tullut kapula maan kilpailukyvyyn rattaisiin. He jäävät tai jättäytyvät yhteiskunnan ulkopuolelle, sairastuvat, ja heistä muodostuu sosiaalinen ongelma ja poliittinen riski. Kaiken voi pistää mullin mallin ja mennä kadulle, koskapa ei ole mitään menetettävää. Vihreä eduskuntaryhmä näkee koulutukseen kohdistuvat supistukset erittäin synkkänä hallituksen vetona, koska nyt jos koskaan ja juuri nyt olisi satsattava koulutukseen.

Suomi on liittymässä Euroopan yhteisöön. Suomen kilpailukyky joutuu kansainvälisillä areenoilla yhä kovemmalle koetukselle. Eikö meidän suurin voimavaramme ole hyvin koulutettu kansa, joka puhuu sujuvasti kieliä ja omaa vahvan itsetunnon? Hallituksen säästöpäätökset ja supistukset romuttavat pikkuhiljaa tuon haaveen. Asiantuntijoiden mukaan 2,5 miljardin supistukset ovat ennenkuulumaton päätös.

Puuttamalla radikaalisti koulutukseen hallitus on irtisanonut yhteiskuntasopimuksen. Irtisanovatko sen seuraavaksi koululaiset, opiskelijat ja vanhemmat? Ensin sen irtisanoivat menestyjät, keski-ikäinen ylä- ja keskiluokka. Sosiaalipolitiikan tutkijat, mm. professori Jorma Sipilä, muistuttavat, että kukaan tutkija ei ole osoittanut sosiaaliturvan olevan syyllinen nykyisiin taloudellisiin vaikeuksiin. Kunnollista julkista keskustelua koulutus- ja sosiaalipolitiikasta ei käydä ja ministerien säästölinja niellään kyselemättä.

Hallituksen leikkaukset ja säästötoimet romuttavat valmisteilla olevan valtioneuvoston päätöksen, sillä kunnille ei jätetä juurikaan valinnan

varaa. Taistelemisen vähäisistä markoista kiristää kouluissa ilmapiiriä, ja kireät suhteet heijastuvat koululaisiin ja opiskelijoihin.

Vihreä eduskuntaryhmä ei sinänsä tuomitse maksullisia palveluja, mutta peruskoulutuksen tulee olla ilmaista. Jos lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa vaaditaan 500 markan lukukausimaksu, niin olen varma, että työttömien ja köyhien lapsilla ei ole varaa lukioon kuten ennen. Hallituksen linja näyttää suosivan rikkaiden ja köyhien kuilun syventämistä. Olen täysin vakuuttunut, että lukio on keskeinen ponnahduslauta jatko-opinnoille.

Opintotukijärjestelmän vesittäminen tekee monen opiskelijan tulevaisuudesta epävarman. Suomalainen, verraten ansiokas opintotukijärjestelmä ollaan pienin askelin vesittämässä, joten tulevaisuudessa yliopistoissa ja korkeakouluissa opintoja aloittelevat entistä useammin rikkaat ja muutamat rohkeat. Korkeakouluopiskelijoilta on 1 päivästä heinäkuuta poistettu opintorahan huoltajakorotusta vastaava korotus ja opintolainojen korkotuki.

Useat opintojaan suunnittelevat aikuisopiskelijat tullaan hallituksen viimeisimmissä suunnitelmissa eli esityksissä laiksi opintotukilain muuttamisesta ja rajoituksista oikeuteen saada aikuisopintorahaa asettamaan epätasa-arvoiseen asemaan. Esityksessä ei määritellä perusteita aikuisopintorahan saamiseksi ja valtioneuvostolle annettaisiin oikeus tarvittaessa rajoittaa aikuisopintorahan saajien määrää. Kuka tässä tilanteessa uskalttaa alkaa opiskella? Tänä voi olla oikeutettu opintorahaan, mutta ensi viikolla tai ensi koulussa tilanne on toinen.

Voiko koulussa säästää? Markkoja on mahdollista koulu- ja opetustoimessakin säästää. Opetushallinnon hallinnollisia päällekkäisyyksiä tulee karsia. Esimerkiksi lääninhallitusten kouluosastot on mahdollista lakkauttaa, samoin kunnissa ja kaupungeissa tulee aloittaa hallinnon päällekkäisyyksien poistaminen. Kuulostaa epätasa-arvoiselta, että tietyissä koulupiireissä tunti- ja sijaisopettajia irtisanotaan tusinoittain, mutta kouluvirasto jatkaa suunnittelua ja hallintoa ilman suurempaa karsintaa.

Monissa ammattioppilaitoksissa opetusta on mahdollista tehostaa, sillä usein keskusteluissa ammattikoulutuksen ammattilaiset ovat todenneet, että monet tunnit ja kurssit ovat liian löysiä ja sisältöä oppiaineisiin etsitään väen väkisin. Opiskelijat turhautuvat ja innostus elämää varten oppimiseen katoaa helposti tällaisessa tilanteessa. Ammattikoulutus mm. sairaanhoitoalalla

kestää neljä vuotta. Tätä aikaa olisi varmasti mahdollista lyhentää tiivistämällä kursseja.

Toisaalta olemme tottuneet ponnistelemaan voimavarojen alituisen kasvattamisen puolesta niin kovasti, että emme enää näe, että voimavaroja on edelleen runsaasti. Yhtä kaikki vaikka niiden lisäys jonakin vuonna jäisi vähäiseksi, niin ehkäpä meidän olisi syytä miettiä, miten koulua voitaisiin kehittää vähemmällä resursseilla.

Kouluissa tulee antaa lisää toimintavapautta. Valmisteilla oleva valtionosuusuudistus on reipas askel suuntaan, jossa koulut tekevät konkreettiset opetussuunnitelmansa, säästönsä ja toimintaohjelmansa omien tarpeidensa mukaan. Nykyisessä tilanteessa, jossa koulutuksen alueella joudutaan supistamaan ennenkuulumattomalla tavalla, on erittäin tärkeää pystyä vapauttamaan niitä luovuus- ja osaamisresursseja, joita oppilaitoksissa ja niiden opettajissa on.

Kouluissa on siirryttävä tietyissä aineissa pienempiin ryhmäkokoihin eikä suurempiin, kuten nyt kaavailaan. Samoin koulutusjärjestelmä on tehtävä joustavammaksi. Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen eri vaiheet on rakennettava mahdollisimman hyvin yhteensopiviksi. Kouluissa tulisi siirtyä sellaisiin opetusmenetelmiin ja oppisisältöihin, joissa oppilaat voisivat kantaa osavastuun ja saada onnistumisen kokemuksia.

Kouluissa tulee ehdottomasti säilyttää tuki- ja erityisopetus, mutta tiettyjen erityisaineiden opetuksen karsimista tulee selvittää. Vihreän eduskuntaryhmän mielestä tietyillä, erityisen nopeasti muuttuvilla aloilla tehokas oppisopimuskoulutus on paras ammattiin valmistava vaihtoehto. Kierrättävään talouteen siirtymisen ja siihen liittyvä koulutus on uusi, mutta tulevaisuudessa tarpeellinen oppisopimuskoulutuksen ala.

Avoimet ovet kouluihin: Koulun tulee etsiä uusia yhteistyömuotoja elinkeinoelämän, sivistys-, liikunta- sekä vapaa-ajan toiminnan kanssa. Koulun ovet siis avattaisiin eri suuntiin ja toisaalta kouluissa tapahtuisi muutakin kuin perinteistä opetusta. Iltaisin ja viikonloppuisin erilaiset kerhot ja toimintapiirit vuokraisivat kouluja käyttöönsä. Koulu olisi siis monikäyttöisempi, eräänlainen kaupunginosa tai kylän monitoimikeskus.

Korkeakoulut: Suomen alueellisesti varsin kattava korkeakouluverkosto vaatii uudelleenjärjestelyä ja suunnittelua, mutta aluepoliittisin perustein korkeakouluja ja yliopistoja ei tule siirrellä paikasta toiseen. Jo nyt niukkoja korkeakoulujen rahavaroja ei tule jäädyttää, sillä

korkeakoulutus tuo uutta luovuutta ja innovaatiota yhteiskuntaan, joka erityisesti kriisin hetkellä tarvitsee kansalaisiltaan kaiken mahdollisen tiedon ja taidon. Korkeakouluissa koulutusohjelmia on syytä muuttaa toimivammiksi ja kansainvälisemmiksi. Erilaisten opiskelija- ja tutkijavaihtojen merkitys on suuri, joten niiltä ei pitäisi ottaa resursseja pois. Mahdollisuuksien mukaan tulee suunnitella professorin virkojen uudelleenjakoa siten, että osa professorin viroista on opettajan virkoja, osa puhtaasti tutkijan virkoja. Tämä uudistus parantaisi opetuksen tasoa ja motivoisi opiskelijoita sekä professoreita. Kolmannen lukukauden eli kesälukukauden vapaaehtoiseen opiskeluun siirtymistä tulee koella.

Keskeneräinen ammattikorkeakoulu-uudistus on nykyisessä taloudellisessa tilanteessa jädtytettävä. Ei ole järkevää viedä eteenpäin vesitettyä uudistusta ja taistella opetustoimen vähistä markoista tässä tilanteessa.

Jos hallitus jatkaa sivistyksettömälle arvo maailmalle pohjautuvaa koulutuspolitiikkaansa, niin en katso tuon hallituksen pysyvän pystyssä kauan. Onko meidän opetusministeri Uosukaisemme todellinen koulutuksen puolesta taistelija vai ei, jää kunkin kansanedustajan ja suomalaisen opettajan harkittavaksi.

Arvoisa puhemies! Näin ollen ehdotan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavan perustellun päiväjärjestyksen siirtymisen sanamuodon:

"Eduskunta toteaa, että hallitus on epäonnistunut koulutuspolitiikassaan eikä nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen."

Ed. Hiltunen: Arvoisa herra puhemies! Olemme tässä eduskunnassa käyneet jo useita välikysymyskeskusteluja. Oppositio on ottanut tavakseen kiinnittää huomiota erilaisiin kysymyksiin mittauttamalla hallituksen nauttimaa luottamusta jopa niin usein, että välikysymyksen varsinainen tarkoitus alkaa himmentyä. Onko niin, että perusteellista keskustelua suurista ratkaisuista ei saada muuten syntymään?

Välikysymyksessä lainataan toki aivan oikein vuonna 1990 hyväksyttyä koulutuspoliittista selontekoa, jossa pidettiin panostusta koulutukseen erittäin tärkeänä. Samanhenkinen on myös hallitusohjelma, jossa todetaan, että "kansakunnan voima ja mahdollisuus menestymiseen on sivistyksessä. Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri".

Miten on voitu tehdä tämän kaltainen välikysymyksen aiheuttanut säästöpäätös, tätä kysymme. Kysymys on yksinkertaisesti ainoastaan valtiontalouden sopeuttamisesta pienentyneiden tulojen mukaiseksi, kuten kaikki täällä tiedämme. En käy tässä esittämään syitä ja syyllisiä valtiontalouden huonoon tilaan. Kuitenkin valitettavan totta on, että vuonna 1991 bruttokansantuote laski 7 prosenttia, ja se on edelleen laskussa. Velanoton sijasta on välttämätöntä supistaa menopuolta. Tämän tosiasian edessä kaikki budjetin pääluokat joutuvat kokemaan supistuksia.

Opetusministeriön pääluokka on toiseksi suurin, ja 2,5 miljardin säästö merkitsee sille lähes 10 prosentin supistusta. Prosenttiluku on kieltämättä varsin korkea, ja onkin väitetty, että tämä säästöpäätös merkitsee koulutusjärjestelmän romuttumista ja toimintaedellytysten viemistä kouluilta. On totta, että säästöt aina aiheuttavat supistuksia, joiden toteuttaminen on kivuliasta. Kuitenkin markkamääräisesti palataan tässä parin kolmen vuoden takaiselle tasolle, jolloin meillä tiettävästi oli aivan toimiva koulujärjestelmä.

Meillä oli jo tuolloin viisiportainen hallinto kouluista kunnan, lääninhallituksen ja opetushallituksen kautta opetusministeriöön. Säästöjä kohdennettaessa on kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä hallinnon perusteellinen järjestyminen ensimmäinen säästökohde. Hyvänä esimerkkinä tästä on jo toteutettu koulu- ja ammattikasvatushallituksen yhdistäminen. Ensi vuoden alusta voimaan kaavaillun valtionosuus-uudistuksen myötä läänin osuus kuihtuukin pois, mutta myös muita hallinnon portaita tulee huomattavasti keventää. Kehitys on vienyt pohjan pois kaiken kattavalta ja kaiken hallitsevalta keskitetyltä byrokratialta.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on hyvä syvällisesti pohtia sitä, miten laajasti yhteiskunnan tehtävänä on järjestää maksuttomia koulutuspalveluja. Samalla on hyvä arvioida, miten palvelujen maksuttomuus vaikuttaa ihmisten asenteisiin. Olemmeko me tottuneet pitämään maksuttomia koulupalveluja vääärällä tavalla itsestäänselvyytenä? "Pahaa ruokaa", kuuluu liian usein kouluruokalassa. Samoin kirjoja ja muita opiskeluvälineitä ei osa koululaisista osaa riittävästi kunnioittaa. Lienee niin, että tässäkin asiassa pätee se yleisesti havaittu totuus, että ihminen arvostaa enemmän sitä, jonka edestä hän on joutunut tekemään työtä tai maksamaan jotain.

Aikanaan perustettiin kilvan keskikouluja ja lukioita. Jälleenrakennuksen ja pulan sukupolvi halusi kouluttaa lapsensa ja uhrata varoja siihen epäitsekäästi. Myös lapset itse pyrkivät vaikeistakin olosuhteista opintielle. Päämäärä paremmasta elämästä oli tuolloin selvä. Emme halua takaisin tietenkään noita monessa suhteessa vaikeita ja epätasa-arvoisia aikoja, mutta haluamme muistuttaa ihmisten omasta vastuusta. Yhteiskunnan tulee edelleen olla ensisijainen koulutuspalvelujen järjestäjä. Kuitenkin on pohdittava, kuinka paljon erilaisia maksuttomia palveluja yhteiskunta voi tulevaisuudessa tarjota. Samaa asetelmaa on mietittävä muillakin hallinnonaloilla: Mitkä tehtävät ovat kunnille ensisijaisia, mitkä toteutetaan kokonaan verorahoilla, mitkä osittain ja millaisia maksuja peritään?

Esimerkiksi lukiolaisten opiskelu on ollut ilmaista vasta muutaman vuoden ajan. Lukukausimaksut, tosin varsin nimelliset, poistettiin vuonna 1986, jolloin laki opintososiaalisista eduista astui voimaan. Nyt hallituksessa tehty säästöpäätös merkitsee kunnille mahdollisuutta ottaa uudelleen käyttöön enimmillään 500 markan lukukausimaksu sekä ateriakorvaus keskiasteen oppilaitoksiin. (Ed. Rinne: Päästään taas köyhiä luokittelemaan!) Niiden avulla näissä oppilaitoksissa on helpompi saada syntyvä vaje kiinni kuin se olisi peruskoulussa. Useimpien perheiden on mahdollista sijoittaa 500 markan maksu lukukaudessa lapsen tulevaisuuteen. Kuitenkin on taattava, että taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevien perheiden lapsille annetaan mahdollisuus vapaaoppilaspaikeihin.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä pitää mahdollisia koulumaksuja ikävinä. Kuitenkin uskomme tällä asialla olevan myös myönteisiä vaikutuksia, jotka ilmenevät koulunkäynnin arvostuksen nousemisena ja esimerkiksi kouluaterian merkityksen uudenlaisena ymmärtämisinä. Menneinä noususuhdanteen vuosina monet lukiolaiset ainakin pääkaupunkiseudulla kävivät osa-aikatyössä opiskelun ohella. Alkuun tuosta ilmiöstä keskusteltiin ja pelättiin sen heikentävän oppimistuloksia, mutta sitten siihen totuttiin ja se hyväksyttiin osana elämänmuotoa. Liekö kukaan tutkinut noiden vuosien oppimistuloksia ja nuorten asenteita? Arvelen, että työssä käyvien koululaisten oppimistulokset eivät olleet parhaita mahdollisia, vaikka asianomaiset itse väittäsivätkin toisin.

Toisaalta kouluvuosi ei kaikkien esimerkkien valossa ole ollut täysimittainen pidettyjen tuntimäärien suhteen. Monissa kouluissa oppitunteja

jää pitämättä erilaisten syiden takia jopa kymmenkunta prosenttia. Jos kaikki sovitut oppitunnit pidettäisiin, niin pelättyä opetuksen tason laskua ei välttämättä siinä määrin tapahtuisikaan esimerkiksi opetusryhmien koon kasvaessa.

Arvoisa puhemies! Yleisesti on valitettu valinnaisuuden vähenemistä säästöjen myötä. Peruskoulussa valinnaisuuden vähenemistä ei kuitenkaan laajasti tapahdu. Esimerkiksi ennen kahdeksatta luokkaa on valittavana ollut vain kieli, mikä sekin on ainakin pienemmällä paikkakunnalla ollut lähinnä teoreettinen valinta. Englannin rinnalle on valittu niin vähän muita kieliä, että opetusryhmää ei ole syntynyt. Toisen tason kysymys toki on kielivalintojen valtakunnallinen ratkaisu. Lukion puolella valinnan mahdollisuuksien kaventuminen on suurempaa, mikä on erittäin valitettavaa nuorten suuntautumismahdollisuuksien kannalta.

Valintojen supistuksissa ja oppiaineiden tuntimäärien muutoksissa on toisaalta kysymys myös erikoisalojen opettajien työllisyydestä. Liian pienillä viikkotuntimäärillä ei ole helppo saada päteviä opettajia. Toki on selvää, että oppimäärien sisältöä ei tule ensisijaisesti tarkastella opettajien kannalta, vaan oppilaiden tulevaisuutta ajatellen.

En voi tässä yhteydessä olla kommentoimatta tuntijakotyöryhmän esitystä uskonnon opetuksen osalta. Ehdotuksessa on toki monta huomionarvoista muutosehdotusta, mutta kiinnitän huomioni tähän. Ehdotus lukion uskonnonopetuksen rajusta leikkaamisesta olisi monessa mielessä huono ratkaisu. On kummallista, että tässä Euroopan kehityksen vaiheessa meillä halutaan vähentää oman kulttuurimme perustan tunteamista, kun muualla Euroopassa ollaan tunteja lisäämässä tai ottamassa uskonto uudelleen koulujen opetusohjelmaan. Muun muassa Ranskassa on kristinuskon opetuksen osuutta lisätty aivan siitakin syystä, että oppilaat pystyisivät tasavertaisesti keskustelemaan islamilaisesta maailmasta tulevien oppilaiden kanssa. Huomionarvoista on, että tehdyn mielipidetutkimuksen mukaan jopa 90 prosenttia kyselyyn vastanneista piti tuntijakotyöryhmän esitystä liian rajuna.

On mahdollista, että tukiopetus ja erityisopetusta saavat ryhmät kärsivät erityisesti säästöpäätösten myötä. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä on kouluissa kuitenkin lähdettävä siitä, että erityisopetuksen ryhmät säilyvät. Niistä luopuminen aiheuttaisi ongelmia, jotka myöhemmin tulisivat esille muualla yhteiskunnassa.

Käytännössä asiaa voidaan hoitaa monella tavalla, esimerkiksi näin: Vuosiluokkaa ei jaetakaan eri oppiaineissa tasasuuriin ryhmiin, vaan tunnustetaan oppilaiden oppimisen eritasoisuus ja lähdetään siltä pohjalta rakentamaan ryhmiä. Tosin tätä meillä ei ole oikeastaan saanut ääneen lausua, vaikka sen monien opetustyötä tekevien suusta ajatuksena olemme saaneet itse kukin kuulla.

Tarkoitin tällä sitä, että kun tavanomaisessa luokassa on muutamia, joilla ei ole omassa kehitysvaiheessaan mahdollisuuksia pysyä enemmistön oppimistahdissa esimerkiksi kielipinnoissa, niin näistä oppilaista muodostettaisiin oma ryhmänsä, pienikin ryhmä. Vastaavasti muut voisivat opiskella nykyistä suuremmissakin ryhmissä. Äskettäin julkistetussa väitöskirjassa selvitettiin, ettei ole havaittu paremmin opiskelusta selviytyvän osa kärsivän suurentuneesta ryhmäkoosta. Samalla heikommin menestyneet oppilaat voisivat nykyistäkin pienemmissä ryhmissä saada yksilöllisempää ohjausta ja saavuttaa edistystä omassa tahdissaan.

Tietysti ryhmien suureneminen voi aiheuttaa käytännön ongelmia mm. kielistudioiden käytössä. Kuitenkin nimenomaan joustavuudella selvittää monista nykypäivän ongelmista. Muutoinkin opettajan asennoituminen ja panos ja koko koulun ilmasto on tärkeämpi kuin opetusryhmän koko.

Säästöpäätökset merkitsevät sitä, että käytännön päätöksenteko siirtyy kuntiin ja siellä kouluihin asti. Nyt on valitettu vallan siirtoa. Kuitenkin aiemmin kunnissa valitettiin nimenomaan vallan vähäisyyttä. En voi olla siis kysymättä: Missä nyt on halu paikallisen tason vastuunkantoon, nyt kun siihen syntyy laajemmat mahdollisuudet? Tietenkin olisi helpompaa tehdä päätöksiä, jos kyseessä olisivat etujen lisäämiset.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä kuntalaisten kannalta on parempi, että päätöksiä eivät tee valtakunnallisen tason kasvottomat virkamiehet, vaan päätösvalta on oman kunnan virkamiehillä ja luottamushenkilöillä, joilta voi myös saada selkeät perustelut tehdyille päätöksille. He tuntevat kunnan asiat parhaiten ja osaavat suhteuttaa päätökset tilanteen mukaan. Näin supistuksia ei toteuteta kaavamaisesti koko maassa, vaan paikalliset olosuhteet voidaan tällöin ottaa huomioon.

Erittäin huolestuttavaa on lakkauttamispaineiden kasvaminen monien pienten koulujen kohdalla. Valitettavasti tämä suunta on ollut voimassa jo vuosia. Kuitenkin säästövaatimuk-

set saattavat monessa tapauksessa nopeuttaa näitä päätöksiä. Toisaalta pienten koulujen lakkauttamispaine saattaa myös positiivisella tavalla herättää uudenlaisia ideoita ja yhteistyötä kuntien kesken, niin että esimerkiksi eri kuntiin kuuluvia syrjäisiä mutta rinnakkaisia koulupiirejä rohjetaan ennakolluulottomammin yhdistää, jolloin toinen koulu jää toimimaan ja sen antaman opetuksen taso yhdistettyjen resurssien myötä jopa kasvaa. Tällaiset päätökset tosin vaativat uutta ennakolluulottomuutta ja joustoa, jota kunnallisessa byrokratiassa ei juurikaan ole totuttu näkemään. Nyt on kuitenkin arvioitava asiat kokonaisedun valossa ja katsottava, mihin yhteiskunnan varat riittävät. Samalla on arvioitava esimerkiksi koko kyläkunnan osalta, mitä julkisilta palveluilta odotetaan. Arvovalta-kiistat eri eturyhmien kesken on jätettävä si- vuun.

Samanaikaisesti näiden säästöpäätösten kanssa on tulossa ensi vuoden alussa voimaan kuntien valtionosuusuudistus. Koska sen myötä kunnille tulee lisää valloitteita, olisi pohdittava myös verotuksen rakennetta, olisiko painopistettä siirrettävä valtionverotuksesta kunnallisen verotuksen suuntaan. Lisäksi ovat vireillä myös pääomaverotuksen ja kiinteistöverotuksen uudistukset. Tällä hetkellä ei taida olla selvää kuvaa näiden kokonaisvaikutuksista kuntien talouteen, vahvistuuko vai heikentyykö se. Kun päätöksenteko siirtyy entistä enemmän kuntiin, olisi myös niiden talouden vahvistuttava. Siitä on lainsäädännössä huolehdittava.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä hallituksen tekemiä säästöpäätöksiä ei pidä vaikutuksiltaan aliarvioida mutta ei myöskään liioitella. Kuitenkaan me emme saa loputtomasti tinkiä opetustoimen menoista. Hyvä koulutus ja tieteenteko ovat avainasemassa kilpailtaessa yhdenmukaisella markkinoilla. Meidän on annettava riittävät resurssit eri alojen korkeakouluille aivan erityisesti niillä aloilla, joilla meillä on pitkät erikoisosaamisen perinteet. Myös yhteistyö tuotantoelämän kanssa on erittäin tarpeellista.

Koululaitos on tärkeä kansallisen kulttuurin ja kristillisyyteen pohjautuvan perinteen välittäjä. Toisaalta sen tehtävä on opettaa kansainväliseen vastuuseen ja erilaisten ihmisten hyväksymiseen. Koulu on monen nuoren elämässä tärkeä suunnannäyttäjä elämisen opettelemisessa ja kestävien arvojen omaksumisessa. Tiedollisen osaamisen ja ammattitaidon ohella onkin koulun kyettävä entistä suuremmassa määrin anta-

maan valmiuksia kasvamiseen tasapainoiseksi ja toisen huomioon ottavaksi sekä yhteiskunnallisesti kykeneväksi aikuiseksi.

Arvoisa puhemies! Vaikka kristillisen liiton eduskuntaryhmä pitää säästötoimien toteuttamista ikävänä ja epäkiitollisena tehtävänä, emme näe muita mahdollisuuksia nykyisessä valtiontaloudellisessa tilanteessa. Sen vuoksi esitämme yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä.

Ed. S u h o n e n : Herra puhemies! Keskustelussa kansalaisten koulutusmahdollisuuksista ja sivistystasosta ei ole kysymys sen enemmästä tai vähemmästä kuin kansakuntamme tulevien vuosikymmenten edellytyksistä selviytyä yhä nopeammin kansainvälistyvässä maailmassa. Tämän takia kaikkien kansalaisten mahdollisuus riittävään peruskoulutustasoon ja ammatilliseen koulutukseen sekä myöhemmin itsensä edelleen kouluttamiseen ja sivistämiseen ovat olennaisia kansalaisten perusoikeuksia ja -tarpeita tämän päivän yhteiskunnassa. Tältä pohjalta ovat muotoutuneet SMP:n yleiset koulutuspoliittiset näkökannat, joiden ydinkohtia ovat kansalaisten tasavertainen mahdollisuus itsensä kouluttamiseen ja sivistämiseen sekä yleisen ja ammatillisen taito- ja tietotason jatkuvaan ylläpitämiseen ja parantamiseen, valinnan mahdollisuuden turvaaminen kansalaisille heidän valitessaan opiskelupaikkaansa tai -muotoaan, peruskoulutuksen korkean tason edelleen kohottaminen sekä nuorten opiskelumahdollisuuksien turvaaminen sekä taloudellisesti että määrällisesti.

Eduskunta hyväksyi syksyllä 1990 hallituksen koulutuspoliittisen selonteon pohjalta käydyn keskustelun yhteydessä maamme koulutuspolitiikan linjauksiksi tasa-arvon ja kansainvälistymisen. Lisäksi eduskunta näki tärkeäksi lisätä yhä edelleen panostusta koulutukseen ja sivistykseen. Tämä kaikki tuli kirjatuksi eduskunnan vastaukseen, jonka sananmuodot on jo todettu välikysymyksessä, johon myös SMP:n eduskuntaryhmä on yhtynyt. Tällä hetkellä olennaista on eduskunnan kannaksi kirjattu lause: "Laskusuhdanteen aikana ei koulutusmenoista tule säästää vaan koulutusta on juuri silloin tuettava entisestään."

Samaa päämäärää tukevat myös hallituksen hallitusohjelmassa kirjaamat tavoitteet säilyttää toimintansa painopisteenä koulutus, tutkimus ja kulttuuri riippumatta kulloisistakin taloudellisista suhdanteista. Tämän lisäksi hallituspuolueet omissa kannanotoissaan ovat jatkuvasti koros-

taneet koulutuksellisten ja sivistyksellisten seikkojen tärkeyttä maamme tulevaisuuden kannalta sekä ajatellen Suomen kilpailuedellytyksiä yhtenevässä Euroopassa.

Hallitus on nyt ryhtynyt vastoin omia ja hallituspuolueiden sekä eduskunnan hyväksymiä päämääriä supistamaan opetustoimen määrärahoja. Supistustoimet alkoivat jo viime vuoden puolella, jolloin hallitus lähes ensi töikseen toteutti opetustoimessa merkittäviä supistuksia. Eduskunta tosin esti esitetyt lainsäädännölliset toimenpiteet tuntikehyksen leikkaamiseksi peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta hallitus toteutti ne hallinnollisin menetelmin. Näiden toimenpiteiden ansiosta valtiovalta säästi arviolta 300 miljoonaa markkaa. Näin ollen opetustoimi oli ensimmäisiä valtiontalouden säästötalkoisiin osallistuneita hallinnonaloja. Se osoitti hallituksen todellisen suhtautumisen koulutukseen ja sivistykseen.

Nyt hallitus on kuluvan vuoden toisessa lisätalousarviossa toteuttanut huhtikuussa hyväksymänsä kriisipaketin, jossa tehdään edelleen merkittäviä opetustoimen menojen supistuksia. Ne koskevat niin kuluvan vuoden syyslukukautta kuin koko ensi vuotta. Niissä leikataan niin peruskoulujen, lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, kansalais- ja työväenopistojen, kansanopistojen, opintokeskusten kuin aikuiskoulutuskeskustenkin määrärahoja. Kaikilla esittämälään toimenpiteillä hallitus aikoo saada aikaan säästöä kuluvana vuonna noin 250 miljoonaa markkaa, josta valtiovaltan säästöiksi kertyy noin 170 miljoonaa markkaa.

Vuonna 1993 säästöjen yhteismäärän tulisi nousta peräti 2 500 miljoonaan markkaan.

Hallituksen esittämässä muodossa toteutetut säästötoimenpiteet tulevat siis merkitsemään kaiken kaikkiaan liki 3 miljardin markan supistuksia opetus-, koulutus- ja sivistystoimeen tarkoitetuista määrärahoista. Supistus on määrältään todella merkittävä, varsinkin kun eduskunnan käsittelyssä oleva valtionosuus uudistuslaki antoi odottaa vähintään nykyisen tasaisen valtionapujärjestelmän säilyttämistä.

Hallitus onkin sysäämässä säästöjen nimissä koulutoimesta aiheutuvia kustannuksia enenevässä määrin kuntien maksettavaksi. Tämä tulee merkitsemään käytännössä sitä, että paineet kunnissa veroäyrin hinnan korottamiseen lisääntyvät entisestään. Lisäksi kaikkein negatiivisin seuraus valtiovaltan omaksumasta linjasta tulee olemaan se, että kaikkein köyhimmissä kunnissa, joissa veroäyrin hinta on tälläkin hetkellä

lähes sietämättömällä tasolla, joudutaan käytännössä kuntalaisten koulutusmahdollisuuksia alentamaan.

Tähän joudutaan siksi, ettei veroäyrin hinnan korottamiseen ole enää edellytyksiä, koska myös sosiaalitoimessa ja muissa kunnallistalouden sektoreissa on vastaavanlaisia lisärahoitustarpeita joko hallituksen toimenpiteistä tai kunnan omista aiemmin tekemistä ylimitoitetuista investoinneista ja päätöksistä johtuen.

Näin ollen on perusteltua pelätä, että kaikkein köyhimmissä kunnissa asuvien nuorten mahdollisuus itsensä kouluttamiseen ja sivistämiseen tulee jäämään olennaisesti hyvässä tai ainakin kohtuullisessa taloudellisessa tilanteessa olevissa kunnissa asuvia nuoria heikommaksi. Hallitus lisää käytännössä entisestään kansalaisten eriarvoisuutta koulutuksen saannin suhteen asuinpaikkakunnasta riippuen. SMP:n mielestä kansalaisilla tulee olla tasavertainen mahdollisuus itsensä kouluttamiseen taitojensa ja kykyjensä mukaan riippumatta siitä, missä päin Suomea he asuvat tai kuinka varakkaita heidän vanhempansa ovat. Mikäli hallitus jatkaa noudattamaansa koulutuspoliittista linjaa, tulee tämä tavoite lähivuosien aikana käytännössä mahdottomaksi.

Erityisen haitalliseksi hallituksen linjan tekee mielestämme se, että nyt vireillä olevien koulutussektorin määrärahasupistusten lisäksi hallitus on toteuttanut ja toteuttamassa myös opiskelijoiden taloudellista asemaa heikentäviä uudistuksia. Toteutettu opintotukiuudistus ei monin kohdin tuonut parannusta vallitsevaan tilanteeseen vaan päinvastoin. Opiskelijoiden velkataakka uhkaa edelleen paisua. Opintolainojen muututtua markkinakorkoisiksi he jäävät käytännössä pankkien orjiksi pitkäksi aikaa valmistumisensa jälkeen.

Lisäksi vallitsevan työttömyyden takia opiskelijoiden mahdollisuudet hankkia itselleen lisäansioita ja tätä kautta rahoittaa osittain opintojaan ovat lähes olemattomat. Tästä voidaan pitää esimerkkinä tämänhetkistä kesätyöpaikkatilannetta. Valtaosa opiskelijoista viettää kesänsä toimeettomana jääden täysin ilman tarpeellisia kesäansioita. Kaikkein ongelmallisin tilanne on niiden opiskelijoiden osalta, joiden lopullinen valmistuminen riippuu vaadittavan työharjoittelun saamisesta. Mikäli hallitus ei tässä tapauksessa ryhdy pikaisesti toimenpiteisiin vaan jatkaa harjoittamaansa supistus- ja määrärahojen leikkauksia, tulee koululaitoksen ja opiskelijoiden tilanne lähiaikoina kestämättömäksi.

Arvoisa puhemies! Hallituksen jo aiemmin toteuttamat ja nyt esittämät säästötoimenpiteet tulevat opetustoimessa merkitsemään käytännössä useiden vapaaehtoisaineiden ja -ryhmien lakkauttamista, vaihtoehtoisten aine- ja opinto-kokonaisuuksien vähentämistä, kielten opiskelun edellytysten heikkenemistä sekä suoranaista tuntimäärien vähenemistä. Lisäksi opiskelijoiden olosuhteet kouluissa tulevat heikkenemään mm. kouluruokailun jatkuvan huononemisen johdosta. Iltaopiskelijoiltahan hallitus aikoo poistaa ruokailun kokonaan.

Hallituksen valitsema linja on mielestämme erittäin haitallinen Suomen tulevaisuudelle, koska esimerkiksi suomalaisten kielitaidolle tullaan asettamaan lähitulevaisuudessa suuria vaatimuksia yhdyntävän Euroopan takia. Tähän saakka Suomessa on tultu toimeen lähinnä ruotsin, englannin ja venäjän opetuksella, koska Suomen pääasialliset kauppakohteet ovat sijainneet kyseisiä kieliä puhuvissa maissa. Nyt Suomen liittyessä Etiaan ja todennäköisesti myös EY:hyn ei mainitun kaltaisella kielivalikoimalla enää pystytä tasavertaisesti kilpailemaan Euroopan kotimarkkina-alueella. Tarvitaan lisäksi merkittävästi nykyistä laajempaa saksan ja ranskan kielen opetusta. Tämän lisäksi tulisi lisätä myös espanjan, italian, kreikan ja portugalilaisuutta opetuksessa. Kuinka tämä kaikki voidaan toteuttaa yhtä aikaa hallituksen valitseman opetustoimen määrärahojen supistamisen kanssa? Vastaus lienee hyvin yksinkertainen: ei mitenkään.

Hallituksen valitsema linja merkitsee käytännössä sitä, että tällä hetkellä kouluissa annettua kielten opetusta joudutaan päinvastoin supistamaan. Uusia kielistudioita ei pystytä enää riittävästi rakentamaan eikä olemassa oleviin hankkimaan kaikkea tarvittavaa opetusmateriaalia ja pätevää opettajakuntaa.

Lopputuloksena tästä järjestöjä säästämisestä on se, että tämän vuosikymmenen lopussa maallamme ei ole riittävästi kielitaitoisia ihmisiä lähetettäväksi ulkomaille myymään suomalaisia tuotteita, vaikka käytössämme olisi mm. usean sadan miljoonan asukkaan eurooppalainen kotimarkkina-alue. Ilmeisesti hallitus on ominut tyypillisen suomalaisen ajattelutavan, että Suomi on niin hieno kieli, että kaikkien muunmaalaistenkin tulee sitä osata. Valitettavasti täytyy todeta, että tämä periaate saattaa vielä onnistua ranskalaisten kohdalla mutta suomen kielen osalta se tuskin on mahdollista.

Hallitus on valtiovarainministeri äänitorve-
naan peräänkuuluttanut koulutusmäärärahojen
supistamistarpeen yhteydessä pienten koulujen
lakkauttamisen tarvetta. Tämä tulee toteutues-
saan merkitsemään sitä, että jäljellä olevat pienet
kyläkoulut tapetaan ja koululaiset yhdistetään
suuriin asutuskeskuksissa sijaitseviin kouluy-
sikköihin. Tämän seurauksena tulevat suurissa
kouluissa esiintyvät ongelmat edelleen lisäänty-
mään ja laajenemaan. Näitä ongelmia ovat mm.
rauhattomuudesta ja väkivallasta johtuva opis-
keluedellytysten heikkeneminen, pitkistä mat-
koista aiheutuva koulupäivien piteneminen ja
sitä kautta opiskeluaktiivisuuden aleneminen
sekä tukiopetusta ja tarkkailuluokkia tarvitse-
vien oppilaiden määrän lisääntyminen. Pienten
kylä- ja taajamien elinolosuhteet heikkenisivät
ratkaisevasti kyläkoulujen kuollessa. Keskusta-
puolueen ennen viime vaaleja suuresti markki-
noima elävä maaseutu pystytään nyt hallituksen
valitsemalla linjalla varsin tehokkaasti tappa-
maan.

Kaiken lisäksi koulujen yhdistämisellä ja kou-
luyksiköiden suurentamisella aikaansaadut sääs-
töt ovat varsin näennäisiä ja kyseenalaisia. Yh-
distämisellä aikaansaadut säästöt kiinteistö- ja
palkkakustannuksista tulevat merkitsevältä
osalta menemään uusien ja suurempien kouluy-
ksiköiden rakentamiseen ja niiden opettajakun-
nan lisäämiseen, koululaiskuljetusten määrän
kasvamiseen ja ennen kaikkea suurten yksiköi-
den aiheuttamiin lisäkustannuksiin. Kun lisäksi
kiistatta on todettu, että oppimismotivaatio on
pienissä kouluissa olennaisesti parempi, ollaan
tekemässä hölmöläisten ratkaisua. SMP:n mie-
lestä tähän ei tulisi lyhytnäköisten säästötoivoi-
teiden huumassa mennä, vaan nyt jo liian suurik-
si paisuneita suorkouluja tulisi päinvastoin ha-
jauttaa sekä antaa vielä olemassa oleville kylä-
kouluille elämisen mahdollisuudet ja edellytyk-
set.

Tänä päivänä peruskoulutuksessa tehtävät
virheratkaisut tulevat heijastumaan nuoren
koko kouluhistorian ajan uuden tiedon omaksu-
misen hankaloitumisena ja elämän edellytysten
heikkenemisenä. Siksi tulisi tutkia huolella en-
nen hutkimista.

Hallitus on esittänyt myös aikuiskoulutuk-
seen tarkoitettujen määrärahojen supistuksia.
Samoin on tarkoitus vähentää ammattikoulujen
määrää ja niille varattuja määrärahoja. Hallituk-
sen valitsemaa linjaa voi vallitsevassa taloudelli-
sessa tilanteessa perustellusti ihmetellä. Kun suo-
malaisista jo noin 500 000 kärsii tavalla tai

toisella työttömyydestä, luulisi hallituksenkin
ymmärtävän koulutustoimen tarvitsemien mää-
rärahojen tärkeyden.

Tänä päivänä työttömyyden tai pikemminkin
työttömien ongelmien ratkaisuksi ei riitä pelkäs-
tään se, että heille maksetaan kohtuullisen ta-
soista työttömyyskorvausta joutilaana olemises-
tä. Sillä linjalla ei pitemmällä tähtäimellä päästä
mihinkään, vaan kasataan ainoastaan ongelmia
lisääntyviä määriä tulevaisuuteen. Sen sijaan että
työttömiä pidetään valtiovallan toimesta ja tah-
dosta toimettona kotona, tulisi heitä merkittä-
västi nykyistä laajemmasta mittakaavassa ryh-
tyä uudelleen- ja täydennyskouluttamaan.

Tämä on välttämätöntä siksi, että nykyään
yhteiskunnassa tarve ammatin vaihtamiseen li-
sääntyy jatkuvasti tuotantoelämän uudistuessa
ja teknologian kehittyessä. Aiemmin tyypillinen
koko aktiiviyöajan toiminta yhdessä ammatissa
ei tulevaisuudessa ole kovinkaan monen kansa-
laisen ja ammatin kohdalla enää mahdollista
ainakaan ilman täydennyskoulutusta. Todennä-
köisempää lienee se, että kansalainen tulee aktii-
vityöikänsä aikana vaihtamaan ammattiaan ker-
ran tai jopa useamminkin. Tämän takia ammat-
tikoulutukseen ja ennen kaikkea lisä-, täyden-
nys- sekä uudelleen- ja täydennyskoulutukseen tarkoitettujen
määrärahojen tarve tulee jatkuvasti kasvamaan.

Mikäli hallitus kuitenkin jatkaa nyt valitse-
mallaan linjalla eli supistaa kyseisiä määräraho-
ja, tulee kansakunta joutumaan ojasta allikkoon.
Teollisuutemme ja elinkeinoelämämme ei tule
jatkossa saamaan riittävästi ammattitaitoista ja
ennen kaikkea tiedoiltaan ja taidoiltaan ajan
tasalla olevaa työvoimaa, vaikka toisaalta työt-
tömyys tulee säilymään lähes tämänhetkisellä
tasolla. Näin ollen työvoiman tarve ja koulutus
eivät enää vastaa toisiaan.

Tästä noidankehästä meidän tulee hankiut-
tua eroon nyt, kun se vielä on kohtuullisilla
kustannuksilla ja toimenpiteillä mahdollista. Jos
tilanteen annetaan riistäytyä muutamien satojen
miljoonien markkojen säästötarpeen takia käsis-
tä, on lasku muutamien vuosien kuluttua huo-
mattavasti suurempi. Se saattaa maksaa Suome-
lle jopa sen kansainvälisen kilpailukyvyyn ja edel-
lytysten menettämisen. Tästä puolestaan seuraisi
Suomen aseman merkittävä vaarantuminen eu-
rooppalaisena hyvinvointivaltiona.

Arvoisa puhemies! Olen puheessani käsitellyt
ainoastaan muutamia niistä ongelmista, jotka
hallituksen koulutussektorille esittämät säästö-
toimenpiteet tulevat aikaansaamaan. Niitä olisi
löydettävissä merkittävästi enemmänkin, mutta

kaikkien toistaminen ja luetteleminen lieene tarpeetonta, sillä hallitus tietää ne varmasti itsekin. Hallitus on kuitenkin valinnut nyt esittämänsä opetustoimen määrärahojen supistuslinjan ja tulee kantamaan siitä poliittisen vastuun. Toivotavaa kuitenkin olisi, että eduskunta ryhdistäytyisi samalla tavalla kuin se teki hallituksen viimekeväisten koulutustoimen säästölakiesitysten käsittelyn yhteydessä. Eduskunnan tulisi pysyä koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä hyväksymissään kannanotoissa ja tätä kautta turvata kansakuntamme koulutuksellisen ja sivistyksellisen tason edelleenkehittyminen.

Mikäli kuitenkin ajautumme viinaslaiseen koulutuspolitiikkaan, tulee Suomen asema sivistysvaltiona nykyisestäään heikkenemään ja Suomi omaehtoisesti heikentämään edellytyksiään yhtenevässä Euroopassa. Tällöin myös Viinasen kovasti peräänkuuluttama markkinaosuuksien lisääminen tulee vaikeutumaan, koska suomalaisille tuotteille ja palveluille ei ole enää riittävästi ammattitaitoisia tekijöitä eikä riittävästi kielitaitoisia kaupppamiehiä. Tällöin Suomea voidaan todella pitää Euroopan reunavaltiona, jossa rikkaat saksalaiset voivat kiertää ostamassa halvalla maata, varsinkin kun meillä ei enää puutteellisen kielten opetuksen takia ymmärretä, mitä meille vieraalla kielellä puhutaan.

Arvoisa puhemies! Edellä esille tuomillani perusteilla ehdotan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi seuraavan pöytäkirjan, joka on samansisältöinen kuin ed. Kalliomäen pöytäkirja, mutta luen sen kuitenkin:

”Eduskunta katsoo, että hallitus on epäonnistunut ohjelmansa mukaisessa koulutuspolitiikan toteuttamisessa ja saattanut opetustoimen leikkauksillaan Suomen tulevaisuuden uhanalaiseksi.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen todeten, että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta.”

Ed. Saastamoinen merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Oppositio on tehtaillut ja tehtailee välikysymyksiä, jotta saataisiin tärkeät asiat keskusteluun täällä eduskunnassa, kun muuta keinoa kansanedustajilla ei ole. Mikä olisi sen tärkeämpi asia kuin koulu-

tus, lasten ja nuorten tulevaisuus, Suomen tulevaisuus? Kiitoksia, sosialidemokraatit.

Olin alun perin ajatellut myös yhtyvänä SDP:n epäluottamusponteen ja äänestäväni hallitukselle epäluottamusta, koska juuri koulutuksesta on huolehdittava ja nimenomaan laman oloissa. Mutta kuunneltuani ed. Kalliomäen puheen en kerta kaikkiaan voi sitä tehdä. Siinä koulutuspolitiikkaan sotkettiin kaikki kauna, vallanhimo, oppositiossa olon hirveys sellaisella kielenkäytöllä ja demagogialla, ettei kukaan vähänkään ajatteleva ja asioita rehellisesti puntaroiva ihminen voi niitä hyväksyä. SDP ei aja nuorten ja lasten asiaa, vaan omia valta- ja eturyhmäpyrkimyksiään. Lapset ja nuoret ovat SDP:lle samanlainen keppihevonen kuin ay-liike. Ne ovat olemassa sitä varten, että päästäisiin valtaan. Miten SDP voi kuvitella, että sitä enää edes hyväksyttäisiin kolmen suuren hallitukseen, jos se sinne päättäisi pyrkiä? (Ed. Savolainen: Meidän ei tarvitse edes sitä pyytää liberaaleilta!) Niinpä ei auta kuin toivoa ja ajaa suurta yhteiskunnallista konfliktia. Vain sen avulla SDP voi päästä taas valtaan ennen aikojaan. Mitä siitä, jos samalla tuhotaan koko Suomi! (Ed. Gustafsson: Mitä mieltä liberaalit ovat hallituksen säästöistä?) SDP ajaa, ainakin täällä eduskunnassa, vasemmalta ohi jopa vasemmistoliitosta. Siellä sentään, ainakin joskus, analysoidaan asioita ja argumentointi perustetaan jonkinlaisiin tosiasioihin. SDP:n ongelma kaikissa asioissa ja kaikessa arvostelussa kilpistyykin siihen, ettei puolueella ole vaihtoehtoa. Se esimerkiksi kannattaa EY:n jäsenyyttä, mutta kannattaa samalla sellaista talouspolitiikkaa, jollaista EY-jäsen Suomi ei voi harrastaa. Tässäkin asiassa vasemmistoliitto on huomattavasti rehellisempi.

Kun keskustelua nyt käydään, se toivottavasti painottuu jatkossa enemmän koulutusjärjestelmämme, koulutuksen sisältöön ja tavoitteisiin. Jos tässä keskustelussa jätettäisiin vähän vähemmälle köyhät kyykkyyn -huudot ja keskityttäisiin olennaiseen, välikysymys ja sen synnyttämä keskustelu olisivat paikkansa ja kiitoksensa ansainneet. (Ed. Savolainen: Milloin puhuja aikoo siirtyä olennaiseen?)

Hyvin koulutettu väestö ja sen korkea sivistystaso on pienen kansakunnan ainoa keino selviytyä. Siitä meidän on huolehdittava ja siihen meidän on panostettava. Koulutus ja tutkimus ovat myös Ahon hallituksen politiikan painopistealueita. Siitä on maininta hallitusohjelmassa, joka kyllä tällä hetkellä vetää kaikista ovista ja on aikoja sitten vanhentunut. Miksi hallitus ei

uudista ohjelmaansa, kun voimassa olevasta ei voida enää pitää kiinni?

Keskustan puheenvuorossa huomautettiin aivan oikein, että sisivystyskeskustelussa kaikki näyttää kulminoituvan rahaan. Niin näyttää. Opetusministeriön hallinnonala on jo säästänyt 5 prosenttia menoista. Nyt on säästettävä jälleen 2,5 miljardin markan verran. Näin ei tietenkään saisi tehdä. Juustohöylä on viheliäinen vehje, joka voi viedä mennessään myös kansakunnan aivot.

Jos on uskomista julkisiin kannanottoihin, esimerkiksi Opettaja-lehden pääkirjoitukseen, niin huonommin eivät asiat olleet edes 30-luvulla. En ole elänyt 30-luvulla, mutta olen käynyt koulua 50- ja 60-luvulla. Kun vertaan tuon ajan koulutusta tämän ajan nuorten mahdollisuuksiin, niin eri maailmassa me totta vieköön elämme. Joku tolkku täytyy keskustelussakin olla. (Ed. Gustafsson: Mikä on liberaalien vaihtoehto koulutuspolitiikalle?)

Suomi on rakentanut lapsilleen ja nuorilleen koulutusjärjestelmän, jossa jokaisella on mahdollisuus varallisuudesta riippumatta saada niin hyvä koulutus kuin rahkeet ja aivot kestävät. Tästä meidän, opetusministeri Uosukainen, on pidettävä kiinni myös laman oloissa. Mutta täytyy muistaa, että koulutukseen on satsattu viime vuosina suorastaan ennätyksellisen paljon. Lähes kaikki on saatu, mitä sillä puolella on vaadittu. On saatu lisää opintopaikkoja, lisää koulurakennuksia, lisää virkoja, lisää opintovuosia. Rahaa on tullut totta vieköön joka tuutista. Mutta onko rahalla, määrällä, saatu laadukkaampaa opetusta, onnellisempia ja tyytyväisempiä koululaisia, työstään innostuneita ja kannustavia opettajia?

Koululaisen äitinä voi esittää monia kysymyksiä suurin kysymysmerkein. Miksi peruskoulun käyneen oppilaan tiedon taso, yleissivistys, jää sirpaleiseksi? Miksi koululaisen omaehtoiselle luovuudelle, omaehtoiselle työskentelylle on niin vähän tilaa? Miksi suomalaisessa koulussa on liian paljon pakkoa ja liian vähän valinnaisuutta edelleenkin? Miksi kouluissa on niin paljon häiriöitä? Miksi opinhaluisista ala-asteen oppilaista tulee kiusattuja ja levottomia, kun he siirtyvät yläasteelle? Miksi meillä on ala- ja yläasteita, kun voisi olla ala- ja yläkouluja? Ja kaiken huipuksi meillä on keskiaste, joka on yläastetta ylempi aste. Koulu on tehnyt kaikkensa, jopa muuttanut kielensä niin byrokraattiseksi, että se on vieraannuttanut yhteisöstä yhden tärkeän voimavaran: vanhemmat. Nyt tästä kär-

sivät kaikki. (Ed. Gustafsson: Ei se sanoista kiinni ole!)

Arvoisa puhemies! Kokemuksesta voi väittää, että peruskoulun jako ala- ja yläasteelle on pielessä. Se on väärä. Muutto pienestä, kodikkaasta ala-asteen koulusta suureen ja mammuttimaiseen yläasteen kouluun tapahtuu lapsen kehitysvaiheen kannalta aivan väärässä iässä. Muutto turvallisesta ympäristöstä tuttureiden keskeltä suureen kouluun ja uusien tovereiden etsiminen, kaikki tämä, tapahtuu murrosiän, vaikean iän, kynnyksellä. Juuri tämän väärän ikäajan takia yläasteen kouluissa on järjestyshäiriöitä ja yläasteen opettajat ovat työstään uupuneita. (Ed. Rinne: Kyllä se iästäkin johtuu!) En haikaile paluuta vanhaan. Mutta vanhassa koulujärjestelmässä oli ainakin lapsen kannalta tämä yksi hyvä ominaisuus: Siirtyminen kansakoulusta oppikouluun tapahtui paljon järkevämmässä iässä.

Mutta tämän "vääryyden" poistaminen on todella vaikeaa. Olen henkilökohtaisesti kysynyt tätä oman kuntani koulun edustajilta. Mutta vastaukset ovat selkeät: Meillähän on koulut ja rakennukset valmiina, ei niitä noin vain voi muuttaa. Rakennusten, siis puitteiden, takia ei voida palata vanhaan, lapsen kannalta järkevään koulujakoon, astejakoon. Tärkeintä ei siis ole koulutuksessa ollutkaan lapsen etu, vaan rakennukset.

Olosuhteista johtuen olen joutunut tekemisiin myös englantilaisen koulujärjestelmän kanssa. Sellaista järjestelmää en tähän maahan toivo. Kunnolliseen koulutukseen on mahdollisuus vain hyvin toimeentulevilla. Vanhemmat joutuvat varautumaan lastensa koulutukseen jo vauvaiästä alkaen pystyäkseen maksamaan kaikkien yksityisten sisäoppilaitosten lukukausimaksut.

Mutta kun olen tutustunut tähän, niin jotain hyvää, suorastaan erinomaista siinäkin järjestelmässä on, josta myös voisimme ottaa oppia.

Englantilaisessa koulujärjestelmässä lapsi otetaan yksilönä, jonka taipumuksia tuetaan. (Ed. O. Ojala: Kuritetaan kepillä!) Vaihtoehtoja ja valinnan varaa on. Pakollisia aineita on vain muutama, pari kolme.

Toiseksi: koulu on yhteisö, jossa oppiminen ja vapaa-aika sulautuvat kiinteäksi kokonaisuudeksi ja jossa koulun opettajien vastuu ulottuu myös vapaa-aikaan. Sisäoppilaitoksessa se tietenkin käy luontevasti päinsä. Mutta Suomessakin opettajat voisivat ottaa hieman enemmän vastuuta koululaisten vapaa-ajasta ja vastaavasti vanhemmat hieman enemmän vas-

tuuta oppimisesta. Kodin ja koulun yhteistyötä puhutaan kauniita, mutta kumpikin varoo puuttumasta toistensa asioihin. Tässä nimenomaan on voimavara, joka on yhä tyystin käyttämättä ja johon on toisissaan paneuduttava, mikäli näistä säästöistä aiotaan selviytyä lähes jotenkin kunnialla.

Kolmaskin hyvä puoli englantilaisessa koulujärjestelmässä on. Ehkä puutun nippeliasiaan, mutta puutun siihen sen takia, että minä olen sille lähestulkoon naureskellut, kun minä olen lukenut näitä kannanottoja lehdistä. Se on sanallisen ja numerollisen arvostelun yhdistäminen niin, että lapsi tietää, missä hän menestyy, missä hän hyvä, missä taas tarvitaan lisää työtä ja ponnistelua. Siellä ei hävetä kertoa lapsen menestymisestä numeroina eikä edes sitä, kuinka mones luokallaan lapsi missäkin aineessa on. Mutta opettaja antaa numerollisen arvioinnin lisäksi sanallisen arvioinnin lapsen työskentelystä ja menestymisestä kussakin aineessa. Tällainen tuki vaatii vaivannäköä opettajalta. Mutta tulokset ovat sen arvoisia. Tämän lisäksi myös vanhemmilla on mahdollisuus, suorastaan pakko, antaa palaute arvostelusta. Sallitaanko tämä suomalaisessa peruskoulussa? Jos vanhemmat jotain lapsensa arvostelusta sanovat, niin seurauksena on, että lapsi joutuu opettajien silmätiukuksi. Parempi olla vanhempien hiljaa, lapsen tähden.

Olen vuosia ihmetellyt sitä suoranaista kiihkoa, millä numerollista arviointia Suomessa on vastustettu. Se muka tappaa lapsen itsetunnon. Paljon pahemmin se tapetaan sillä, että lasta pidetään koko ajan tietämättömänä omasta edistymisestään ja omista kyvyistään. Kyvyttöntä, huonoa lasta ei olekaan. Jokainen on hyvä on jossakin asiassa. (Ed. Zyskowitz: Näin on!) Miksi lapsen ei sallita tätä tietää? Tasa-arvoisuus on tässä ymmärretty täysin väärin. Tuloksena on tasapaisyyttä.

Kun suomalainen koulujärjestelmä pakosta kansainvälistyy ja tutkintojen vastavuoroisuudesta tulee yleistä käytäntöä, enemmän tai myöhemmin tutkintojen arviointi on käytävä läpi peruskoulusta ylipäätään tieteelliseen koulutukseen asti. Peruskoulun päättötodistuksen arvostanat on suorastaan lailla tai ainakin opetusministeriön määräyksellä määrätty vertailukelvottomiksi. Jossakin vaiheessa on jopa esitetty, että ylioppilastutkintokin pitäisi poistaa, ettei vain oppilas saisi trauma. Suomalainen koululaitos ei enää kaipaa tippaakaan tämän tyylistä holhoususta ja hölmöyttä. Se kaipaa kipeästi arviointi-

järjestelmien kehittämistä. Se on yksi tehokas ja halpa keino parantaa opintotuloksia.

Julkisuudessa on esitetty hyvin monia koululaitokselle epämiellyttäviä kysymyksiä. Ne kannattaa kerrata tässäkin keskustelussa. Miksi lapsemme eivät saa oppia lukemaan silloin, kun he luontaisesti oppivat? Miksi heidän on pysyttävä lukutaidottomina 7-vuotiaaksi asti? Miksi ylioppilas ei osaa edes yksinkertaisia laskutoimituksia? Miksi yliopistossa venytään kymmenen vuotta, ennen kuin on maisterin paperit taskussa? Miksi keskeyttämisprosentti on suuri niin ammattikouluissa kuin yliopistoissakin? (Välihuuto vasemmalta: Kansainvälisesti aika alhainen!)

Suomalainen koulujärjestelmä haluaa opettaa kaikille kaiken, tasavertaisesti ja tasapäisesti. On opiskeltava mahdollisimman monta ainetta. Mutta mikä on tulos? Onko koulusta ulos putkahtavien yleissivistys hyvä vai luvattoman keho? Onko sirpaleinen opetus tuottanut itseensä luottavan vai sirpaleisen ihmisen? Sama kaiken opettaminen kaikille -mania vaivaa ilmeisesti myös suomalaista lukiota. Esimerkiksi kansainvälisen lukion opetusohjelma tiivistyy kuuteen aineeseen. Suomalaisessa lukiossa niitä ilmeisesti on yli kymmenen.

Arvoisa puhemies! Opetusministeriön säästöpäätöksille on esitetty julkisuudessa hyvin monia vaihtoehtoja, ja yhden sellaisen on esittänyt mm. OAJ:n puheenjohtaja Erkki Kangasniemi. Hän säästäisi sulkemalla koulut viikoksi ja pistämällä lapset kaduille jopa ilman itseopiskelua. (Ed. Gustafsson: Se oli kaksi viikkoa, mitä hän ehdotti!) — Voi anteeksi, todella kaksi viikkoa. — Suomessa lukuvuosi on kansainvälisesti verrattuna niin lyhyt, että siitä ei ole varaa tinkiä yhtään, kun ja jos asioita tarkastellaan pelkästään oppilaan kannalta.

Keskustelussa on opettajien taholta arvosteltu voimakkaasti sitä säästöihin liittyvää ajatusta, että oppilaat voisivat harrastaa ns. itseopiskelua. Miksi ihmeessä? Eikö juuri omatoimista tiedonhankintaa ja aineiston käsittelyä olisi tuettava eikä mollattava. Pienimuotoisten tutkielmien ja esseiden tekeminen on normaalia opiskelua Keski-Euroopassa. Ruotsista, josta olemme koulumallimme kopioineet, en tiedä.

Tärkeintä ei ole, miten koulussa opitaan, vaan mitä siellä opitaan. Suomen Lukiolaisten Liiton puheenjohtaja Henri Korpi on julkisuudessa esittänyt paljon valmiimpia ja kypsempia ajatuksia kuin OAJ:n puheenjohtaja konsanaan. Hän mm. esittää, että olisi lähdeittä vähentämään

luokkatuntien määrää teettämällä oppilailla etenkin reaaliaineissa tutkielmia, joiden valmistamiseen käytettäisiin osa kurssin tunteista. Hän menee jopa niin pitkälle, että esittää harkittavaksi, että etenkin lukiossa oppilaat tenttisivät joitakin kursseja kokonaan, jolloin säästö olisi todella mittava. Kolmas Korven ajatus on ottaa käyttöön ns. koeviikko, Keski-Euroopassa hyvin yleinen käytäntö, jolloin oppilailla ei olisi jonain viikkona mitään muuta koulua kuin yksi koe joka päivä. Jos säästöihin mennään, kuten ilmeisesti on pakko mennä, Korven ajatuksia ei saa jättää pelkäksi huitaisuksi. Niistä löytyvät ne keinot, joilla voidaan säästää puuttumatta tuhoisalla tavalla opetuksen laatuun.

Arvoisa puhemies! Ajattelevissa, järkevisissä nuorissa on Suomen tulevaisuus eikä vanhoissa etupoliitikoissa, joiden ajatukset kulkevat ikivanhoja kuluneita uria. Meillä on puhuttu vuosikymmenet valinnaisuudesta ja oppilaiden omaehtoisen työskentelyn puolesta. Nyt nämä unohdetaan, vaikka ne juuri olisivat erinomaisia säästämiskeinoja.

Mutta aivan kuin Korpi sanoo, esteenä tällaiselle luovuudelle on opettajien virkaehtosopimus. Jos koulussa säästetään tuntikehyksiä leikaamalla, se on poissa lasten opetuksesta, mutta myös opettajan palkkapussista. Kun opettajien palkkaus ilmeisesti muodostuu samalla tavalla siruista kuin koko koulun opetuksen, muutokset tuntuvat. Ainoa ratkaisu olisi tietenkin siirtää opettajien palkkauksessa kokonaispalkkauksen. Tähän asiaan en kuitenkaan rohkene tämän enempää puuttua, koska se asia ei kuulu kansanedustajille eikä poliittisille päättäjille. Sen saavat edunvalvojat ja työmarkkinajohtajat neuvotella ja päättää keskenään.

Vaikka hallituksen säästöpäätökset eivät koulutusta ja sivistystä kaada, kuten täällä on hyvin monessa puheessa väitetty, ne kuitenkin merkitsevät kouluille ja kunnille aivan liian suurta taakkaa. Koulut ovat jo säästäneet niin, ettei enempään enää oikein olisi mahdollisuuksia. Ja myös opettajat ovat oman panoksensa säästöihin antaneet. He ovat työttömien ohella ainut palkansaajaryhmä, jonka ansiot ovat todella laskeneet säästöpäätösten takia. Pääle tietenkin tulevat raippaverot ynnä muut päätökset, joilla hallitus on kaikkien palkansaajien ostovoimaa kaventanut.

Opetusministeriön säästöpäätöksissä on toinenkin asia, joka aiheuttaa epäilyjä. Kysymys on suurista, periaatteellisista linjauksista, joista ei kuitenkaan haluta ottaa vastuuta. Päätösten te-

keminen jää kuntien harteille. Vaikka vastaargumentina voi esittää, että sitähän kunnat ovat halunneet, eli vapautta tehdä omia päätöksiä, kunnat ovat muutenkin niin ahtaalla, että tulevat päätökset voivat olla niin rajuja ja niin ilkeitä, että eriarvoisuus koulutuksessa kuntien kesken voi kasvaa kohtuuttomaksi. Siksi linjatukset mielestäni pitäisi tehdä eduskunnassa.

En erityisen innokkaasti vastusta lukukausimaksujen käyttöönottoa keskiasteen kouluihin, onhan korviaan myöten veloissa oleva Suomi ainut maa maailmassa, jossa lukioissa ei ole lukukausimaksuja. Mutta en ole niitä myöskään innokkaasti vaatimassa. (Ed. Vähänäkki: Liberaalit eivät ole mitään mieltä mistään!) Kiistatta menettäisimme jotain ainutlaatuista suomalaisesta koulujärjestelmästä. Ja ehkä paluu vapaaoppilaspaikkoihin olisi nöyryyttävää ja perheitä eriarvoistavaa.

Käytännön kuitenkin pitäisi olla yhteneväinen. Maksuttomasta lukiosta voi tulla kunnille kilpailuvaltti, jonka vaikutukset saattavat olla kohtalokkaat. Jos suuri kaupunkikunta selviytyy ilman lukukausimaksuja, ympäristökuntien on tehtävä samoin, muuten ne menettävät oppilaansa. Jos kysymyksessä on pieni velkainen kunta, se joutuu suuntamaan säästönsä tavalla, joka tosiaan voi vaurioittaa myös opetuksen laatua. Jos lukukausimaksut lukioon ja ammatillisiin kouluihin halutaan palauttaa, siitä on tehtävä valtakunnallinen päätös.

Arvoisa puhemies! En hyväksy sitä SDP:n väitettä, että hallitus tietoisesti on tuhoamassa koulun ja että tavoitteena on palata vanhaan, eriarvoiseen järjestelmään, jossa lasten koulutuksen taso on vanhempien varallisuudesta kiinni. (Ed. Gustafsson: Emme me sitä odottaneetkaan!) Mutta yksityisiä, ilman valtion tukea toimivia kouluja voi syntyä, ellei koululaitoksemme kykene uudistumaan. Ja uudistuminen ei ole yksin rahasta kiinni, vaan tahdosta, ideoista, uskalluksesta muuttaa käytäntöjä ja asenteita.

En myöskään hyväksy sitä, että koulutukselta vaaditaan tällaisia säästöjä aikana, jolloin siihen nimenomaan olisi satsattava tai ainakin pidettävä resurssit ennallaan. Kyllä rahalla toki saa parempaa laatua kuin ilman rahaa, sitähän ei päästä mihinkään. Jopa opetusministeriön räämibudjetin puitteissa säästöt olisi voitu, kohdentaa toisin. Lisäksi opetusministeriö olisi voinut, ja voisi vieläkin, lopettaa urheilulta kaikki rahat vuodeksi pariaksi ja siirtää ne koulutukseen. Urheilu ei tee muuta kuin kasvattaa maailmanennätyslukkaa olevaa hallintobyrokratiaansa.

Kun rahavirta joksikin aikaa keskeytettäisiin, niin eiköhän ala hallinto purkautua, sanoivatpa sarvikuonojohtajat mitä tahansa tällä hetkellä.

Me emme myöskään tarvitse niin hirvittävää koulubyrokratiaa kuin meillä tällä hetkellä on. Tähän asiaan on täällä jo kiinnitetty huomiota. Opetushallitus voitaisiin aivan hyvin lakauttaa vaikka tänä päivänä ja siirtää osa tehtävistä ministeriöön ja osa suoraan kouluille. Tarvitsemmeko me tosiaankaan läänien kouluosastoja? Mitä virkaa niillä on? Kunnatkin voisivat omalta osaltaan ryhtyä harkitsemaan, kuinka suuren koulubyrokratian ne tarvitsevat vai voitaisiinko vastuu asioista siirtää kouluille.

Jos keskushallinnon byrokratian purkamiselle — nyt puhun siis koko valtion keskushallinnon byrokratiasta, enkä pelkästään opetushallituksesta — voidaan säästää kevyesti 4 miljardia markkaa ja palvelut siitä vain paranisivat, miksi ihmeessä niin ei tehdä? Eikö tehdä sen vuoksi, että leikkaukset kohdistuisivat suuripalkkaisiin virkamiehisiin?

Arvoisa puhemies! Vaikka LKP:n eduskuntaryhmä ei välikysymyksen perusteluja hyväksynyt, alun perin ajattelin, kuten jo alussa sanoin, äänestää muun opposition rintamassa. Ed. Kalliomäen puheen jälkeen oli pakko muuttaa mieli. (Ed. Gustafsson: Ei kuulosta uskottavalta!) Se osoitti, ettei SDP pysty muuhun kuin epärehelliseen demagogiaan. Tämän vuoksi ilmoitan, että vaikka hallituksen vastaus ei kaikilta osin tyydyttänyt, en aio äänestää sille epäluottamuslausetta. (Ed. Vähänäkki: Onko koko ryhmä samaa mieltä?)

Ed. Kalli merkitään läsnä olevaksi.

Opetusministeri Uosukainen: Rouva puhemies! Mielestäni oli tosiaan myös ilo, että välikysymys tehtiin. Minusta on hyvä, että eduskunta ottaa esille asiat ja keskustelee.

Kun olen nyt kuullut kansanedustajien ryhmäpuheenvuorot, voin todeta, että aivan varmasti opetusministeriö ja opetusministeriön virkamiehet ja minä tietenkin, ministeri Isohookana-Asunmaasta puhumattakaan, olemme varmasti saaneet paljon hyvää ja tärkeää evästä työhön. On myös tullut aika selkeästi esille se seikka, että tyhjän kassan diktatuurista tässä on kyse. Kun ei ole rahaa, niin ei ole rahaa, vaikka olisi miten ison talon poika.

Kun olemme joutuneet säästöjä suunnittelemaan, olemme todella parhaan taitomme mukaan yrittäneet löytää mahdollisimman vähän vaurioittavia vaihtoehtoja. Kun sanoin sen näin, ed. O. Ojala, eräessä haastattelussa, tarkoitin kyllä sitä. Mutta uskon myös siihen, että on mahdollista, kun resurssit kootaan, vapauttaa, niin kuin ed. Rätty sanoi, niin paljon kuin mahdollista luovuutta ja kannustaa ihmisiä kaikesta huolimatta tekemään yhteistä työtä, me selviydymme tästä. Mutta sanon, että olemme tosiaan sietokyvyn rajoilla, tämäkin tuli puheenvuorois-
sa esille.

Minusta oli oikein ilo seurata keskustelua, vaikka se tuntuu niin kurjalta, kun se on niin totta ja raskasta. Meidän pitää pitää mielessämme, hyvät kollegat, se seikka, että oppilas ja opiskelija on ylhäällä ja alhaalla ovat ministeriöt, opetushallitukset, läänien kouluosastot, koulutoimistot, -virastot, koulutoimenjohtajat, lehtorit, rehtorit, pehtoorit ja mitkä kaikki, mutta ylhäällä pitää olla opiskelijan. Siitä kulumasta käsin jaan ed. Ukkolan käsityksen: Meidän on kuunneltava nuoria. Minä olen myös ottanut hyvin vakavasti tuon puheenvuoron ja saanut myös postia häneltä, olen ollut myös heidän tilaisuuksissaan.

Haluan sanoa ed. Kalliomäelle sen seikan, että ne säästöt, jotka on tehty, ovat ministeriön säästöt. Mutta Suomessa ei ole totuttu rehelliseen repliikkiin radiossa. Kun sanoin, etten tiedä, kun en tiennyt summaa, mikä säästöihimme oli tullut, tästä tuli sellainen sekasotku, etten voinut kuvitella. Tämä johtui siitä, että olin riitauttanut viimeisessä kuulemisessa todistajain läsnä ollessa sisäministeriön kautta suoraan kuntiin menevän miljardiluokan summan ja 450 miljoonaa, joka koski jälkirahoitteisuuksia, plus vielä prosentti oli auki, onko leikkausprosentti 7, 8 vai 9. Nämä kaikki olivat auki, ja kun koplaan ei todellakaan pääse, enhän minä Smolnan portailla aamutuimaan ole roikkumassa, että onks tietoo. Ja kun sanoin toimittajalle, etten tiedä, tästä tuli väärä käsitys. Asiat olivat toteutuneet ministeriön ehdotusten mukaan. Asia oli toki valmisteltu. Tämä ed. Kalliomäelle tiedoksi.

Haluaisin kommentoida hivenen muita puheenvuoroja.

Ed. Suholan näkemys oli mielestäni kovin hyvä. Se lähti ihmisestä, juuri koko meidän toimintamme keskuksena olevasta nuoresta ihmisestä. (Ed. Rinne: Eikä rahasta!) — Ei ole, ed. Rinne, mitään takuusummaa, jolla voidaan vannonnoa kaiken olevan kunnossa. (Ed. Rinne: Kyllä

jotain resursseja tarvitaan!) — Totta kai resursseja tarvitaan, mutta resursseja edelleen on kymmeniä miljardeja. Jos meiltä otetaan, se on vahinko, mutta ei voi sanoa, että rahan lisääminen kannattaa tuloksiin, jollei ole näkemystä, jollei ole opettajankoulutusta, jollei ole halua kohdistaa asioita tämän nuoren mahdollisimman tulevaisuusmyönteiseksi uraksi. (Ed. Rinne: Koulut yrittävät parhaansa!) — Varmasti, ed. Rinne, yrittävätkin, enkä minä moiti ketään. Siinäpä ero onkin. — Mutta haluaisin vain todeta sen, että säästöistä huolimatta meidän on voitava tehdä parhaamme. Jos menemme todella noin vuoden 1989 tasolle, ei koulujärjestelmämme ollut tuolloin mikään romukasa. Tällä on se todettu monessa ryhmäpuheenvuorossa. Kasvatus on todella tärkeä kuvio. Näkökulmaa on syytä vaihtaa ja keskustella.

Ed. Tykkyläinen oli selvästikin valmistautunut tunnollisena edustajana ajoissa puheenvuoronsa, sillä vastauksessani tuli aika paljon sellaisia seikkoja, joihin hän kiinnitti huomiota, ehdottomasti.

Ed. Jouppila kiinnitti enemmän huomiota korkeakoulupuoleen ja esitti myös sinne toiveita. Täällä tuli esille myös korkeakouluihin kohdistuvan säästön suhteellinen pienuus. Huomattakoon, että tuolloin todella on kyseessä tulevaisuustyö, kun lähdetään tutkimuksen puolelta liikkeellä. Hyvät ystävät, tässä on ennen muuta se, että korkeakoulujen puolella on ollut kehittämislaki, jota nytäkään ei rikota, se on edelleenkin voimassa. Se, että joudumme avaamaan yhdenkin pykälän, jotta talkoisiin mukaan tulee myös korkeakoululaitos, on askel. Se on paha askel, mutta tässä tapauksessa myös oikeudenmukaisuusaskel. Ymmärrän kyllä, että sitäkin pidetään pahana, mutta pahaa tämä säästö on joka kohdastaan. Kohdentamisista toki voi keskustella, mutta että summaa menee, se on harmin paikka.

Ed. Outi Ojala otti esille muutamia sitaatteja eri puolilta. Tekstiyhteydestä irrotettuna niistä saa kyllä aikamoisiakin kuvioita, mutta olen edelleen sitä mieltä ja sanon sen vielä ihan vakavamielisesti, että Jumalan kämmenellä. (Ed. Välihuutoja) — Iiro Viinanen on ihan erikseen, ja Jumalan kämmenellä on Iiro Viinanenkin kaikessa rauhassa. (Ed. Rinne: Ei ole!)

Mutta olen erittäin hyvilläni, että ed. O. Ojala otti esille viitekehityksen, kun hän lähti liikkeelle sosiaalipuolelta. Hyvät ystävät, ei ole minusta oikein sekään, että me ryhtyisimme, nämä kaksi tärkeätä sektoria, joissa on kuitenkin budjetista suurin osa, vastakkain taistelemaan. Sosiaali-

puoli on joutunut myös säästämään ja joutuu, niin kuin ed. O. Ojala antoikin ymmärtää. Meillä ei tällaista taistelua saa virittää, koska saman ihmisen eri tavalla hoitamisesta, kouluttamisesta, tukemisesta on kyse. Meidän täytyy pyrkiä löytämään sopusointu, jonkinlainen suhteellisuus näihin asioihin. Mielestäni kolmas itsenäisyystaistelu on meneillään sivistyksen kautta, mihin ed. O. Ojala viittasi, ja ainakin minä olen siihen valmis. Jos on vähemmän varoja, sen enemmän pitää tehdä.

Allardt-sitaatti oli kiintoisa. Olen keskustellut tästä korkeakouluväen kanssa. Nimittäin kun puhutaan korkeakoulujenkin tahdosta, soisi, että sielläkin käytäisiin paljon enemmän avaraa keskustelua Allardtin tapaan, niin että yli erilaisen korkeakoulujen rajojen voitaisiin tehdä sopimuksia, mikä on viisasta, miten voitaisiin erikoistua, miten luoda linjoja. Tämä on aivan paikallaan. Siinä mielessä vielä huomautan, että valtionosuusuudistuksessa tarkistetaan mahdolliset epäkohdat ja jaon muuttumiset joka neljäs vuosi. Myös tältä osin näin tulee tapahtua.

Moni puheenvuoron käyttäjä puhui sirpale-tiedosta ja arvosteli nykykoulua. Näissä suunnitelmissa, joita tehdään niin tuntijaon kuin opetusmenetelmien suhteen, joissa toimitaan, se ei ole mitään suunnitelmaa, vaan tehdään ihan hommaa, niissä kaikissa on tavoitteena juuri se, mihin arvoisat edustajat viittasivat, että on vahva ja hyvä itsetunto, monitaitoisuus, monitietoisuus, sosiaalista kykyä, niin että ihmiset tulevat toimeen toistensa kanssa, kunnioittavat lähimmäistä ja luontoa jne. Se työ on meneillään, eikä sitä tämä säästö estä.

Ed. Enestam toivoi keskustelua nimenomaan maksupolitiikasta, ja näin pitää olla. Haluan ja olen puheenvuorossanikin siitä maininnut, että seurataan kaikkien säästöjen ja niistä johtuvien toimien vaikutuksia. Muutoin me olemme tilanteessa, ettei oteta opiksi siitä, jos virheitä tehdään. Laatu ja sisäinen uudistuminen oli hänelläkin puheenvuorossaan kauniisti esillä niin kuin myös ed. Rädylä.

Lukutaidottomuus, johon ed. Rätty ehkä viittasi, on asia, johon on esimerkiksi pantu kaksi työryhmää; on otettu huomioon myös aikuiset. Nämäkään aikuiset eivät ole säästö päätöksen syytä, mutta ei ed. Rätty siihen viitannutkaan. Totean, että asiaan on meilläkin kiinnitetty huomiota samoin kuin siihen, että säästöistä selviydymme, kun tiedämme, että opiskelu on elämää. Jatkuvaan koulutukseen ja koko elämänaikaiseen koulutukseen edelleen kiinnitetään huomio-

ta ja siihen, että jos on nyt jonkinlaisia puutteita, niin niiden korjaamiseen päästään myöhemmin, sillä ei tämä rahattomuuskaan iän kaiken jatku ja ihmisten tahdostakin varsin paljon riippuu.

Kireät suhteet, joihin ed. Rätty viittasi, varmasti haittaavat. Toisin sanoen kaikin keinoin meidän tulee levittää sitä ilmapiiriä niin oppilaitoksiin kuin päätöksentekijöiden pariinkin, että pystymme keskustelemaan näistä asioista muutoinkin kuin säästokeskustelun kautta, jolloin tuntuu todella vieraalta puhua niin ekonomistisin termein kuten minäkin puheenvuorossani tein. Mutta kun väläkysymys keskittyi nimenomaan tähän, niin pakkohan sitä oli puhua sitä kieltä kuin puhutettiin.

Ed. Hiltunen otti varsin kiintoisia näkymiä esille, mm. joustavat ryhmäkoot. Aivan samaa esittävät juuri ne suunnitelmat ja tuntijaot, joihin viittasin, ja myös se, millä tavalla taitavat rehtorit jo nyt hoitavat säästöjen aikaisia kuvioita.

Vielä muistutan, että jo tehdyt säästöt luetaan hyväksi nyt jatkuvaan prosessiin eikä niin, että laskettaisiin yhteen, niin kuin joku välihuudossaan sanoi, että siitä tullaan 13 prosenttia. Ei niin, vaan jo tehdyt säästöt lasketaan mukaan.

Ed. Suhonen toi esille eri-ikäisten erilaiset tarpeet. Kannatan sitä ja myös sitä, että summat kohdennetaan tarpeiden mukaan. (Ed. Vähänäkki: Ministeri on opposition linjoilla, kun kehuu kaikkia!) — Minä kehunkin! Minusta täällä demagogiasta on aivan oikein syytetty. Ei kai tämä säästö mikään ilon asia hallituksellekaan ole. Jos koulutuksesta kiinnostuneet kansanedustajat puhuvat, niin eivät kai he voi olla eri mieltä asioista syvimmältään. Kyllä meidän pitää pystyä keskustelemaan asioista ilman mitään rintamia. (Ed. Savolainen: Puhe ei riitä! — Ed. Stenius-Kaukonen: Tarvitaan tekoja!) — Puhetta pitää edeltää ajatus ja sitten pitää olla puhe ja sitten pitää olla teko. Meidän pitää näiden rahojen puolesta taistella.

Ed. Ukkola ansaitsee myös oman kommentin. Muistuttaisin, että ei ole kyse juustohöyläperiaatteesta, ja myös siitä, että valittu menettely mielestäni on oikeudenmukaisempi, kun kunnat ovat niin erilaisia ja kun niissä on niin eri tavoin toimittu, ettei niitä rangaista siitä, jos ovat taloudellisesti ja viisaasti asioitaan hoitaneet vaan voivat sitä keinovalikoimaa käyttää niin hyvin kuin taitavat. Toden totta, yhdyin hyvin monessa asiassa, myös opettajankoulutukseen liittyvissä ja ilmastokysymyksissä, ed. Ukkolaan. Valinnaisuus, joustavuus ja moni tällainen seikka on hoidettavissa. Pakollisen tunnin ja valinnaisen

tunnin hinta on ihan sama. Minusta täytyy ottaa huomioon, että jos valinnaisuutta lisätään, niin silloin on pakollisuutta vähennettävä. Valinnaisuus ei voi toteutua teoriassa vaan sen pitää tapahtua käytännössä. Tässä meillä on vielä keskustelujen paikat, sillä päätöksiä ei ole tehty, olipa kyseessä ihan mikä aine hyvänsä, vaikkapa äidinkieli.

Muistuttaisin, arvoisat edustajat, että meidän kansainvälinen vertailumme ja Eurooppaan menemisemme on menossa koulutuksellisesti, tutkimuksellisesti, tutkintojen vertailtavuuden ja opintojen järjeistämisen suhteen, tutkintojen mielekkäämmäksi tekeminen, opintojen lyhentäminen siten, että tulee mm. kaksiportainen tutkintojärjestelmä niihin tiedekuntiin, mihin se soveltuu, jne. Tämä on täyttä höyryä menossa. Nämä säästöt eivät ollenkaan niitä asioita haittaa. Tavoitteista ei saa tinkiä. Tehtävä on pidettävä kirkkaana mielessä. Jos välillä joudumme ottamaan hitaampia askeleita, se on siedettävä, mutta tavoitteista ei saa luopua. Ja on jaksettava. Ainakin itse toivon voivani päästä toteuttamaan myös suotuisammissa olosuhteissa täällä esille nousseita hyviä hankkeita.

Ministeri Isohookana - Asunmaa: Arvoisa rouva puhemies! Keskustelu on käynnistynyt valtiontalouden tasapainottamisen välttämättömyydestä. Sinänsä on varmasti hyvä asia se, että rahanjaon yhteydessä käydään jälleen eduskunnassa koulupoliittista keskustelua.

Haluan huomauttaa heti aluksi rahan jaosta sen seikan, että eilen olemme opetusministeriössä käyneet valtiovarainministeriön kanssa budjettineuvotteluja ja lyöneet lukkoon opetusministeriön osalta ensi vuoden kehityksen, joka päättyy vajaan 28 miljardiin markkaan, jonka lisäksi opetusministeriön puolelle siirtyy valtionosuusudistuksen myötä ensi vuonna sisäasiainministeriön puolelta vajaa 2 miljardia markkaa eli noin 1,8 miljardia markkaa rahaa. Tämän jälkeen opetustoimen rahat ensi vuonna tulevat olemaan vajaa 30 miljardia markkaa, noin 29 miljardia ja reilut 600 miljoonaa päälle. Kun nyt katselemme budjettia, niin tämän vuoden budjetti on noin 30 miljardia markkaa. Vuonna 1990 budjetti oli noin 27 miljardia markkaa. Viime aikoina ei siis ole kovin suuria määrällisiä liikahduksia puoleen eikä toiseen tapahtunut.

Mistä sitten johtuu, että kysymyksessä on koulutoimen osuuden menettäminen? Se varmasti johtuu hyvin paljolti siitä, että samanaikaisesti eräillä alueilla ovat menot kasvaneet huo-

mattavasti. Yksi suuri menoerä opetusministeriön budjetissa on opintotuki, joka on viime vuosina kasvanut erityisesti aikuisopiskelijoiden rajun kasvun myötä. Opintotukimomentti kasvaa vielä tänäkin vuonna juuri sen takia, että valtio-neuvosto on päättänyt lisätä aikuisopiskelijoiden koulutuspaikkoja. Ammatillisen koulutuksen puolella niin ikään on tehty sellaisia uudistuksia ja päätöksiä, jotka ovat vaikuttaneet aika merkittävästi budjettisummien kasvuun aikuisopiskelijoiden määrän kasvun vuoksi, mutta myös muuten. Sen lisäksi yksi luonnollinen tekijä on parin kolmen vuoden ajan ollut palkkakehitys. Palkkamenojen kasvu on ollut tavattoman merkittävä bruttosumman korottaja. Siitä emme pääse mihinkään.

Nyt kun joudumme opetusministeriössäkin kehykseen tasapainottamaan budjettiamme, niin silloin joudumme tekemään uudelleenarviointia. Säästöpäätökset ovat aina vaikeita asioita, mutta koulutuksen tavoitteista ei kuitenkaan säästöpäätösten yhteydessä tule tinkiä, vaikka ongelmia syntyykin. Tässä yhteydessä kannattaa varmasti todeta ja pitäisi meidän korostaa sitä, että säästöpäätösten tulee olla tilapäisiä ja ne ovat luonnollisesti tilapäisiä. Ei ole tarkoitus tehdä vuosien mittaisia, vaan ainoastaan väliaikaisia lakiesityksiä, jotta pahimman yli päästäisiin, jonka jälkeen koulutukseen jälleen saataisiin ehkä enemmän väljyyttä.

Kun joka tapauksessa olemme pakkosäästöjen edessä, niin silloin tietenkin on tarkoin harkittava, mihin ainakin rahojen pitäisi riittää. Monissa ryhmäpuheenvuoroissa on vaadittu hallitukselta selkeitä tavoitteita. Niitä on esitetty. Mielestäni opetusministeri Uosukainen näitä tavoitteita juuri pyrki esittelemään vastauspuheenvuorossaan. Haluan omalta osaltani korostaa seuraavassa eräitä tavoitteita, joista ei pitäisi antaa periksi vaikeinakaan aikoina.

Ensimmäinen niistä on se, että yhteiskunnan tehtävänä on antaa sellaiset puitteet, että jokainen nuori ja lapsi voi turvallisesti käydä peruskoulunsa ja saa sen lisäksi ammatillisen ensimmäisen peruskoulutuksensa. Jotta voimme käydä keskustelua siitä, mihin suuntaan suomalaista koulutusta kehitetään 90-luvun alkupuolella, meidän on kysyttävä itseltämme, paitsi kuinka paljon tähän ja tähän tarvitaan rahaa, myös mitä haasteita tulevaisuus välttämättä meille suomalaisille ja meidän koululemme asettaa, millaisilla ominaisuuksilla voimme edistää ihmisten selviytymistä edessä olevista suurista ongelmista.

Me tarvitsemme nyt rohkeutta tehdä tekoja kohti oikeita päämääriä. Sellaisina voimme perustellusti pitää mm. seuraavia asioita: kestävä kehitys ja luonnon tasapainon palauttamista, ihmisten yhteisvastuullisuutta, eettisen tietoisuuden kasvattamista ja vahvistamista sekä yksilöllisyyden ja ihmisen henkisen kasvun kunnioittamista. Muun muassa näiden näkökohtien yhteyttä kaikkeen koulutukseen kaikkina aikoina on välttämätöntä. Jokainen meistä on vastuussa tulevaisuuden edessä, mutta mitä me teemme? Hyvin moni meistä kuluttaa edelleen edesvastuuttomasti tulevaisuutta sekä omien lastemme ja tulevien sukupolvien elämän edellytyksiä. Nyt on tullut aika tarkistaa suuntaa.

Suomalaisen koulutuspolitiikan johtoajatukseen on kuuluttava myös jatkuvan koulutuksen periaatteen. Sen on eduskunta hyväksynyt, ja saman asian on nykyinenkin valtioneuvosto todennut hyvin painokkaasti hyväksyessään viime vuoden marraskuussa koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämismissuunnitelman tämän vuosikymmenen ensimmäiselle puoliskolle. Päämääräksi on asetettu kehittää Suomen koulujärjestelmää siten, että jokaisella ihmisellä on kaikkina ikäkausina mahdollisuudet oman persoonallisuutensa jatkuvaan ja monipuoliseen kehittämiseen. Tästä tavoitteesta meillä ei ole varaa tinkiä, ei nyt eikä tulevaisuudessa.

Jatkuvan koulutuksen periaate edellyttää, että koulutuspolitiikassa sovelletaan ainakin seuraavia toimintalinjoja:

Lapsuus- ja nuoruusiän koulutuksessa kiinnitetään entistä enemmän huomiota oppimismotivaation kehittämiseen, yksilöllisiin oppimistapoihin ja kykyihin sekä opetusjärjestelyiden joustavuuteen. (Ed. Rinne: Sehän on ristiriidassa tekojen kanssa!)

Koulutusjärjestelmän osien raja-aitoja tulee madaltaa ja rakenteellisia esteitä vähentää. Siirtymistä koulutuksesta toiseen tulee helpottaa ja opintojen järjestelmää kehittää avoimemmaksi. (Ed. Pulliainen: Rahat pois!) — Tämä voidaan tehdä nykyisillä ja tulevilla, ensi vuoden resursseilla. — Koulutuksen, työelämän ja muun toiminnan vuorottelua voidaan helpottaa.

Monilla aloilla peruskoulutuksen kestoa tulisi nopeasti lyhentää, ja tästä koituisi huomattavat säästöt.

Koulutuksen sisältöä kehitettäessä parannetaan edellytyksiä yksilön jatkuvaan oppimiseen ja persoonallisuuden kasvuun.

Tulisi edistää nopeasti erityyppisten opintojen

yhdistelemistä tarkoituksenmukaisiksi moduuleiksi.

Opiskelun joustavuutta lisätään myös kehittämällä paitsi oppilaskeskeisiä opetusmenetelmiä ennen kaikkea oppimateriaaleja ja monimuoto-opetusta.

Muun muassa näiden periaatteiden mukaisesti hallitus haluaa uudistaa koulutusta. Myös uusi valtionosuusjärjestelmä luo nykyistä paremmat edellytykset kyseisten periaatteiden siirtämiselle käytäntöön.

Mielenkiintoista on ollut havaita, että vasta nyt opetustoimen säästöpäätösten yhteydessä on käymässä ilmi, että oppilaitosten ylläpitäjillä ei olekaan kaikissa tapauksissa niin suurta valmiutta kuin on väitetty ja kuviteltu etsiä paikallisiin olosuhteisiin soveltuvia joustavia ratkaisuja opetusjärjestelyjen toteuttamiseen mahdollisimman tehokkaasti ja joustavasti. Tämä on valitettavaa.

Säästöpäätös pitää sisällään sellaisia väljenyksiä, jotka mahdollistavat säästöjen kohdentamisen paikallistasolla järkevällä tavalla. Tosin on kuntien kannalta ymmärrettävää mutta ei johdonmukaista toive, että valtio päättäisi uudessakin valtionosuusjärjestelmässä säästökohteiden yksityiskohdista. Tästä on käyty kovasti keskustelua. Kun valtionosuusjärjestelmää lähdettiin toteuttamaan, yksi sen keskeisimmistä periaatteista piti olla kunnallisen vapauden ja kunnallisen itsemääräämisoikeuden todellinen lisääminen. Sen takia pidän oikeana, että hallituksen johdonmukainen linja nyt on se, että kunnallinen itsehallinto merkitsee myös sitä, että vaikeatkin ratkaisut on voitava uskoa kuntalaisten päätettäväksi. Ainoastaan silloin voidaan paikalliset olosuhteet ottaa riittävässä määrin huomioon ja selviytyä mahdollisimman pienin vaurioin tulevasta.

On tärkeää, että säästötoimenpiteet suunnataan siten, että niistä aiheutuu luonnollisesti mahdollisimman vähän haittaa oppilaiden oppimistuloksille. Eri kuntien säästämismahdollisuudet ovat erilaiset, joten säästöjen kohdentamisessa tulee sallia joustavuutta. Säästöpäätösten toimeenpanossa on paitsi sallittava erilaisuutta sitä jopa suositeltava ja toivottava.

Toinen keskustelun kohde on ollut valtion ja kuntien kustannusjaon säilyttäminen. Kustannusjako ei muutu, jos kunnat käyttävät nyt niitä valtuuksia, jotka lainsäädäntö niille antaa. Mutta kustannusjako muuttuu, jos valtuuksia ei käytetä. Lisäsäästökohteita ei valtion tarvitse enää osoittaa, siitä olen vakuuttunut. Niitä on jo aivan riittävästi.

Mutta tässä yhteydessä sopii kysyä, miksi valtiovalta pitää säästölistalla mm. oppilasmaksut, jos kuntataho ilmoittaa, että niitä ei voida ottaa huomioon kustannuslaskelmissa. Eikö olisi muutenkin oikeudenmukaisempaa, että opiskelijoiden ja huoltajien asemesta vastaava rahoitustarve katetaan siten, että rasitus kohdistuu tasapuolisesti kaikille kuntalaisille? Miksi valtio pyrkisi väen väkisin avaamaan maksullisuusperiaatteen koulutuspalveluissa juuri nyt, kun toisaalla ollaan yhdessä kehittämässä opiskelijoiden opintotukijärjestelmää?

Hallitus valmistelee parhaillaan, kuten hyvin tiedämme, ensi vuoden budjettia, jonka yhteydessä tullaan ratkaisemaan opintotukiuudistuksen kohtalo. Jos näyttää kohtuuttoman vaikealta tässä tilanteessa saada opintotukea laajentumaan keskiasteelle sillä tavalla, että se varmasti tydyttäisi opiskelijoita — ainakin valtiovarainministeriö on tässä vaiheessa haluton etienemään tällä tavalla — niin silloin mielestäni on harkittava, kannattaako aloitettua opintotukijärjestelmää nyt ulottaa keskiasteelle lainkaan. Kannattaa harkita perusteellisesti, toistetaanko se, mikä viime syksynä tapahtui. (Ed. Lahti-Nuuttila: Koulumatkat pitäisi pystyä maksamaan!) Jos hallitus päätyy siihen, että opintotukiuudistuksessa pidetään välivuosi, pidän kohtuuttomana, että hallitus samanaikaisesti sallisi ottaa luku-kausimaksut käyttöön.

Arvoisa puhemies! Olisi turha kieltää, etteikö säästötoimenpiteiden seurauksena syntyisi ongelmia. Näille ongelmille me emme voi ummistaa silmiämme. Mutta me ohitamme tämän asian vain sillä tavalla, että me otamme niihin kantaa ja pyrimme ne ratkaisemaan. Ei sillä tavalla, että me äksyilemme kuin pienet lapset näiden todellisten ongelmien edessä.

On väitetty, että koulutuksen saavutettavuus laskee oppilaitosten lakkauttamisen ja aloituspaikkojen vähentämisen vuoksi. Jos näin käy, täytyy löytää keinoja, joilla vaurio on mahdollisimman vähäinen oppilaan näkökulmasta. (Ed. P. Leppänen: Se on tiedossa jo!) Oppimistulosten on väitetty uhkaavan heiketä, jos joudutaan tuntikehystä nykyistä enemmän leikkaamaan tai vähänkin luokkakokoa suurentamaan. Haluan yhtyä niihin puheenvuoroihin, joissa on todettu, että viimeisimmät tutkimukset ja yleensä kaikki tutkimukset kertovat, että suoraa korrelaatiota luokkakoon ja oppimistuloksien välillä ei ole. Monia muita ratkaisuja on olemassa, joita opettajat osaavat käyttää ja joilla oppimistulokset saadaan suurehkoissakin ryhmissä hyviksi. (Ed.

Rinne: Riippuu, mitä opetetaan!) — Ja kuka opettaa, siitä se riippuu ennen kaikkea!

On väitetty, että tukiopetus ja kerhotoiminta supistuvat ja lakkaavat, erityisopetus lakkaa jnp. Näin ei tehdä, ellei kunnissa ja kouluissa niin päätetä. Enkä usko, että erityisopetus ja tukiopetus siellä päätetään lopettaa. Onko sitä lopulta pakko tehdä, riippuu täysin kunnista ja siitä, mitä resursseja kunnat myös itse haluavat kouluun panna tulevaisuudessa ja millä tavalla asian ratkaista. Erilaisia muitakin vaihtoehtoja aivan varmasti on.

Sen takia, arvoisa puhemies, haluan lopuksi todeta, että meidän on nähtävä, että muutos on myös mahdollisuus. Nyt tarjoutuu tilaisuus tehdä vihdoinkin muitakin välttämättömiä uudistuksia: miettiä sisällöllisiä uudistuksia; tarkistaa monia asioita, mm. koulutuksen rakenteita, pituuksia, hallintoa; mistä maksetaan ja mistä ei makseta; mikä kuuluu opettajan tehtäviin ilman rahallista korvausta jnp. Ottakaamme muutos siis mahdollisuutena!

Edustajat Jääteenmäki, Kauppinen ja Jokiniemi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskuntavaalien tulos on näkyvässä, ideologinen valinta on tehty, ja on valitettavaa, että meidän opetusministerimme tekee nyt sitten tällaisia säästöohjelmia, joita en olisi uskonut hänen tekevän.

Ilmettelen suuresti sitä, että ensin puhutaan kevään säästöistä, kun kunnat säästivät, itse kukin kunta, sopimusasiakirjan mukaisesti, että nämä eivät toistuisi. Tilannehan on sellainen, että tämä 2,5 miljardia markkaa on uusi säästö-raha ja kunnat joutuvat lisää säästämään ainakin oman kuntani esimerkin mukaan.

Sitten totean kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron johdosta: Sosialidemokraateilla on ollut pitkäjänteinen koulutuspoliittinen ohjelma, jota ei ole tarvinnut uudistaa. Meillä on kehitetty peruskoulua, ammattikoulua, yliopistoa ja korkeakoulua. Tämän jälkeen me joudumme tekemään uusia ohjelmia, jotta voisimme säilyttää saavutetut etuudet, joita nykyinen porvarihallitus valitettavasti on purkamassa.

Toteaisin myös sen, että pelkillä puheilla ei nyt mennä eteenpäin. Me olemme omassa ryhmäpuheenvuorossamme todenneet joitakin säästöesimerkkejä, mutta myös opetusministe-

reiden ja -ministeriön pitää tehdä jotakin. Minun mielestäni on väärin, että näitä siirtoja tehdään kuntien päätettäväksi. Nämä tehtävät olisivat kuuluneet opetusministeriölle, jotta näihin säästöihin ei olisi ollenkaan tarvinnut mennä.

Ed. Ryytänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Uosukainen totesi vastatessaan ed. Outi Ojalan puheenvuoroon jotenkin niin, että sosiaali- ja terveysministeriötä ja opetusministeriötä ei saa panna vastakkain taistelemaan resursseista. Olen aivan samaa mieltä. Näissä ministeriöissä asetetaan pitkälti ihmisen kokonaishyvinvoinnin puitteet.

Mutta haluaisinkin oikeastaan kysyä näitten ministeriöitten yhteistyöstä ja liittäisiin siihen myös työministeriön. Nimittäin tässä vaikeassa tilanteessa minusta yhteistyöhön pitäisi erityisen voimakkaasti pyrkiä, sillä pahinta, mitä voi tapahtua, on se, että koulutukseen halukas nuori tai aikuinen jää supistusten vuoksi työttömäksi, ja yhteistyötä tarvittaisiin juuri määrärahojen käytön yhteensovittamisessa. Koulutushalukaille pitäisi varoja sillä tavalla pystyä ohjaamaan, että opintojen tukeminen ja työttömyysturva jotenkin paremmin pystyttäisiin liittämään yhteen ja että työttömät voisivat passivoivan tuen tilalle saada aktivoivaa koulutusta ja sitä kautta siten mahdollisuuden työllistyä myöhemmin.

Haluaisin kysyä sitä juuri, tehdäänkö tätä yhteistyötä ja onko tietojen vaihto riittävää ja pystytäänkö nämä sektorirajat todella ylittämään.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Toteaisin heti alkuun ed. Ukkolalle sen, että kun hän on valmis muuttamaan kantansa yhden puheenvuoron johdosta, niin kunnioittaisin syvästi, jos ed. Ukkola malttaisi kuunnella minun puheenvuoroni. Tällä en pyri samaan sarjaan kuin ryhmän puheenjohtaja Kalliomäki, mutta oletan, että siinä on joitakin sen tyyppisiä painoituksia, joita ed. Ukkola ehkä odottaa, ja sitten voitaisiin jatkaa keskustelua.

Mutta pyysin puheenvuoron ministeri Uosukaisen puheenvuoron osalta, jolloin hän totesi, että koulutoimen saneeraus on hoidettu hyvin pehmeästi verrattuna yritystoiminnan alueella tapahtuviin saneerauksiin. Minusta tämä on tärkeä näkökulma, ja oudoksun sitä, että ministeri vertaa kahta näin erityyppistä asiaa, Jollei yritys-

toiminnassa ole tuotteilla kysyntää, niin ei sille sitten kovin paljon voida. Mutta kun koulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa on nyt huutava tarve koulutuksesta, niin hallitus on vähentämässä ammatillisen aikuiskoulutuksen aloituspaikkoja. Kun koulutus vielä tulisi halvemmaksi kuin se, että työllistämismenon avulla maksetaan kansalaisille korvausta, niin eikö tämä ole jotenkin aivan järjetöntä ja käsittämätöntä? Haluaisin tähän syvällisen ja tarkemman perustelun, mihin tämä voi pohjautua.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin muutamaa ministeri Uosukaisen ja yhtä ministeri Isohookana-Asunmaan vastauspuheenvuoroissaan esille tuomaa asiaa kommentoida.

Ensinnäkin pidän valitettavana, että ministeri Uosukainen ei varsinaisessa puheenvuorossaan puuttunut laajemmalti itseopiskelun toteuttamiseen, jota nyt tarjotaan vaihtoehtona sille, että viikkotuntimääriä tullaan supistamaan niin peruskoulun jälkeisessä ammatillisessa koulutuksessa kuin korkeamman asteen keskiasteen koulutuksessa. Nämä tuntimäärän vähennykset ja supistukset ovat sen verran huomattavia, että mikäli niitä oppimistavoitteista tinkimättä, kuten hurskaasti tässä päätöksessä todetaan, korvataan itseopiskelun avulla, niin kyllähän sekin edellyttää opettajaresursseja. Ainakin opettajakunta on hyvin vahvasti sitä mieltä, että Ruotsissa aikoinaan oli hyvin varoittavia kokemuksia ns. kirjeopiskelusta. Sekään ei aivan ilman panostusta tule toteutumaan. Toivoisin ministeriltä tähän vastausta.

Toinen asia, mikä minua askarruttaa edelleen, on se, että Kaupunkiliitto hyvin jyrkästi ja kriittisesti reagoi tähän hallituksen päätökseen. Kun ministeri puheenvuorossaan tavallaan antoi ymmärtää, että tässä opposition välikysymyksessä jollakin tavalla väristeltäisiin viime kevään tapahtumia, niin kyllä se keskustelu voidaan toki täällä käydä, mutta kyllä minun mielestäni, kun allekirjoitin välikysymyksen, ne tapahtumat kuvattiin aivan oikein.

Mitä tulee ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoroon, minusta hän hieman kyllä käytti outoa kielikuvaa, kun hän sanoi, että kuntien ja valtion välinen kustannusjako ei muutu, mikäli kunnat käyttävät nyt niitä valtuuksia, mitä niille annetaan. Eihän kysymys ole mistään valtuuksista. Kysymys on siitä, että kuntien ja valtion välinen suhde ei muutu, jolleivät kunnat säästä. Siitä on kyse.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Uosukainen oli aivan oikeassa huomauttaessaan minua lapsuksesta. Todella juustohöylä ei ole tässä säästöpäätöksessä opetusministeriön kohdalla toteutunut, mutta minä tarkoitin lähinnä raamibudjetointia ja siinä käytettävää juustohöylää. Esimerkiksi opetusministeriö olisi voinut välttää säästöiltä, jos keskushallinnosta olisi vedetty se 4 miljardia markkaa, kun on huomattu, että semmoinen määrä on siellä löysää. Tämä on minulle ihan selkeästi kerrottu ja monelle muullekin kansanedustajalle.

Oireellista olikin ministeri Uosukaisen vastauksessa se, että hän ei puuttunut ollenkaan puheenvuoroissa esitettyihin mainintoihin hallinnon byrokratian purkamisesta. Kuinka paljon tässä voidaan saada säästöä, se on minun mielestäni oleellinen asia, joka ehkä pitäisi selvittää myös opetusministeriön puolella.

Olin myös havaitsevinani tietynlaista ristiriitaa ministeri Uosukaisen ja ministeri Isohookana-Asunmaan kesken. Ministeri Isohookana-Asunmaan kytki lukukausimaksut opintotukiuudistukseen, ja tuskinpa tämä on ministeri Uosukaisen tavoite. Vai onko tämä yhteinen kanta, että lukukausimaksuja ei tule, jos opintotukiuudistuksen jatko jää toteuttamatta?

Ed. O. Ojalalle olisin huomauttanut, miksi itseopiskelu on niin paha asiaa. Minä en ymmärrä sitä ja toivoisin, että ed. Ojalakin tutustuisi esimerkiksi Lukiolaisten Liiton puheenjohtajan käsityksiin tästä asiasta. Ei se niin paha ole. Päinvastoin opiskelijat itsekin jopa kannattavat tätä asiaa.

Ed. Gustafsson, jos te olisitte pitänyt SDP:n ryhmäpuheenvuoroon ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Opetusministeri Uosukainen: Rouva puhemies! Ed. Tykkyläinen, minä pyydän huomauttaa siitä, että kyllä me olemme etenemässä ihan niissä asioissa, jotka puheenvuorossani olivat, eikä suinkaan pelkällä puheella tätä selvitetä. Kaikki prosessit ovat meneillään, mitkä mainittu on, tämän haluan vakuuttaa.

Ed. Rynänen, yhteistyö on liian vähäistä. Yhteistyö on yleensä minun mielestäni liian vä-

häistä eri sektoreiden yli, mutta se on aloitettu ja sitä on pyritty saamaan aikaan. Jaan täysin ed. Ryynäsen näkemyksen siitä, että meidän pitäisi voida työllistää, ottaa eri sektoreilta aina tilanteen mukaan. Me olemme aloittaneet. Meillä on ministeri Kanervan kanssa jo yhteinen työryhmä, joka tätä asiaa virkatasolla hoitaa, mutta yritämme myös nopeitten suunnitelmien kautta asiaa viedä eteenpäin. Liikkeelle on päästy, ja näissä luvuissa toki on juuri tällaista sovitusta, mutta se ei toimi vielä riittämiin. Tämän pidemmälle ei ole päästy, ei ole enempää saatu näitä paikkoja, mutta liikkeellä ollaan ihan hyvin tässä ed. Ryynäsen toivomalla linjalla.

Ed. Gustafsson oikeastaan puuttui samaan asiaan, työllistämiskuvioon, ja siihen, että aikuiskoulutusta on vähennetty. Siihen koulutusmäärään saakka päästiin, sille myös varat. Minä en tässä yhteydessä säästöjen kohdalla tehnyt niin konkreettisia suunnitelmia, kun ei niitä voinutkaan tässä vaiheessa tehdä, kuin erään lisäbudjetin. Olen samaa mieltä, meidän täytyy kohta kohdalta saada suuremmaksi niiden ihmisten määrä, jotka saavat mielekästä, tarkoituksenmukaista koulutusta. Muistan, kun ed. Rinne silloin sanoi, että pitää ihmisten saada töissä olla välillä. Sitä työtä varten heidät pitäisi kouluttaa ja myös töihin välillä. Tämä lienee yhteinen näkemys.

Ed. O. Ojala, minä puuttuisin myös itseopiskeluun. Nämä projektityöt, modernit menetelmät, ovat jo käytössäkin varsin moniaalla Suomessa kaikeksi onneksi, ja niitä on täysin mahdollista myös panna liikkeelle. Mutta ed. Ojala, olette aivan oikeassa, kyllä se vaatii myös ohjauksen. Ei myöskään ole tarkoitus, että lapset tai nuoret pannaan oman onnensa nojaan niitä hommia hoitelemaan, vaan ohjatusti, niin kuin tällainen työ tehdään. Sitä säästöä ei voi niin sanotusti nollaksi mitata, sille on myös ajateltu summansa ihan, joten kyllä tämä ajatus jaetaan.

Sitten Kaupunkiliitto-asia. Minä en oikein ymmärtänyt, nimittäin kyllä on sillä tavalla, että hallitus toteutti tänä vuonna säästötoimet hallintopäätöksellä. Säästöt toteuttivat oppilaitosten ylläpitäjinä kunnat, ja taustalla oli sopimus, ja se sopimus oli suositus. Siinä mielessä se oli juuri sen asteinen säädös kuin suositus.

Ed. Tykkyläinen, saanko vielä yhden asian ottaa esille? Nimittäin kun sanoitte, että kunnissa peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten menoja leikataan 8 prosenttia, niin mielestäni teidän puheenvuorossanne oli vuosiluku 92. Tämä virheellinen sanonta on ehdottomasti oi-

kaistava, sillä yksikköhinnat määritellään vuoden 90 kustannustason mukaan. Tästä syystä ensin korotetaan vielä 93:n tasolle laskelma, jonka jälkeen yksikköhintoja tarkistetaan eli leikataan tässä tapauksessa 8 prosentilla. Siinä tosiaan on laskupohjana 90, joka oli vielä hyvä vuosi. Näin ollen opetusministeriön ja kuntien keskusjärjestöjen sopimuksen pohjalta toteutetut säästöt vähentävät säästötarvetta, mikä on nyt sanotaan vaikka 2,5 miljardia. Luvut vaihtelevat sen mukaan, miten laskutapa otetaan, mutta jos se olisi 2,5 miljardia, siitä on jo noin 500 miljoonaa koossa. Tämän tiedon halusin vielä antaa.

Ed. Ukkolalle hallinnosta. Puheenvuorossani mainitsinkin jo, että kun meillä on ajettu kaksi hallitusta alas, uusi hallitus on perustettu sijaan toisiin tehtäviin eli kehittämään. Tämä hallitus on myös kyllä itseänsä ryhtynyt kurittamaan, enkä minä toivo, että opetusministeriöstä mitään "vesipäätä" myöskään hallinnollisesti tulee. Sekin on säästöjen kohteena, oma ministeriöni. Siellä on ihan selvät säästösuunnitelmat ja kehukset. Opetushallituksesta on supistunut 120 virkaa ja sama vauhti jatkuu. (Ed. Ukkola: Paljonko jäljellä?) — Siihen olen sitoutunut, että tämän vaalikauden mittaan hallinto putoaa puoleen, ja se on aika hyvin, se. Tämän halusin kertoa tässä.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua jotenkin vaivaa tämä välikysymyskeskustelu sen takia, että jotenkin lähdetään lakonisesti siitä, että kun rahat nyt heikkenevät, niin jotenkin asiat ovat sitten huonolla mallilla. Lueskelin peruskoululain 2 §:ää ja ajattelin sitä, mikä on peruskoulun tehtävä ja tavoite. Ajattelin myös sitä, onko tässä suhteessa onnistuttu niinäkään aikoina, kun rahaa on ollut riittävästi. Laissa sanotaan, että "peruskoulun tulee kasvattaa oppilaansa siveellisyyteen ja hyviin tapoihin sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja".

Nyt ajatellen vain kolmea asiaa, jotka mielestäni ovat paljon tärkeämpiä, ihmettelen, jollei oppositio kiinnittä ollenkaan tällaisiin seikkoihin huomiota.

Yksi asia on esimerkiksi luovuus. Minusta on tavattoman kriittinen kysymys, että suomalaiset opiskelijat ja nuoret eivät ole riittävän luovia. Meidän tunnettu filosofimme Esa Saarinen sanoi hallituksessa, kun hallitusohjelmaa luotiin, että kyllähän Suomessa on luovia ihmisiä, että hänkin on törmännyt paljon luoviin ihmisiin, sääli

vain, että he kaikki olivat alle 5-vuotiaita. Tämä on minusta jo yksi asia, johon oppositionkin pitäisi kiinnittää huomiota eikä vain puhua rahasta.

Toinen asia on moraalinen osaaminen, koska on selvää, että voidaan lyödä tietoa kuinka paljon tahansa oppilaisiin, mutta se tieto ei yksinään riitä, vaan aivan yhtä tärkeää tai oikeastaan vieläkin tärkeämpää on moraalinen osaaminen eli kysymys siitä, miten ja mihin tietoja käytetään.

Kolmas asia on tietenkin peruskysymys itse elämän tarkoituksesta. Minusta siinäkin suhteessa suomalaisessa yhteiskunnassa pitäisi herättää kysymys, onko koululaitos riittävällä tavalla opettanut ihmisille sitä, mikä on koko elämän tarkoitus, koska elämän tarkoituksettomuudesta johtuu monia syviä ongelmia tämän päivän yhteiskunnassa.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Räpsäkkästi arvoisa opetusministeri väitti silmät kirkkaina vastatesaan välikysymykseen, että väitteet koulutusjärjestelmän romuttamisesta ovat katteettomia, koska järjestelmän perusrakenteisiin ei kosketa.

Mutta perusrakenteisiinhan kosketaan. Lukio ja ammatillinen oppilaitos tulevat maksullisiksi, vaikka oppositio ja keskustan eduskuntaryhmä vastustavat. Opintososiaalisen tuen poistaminen sekä leikkaaminen ovat sitä, samoin kouluverkon supistaminen, samoin leikkaukset korkeakouluissa. Aikuisten ammatillisen koulutuksen supistaminen on sitä, vaikka opetusministeriön edustaja on väittänyt, että vain tarpeetonta tältä osin supistetaan. Tosin hän ei osannut kertoa, mikä on sitä tarpeetonta, vaan sanoi, että vain opetusministeri ja kansliapäällikkö tietävät, mikä on tarpeetonta. Tässä keskustelussa me varmaan saamme tietää, mikä aikuisten ammatillisessa koulutuksessa on tarpeetonta ja supistettavaa.

Kun arvoisa opetusministeri on avoin ja vilpittön, hän olisi voinut hieman myös kosketella sitä, mitä ovat vaikuttaneet jo aiemmin tehdyt leikkaukset. Nythän tiedot kertovat, että esimerkiksi ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa on tapahtunut keskeyttämisä, ammatillisissa oppilaitoksissa mm. sen vuoksi, että 500 markan opintorahasta ei enää kyetä maksamaan useankin satasen koulumatkakuluja kuukaudessa.

Keskustelussa on ollut erityisen mielenkiintoinen juuri maksullisuuskysymys. Ministeri Isohookana-Asunmaa voisi kertoa suoraan, mitä

mieltä keskustan ministerit ovat asiasta. Keskustan eduskuntaryhmä oli kielteisellä kannalla.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Suholan puheenvuoron johdosta. Ed. Suhola piti tapansa mukaan vuolaan puheenvuoron, joka vilisi toinen toistaan nokkelampia kielikukasia ja vähemmän substanssia.

Puutun kuitenkin vain puheenvuoron yhteen kohtaan, joka koski lukukausimaksuja. Ed. Suhola painotti tasa-arvoisen ja taloudellisista mahdollisuuksista riippumattoman peruskoulutuksen merkitystä puheenvuorossaan ja totesi tämän jälkeen sanatarkasti: ”Siksi ajatus lukukausimaksuista on kestävä, koska se sisältää myös ajatuksen harkinnanvaraisesta vapaaoppilaspaikasta.” Aivan oikea johtopäätös. Näinhän tapahtuu, jos lukukausimaksu tulee kouluihin. Keskusta on kuitenkin hyväksynyt hallituksen esitykset säästöpäätöksiksi, koska ed. Suhola puheenvuorossaan lopuksi toteaa, että keskustan eduskuntaryhmä ymmärtää ja hyväksyy nykyisessä taloudellisessa tilanteessa hallituksen toimenpiteet.

Mielelläni kuulisin keskustan todellisen kannan asiaan, koska ministeri Isohookana-Asunmaakin luisteli tässä asiassa puheenvuorossaan ja sotki sen opintotukiudistukseen. Olisi hyvä meidän opposition edustajien tietää, mitä mieltä keskusta todella tässä asiassa on.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Molemmat ministerit ovat korostaneet puheenvuoroissaan, että pitää säästää. Siitä kai me olemme yhtä mieltä, mutta on vain kysymys siitä, keneltä ja miksi pitää säästää. Kun Iiro Viinanen hallituksessa kävelee aina silloin tällöin ministereiden yli nähtävästi jatkosakin ja kun ex-ministeri Kuuskoski tuli pari kertaa telottua siellä, hän koki, etteivät luut enää kestä olla hallituksessa. Nyt tuntuu siltä, että ei ole tajuttu tilannetta, että eihän pikku tempuilla maan perusongelmaa eli talouspoliittista ongelmaa hoideta. Vaikka me vuosia jatkaisimme näpertelyä, juustohöylämallia, nämähän tulevat muina kustannuksina vastaan mm. sivistystoimessa.

Kun hallitus esittää työttömyysturvaa leikatavaksi ja ihmisiä tulee entistä enemmän työttömiksi ja nyt tulee myös oppilaita työttömiksi, koska he jäävät koulun ulkopuolelle, ja myös opettajia tulee työttömiksi, tulee meille hyvin kalliiksi tulevina vuosina ja tuleville sukupolville

maksaa jälkilaskua. Ne maksut eivät ole enää 116 markkaa päivältä vaan 400—500 markkaa vuorokaudelta. Siksi kysynkin arvoisilta ministereiltä:

Onko teidän ensisijainen tahtonne raha vai ihmisten tulevaisuus?

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Uosukainen toi vastauspuheessaan esille hyvin monia mielenkiintoisia ja hyviä asioita. Mainitsitte mm. ehkä ylpästäkin, että meillä on tällä hetkellä kattava korkeakoulujärjestelmä, ja toisaalta sen, että koulutoimen saneerausta kaiken kaikkiaan tehtäisiin pehmeästi ja hellävaraisin käsin. Totean, että viimeaikaiset suunnitelmat ja esitykset, joita ministeriön taholta on tullut korkeakoululaitoksemme leikkaamisesta, eri yksiköiden siirtämissä päätöksistä ja suunnitelmista ja nyt viime aikoina kokonaisen erillisen yksikön eli Eläinlääketieteellisen korkeakoulun mahdollisesta siirtämisestä, ovat mielestäni kaikkea muuta kuin pehmeäkätistä, saati hellävaraista toimintaa. Minä nimittäisin tätä toimintaa mielivaltaiseksi ja sanoisinpa sitä jopa ruhjovaksi korkeakoulupoliitiikaksi.

Tiedustelenkin ministeri Uosukaiselta: Mikä on tällä hetkellä Eläinlääketieteellisen korkeakoulun siirtämistä koskeva tilanne? Minkälaiseen julkiseen valmisteluun tai asiakirjoihin se perustuu? Mielestäni on kyse silloin, kun yhtä kokonaista korkeakouluyksikköä aiotaan siirtää, niin syvällisestä korkeakoulupoliittisesta kysymyksestä, että se vaatisi hyvän, pitkän, perusteellisen valmistelutyön, niin että siihen eri tahot voisivat ottaa valmisteluvaiheessa kantaa.

Toinen asia, korkeakoululaitoksen kehittämislaki: Mainitsitte vastauspuheessanne tämän lain sen kummemmin siihen puuttumatta. Nyt kuitenkin kuulin kauhukseni, että 1 §:ää ollaan avaamassa. Minusta tämä on myös hyvin suuri korkeakoulupoliittinen kysymys. Pahoin pelkään, että ministeriön toimet vaarantavat korkeakoululain. Kysynkin: Mikä on tämän lain tilanne? Mikä on ministerin mielipide korkeakoululaista? Mielestäni se on meidän korkeakoulumme kehittämisen kantava peruspilari, ja näinä aikoina koen uskomattomana, jos tähän lakiin kajotaan. Sanon vain sen, että se on jo nyt vaarassa.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoroni liittyy lähinnä ministeri Uosukaisen puheenvuoroon mutta sopii myös monen hallituspuolueen ryhmäpuheenvuoroon vastauspuheenvuoroksi.

Puheenvuoroissa on sellainen yleissävy, että säästöt ovat ikään kuin suuri siunaus, jolla nyt ratkaistaan koulutuksen ongelmia, poistetaan jäykkiä asteiden rajoja, poistetaan byrokratiaa ja kerta kaikkiaan rusennetaan koulutuksen alalla ilmenevät luutuneet asenteet. Toinen tyypillinen piirre puheenvuoroissa on ollut, että säästöt kuvataan hyvin kauniilla tavalla, sanahelinällä: Säästöt ovat joustoa, tuovat joustoa ja omatoimisuutta sekä luovat mahdollisuuksia. Myös käy ilmi ihana usko siihen, että säästöt muuttavat koululaitoksen piirissä toimivat ihmiset yhtäkkiä uusiksi. Tosiasia kuitenkin on, että näin ei käy. Samat ihmiset toimivat koululaitoksissa säästöistä huolimatta tai ainakin lähes samat, osahan saa potkut säästöjen vaikutuksesta. Mutta eivät asenteet eivätkä vanhat toimintatavat siellä kovin äkkiä muutu. Säästöissä käy helposti sillä tavalla, että säästetään siitä, mistä se on helppointa, ja näin ne kohdistuvat kaikkein heikoimpaan: opetusryhmien suurentamiseen sekä sellaisiin, joiden on vaikea oppia jne.

Toiseksi huomautan vielä, että säästöpäätökset ovat yleensä epätasa-arvoa lisääviä mutta erityisesti rokottavat ammatillista koulutusta ja ammattitaitoon koulutusta. Yleissivistävästä koulutuksesta ei esimerkiksi ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: ... tuntimääriä vähennetä niin kuin ammatillisesta koulutuksesta.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan tiedustella molemmilta arvoisilta ministereiltä: Mikä teidän kantanne todellisuudessa on? Oletteko koulutuspoliittisen kehittämisen puolesta vai vastaan?

Ministeri Isohookana-Asunmaa käytti sanontaa "pitäisi puoltaa" luettellessaan erittäin kauনিita tavoitteita, kuten yksilölliseen oppimiskykyyn keskittämisen jne., joiden resurssit hän tietää nyt leikatun.

Samoin ministeri Uosukainen enemmän kuin osoittaa tahtoa asioiden eteenpäin viemiseen jättää kaikki herran huomaan ja lopuksi mahdollisesti lehtihaastatteluissa kertoo, että esteeltä ei voi poistua. Sehän on ratsuväen termejä.

Ilmeisesti hallituksen tahto on keskustapuolueen ryhmäpuheenvuorossa. Ed. Suhola toi julki, että harhaillen saatu elämyksellinen tieto jalostaa. Ilmeisesti tähän olemme menossa. Ed. Joupila antoi ymmärtää, että kukin on oman onnensa seppä, että niitä jotka menestyvät, voidaan kouluttaa.

Haluaisin tarkentaa: Ovatko opetusministeriön ja opetushallituksen viestit todella suosituksia? Kädessäni on ammatillisille oppilaitoksille lähetetty kirjelmä, jonka yläreunassa lukee ”määräys” ja jonka on allekirjoittanut Vilho Hirvi.

Itseopiskelusta sanon sen verran, etteivät opiskelijat voi ilman ohjausta opiskella. Mutta ilmeisesti viesti OAJ:lle opetusministeriöstä on, että he voivat harrastaa vapaa-aikanaan opetusta tai mahdollisesti jokin muu ryhmittymä tekee sen.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Rouva puhemies! Ed. V. Laukkanen, olen samaa mieltä mainitsemassanne asiassa, ei niitä asioita mikään raha takaa.

Ed. Lahti-Nuuttila, mielestäni nyt on termistöä kyse. Mainitsemanne asiat eivät ole rakenteita. Siellä oli muutama sellainen kohta nimenomaan oppilaitosverkoston osalta, joka koski rakenteita, mutta siellä oli myös paljon muita keinoja ja menetelmiä. Siinä suhteessa kyllä tarkoitin muuta, kun puhun rakenteellisesta muutoksesta. (Ed. Lahti-Nuuttila: Maksuttomuus on rakennetta!) — Sitä minä en tulkinnut sillä termillä. (Ed. Lahti-Nuuttila: Ei kiistellä siitä!) — Ei kiistellä, mutta näen sen toisin. (Ed. Lahti-Nuuttila: Vääriä päätöksiä teimme!)

Väitän vielä, että keskeytymisten syy ei voi olla tässäkin tapauksessa viimevuotinen säästö. Keskeytymisiä on ollut kosolti jo niin pitkän aikaa, että tätä asiaa minä en nyt esille ota. (Ed. Lahti-Nuuttila: Oletteko tutkineet?) — Joku muukin sitä kysyi kuin ed. Lahti-Nuuttila. Haluan huomauttaa, että tutkimus tästä toteutetaan ilman muuta. (Ed. Lahti-Nuuttila: Turun terveydenhoito-oppilaitoksen rehtori kertoi!) Minusta se on välttämätöntä. Jos en ole muistanut sitä sanoa vielä, niin sanon sen nyt.

Ed. P. Leppänen, kyllä meille on tärkeintä ihmisten tulevaisuus. Ed. P. Leppänen tietää myös, että hyvin monissa tämänkin maan historiallisissa oloissa hyvin monilla resursseilla on työtä tehty ja hyvin selvitty. Tätä minä tarkoitan. Ei kaunistella yhtään mitään.

Oppilaiden työttömyydestä: Meillä on oppilaille kyllä koulutuspaikkoja. Siitä me onneksi voimme liikkeelle lähteä, että selviydymme sentään. Aikuisopetukseenkin on tilaa. (Ed. Lahti-Nuuttila: Onko tarpeen mukaisesti?) Mutta sen tarpeellisen ja tarpeettoman määritelmän minä ehkä selvitän ensin keskustellen opetusministeriössä, kun saan lähteä.

Ed. Gustafsson tiedusteli, anteeksi, etten muistanut siihen vastata, se koski perustelua, kun viittasin yksityissektoriin, eikö totta? Nyt tavallaan vertaus liittyi myös siihen. Tarkoitin kyllä työmarkkinakuviota, kun rinnastuksen tein. Sillä puolella on tapahtunut niin paljon. En tarkoittanut kysyntää vastaavuutta, vaan tarkoitin sitä, miten rankasti ihmisiä on kohdeltu. Ehkä siihen vaikutti sekin, että samana päivänä tuli melkoisia tietoja taas yksityissektorilla syrjään heittämisestä. Ilmeisesti sanamuotoni on epäselvä ja se on aiheuttanut toisenlaisen tulkinnan. Sitä paitsi asioita voi tulkitakin monella tavalla.

Ed. Luhtaselle korkeakoulujen kehittämislaista: Minä olen keskustellut asiasta korkeakoulujen kanssa, ja minulla on sellainen kuva, että 1 ja 3 §:n avaus on myös määräaikainen yhden vuoden muutos, ja missään tapauksessa en halua luopua siitä laista. Nyt sitä tarvitaan ja sitä tarvitaan vasta. Minusta on olennaista, että kuitenkin oli niin vahva vaatimus kauttaaltaan, että myös siltä puolelta säästää pitää niin kuin ministeri Isohookana-Asunmaan alueelta myös. Ainoastaan me emme tätä leikkausta tehneet opintotukeen. Tässä suhteessa myös korkeakoulupuoli tuli tältä osin esille ja vain tältä osin; tilapäisesti 3 § otettiin auki. Minusta se on parempi vaihtoehto.

Oli puhe hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen kuviosta. Se kohta ei lähde liikkeelle säästö-päätöksistä. Se on tiedepoliittinen asia, ja siinä on valmistelu pitkäaikaisempi ja myös perustelut ovat sen laatuja. Siksi en nyt kernaasti lähde sitä tässä avaamaan.

Kun ed. Hacklin puhui suuresta siunauksesta, minä ymmärrän sen oikein hyvin. Tällainen puolustautuminen varmasti ärsyttää suorastaan, koska joutuu kääntämään parhain päin asioita. Ihan välttämättä meidän täytyy joka päivä kääntää parhain päin asioita. (Ed. Rinne: Martti Luther opetti niin!) kun tehdään töitä. Niin kuin Martti Luther opetti. — Sillä vieläkin väitän, että kun ihmiset joutuvat niin kuin me kaikki joudumme tavalla tai toisella säästöpäätösten kohteeksi, niin meidän on kestääksemme nähtä-

vä väylät. En minä pyri kaunistelemaan, ainoastaan esittämään vaihtoehtoja, miten selvittää huomiseen ja huomisen yli. Siitä on kysymys.

Ed. Puisto kysyi, olemmeko me koulutuspoliittisen kehittämisen puolella. Vastaan nyt tässä, ministeri Isohookana-Asunmaa varmasti vastaa omasta puolestaan, että kyllä olemme koulutuspolitiikan kehittämisen puolella. Vielä sanon, että tässä on ihan sama tunne varmaan ed. Puistolla: Kun joutuu ottamaan kaikesta huolimatta vastaan sen, että myös säästää pitää, ei toisaalta ole takuusummaa, jolla hoidetaan hommat kuntoon. Ei tämä nykyrahakaan riittäisi, jollemme lähde tekemään täälläkin esille nousseita viisaita toimia. Tarkoitin arvoisia edustajia, jotka vievät eteenpäin koulutusjärjestelmää, sisältöjä jne. Vaikka olisi millaiset rahat, niin jollemme ryhdy näihin tulevaisuustoiimiin, emme onnistu, vaan menemme taaksepäin. Mutta totta kai me pidämme resurssit. Meillä olisi järkevää käyttöä joka pennille. Opetushallituksen kirjeestä minä en tätä määräys-sanaa tunne, mutta kernaasti kurkistankin, kun aika riittää.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Haluaisin kommentoida aikuisopiskelijoiden paikkojen vähentämisasiä sillä tavalla, että meillä on nyt ihan lyhyessä ajassa aikuisopiskelijoitten määrä noussut 14 000:sta 40 000:een. (Ed. Lahti-Nuuttila: Paljonko työttömiä on?) Osa aikuisopiskelijoita on työllisyyskoulutuksessa, mutta myös hyvin paljon omaehtoisessa koulutuksessa eli he käyttävät näitä lakeja hyväksensä, opintovapaata ja aikuisopintorahaa, ja kouluttautuvat kuten pitääkin.

Mutta silloin kun on rahasta kyse ja kaikkeen ei rahaa riitä, tietysti täytyy miettiä, kannattaako meidän sallia mm. sellaista, että ollaan kolmatta ammattia peräjälkeen hakemassa itselle. Minä olen tavannut äsken käydessäni eri puolilla maata erilaisissa ammattioppilaitoksissa jokaisessa sellaisia opiskelijoita, jotka ovat kolmannessa ammatillisessa koulutuksessa peräjälkeen. Silloinkin on jotakin vikaa, jos näin on. (Ed. Lahti-Nuuttila: Silloin on yhteiskunnassa ja hallituksessa vika! — Ed. Rinne: Onko heille tarjottu työtä välillä?) — Mutta yhteiskunta olemme me ja olemme rakentaneet yhdessä koulutuspoliittisia ratkaisuja. Myös sosiaalidemokraatit ovat olleet siinä mukana. — (Ed. Gustafsson: Meidän johdolla ja aloitteesta!) Kuitenkin kun on rahaa rajallisesti, niin silloin pitää miettiä, kuten totesin, mihin ainakin rahaa pitää riittää. Silloin

ovat ammatillinen peruskoulutus ja peruskoulu ja lukio varmasti tärkeimpiä, joihin ainakin rahan pitää riittää.

Mitä tulee lukukausimaksuproblematiikkaan, niin henkilökohtaisesti tarkastelen tätä asiaa sillä tavalla, että jos nyt keskiasteella opintotukijärjestelmä pysyy täsmälleen nykyisen kaltaisena eli korkeintaan vähän yli 500 markkaa kuukaudessa saa opintorahaa ja opiskelijoille säilytetään maksuja, matkakustannusmaksuja ja lukukausimaksuja, niin silloin saattaa syntyä yhtä perhettä kohden kestävä tilanne. (Ed. Lahti-Nuuttila: Matkakustannukset on säilytetty jo!) Silloin me joudumme sellaiseen tilanteeseen, että opiskelevilla nuorilla ei enää ole yhtäläisiä mahdollisuuksia opiskella. (Ed. Gustafsson: Välikysymys tuottaa osavoiton! — Ed. Metsämäki: Mikä on ministerin kanta?) Tästä syystä pidän tätä asiaa tarkastelemisen arvoisena, koska kun tehdään erilaisia ratkaisuja, niin pitää ottaa huomioon kokonaisuus, mikä on lopputulos. Jos lopputulos on se, että jotkut nuoret eivät voi joissakin perheissä, jotka ovat esimerkiksi monilapsisia, silloin käydä koulua, saada peruskoulutusta, (Ed. Rinne: Tämä tiedetään kyllä!) ammatillisista eivätkä lukiokoulutusta, lisääntyvien kustannusten takia, niin silloin olemme väärällä tiellä. Kun nyt on todennäköistä, että opintotuki pysyy nykyisellään, niin toivoisin, että silloin myöskään lukukausimaksujärjestelmiin ei mentäisi. Tämän asian käsittely on avoin, koska budjetti ei ole vielä valmis ja sitä ei ole käsitelty. Omalta osaltani tulen pyrkimään tällaiseen ratkaisuun. (Ed. Gustafsson: Voisiko keskustan eduskuntaryhmästä joku sanoa kantansa?)

Ed. Hacklin totesi, että nyt on pelkoa, että tehdään liian helppoja ratkaisuja säästöpäätöksissä. Olen aivan samaa mieltä. Sen takia on hyvä, että nyt eduskunta käy tällaista koulupoliittista keskustelua, koska toivon mukaan tämän keskustelun kautta välittyy kuntien luottamushenkilöille, niille jotka päätöksiä kunnissa tekevät, viesti siitä, että meillä täytyy olla ensiksi tavoitteet, mihin pyrimme ja sitten valitaan ne keinot, joilla tavoitteisiin parhaiten päästään.

Kun täällä joku epäilee, onko meillä koulutuspoliittisia tavoitteita, niin arvelen, että jokaisella meistä on oma visiomme siitä, mikä on ihanteellinen koulu ja mihin pitää pyrkiä. Sellainen ainakin itselläni on, ja sen puolesta täällä olemme työtä kukin omilla paikoillamme tekevässä.

Tulkoon vielä kerran todetuksi se, mikä on varmasti totta, että raha ei ratkaise kaikkea.

Meillä on runsaasti erilaisia vaihtoehtoja. Olen esimerkiksi saanut erään koulutoimenjohtajan reseptin, joka sisälsi mm. sellaisia säästöjä, että kouluruokailu muutetaan sellaiseksi, että joka ikinen päivä lasketaan erikseen, kuinka monta oppilasta on syömässä, ja tehdään ruokaa vain sitä varten, kuinka paljon on, eikä niin kuin tähän saakka aina sama määrä, kun tiedetään syksyn alussa, kuinka paljon oppilaita on. Kyseisessä kunnassa tullaan myös kokoelmien hoitokorvaukset opettajilta ottamaan pois, koska opettajat ovat vapaaehtoisesti niistä luopumassa. Omassa kunnassani on käyty ja käydään koko ajan keskustelua siitä, voivatko opettajat luopua lomarahosta jne. Nämä ratkaisut tulevat mahdollisiksi. Minusta on vain hyvä asia, että nyt annetaan väljyyttä niin, että jossakin panostetaan johonkin ja otetaan toisesta pois ja saadaan hyviä tuloksia ja hyviä tavoitteita. Oleellista on se, että me olemme innostuneita ja teemme työtä.

Harmittelen tässä lopuksi sitä, että sosialidemokraattinen puolue, joka on mielestäni ollut edistysellinen koulutuspoliittinen puolue ja oli esimerkiksi koulutuspoliittisen keskustelun yhteydessä esittämässä uusia ja edistysellisiä ratkaisuja, nyt onkin vain puhumassa ja vastustamassa ja jarruttamassa, sitomassa kaiken materiaan eli rahaan.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällä on mielenkiintoisella tavalla vedetty Jumalaa esiin ja Jumalan kämmentä ja muuta väläytelty. Tässä tulee mieleen väkisin Maradonan kuuluisa maali, kun hän teki ratkaisevan maalin ja sanoi, että se oli Jumalan sormi, joka sen ohjasi, mutta sitten kun tarkemmin tutkittiin kuvaa, niin huomattiin, että se olikin Maradonan käsi loppujen lopuksi eikä suinkaan Jumalan sormi.

Täällä on vedottu myös kärsimyksen jalostavaan merkitykseen. Se on jotenkin aika yllättävää. Tällaisia samanlaisia puheita on kuulunut joskus aikaisemminkin, tosin kyllä vuosisadan alkupuolella pappiloitten peräkamareissa ja kartanoitten etuhuoneissa. Tässä on mielenkiintoista nimenomaan se, että kärsimys jalostaa ei itseä suinkaan vaan niitä vaikeuksissa olevia ihmisiä, nimenomaan siellä tapahtuu tällainen jalostautuminen kärsimyksen kautta. Varsin mielenkiintoisia näköaloja, todella aivan niin kuin suoraan otettu vuosisadan alkupuolelta.

Ilmeisesti ei ole laskettu, mitä merkitsisi esimerkiksi kolmelapsisessa perheessä 500 markan

lukukausimaksu. Jos on kolme mukulaa, se on 3 000 markkaa vuodessa. Ja kouluruokailusta voidaan ajatella: 10 markkaa kerta, sehän on ihan olematon raha, eihän se ole mitään, mutta se on tällaisessa perheessä 6 000 markkaa vuodessa. Toisin sanoen tämä johtaa juuri siihen, että siinä pienessä hikisessä kädessä pidetään kunnan ruokalappua, toisin sanoen sosiaalitoimistosta täytyy hakea se. Palataan kunnan jauhoihin ja juureksiin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron hyvin, hyvin kauan sitten ministeri Uuskaisen ensimmäisen vastauspuheenvuoron perusteella, jossa hän valitteli puhuneensa ekonomista kieltä. Hän kiinnitti tässä ekonomisessa yhtälössä huomiota positiivisiin tuotoksiin ja siihen, kuinka niitä aikaansaataisiin. Mutta hän jätti huomiotta kokonaan negatiiviset tuotokset, joilla minä tarkoitan sitä, että silloin kun koulutusjärjestelmään tulee tietynlaisia heikennyksiä, jollaisia voisivat olla esimerkiksi juuri tukiopetuksesta luopumiset, niin se saatetaan johtaa siihen, että tapahtuu hyvin merkittäviä väliinpuotoamisia, todellisia putoamisia tästä yhteiskunnan kiihkeästä kelkan rytmistä. Tulen tästä puheenvuorossani kohta puhumaan vähän tarkemmin, mutta totean, että jo tällä hetkellä ilmeisesti näitä tuotetaan ehkä satoja per ikäluokka, ehkä peräti tuhansia per ikäluokka. Silloin tässä ekonomisessa yhtälössä tulee hyvin merkittäviä negatiivisia vaikutuksia.

Minä olen samaa mieltä, että kuulostaa kauhealta puhua tässä yhteydessä ekonomista. Jos nyt välttämättä halutaan, niin kysymys on miljoonista, kymmenistä miljoonista, ehkä sadoista miljoonista markoista elämänkaarella mitattuna puhumattakaan inhimillisestä kärsimyksestä kaiken kaikkiaan, ja silloin tullaan hyvin vakaviin yhtälöihin. Minusta pitäisi molempien puolten olla aina tällaisessa ekonomisessa yhtälössä mukana.

Ed. Vehkaja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on näitä säästöjä yritetty selvittää hyvin päin. On puhuttu, miten luovuudella selvittää tästäkin ongelmasta. Mielestäni se luovuusvoimavara, mikä ihmisissä ja opettajissa ja kaikissa meissä toivon mukaan vielä on, pitäisi kyllä käyttää opetustoimesta puheen ollen pikemminkin opetuksen sisältöön kuin tammöiseen säästämisohjohon.

Muistan kyllä omilta opintoajoiltani korkea-koulussa esimerkiksi, kuinka yliopiston professori joutui juoksemaan pitkin kaupunkia ja maata kerätäkseen käyttövaroja laitoksensa toimintaa varten. (Ed. Pulliainen: Niinhän me teemme nytkin!) Pidän tätä täysin käsittämättömänä tapana. Näin ollen jos puhutaan siitä, että peruskoulussakin tehtäisiin samalla tavalla, niin se työ, mikä rahan hankintaan ja säästämiseen pitäisi laittaa, on sitten pois opetuksesta, tai sitten tulee työ siirtää hallintoon.

Toinen asia, josta haluaisin puhua, on, että elämme hyvin materiaa arvostavaa aikaa. Opiskelu on monien mielestä jo nyt aivan liian kallista. Esimerkiksi matkakustannusten korvaamisen lopettaminen keskiasteen oppilaitoksista — jostakin on tällainen käytännön esimerkki — jo uhkaa aloitettuja opintoja.

Hyvillä akateemisilla tutkimnoilla ei saa niin paljon parempaa palkkatasoa, että ilman sivistyksellistä kipinää lähdettäisiin pian enää koulutukseen. Opintojen keskeyttäminen ja pidentyminen opinnot ovat tästä esimerkkejä. Työttömäksi kouluttautuminen ei myöskään erityisesti voi pian ketään kiinnostaa. Nämä ovat kaikki sitä, minkä takia ehdottomasti on torjuttava luku-kausimaksut kaikissa muodoissaan.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärtääkseni molemmat ministerit ovat sitoutuneet tietynlaisten säästöjen läpiviemiseen. Ministeri Isohookana-Asunmaa luetteli tässä miljardien kehityskaarta, mutta haluaisin lisäselvitystä: Miten hänen vastuualueellaan nämä säästöt näkyvät? Tässä on etupäässä puhuttu opetusministeriön puolesta ja kulttuuripuoli on jäänyt vähemmälle, mutta ymmärtääkseni tämä summa koostuu molemmista.

Toinen huomio. Täällä kaivattiin ryhtiä koululaitokseen säästöjen rinnalle. Eli samalla, kun koululaitos on käynyt lepusummaksi, niin myös arvostelua on vesitetty. Minä toivoisin, että ministeri Uosukainen antaisi julki opetusministeriön ja opetushallituksen kannan numeroarvostelusta, jota ed. Ukkola puheenvuorossaan kaipasi. Arvostelullahan on tieteellisestikin todettu olevan selvä tehtävä koululaitoksessa, nimenomaan numeroarvostelulla: palautteen antaminen tiedoista ja taidoista ja ennustavuus vastaanottaville, oppilaitoksille. Käytös on signaali siitä, miten suhtaudut lähimmäiseen. Kansainvälistymisen edessä tämä on varsin tärkeä numero. Huolellisuus on vastuukas-

vatuksen indikaattori, ja sitäkin me tarvitsemme. Ollaanko vesittämässä vai lisäämässä numeroarviointia koulussa?

Kolmas huomio: kesälukukaudesta. Jos yksityisellä puolella ja yrityspuolella kiinteistöjä pannaan tehokäyttöön, pääoma pyörimään, meillä koululaitokset seisovat tyhjiltään: opiskelijat kortistossa, opetusväki pitkillä, pitkillä lomilla. Yli puoli vuotta korkeakouluissa pahimmillaan ovat lomalla. Voidaanko tehoa lähteä hakemaan myös tältä puolelta ja keventää kustannuksia, jolloin siitä ehkä löytyisi molemminpuolinen sopuratkaisu helpommalla kuin siten, että haetaan koko ajan vaan markkojen kautta säästöjä.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuuntelin suurella mielenkiinnolla rouva ministereiden äskeisiä puheenvuoroja. Kun se parasta oli, se puhdasta sosialidemokraattista koulutuspolitiikkaa oli.

Odotin myös ministereiden puuttuvan omien eduskuntaryhmiensä ryhmäpuheenvuorojen varsin moninaisiin ristiriitaisuuksiin, mutta eivät he niihin puuttuneet. Otan pari täällä jo siteeratuaakin esimerkkiä. Keskustan ed. Suhola totesi mm. näin: ”2,5 miljardin säästöillä opetustoimi kantaa kohtuuttoman suurta taakkaa näissä taloustalkoissa”. Sitten mahtavan puheensa hän lopetti näin: ”Keskusta ymmärtää ja hyväksyy tässä taloudellisessa tilanteessa hallituksen toimenpiteet.” Minua jäi vaivaamaan se, kumpi näistä on tarkoitettu tupailtaan ja kumpi tänne.

Kokoomuksen ed. Jouppila totesi, että ”ainut keino päästä kestäväällä tavalla ylös lamasta on panostaminen koulutukseen”. Se olisi ehkä opettajanhuoneeseen sopiva puheenvuoro. Sama puhuja kiukutteli meille myös välikysmyksen teosta. Jotenkin ristiriitaista oli arvoisan rouva ministerin ilo siitä, että semmoinen tehtiin. En oikein tiedä, kumpaan uskoa. Mieliä näytetään löytyvän joka lähtöön. Silti ei yhdenkään kirjo ollut niin mahtava kuin liberaalien ainokaisen puheenvuoron, jossa oli värejä mustasta punaiseen.

Joku sana siitä, kun on kehuttu, että nyt kunnat pääsevät toteuttamaan itseänsä. Kyllä ne siihen pystyvät ja sitä haluavatkin. Niiltä on vain viety taloudelliset mahdollisuudet toteuttaa tätä, ja se ei tunnu tietysti kivalta niistä, eivätkä ne siinä tule onnistumaankaan edes ministereiden toivomalla tavalla.

Lopuksi totean, että kyllä hallituspuolueiden ja liberaalien ryhmäpuheenvuorot olivat epätoi-

voinen yritys paikata puhjennutta linja-auton rengasta polkupyörän pumpulla ja paikkavärkeillä.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuunneltuani ministereiden puheenvuoroja haluaisin sanoa, että minusta oli hyvä, että ne olivat positiivisia ja niissä tuli esiin myös hyviä puolia, vaikka ikävä asiahan tämä säästö on. Mutta me tarvitsemme selviytymisstrategiaa myös koulutuksen puolella, ei vain muilla aloilla, niin kuin on täällä peräänkuulutettu: esimerkiksi maaseudun elävänä pitämiseksi. Mutta koulutus on samanlainen asia, jossa tarvitaan selviytymisstrategiaa.

Ministeri Uosukaisen puheenvuoro kyllä selvästi poisti pelkoja. Todellakin nämä kunnan jo tekemät säästöt otetaan huomioon, ja kuntia koskevat uudet säästöt ovat laskelmien mukaan vain 1—3 prosentin luokkaa. Tällaisia tilastoja olen nähnyt, ja nämä eivät varmaan todellakaan romuta meidän koulutustamme. Olen samaa mieltä, että päätös on hyvä tehdä kuntatasolla. Siellä tiedetään, miten vähenevillä varoilla koulutus järjestetään.

Mitä tulee ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoroon, jäin odottamaan sitä, koskevatko nämä säästöt myös kulttuuripuolta. Haluaisin, jos voi näin kysyä, kysyä sitä ministeri Isohookana-Asunmaalta, koska oikeudenmukaisesti säästöjen täytyisi koskea sekä kulttuuria että koulutusta, kun kerran joudutaan leikkaamaan.

Ed. Jouppila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Tykkyläisen puheenvuoron johdosta, kun hän totesi, että SDP:llä on pitkäjänteinen ohjelma. Mutta nimenomaan omassa kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossani totesin, että kun meillä aikoinaan 1970-luvulla luotiin SDP:n lähtökohdista nykyinen koulujärjestelmä, joka on ollut todella jäykistävä ja byrokraattinen eikä ole ottanut erityislahjakkuuksia tarpeeksi huomioon, niin sen takia kokoomuksen mielestä on nyt tärkeää, että kehitetään uusia linjoja valinnan mahdollisuuksien ja yksilön huomioon ottamisen suuntaan.

Minusta oli erittäin mukava kuulla sitten ed. Tykkyläisen puheenvuorosta, että teillä SDP:ssä ollaan harkitsemassa uutta ohjelmaa. Toivottavasti tuo ohjelma vastaa todella myös tämän hetken tarpeita, 1990-luvun ja vuoden 2000 tarpeita, eikä enää uinu siellä 1970-luvun sosialide-

mokraattisessa koulutuspoliittisessa näkemyksessä.

Haluaisin tässä yhteydessä myös ed. Hacklille vastata, kun hän katsoi, että hallituspuolueiden puheenvuoroissa tuli esiin, että me olisimme jotenkin nähin säästöihin tyytyväisiä ja niiden avulla tekisimme uudistuksia. Näinhän ei suinkaan ole. Nämä säästöt ovat meille tosi paha paikka, ja olemme niistä hyvin pahoillamme. Mutta vaikka meille näitä säästöjä ei olisi tarvittukaan, niin me joka tapauksessa tarvitsemme uudistuksellisia koulutuspoliittisia linjoja, joita tässä on esitelty niin ministeri Uosukaisen puheenvuorossa, ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuorossa kuin kokoomuksenkin ryhmäpuheenvuorossa ja keskustapuolueen puheenvuorossa ja muissa. Nämä uudistustoimethan on aloitettu, mutta valitettavasti ne ovat jääneet säästöjen varjoon.

Lopuksi vielä ed. T. Roosille, kun hän tässä sanoi, että me olemme paheksuneet tätä välikysymystä. Luonnollisesti olemmekin paheksuneet, mutta toisaalta omassa puheenvuorossani totesin, että välikysymyskeskustelun aikana meillä on eduskunnassa mahdollisuus keskustella koulutuspolitiikan sisällöstä ja tulevista säästötoimista. Tätä keskustelua tässä nyt käydään.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Savolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa menee sekaisin nyt puurot ja vellit. Täällä puhutaan kaikesta mahdollisesta, ja kysymys on siitä, mitä tapahtuu lähiajan koulutuspolitiikassa, rahojen leikkaamisessa. Sosialidemokraateilla ei ole pienintäkään tahtoa käydä demagogista lepertelyä ministerien kanssa vaan keskustelua ensi syksystä, joka on tällä hetkellä täysin sekasortoinen. Omassa varsinaisessa puheenvuorossani otan näihin asioihin laajemmin kantaa.

Mutta te puhutte, arvoisat ministerit, nyt täysin ristiriitaisesti. Ministeri Isohookana-Asunmaa toteaa, että lukioihin pitää riittää rahaa. Lukioitten aloituspaikkoja on tänä syksynä leikattu kunnissa merkittävästi. Keskiarvot nousivat yli kahdeksan, joka merkitsee sitä, että pojat putoavat lukioista.

Meidän koulutusrakenteemme vinoutuu täysin ensi syksyn tilanteen vuoksi. Vuonna 1976 syntyneet lapset ovat nyt täysin eriarvoisessa

asemassa edellisiin vuosiin verrattuna, kun ensi syksy on niin sekasortoinen. Kaikki se, mikä kuuluu väljyyteen, mahdollisuuksiin, luovuuteen, toteutettakoon 1993 syksyllä ja tehtäköön ne asiat aivan asiallisesti. Niissä on varmaan paljon hyvää ja paljon vartenotettavaa. Me voimme olla sen tosiasian edessä, että meillä on esimerkiksi lukiossa lukukausimaksu. Meidän pitää voida siitä keskustella täysin toisessa tilanteessa kuin nyt, kun me keskustelemme sekasortoisessa olotilassa, mikä on syksy 1992, mihin 1976 syntyneet peruskoulunsa jättävät pääsevät, kun lukion aloituspaikkoja mm. on merkittävästi kuntatasolla leikattu.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Savolaisen jälkeen palaan tähän ammatillisiin oppilaitoksiin lähetettyyn määräykseen, jossa ilmoitetaan ”Viikkotuntimäärän vähennys toteutetaan oppimistavoitteista tinkimättä opetusta vähentämällä ja itseopiskelun osuutta lisäämällä.” Seuraava sitaatti: ”Supistus kohdistuu sekä ammatillisiin että yleissivistäviin oppimääriin oppilaitoksen määräämällä tavalla.” Sitten seuraavassa kappaleessa kerrotaan, että vähintään sama supistus koskee myös aikuiskoulutusta.

Tämä on tänä keväänä johtanut siihen, että kahden viikon aikajaksolla ammatillisissa kouluissa on koulukohtaisesti tehty supistuksia. Opetusohjelmat poikkeavat suuresti toisistaan. Se, kenen oppitunteja ja kenen palkkaa vähennetään, on nyt riippunut ei aiheesta vaan opettajan voimakkuudesta, suhteesta rehtoriin jne. Suuri kysymys on se, mitä on tämä hurskastele ”tavoitteista tinkimättä opetusta vähentämällä”.

Haluaisin tietää myös, mikä on terveydenhuolto-oppilaitosten asema tällä hetkellä akuutisti tässä ja nyt, kun terveydenhuolto-oppilaitosten budjetit ovat alijäämäiset tälle vuodelle. Ellei muutosta tapahdu, niin nyt valitut opiskelijat eivät voi aloittaa ensi syksynä. Ehkä tämä on tarkoituksellista siltä osin, että julkiselta sektorilta ammattihenkilöstö poistetaan; ehkä koulutusta ei tarvita. Mutta se olisi ollut syytä ilmoittaa näille lapsille ja nuorille, jotka hakevat näihin kouluihin, jo ennen kuin he ovat valinneet ammatintansa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En ollut ihan tyytyväinen ministeri Uosukaisen vastaukseen, joka koski Eläinlääketieteellisen korkeakoulun suunniteltua siirtoa. Tiedän hyvin, että Eläinlääketieteellisen korkeakoulun siirtämissuunnitelmissa ei ole kyse säästöistä. Siitä syystä juuri tätä asiaa tiedustelenkin, koska hallitushan on esittänyt koko koulutuspolitiikkansa selittyväksi säästöillä. Siksi kysyin juuri, mihin tämä perustuu. Tiedän, että siirtäminen maksaisi kymmeniä, ehkä satoja miljoonia. Miksi siis ollaan siirtämässä Eläinlääketieteellistä korkeakoulua, mikä on ministerin kanta? Kun täällä on perätty avoimuuden perään, tiedustelen: Miksi tämä on niin salaista, että ministeri ei voinut sanoa, ketkä sitä valmistelevat, missä valmisteluvaiheessa ollaan?

Olen sitä mieltä, että koko korkeakoululaitoksen rakenteellista kehittämistä eivät haittaa tällä hetkellä niinkään säästöt ja lama, vaan tämä linjattomuus, poukkoilevuus ja sattumanvaraisuus, mitä hallituksen toimesta tällä hetkellä saatu tuta.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa puheenvuorossaan esitteli, näin ymmärsin, hallituksen tavoitteita tai omia tavoitteitaan ja toi esille yhteisvastuun, eettisen tietoisuuden ja jatkuvan koulutuksen periaatteet.

No niin, nyt siirryn konkreettiselle tasolle, jolle minusta ed. Savolainen toivoi keskustelun siirtyvän. Miten tämä eettinen tietoisuus sopii siihen, että hallitus on muuttamassa keskiasteella olevien opiskelijoiden opintotukea kesken opiskelun? Käytännössä se merkitsee sitä, että perheellisillä aikuisopiskelijoilla huoltajakorotus poistuu kesken opiskelun. Aiemmin on poistunut jo muita etuja. Se merkitsee yli 1 000 markan kuukausittaista tulonmenetystä, ja aikuisopiskelija on kuvitellut ja laskenut saavansa tämän tuen koko opiskelun ajan. Miten tähän sopii yhteisvastuu ja jatkuvan kasvatuksen ja koulutuksen periaate?

Ed. H a c k l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuunneltuani ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoron arvelin, onko hän kurkistanut omaa puheenvuoroani, joka tulee joskus tänä yönä, koska siinä oli samaa asiaa, ja olin hyvin tyytyväinen, että näin oli. Eli hän teki sen luettelon, minkä itse olen tehnyt ja moni muukin on tehnyt keskiasteen opiskelijoiden mahdollisuuksista.

Kun tulee lukukausimaksut, matkakorvaukset, ruokamaksut, kun perheessä verot ja muut maksut ovat nousseet, kenties ollaan työttöminä, niin miten perheessä olevat nuoret voivat yleensä saada koulutusta? Mikä on seuraus näistä lisäntyvistä maksuista? Seuraus on se, että nuoria ei panna koulutukseen. Silloin tasa-arvoa ei enää ole. Raha vaikuttaa, voiko saada koulutusta, mutta myös se, millainen perheen sosiaalinen ilmapiiri ja asema on, välitetäänkö koulutuksesta vai ei. Me katsomme koulutusasioita monesti vain ikään kuin omasta piiristämme ja näemme hyvin huolehdittuja lapsia ja perheitä, joissa on varaa maksaa, mutta emme näe niitä perheitä tarpeeksi, joissa ei ole varaa maksaa tai joissa on välinpitämättömyyttä lasten tulevaisuudesta.

Kuuntelin ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoroa sillä korvalla, että hän vastustaa lukukausimaksujen tuloa, ja on tämän välikysymyksen eräänlainen erävoitto, jos hän tässä vastustuksessaan onnistuu eikä anna kävellä itsensä yli päätöksenteossa.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa totesi, että jos opintotuki pysyy entisellään, yhtä perhettä kohden voi syntyä kestävätilanne ja olemme väärällä tiellä. Lopuksi hän sanoi, että hän omalta osaltaan pyrkii sellaiseen ratkaisuun, ettei tähän tarvitse mennä. Tämä koski lukukausimaksua.

Mikäli ministeri Isohookana-Asunmaa saa tahtonsa läpi ja lukukausimaksuista luovutaan, merkitsee se, että silloin on luovuttava myös muista leikkauksista noin 300 miljoonan markan osalta. Se tietäkseni on lukukausimaksujen kunnille tulevaisiksi laskettu tuotto. Mikäli näin ei tehdä, se vääristää entisestään kuntien ja valtion välistä maksuosuutta ja -suhdetta. Sehän ei ollut hallituksen tarkoitus, mikäli olen oikein ymmärtänyt, vai oliko se? Tässä on joutunut valtionosuuslainsäädännön käsittelyn yhteydessä miettimään asiaa todella siltä kannalta, että tarkoitus onkin tällä muuttaa valtion ja kuntien välisiä maksuosuuksia. Odotamme mielenkiinnolla ministeri Isohookana-Asunmaan toimenpiteitä tässä asiassa. Onnea ja menestystä pyrkimyksillenne!

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä haluan hieman palata vielä ministeri Uosukaisen puheenvuorossa esille ottamaan asiaan: vertaamiseen lähinnä yksityiseen sektoriin, mihin jotkut edustajat ovat

jo puuttuneet. Ministeri viittasi johonkin työmarkkinaratkaisuun jne., kun hän sitä yritti selittää. Minä kuitenkin ymmärtäisin näin, että kun yksityisellä sektorilla on lama ja ihmisiä laitetaan työstä ulos, niin apuun tulee juuri silloin yhteiskunnallinen koulutusjärjestelmä. Tässä tilanteessa kuitenkin toimitaan siten, että ihmiset, jotka joutuvat ulos, joutuvat ikään kuin heitteille, koska heille ei ole tarjota mitään järjestelmää. Näin minä koen tämän ja siinä mielessä koen sen kovin suurena ristiriitana ministerin puheenvuorossa. Eikä ministeri ole oikeastaan osannut siihen vastata tai se ei ole tullut perille.

Toinen asia, johon keskustelussa on viitattu, on hallinto. Siitä puhutaan koko ajan yhtenä möhkäleenä eikä yksityiskohtiin puututa kovinkaan ankarasti. Useissa puheenvuoroissa on todettu myös lääninhallitusten kouluosastojen asema ja rooli. Olen myös itse tavannut ympäri valtakunnan useissa yhteyksissä rehtoreita ja koulujen ihmisiä. Kyllä se nähdään aika lailla sellaisena instituutiona, joka voitaisiin harkita uudelleen. Toivoisin ihan selkeää suoraa vastausta: Aiotaanko hallinnolle tältä osin tehdä jotain, koska valtionosuusuudistus tarjoaa nyt mahdollisuuden asioida suoraan hallitukseen ja ministeriöön päin? Näin ollen tällainen välivaihe voitaisiin poistaa.

Sen lisäksi vielä yhtenä asiana ottaisin lukukausimaksukysymyksen esille, koska joissakin näkemyksissä on esitetty, että tämä lisäisi nimenomaan motivaatiota ja opinahjon arvostusta. Silti se on useissa puheenvuoroissa todettu eriarvoistavaksi asiaksi. Näen sen täysin perusteettomanakin sikäli, että ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia!

P u h u j a : Täytyy pyytää sitten jatkoa.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron lähinnä ed. Ala-Harjan puheenvuoron johdosta, jossa hän toi esiin, että ei nyt ole tarkoitus romuttaa koulutusjärjestelmää. Olen tämän ymmärtänyt aivan samoin. Meidän pitäisi nyt pystyä keskustelemaan nimenomaan sivistystoimen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä, jossa ei pitäisi unohtaa myöskään sitä, että opettajienkin tulee kehittää omaa työtään ja työpanostaan, niin että sieltä voidaan saada myös säästöjä.

Jos ajatellaan työn sisällön kehittämistä, meidän pitäisi muistaa, että niin opetustoimessa

kuin sosiaali- ja terveydenhuollossakin palvelujen käyttäjä on asiakas ja pitäisi pystyä vastaamaan hänen tarpeisiinsa. Meillä on nyt niin sosiaali- ja terveydenhuollon kuin sivistystoimenkin alalla hyvin paljon byrokratiaa ja systeemi lähtee tavallaan omista tarpeistaan. Minulla on tiedossani mm. sellainen seikka, että kun opettajille oli tarjottu ja jo hankittu oman työn helpottamiseksi ja kehittämiseksi atk-laitteita, opettajat eivät voineet ottaa niitä käyttöön, kun ei ollut erillistä korotettua palkkaluokkaa heille, jotka osaavat käyttää atk-välineitä. En kerta kaikkiaan ymmärtänyt tätä ajattelutapaa.

Näin ollen pitäisi lähteä siitä, että opettajan työaikaa kenties kehitettäisiin kokonaistyöajan suuntaan. Tällä hetkellä on ehkä 19 tunnin keskimääräinen viikko-opetusaika, jossa neljä rinnakkaisluokkaa käy samaa opetusohjelmaa läpi samalla opettajalla. Se tarkoittaa sitä, että viiden erilaisen opetustunnin valmisteleminen on viikossa ja jos 19 tuntia siihen laitetaan ja seurataan, mitä opettajat yleensä käyttävät työn valmisteluun, se on ollut, kun olen katsonut opettajien kalentereista, 1—2,5 tuntia viikossa. Kokonaistyöajaksi tulee silloin 21 tuntia.

Ed. Turunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Savolaisen puheenvuoron johdosta, kun hän oli huolissaan tämän syksyn supistuksista. Jos rahallisesti supistusta tarkastelee ja suorittaa pienen jakolaskun ja jakaa sen oppilasmäärällä per koulupäivä, supistus on vähän yli markka per oppilas. Tuo markka merkitsee sitä, että sillä saa puolikkaan purkkapakkausta tai puolitoista papperossia.

Ed. Puistolle huomauttaisin siihen, kuka saa oppitunteja, kun oppitunnit vähenevät, että minusta on rehtoreiden halveksuntaa sanoa, että rehtoreiden kanssa suhteissa olevat saisivat tunteja. Kyllä tuntijako opettajien kesken suoritetaan ihan sivistyneesti sekä peruskoulussa, lukiassa että ammattikoulussa eikä siinä suhteilla pelata, paitsi jos ed. Puistolla itsellään on tällaisia kokemuksia.

Opetusministeri Uosukainen: Herra puhemies! Ed. Rinne, pyydän muistuttaa, että ed. O. Ojala toi tämän sanoisinko taivaallisen aspektin keskusteluun. Se ei ollut omassa puheenvuorossani.

Ed. Pulliainen, minusta näkökulman syventäminen oli paikallaan, ja kiitän huomautuksesta.

Ed. Renko, minä en ainakaan vesitä numeroarvostelua. Meillä ei evaluaatioasia ole ollut nyt sillä tavoin esillä, että siihen olisin tänä aikana ollut suorastaan käymässä käsiksi. Olen nähnyt hyvin vaihtelevia onnistuneitakin sanallisia arviointilomakkeita, kun olen kiertänyt paljon kenttää. Mutta olen samaa mieltä, ettei numeroitakaan pidä pelätä ja tarkka, selkeä palaute on täysin paikallaan, mihin muuten ed. Ukkola kiinnitti huomiota alun perin. Ja siihen on aihetta kiinnittää huomiota. Se tulee ilman muuta. Kun meillä uudistetaan opetussuunnitelmien perusteet jne., totta kai meidän täytyy kiinnittää huomiota myös arviointiin. Olen sitä mieltä, että pitää myös kansainvälisesti olla vertailtavissa. Tämä työ on meneillään.

Kesälukukausi on korkeakoulujen autonomian piirissä oleva asia, ja ilokseni on viesti menytkin perille moneen paikkaan, jota keväällä toivoin, että käynnistetään kesälukukausia niin paljon kuin voidaan, juuri tunnetuista syistä. Minulla oli esimerkiksi sellainen kuva, että minulle on valitettu, ettei edes Kauppakorkeakoulussa olisi tällaista. Niin on kuulemma, ja juuri sain tietää, että on myös järjestetty tenttejä jnp. Se on juuri niin kuin pitää olla. Haluan mielelläni kesälukukautta olla edistämässä eli kolmatta lukukautta.

”Kohtuuttoman suuri” minulla lukee tässä, mutta nyt en muista, mikä on ollut kohtuuttoman suuri. (Ed. Hacklin: Säästöt!) — Säästöt, se sana on hyvä sanoa. — Minusta ei ole ristiriitaisista arvostella asiaa, vaikka joutuu asian kanssa elämään. Kyllä hyvänen aika, jos jotakuta koskee päähän, niin sen voi sanoa, että päättää särkee, ja elää siitä huolimatta. Mielestäni (Ed. Rinne: Rintaan pistää!) — vaikka sitäkin — ei ollut ollenkaan epäjohdonmukainen ed. Jouppilan kannanotto.

Ed. T. Roos vain paikkasi sitä kumia. Vastaan nyt ed. Puiston kannanottoon: Kyseessä on valtion ammatillisten oppilaitosten selkeä vaje.

Ed. Savolainenhan puhui nimenomaan konkreettisesti, miten selvittää syksystä. Sen tähden juuri me olemme tehneet niin aikaisin nämä päätökset, että oppilaitoksissa päästään asia suunnittelemaan. Siitä ja vain siitä johtuukin se, että olemme nyt monta viikkoa edellä viime vuotta. Se hirveys oli ihan liikaa jo aikataulullisesti, tämä sanottakoon. Kyllä siellä osataan työ tehdä.

Ed. Puisto, voin samalla kommentoida valtion ammatillisten oppilaitosten tilannetta: Siellä on todella huutava puute. Lisämenoarvioon,

joka nyt oli käsittelyssä, oli merkitty se vielä miinusmerkkisenä. Mutta minulla on hallituksen ja suorastaan pääministerin sana, että kun se on arviomääräraha, se merkitään seuraavalla kerralla oikeiden, silloin saatavilla olevien laskelmien mukaan riittäväksi niin, että päästään tämän erittäin vaikean tilanteen yli. Se on hyvin tiedosani.

Ed. Luhtanen halusi edelleen keskustella eläinlääketieteestä. Tämä on pitkäaikainen prosessi. Siitä on tehty selvityksiä jo toistakymmentä vuotta sitten ja vielä uudelleen. Niistä silloisista selvityksistä on saattanut havaita, että sen jälkeen on vettä virrannut niin Vantaassa kuin muuallakin. Ne syyt, mitkä siellä on mainittu, ovat taatusti poistuneet. Nyt on tavoitteena tiedepoliittisesti se, että meillä on vankat, selkeät ja tieteellisesti toimivat yksiköt, joissa synergiaedut myös vaikuttavat. Tällaisesta näkökulmasta käsin on lähdetty liikkeelle. Se ei myöskään ollut mikään äkkiä iltakoulussa hihasta ravistettu idea, vaan sitä oli valmisteltu opetusministeriössä pitkään. En ollut aikonut, koska nyt ei ole niiden asioiden aika, ottaa sitä esille. Mutta kun näkyi, että korkeakoululaitoksemme kehittäminen tässä suhteessa auttaisi tekemään ratkaisun, joka oli hammaslääketieteen suhteen edessä, niin se on tieteellisesti perusteltua, ei aluepoliittisesti. Mielestäni asia kuuluu ihan selkeästi käsiteltäviin asioihin.

Ed. Gustafsson puhuikin ministeri Isohookana-Asunmaalle.

Ed. Hacklin, puhe välinpitämättömyyden voittamisesta on totta. Mielestäni se on luvalla sanoen yksi sellainen asia, jota pitäisi jokaisen kansanedustajankin olla havainnoimassa kaiken aikaa: välinpitämättömyys lapsista ja se, että meillä ei välitetä. Sekään asia ei välttämättä rahalla auttaudu, mutta sen eteen on tehtävä työtä. Välinpitämättömyys vaikuttaa paljon enemmän kuin vaikuttaa monta kertaa mikään sosiaalinen status, johon ed. Hacklin oikein viittasi.

Sitten oli taas ministeri Isohookana-Asunmaalle.

Ed. Lahikaiselle läänien kouluosastoista: Meillä on työryhmä, joka tutkii juuri aluehallintoa kauttaaltaan. Työryhmällä on lyhyt määräaika. Minun kantani myös on se, että niin paljon tehtäviä on vähentynyt, sen myötä vähenee myös organisaatioita. Mielestäni ei voi perustaa organisaatioita ja sitten täyttää niitä ihmisillä vaan päinvastoin: Sen mukaan kuin on asiat pitää olla ihmiset. Ja uutta, että työ on tekeillä.

Tässä on kaksi mielenkiintoista kannanottoa, mutta en kommentoi.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Parissa puheenvuorossa, edustajien Renko ja Ala-Harja, on kysytty, tullaanko ensi vuoden budjetissa säästämään kulttuurista. Budjetti on osin salainen, mutta sen voin todeta, että 8 prosentin yksikköhintojen laskut, jotka ovat koulutoimen puolella, tulevat täsmälleen saman suuruisena koskemaan kulttuurisektoreita. Se siis kattaa koko opetustoimen ja kulttuuritoimen.

Yksi suuri alue, joka joutuu aikamoisen säästökohteeksi — niin, että voin luvata teille, kun budjettia täällä käsitellään, että on aihetta, mistä puhua — on kirjasto, jonka valtionosuuksia menetetään, ja siellä on muutamia muitakin ongelmia tulossa jne. (Ed. Rinne: Meinataanko ne lakkauttaa?) Kyllä tasaisesti mennään joka puolella, ettei voi sanoa, että on välttytty säästöiltä ja kurimukselta tälläkään sektorilla. (Ed. Puisto: Valtion vai kunnan vika?)

Haluan paria kohtaa kommentoida.

Ed. Savolainen käytti puheenvuoron, jota itse ainakaan en ymmärtänyt. Olisi mielenkiintoista kuulla, missä kunnassa on sekasorto syntynyt siitä syystä, että lukiopaikkoja on vähennetty. Ainakaan nämä säästötoimet eivät sillä tavalla mielestäni pure, että oppilaat eivät pääse enää koulutukseen. Meillä on ehdottomana tavoitteena se, että kaikille oppilaille on koulutuspaikka myös peruskoulun jälkeen. Ymmärrän, että koulupuolella peruskoulun jälkeen ammatillisia ja lukiopaikkoja on enemmän kuin on opiskelijoita niin, että siellä on jopa valinnan mahdollisuuksia. Siinä mielessä olisi ollut mielenkiintoista tietää, mikä kunta on joutunut Suomessa sekasortoiseen tilaan.

Ammatillisesta koulutuksesta en voi kyllä olla vielä kommentoimatta ja puhun nyt täysin omista kokemuksistani, kun olen niissä kiertänyt tänäkin vuonna, jolloin on säästetty ja nämä vapaaehtoiset säästöt pantu toimeen. Meillä on tavatoman paljon linjoja, joissa on 5, 8, alle 10 oppilasta. Kun nyt mietitään rahojen käyttämistä, niin ei varmasti mennä taaksepäin, jos 5 oppilaan linjoja yhdistetään ja saadaan alle 20 oppilaan ryhmiä. Ne ovat sitä paitsi opetuksellisesti varmastikin parempia kuin 5—6 oppilaan ryhmät ammatillisessa koulutuksessa, joten kyllä meillä ammatillisessa koulutuksessa myös väljyyttä on toisaalta. Toisaalla siellä on tiukkaakin, ja kaikki on hyvin koulukohtaista. Sen takia on

edelleenkin korostettava sitä, että on hyvä, että tulee koulukohtaista ja kuntakohtaista valintaa.

Aikuisopiskelijoitten opintotukiasia on ongelmallinen, sen myönnän, siitä syystä, että aikuisopintotukimäärärahat ovat kasvaneet jyrkästi. Minä olen sitä mieltä, että Kallion nimissä aikaansaatu tulosopimus oli aivan liian ylimitoitettu meidän tämänhetkisiin ja tuleviin resursseihimme nähden, ja sitä on ollut pakko purkaa. Silloin ei kuviteltu ollenkaan, mihinkä tilanteeseen joudutaan. Hyvä tilanne, joka oli itse asiassa maailman paras, johti siihen, että lyhyessä ajassa aikuisopiskelijoitten määrä, kuten totesin, moninkertaistui ja sille on annettu tilaa, mutta nyt joudutaan kyllä tai on jouduttu jo aika tavalla asiaa tarkastelemaan uudelta pohjalta.

Kun valtiovarainministeriö teki säästöesityksiä, niin todettiin, että ensi vuonna on leikattava 100 miljoonaa markkaa aikuisopintotuesta. Leikkaus oli tarkoitus, voin kertoa sen teille, ulottaa myös tämän vuoden puolelle niin, että alun pitäen oli 50 miljoonaa suunniteltu ottaa lisäksi tältä vuodelta. Kuitenkin juuri siitä syystä, että meillä on hyvin paljon aikuiskoulutuksessa olevia, jotka ovat aloittaneet tammikuussa ja ovat vuoden mittaisessa koulutuksessa — tämä näkyy aivan selvästi tilastoista — olisi mielestäni ollut täysin kohtuutonta ryhtyä yhden lukukauden jälkeen ottamaan syyslukukaudelta tuki pois. Tästä syystä huoltajakorotuksen menetyks tulee 1.1.93 eikä tulevan lukuvuoden alusta niin kuin monet muut uudistukset tulevat voimaan. Muutokset tulevat voimaan 1.7. tai 1.8. (Ed. Gustafsson: Aikuisia on 3,5 vuoden linjalta!) — No, jonkin verran heitäkin on.

Nyt on ollut tiedossa, että aikuisopintotukea yhteensovitetaan sekä korkea-asteen että keskiasteen osalta. Yhteensovittaminenhan tapahtuu sillä tavalla, kuten jo on päätetty, että aikuisopintorahaa nostetaan myös keskiasteella 1 570 markkaan. Tämä tapahtuu ensi vuoden puolella aikaisemmin kuin korkotuen muuttaminen. Korkotukimuutokset tapahtuvat puolta lukukautta myöhemmin. Tällaiset muutokset ensi vuonna ovat aikuisopintotuen puolelle tulossa valitettavasti. Mutta muutoksen jälkeen tilanne on se, että aikuisopiskelijoitten asema ei enää eroa riippuen siitä, millä asteella opiskelee. Siis ensi vuonna yhteensovitus on sellainen, että sekä korkeakoulussa että keskiasteen oppilaitoksessa oleva aikuisopiskelija on täsmälleen samanvertaisessa asemassa. Sitä pidän kyllä tässä taloudellisessa tilanteessa oikeudenmukaisena ratkaisuna.

Ed. Savolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoroni ed. Turusen puheenvuoron jälkeen, josta totean, että laskutoimitus oli väärä realismin kanssa. Toiseksi totean, että ed. Turunen viittasi aika merkkillisellä tavalla ed. Puiston henkilökohtaisiin kokemuksiin lisätuntien jaosta. Opettajankin toiminut ed. Turunen voi lukea suosiollisuudesta esimerkiksi Opettaja-lehden yleisönosastosta, minkälaista katkeruudesta siellä kerrotaan juuri lisätuntien jakamisesta rehtoreiden suosion perusteella. Mutta tämä asia nyt ei kuulu tähän keskusteluun.

Sen sijaan useissa kunnissa on lukioiden aloituspaikkoja vähennetty. Esimerkiksi Hämeenlinnan kaupungissa on vähennetty 40 lukion aloituspaikkaa ja 1976 syntyneet lapset ovat 70-luvulla suuri ikäryhmä. Saattaa olla, että kunnat ovat uosukaismaisempia kuin ministeri Uusikainen itse. Silloin tietysti syyllistetään väärää kohdetta, jos kunnat itse tekevät sellaisia päätöksiä, jotka eivät johdukaan suoranaisesti valtion säästötoimista. Mutta näin on kuitenkin tapahtunut ja nyt valtion säästötoimia käytetään perusteluna mm. lukion aloituspaikkojen vähentämiseen, jolloin tapahtuu selvää pakko-ohjantaa ammattikouluun menemiseen erityisesti sellaisten poikien kohdalla, joiden keskiarvot ovat 8:n pinnassa. Kun keskiarvokynnys nousee niin korkeaksi näitten vähennysten jälkeen, niin esimerkiksi Hämeenlinnassa eräässä lukiossa, jossa aloitetaan, oliko 62 paikkaa ja 51 on tyttöjä. Ei tämä rakenne voi olla oikea.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin molemmillekin ministerille, mutta erityisesti ministeri Isohookana-Asunmaalle, joka moneen kertaan on ilmoittanut, että vastuu on kuntien: On syytä nyt jo vetää pää pensaasta ja nähdä, että kunnat on ajettu tähän tilanteeseen hallituksen toimesta. Hallituksen ministerit eivät voi kauhistella, että voi voi, mitä kunnat tekevät.

Tähän toiseen kysymykseen leikkauksista ja opettajien näkökulmasta, 21.5.92 kirjattu OAJ:n yleiskirje: "OAJ:n näkemyksen mukaan opettajien leikkaaminen opetusta vähentämällä ja itseopiskelun osuutta lisäämällä ei ole mahdollista oppimistavoitteista tinkimättä. Kuten periaatepäättöksessä edellytetään, itseopiskelu ei voi onnistua ilman opettajien toimesta tapahtuvaa ohjausta. Toisaalta järjestö ei voi hyväksyä suunnitelmaa palkatun työn vaihtamisesta palkattomaan itseopiskelun ohjaukseen."

Eli, ed. Turunen, opettajilla on varmasti huoli opetuksen tasosta, mutta myös omasta elintasostaan. Opettajat ovat nyt kilpailuasemassa keskenään. On julkisesti tiedossa, että yhteishenki opettajinhuoneessa on erittäin huono. Koska on kiire tehdä leikkaukset, niin huoli opetuksen tasosta saattaa jäädä etuajattelun jalkoihin. Tästä on selvää näyttöä. Eräässä terveydenhuolto-oppilaitoksessa oli vähällä, ettei liikunta jäänyt pääaineeksi.

Haluaisin vielä kysyä ministereiltä: Miksi opiskeluaikaa ei lyhennetä, kun tuntimäärät mahdollistaisivat sen, että 4 vuoden opiskelu voitaisiin suorittaa 3,5 vuodessa? Mikä kulissi tässä on kysymyksessä?

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olisin vielä puuttunut keskusteluun sanallisesta ja numeroarvostelusta. Minä ihmettelen, miksi tässäkin asiassa täytyy olla joko — tai -asenne, niin kuin yleensä kaikissa asioissa tässä suomalaisessa yhteiskunnassa. Jos joku asia kerran keksitään, niin varmasti se entinen on niin huono, että siitä ei voida ottaa ja omaksumitään uuteen järjestelmään. Miksi tässäkin asiassa ei voisi olla sekä — että? Minä ihmettelen, minkälaisia ovat ne ministeri Uosukaisen näkemät erinomaiset sanalliset arvostelulomakeet, ovatko ne 1 x 2 vai mitä ne ovat? Miksi sanallisen arvostelun pitää olla joku lomake? Eikö sen pidä olla nimenomaan, jos sitä käytetään, opettajan vapaamuotoinen kommentti ja arviointi lapsen kehityksestä, työskentelystä, edistymisestä, hänen innostuksestaan, hänen vahvoista puolistaan ja myös huomautukset, mitkä ovat niitä heikkoja puolia. Miksei nämä voisi olla yhdessä eli miksei voisi olla sekä numero — että sanallinen arviointi? Minusta tässä suomalainen opettajakunta on kyllä aivan merkittävässä tilanteessa kannattaessaan joko — tai eikä hyväksyessään asiaa niin kuin muualla Euroopassa, että se on sekä — että.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallituksen aiheuttamassa jättityöttömyydessä on yhteiskuntapolittisesti, sosiaalisesti ja koulutuspoliittisesti väärin, että aikuiskoulutusta supistetaan. Odotin, että aikuiskoulutuksen asiantuntijana ministeri Isohookana-Asunmaa olisi kertonut, mikä on sitä tarpeetonta aikuisten ammatillista koulutusta, jota niin voimakkaasti supistetaan. Siihen ei tullut vastausta.

Myöskin on pakko palata vielä oppilasmak-

suihin. Perataan tämä asia nyt loppuun saakka. Ministeri Isohookana-Asunmaa ja keskustan eduskuntaryhmä ovat oppilasmaksuja vastaan, ja he pyrkivät estämään niiden voimaantumisen. Mutta opetusministeri Uosukainen välikysymykseen vastatessaan selkeästi kertoo — ei tämä voi olla kokoomuksen päätös, kun hän kertoo — että hallitus on asettanut oppilasmaksujen käytölle 500 markan rajan lukukaudessa ja aikoo tarkasti seurata, mitkä ovat lukukausimaksujen vaikutukset koulutuksen saavutettavuuteen ja koulutusmotivaatioon. Eikö opetusministeri ole rehellisesti kertonut, että hallitus on asian päättänyt? Turha silloin on mielestäni enää keskustan ministereiden tai eduskuntaryhmän tässä mukista. Eivät he olekaan opposition rintamassa tässä asiassa.

Opetusministeri Uosukainen: Herra puhemies! Ed. Puisto otti esille opiskeluaajan. Opiskeluaikojen lyhentäminen, niin kuin mainitsin jo monessa yhteydessä, on tavoite. Olen saattanut vain havaita, että kaikki nämä prosessit, jotka koskevat koulutusta tällaisina järjestelminä, niin kuin tutkintojärjestelmiä ja muita, etenkin jos ne menevät korkeakoulujen puolelle, vievät vähintään kaksi vuotta. Se on hyvin tuskallista työskentelyä. Mutta olen samaa mieltä: Jos työ voidaan tehdä nopeammin, on turha sitä paisutella. Vaikka miten puhuttaisiin kansainvälisistä vertailuista, meidän on nähtävä tosiasiat, minun mielestäni.

Ed. Ukkola, minä sanoin epätasaisesti, nimittäin tulini käyttäneeksi sanaa lomake. Se nimenomaan oli sellainen paperi, jossa erinomaisen yksityiskohtaisesti ja yksilökohtaisesti kerrottiin, siinä kaikkein parhaimmassa, minkä olen nähnyt, oppilaan ikiomista ominaisuuksista, ja takuulla vanhemmat tiesivät, missä mentiin. Siinä ei ollut sillä kertaa numeroa, mutta on erittäin paljon myös sellaista kokeilua, jossa on sekä — että. Minusta olisi hyvä sekä — että, ja sitä paitsi ainakin itse työssäni teen aina niin.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Suomen tasokas koululaitos ja korkeakouluopetus ovat saaneet tunnustusta kansainvälisestikin. Alueellinen ja yksilöiden välinen tasa-arvo saavutettiin peruskoulujärjestelmään siirtymisen kautta. Keskiasteen kehittämislaki turvasi ammatilliset koulutuspaikat eri ammattialoille varsin hyvin. Lukiota on määrätietoisesti kehitetty kurssimuotoiseen ja jaksotettuun järjestelmään ja viime vuosina kohti luokatonta lukiota. Ikäluokki-

en pienentyessä koulutustaikavarauksena on ylläsuuri, tällä hetkellä liki 1,5 aloitustaikaa jokaista oppilasta kohti.

Valtakunnan tiukka määrällinen sääntely vaikeutti elinkeinoelämän vaatimaa alueellista ja alakohtaista joustoa. Opetusministeriön ja silloisen ammattikasvatushallituksen tiukka ohjanta aloitustaikojen joustavuudessa koettiin vaikeana ja ahdistavana. Kuntien ja kuntainliittojen omistuspohjan vahvistuessa lisääntyivät paineet koululaitoksen jouston saamiseen. Opetuksen eriyttämisen puute peruskoulussa ja lukiossa lisäsi myös vanhempien tyytymättömyyttä yleensä koululaitostamme kohtaan. Steinerkoulu, montessorikoulu jne. tulivat yhä suosituimmiksi valistuneitten vanhempien piirissä etenkin suurissa kaupungeissa.

Korkeakoulujen autonomia suojeli korkeakouluja varsin pitkälti yleiseltä arvostelulta. Syntyi kirjahyllytutkimusta viiveellä ja irrallaan yhteiskunnan kehityksestä ja elinkeinoelämän vaatimuksista, opiskeluajat pitenivät, tehokkuus laski ja kustannukset nousivat. Näin, kunnes ammattikorkeakoulukokeilut herättivät tiedekorkeakouluja unestaan puolustamaan rahan saantiaan ja huom. ensimmäisenä puolustamaan rahan saantiaan. Kansainvälinen tutkimusyhteistyö kuluttaa myös yhä enemmän ja enemmän tiedekorkeakouluille aikaisemmin varattua rahoitusta.

Edessämme on koulutuspoliittinen murros. Se on selvästi käynyt ilmi tänä iltana meidän debattissamme. Koulutuksen tavoitteet ja opetukselliset keinot on arvioitava uudelleen. On kysymys siitä, miten voimavarat kohdennetaan mahdollisimman tehokkaasti ja yksilön ja alueellisen tasa-arvon kannalta mahdollisimman oikeudenmukaisesti. On kysymys myös siitä, miten säilytetään koulutusjärjestelmän runko tässä maassa.

Koulutuksen rakenteellisia vääristymiä on eittämättä vuosien mittaan kertynyt ihan huomattavasti. Uskottiin vuosi vuodelta jatkuvaan tuloskasvuun ja talouskasvuun. On ratkaistava, miten nämä rakenteelliset vääristymät saadaan oikaistua ja millä tavalla sitä kautta saadaan pitkällä aikavälillä säästöjä, jotka voidaan kohdentaa nykyistä tarkoituksenmukaisemmin oppilaan ja opetuksen hyväksi.

Ohitan hallinnon kehittämisen keventämiskeinot, koska äsken käyty debatti toi siihen monia vastauksia.

Suomen koululaitos on luotu oppimista ja opiskelua varten. Viime vuosina huomattavasti budjettilisäyksiä ovat aiheuttaneet mm. opiske-

luaikojen pidentymisestä johtuvat kulut samoin kuin siihen liittyen myös opintososiaalisten etujen aiheuttamat menot. Aikuiskoulutus on laajentunut huomattavasti viime vuosina, joten tätä kautta on tullut opintotukimenoja odotettua runsaammin.

Resurssien uudelleenohdentamisessa on ratkaistava mm. ensinnäkin, miten varhaiskasvatusta liitetään mahdollisimman joustavasti ja tuloksia tuottavasti peruskoulun ala-asteeseen. Edellinen eduskunta koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä hyväksyi ns. liukuvan koulunumeroajan, mikä aloittaisi yksilöllisen eriyttämisen jo varhaiskasvatustasvaimessa.

Toiseksi on ratkaistava, miten peruskoulujärjestelmää kehitetään niin, että se tyydyttää vanhempien ja koulujen ylläpitäjien vaatimukset eriyttämisestä. Opetusministeriössä valmisteilla oleva tuntijakoesitys on näin ollen tervetullut ja kiireellinen. Toivottavasti lausuntokierroksen jälkeen saadaan aikaan tuntijako, joka huomioi riittävästi yksilöiden erilaiset kehittämistarpeet, ja toivottavasti eivät myöskään aineopettajajärjestöt tule tätä vesittämään.

Kolmanneksi on ratkaistava, miten alueellinen koulutustarve ja koulutustarpeeseen liittyvä jousto voidaan tyydyttää. Tässä yhteydessä on ratkaistava myös lääninhallituksen kouluosaston rooli, joka lienee lähinnä ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvä koordinoijan rooli. Lisäksi kuntien yhteistyötä on nykyisestään tehostettava niin koulutilojen, koulutustaikatarjonnan kuin myös yhteisten opettajavoimien käytön osalta.

Neljänneksi on ratkaistava myös, miten keskiastetta kehitetään tästä eteenpäin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Hallituksen esittämä pelkkä kouluverkon saneeraus ei voi olla oikea ja ainut ratkaisu tällä tiellä.

Edellinen eduskunta jätti auki mm. nuorisosaateen koulutuskokeilun ja tyytyi kokeilulakiin. Kokeilu näyttää jäädytetyn ainakin väliaikaisesti rahanpuutteen takia. Rahanmeno oli jo ennakoitavissa edellisen eduskunnan aikana käydystä hyvinkin syvällisestä koulutuspoliittisesta keskustelusta johtuen, koska totesimme harvan kouluverkon ja pitkien etäisyyksien olevan todellinen este, mikäli rahaa ei ole. Näin näyttää käyvän.

Eduskunnassa on kuitenkin parhaillaan käsiteltävänä laki lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyömahdollisuuksista. Näyttääkin siltä, että tämä laki tuo pelastuksen ja nuorisosaateen yhteistyökokeiluja voidaan jatkaa ilman

valtakunnallista ohjauspakkoa ja ehkä ilman varsinaista kokeiluakin vapaaehtoisesti kuntien ja koulujen aloitteesta. Mikäli näin käy, säästetään resursseja ja annetaan paikallisille ja koulu-kohtaisille innovatiivisille voimille mahdollisuus luoda toimiva ja tehokas sekä oppilaiden kannalta myös kiinnostava opiskelumuoto.

Ammatillisen koulutuksen sisällöllinen uudistaminen on tarpeen. Sitä on eduskunnasta kiihdytetty moneen kertaan, mm. yleisjakson keventäminen tai jopa poistaminen tietyillä aloilla, moduuliopetukseen siirtyminen, ammattikoulupassin hyväksikäyttö. Tavoitteena tulee olla määrätietoisesti opintoaikojen lyhentäminen, kuitenkin niin että tavoitteita ja tuloksia ei lasketa.

Tässä yhteydessä on pakko myös katsoa taaksepäin ja palauttaa mieleen 50—60-luvun koulupoliittisia keskusteluja. Olisiko sittenkin tarkoituksenmukaisempaa luopua tällä hetkellä osittain jo valtakunnallisesta vastuusta ja holhouksesta keskiasteen ammatillisen koulutuksen kokonaisuudesta ja astua lähemmäs Sveitsin ja Saksan mallin mukaista elinkeinoelämän ylläpitämää ammatillista koulutusta työharjoitteluihin. Tämä keskustelu Suomen koulupoliitikasta käytiin 1960-luvulla, ja me valitsimme laitoksen, keskitetyn koulutuspoliittisen linjan, joka kuitenkin näyttää tehneen tehtävänsä, osin kiitettävästi, osin ei, mutta auttamattomasti kulkenen tiensä loppuun, ja on uudelleenarvioinnin aika.

Tähän liittyen oppisopimuskoulutus on hyvin joustava, nopea ja nuorisoa varsin helposti lähestyvä opiskelumuoto ja näyttää saavan entistä enemmän jalansijaa eri ammattialoilla. Oppisopimuskoulutusta tuleekin ennakoluulottomasti lisätä lähiaikoina.

Ammattikorkeakoulukokeilulaki jätti kustannusvastuun auki valtion ja kuntien kesken. Näyttääkin siltä, että kunnat innostuivat, samoin kuin opettajakunnat ja rehtori, suunnittelemaan ammattikorkeakouluja ja hakivat kokeiluja, kunnes pää tulee vetävän käteen ja köyhät kunnat eivät voi osallistua näistä aiheutuviin lisäkustannuksiin. Onko tämä viisasta vai ei, kokeilu sen näyttää, ja mikäli tuloksia ei kustannuksiin nähden tule riittävästi, on syytä vielä kerran harkita ammattikorkeakoulujen tulevaisuuden kohtalo.

Viidenneksi ratkaistavaksi tulee myös linjanveto siitä, millä tavalla yksilöiden tasa-arvoisuus taataan tulevaisuuden koulutusjärjestelmässämme. Tähän kysymykseen oleellisesti liittyy tä-

näänkin voimakkaasti esille noussut maksupoliitikka. 1950-luvulla ja osin vielä 60—70-luvuilla käytössä olleet lukukausimaksut on poistettu, vapaaoppilaspaikat ja sisaralennukset eivät kuulu enää tähän päivään. Näin ollen mikäli lukukausimaksut tai matkakorvaus tai ruokailumaksut, millä nimellä maksut halutaan sitten kantaa, otetaan käyttöön, johtaa se yksilön kannalta erittäin suureen eriarvoisuuteen. Olen tässä opposition välikysymyksen tekijöiden kanssa samaa mieltä.

Henkilökohtaisesti lisäksi olen sitä mieltä, että maksupoliitikkaa ei voida ottaa käyttöön pelkästään koululaitoksen puolella. Mikäli siihen valtion taloudellisista ja kuntien taloudellisista syistä on pakko väliaikaisesti mennä, maksupoliittikkakeskustelu on avattava kokonaisuudessaan sosiaali-, terveys-, koulu- ja kulttuuripalvelujen osalta. Koululaitoksen ei tule ensimmäisenä ja yksinomaan alistua maksupoliittikan käyttöönottoon, ilman että samanaikaisesti ratkaistaan maksupoliittinen linjaus kunnan kulttuuri-, nuoriso-, urheilu-, kirjasto- ja vapaa-ajansektorien samoin kuin sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta. Mutta niin pitkään kuin suinkin vastustan maksupoliittikan käyttöönottoa koulutuspuolella.

Maksupoliittikan taustalla ovat myös kysymykset rahan riittävydestä opintososiaalisten etujen maksatukseen. Niitä ei voida erillisenä tarkastella. Mikäli maksupoliittikkaan siirrytään lukukausimaksujen muodossa, niin kuin hallituksen säästöohjelma esittää, tulee se kompensoida esimerkiksi opintorahan porrastuksena tai asumistuen korottamisena niille, jotka eivät kotpaiikkakunnallaan pysty opiskelemaan tai joilla on vanhempien varattomuudesta johtuen sosiaalisia vaikeuksia lähteä maksulliseen koulutukseen. Nykyjärjestelmän ongelmana eittämättä on se, että sosiaaliset edut tarjotaan myös hyvätuloisille, jotka eivät välttämättä niitä tarvitse. Mutta on syytä muistuttaa hallitusta edelleenkin siitä, että pelkkien hyvätuloisten vanhempien lasten ehdoilla ei voida Suomen koululaitosta kehittää eteenpäin. Koulutusjärjestelmä on koko kansaa varten reunasta reunaan.

Erityisesti lama-aikana tulisi panostaa nuorten työllistämiseen ja koulutuspaikkatarjonnan ylläpitämiseen ilman maksuja. Mikäli lukukausimaksut otetaan käyttöön ja matkakorvaus poistetaan, lisääntyvät välittömästi paineet nuorten osalta jäädä kotiin makaamaan ja työttömyyskortistoon, jolloin nuoret sinänsä ovat perheen kannalta rahaa tuovia eivätkä perheestä rahaa

pois vieviä ja kuluttajia. Työttömyyden kasvaessa nuorten vieraantuminen opiskelusta ja työstä sekä passivoiminen ilmaisen rahan saantiin ei ole yhteiskuntapoliittisesti tervettä eikä viisasta.

Mikäli lukukausimaksut joudutaan ottamaan käyttöön, soveltuvat ne parhaiten aikuiskoulutukseen ja korkeakouluopiskeluun eivätkä keskiasteelle, kuten hallitus esittää. Peruskoulussa yleensä työskennellään 25—38 oppilaan ryhmässä, lukioissa 30—40 oppilaan ryhmissä, kansalais- ja työväenopistoissa jopa alle 20 oppilaan ryhmissä. Yliopiston laajat luentosalit ammottavat osittain tyhjiään. Opiskelijat lukukausien aikana interrailaavat, ovat töissä tai muista syistä poissa opiskelupaikoiltaan. Tulosjohtaminen ja tulostuotto on ulotettava myös korkeakouluihin nykyistä tehokkaammin.

Otan pienen esimerkin. Maassamme lienee kaiken kaikkiaan yli 40 kansantaloustieteen professuuria. Maa on syvässä lamassa. Vaaditaan tulevaisuuden tutkimuslaitoksia, uusia yliopistojen tiedekuntia, ja kukaan tämän päivän kansantaloustieteen professoreista ei osallistu yhteiskunnalliseen keskusteluun ohjatakseen päätöksentekoa ennakoivasti eikä myöskään arvostele tehtyjä päätöksiä. He vain yksinkertaisesti näyttävät olevan sivussa ja nukkuvan.

Toinen esimerkki. Maassamme on myös noin 100 kasvatustieteen professuuria. Kukaan ei väitä, etteivät koululaitos ja perheet tarvitsisi ammattiapua ja -ohjausta tai henkistä tukea julkisella sektorilla. Nuoriso-ongelmat kaatuvat sosiaalipuolen päälle. Siitä huolimatta ei ole kasvatustieteilijää, joka aktiivisesti ja säännöllisesti ottaisi osaa yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun ja koulupoliittisissa kannanotoissaan reivaisi tietä helpommalle kasvatusektorille.

Näillä parilla esimerkillä haluan ravistaa opetusministeriötä johtopäätösten tekoon myös korkeakoulujen osalta. Ei riitä puhua korkeakoulujen kehittämislain avaamattomuudesta ja korkeakoulujen autonomiasta. Yhteiskunta maksaa myös tämän.

Tiedekorkeakoulujen rooli on hämärtynyt, ja ammattikorkeakouluilla yritetään pelastaa se, mitä pelastettavissa on, eli siirtää tutkittua tietoa lähemmäs elinkeinoelämää ja sitä kautta hyödyntää nopeammin ihmisen tietotaitoa ja pärjäämistä. Suomen kaltaisella pienellä valtiolla ei ole varaa pitää yllä niin tiheää ammattikorkeakouluverkkoa kuin näyttää olevan maassamme koekieluhaluus. Annan täyden tukeni opetusministeriön linjanvedolle jo tällä hetkellä tehtyyn ammattikorkeakoulurajamiseen.

Suomea pidetään maapallon parhaiten järjestetyn aikuiskoulutuksen maana, ja 1980-luvun loppupuolella tehdyt tulopoliittiset sopimukset sisälsivät suuria päätöksiä, joiden maksatuksen aika on langennut nyt 1990-luvun alkuun ja tuleville vuosille. On kyseenalaistettava, kykeneekö Suomen kaltainen köyhä ja talousvaikeuksissa kamppaileva valtio ylläpitämään tulopoliittisen sopimuksen mukaista aikuiskoulutusta opintotukineen ja erilaisina rahoitusmuotoinen.

Opetusministeriön tulisikin nopeasti tehdä uusi esitys aikuiskoulutuksen rahoituksen osalta myös niin, että mahdollinen lukukausimaksuajatus ja omavastuuperiaate otetaan nykyistä selvemmin esille. Perheistä käsin katsottuna ei ole mitenkään mielekästä, että jo ammatissa olevat perheenisät tai -äidit nauttivat lähes samaa palkkaa aikuisopintotukien kautta kuin he saisivat työssään ja samanaikaisesti saman perheen lapset kulkevat ruokalappu kädessä koulun ruokailujonossa tai maksavat lukukausimaksuja postiin. Aikuiset eivät voi röyhkeydellään ja äänioikeudellaan syödä leipää lasten suusta.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan Suomen koululaitos on hyvä ja toistaiseksi myös yleistä arvostusta nauttiva. Liian lyhytjänteisillä ja nopeasti tehdyillä säästöpäätöksillä voidaan horjuttaa koululaitoksen perusrakenteita hyvinkin vakavasti ja pitkällä jänneväliä myös alueelliseen eriarvoisuuteen johtavalla tavalla.

Opetusministeriön tuleekin laatia kokonaisohjelma, jolla etsitään rakenteellisia pitkäaikaisia säästöjä vuosille 93—95, nimittäin jopa vuoteen 95 ennakoidaan olevan tiukkoja vuosia. Rakenteellisilla säästöillä tulee pyrkiä saamaan opetustehoa ja koulutustason nostoa aikaan samoin kuin opiskeluaikojen lyhentämistä. Näin saamme myös yhteiskunnan varoja siirrettyä aikuisopetukseen, joka eittämättä tulee olemaan jatkossakin tärkeää.

Ilmaisen rahansaannin sijaan tulee etsiä enemmän keinoja opintoja kannustavaan suuntaan. Opettajien vastuuta tulee korostaa oppimistulosten saavuttamisessa. Opettajien ja koko koululaitoksen harteilla kotien ohessa on edelleenkin vastuu oppilaiden kasvattamisesta. Lasten ja nuorten oppimistulokset, joihin liittyy keskustelu numeroarvioinnista, ja käytöstavat ovat tie kansakunnan henkiseen kasvuun ja kansainvälisen tulostason saavuttamiseen.

Arvoisa puhemies! Samalla totean kansainvälisesti vertaillen Suomen koululaitoksen mielestäni asettuvan USA:n ja Japanin koululaitoksen

väliin. Ehkä siinä keskitaipaleella on hyvä tarpoa, kun emme liiku liikaa kumpaankaan suuntaan.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Renko sivusi ammattikorkeakoulukokeiluja ja taisi siinä samassa yhteydessä ainakin rivien välissä vihjata myös nuorisosteiden kokeiluihin. Nythän hallitusta kohtaan epäluottamus koulutuspolitiikassa kasvaa myös sen vuoksi, että hallitus poukkoilee ja leikkauspäätöksissään tekee vähintään moraalittomia tekoja, joissakin jopa hipoen lainvastaisuutta.

Ammattikorkeakoulu- ja nuorisosteiden kokeiluista on eduskunta säätänyt kokeilulain, ja myös valtion budjettiin on otettu varat näitä kokeiluja varten. Nyt on käynyt ilmi, että esimerkiksi tämän vuoden toisessa lisätalousarviossa hallitus ottaa kokonaan pois nuorisosteiden kokeiluista valtionosuudet, vähäisetkin määrärahat. Nyt, kun kokeiluja ei voida peruuttaa, niihin on valittu jo oppilaitokset, tuntuu kummalliselta hallituksen suhtautuminen sekä eduskunnan säätämään lakiin että talousarviopäätöksiin. Se nyt sysää vain vastuun tähtäkin osin yksinomaan kunnille ja kieltäytyy vastuustaan hoitaa esimerkiksi nuorisosteiden kokeilut loppuun saakka. Tämä ei missään tapauksessa ole pitkäjänteistä ja järkevää koulutuspolitiikkaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Renko rusikoi varsin kovalla kädellä ja sanallakin yliopistojen professoreita ottaen esimerkiksi kansantalous- ja kasvatustieteen professorit. Totean hänelle sen, että mitä ensinnäkin tulee tulosvastuullisuuteen korkeakoululaitoksessa, ainakin sen mittaaminen on viety todella pitkälle. Mittari vain on vähän toisenlainen kuin ed. Renko odotti. Se on nimittäin ns. impact factor -järjestelmä, jossa noteerataan vain kansainvälisissä huippusarjoissa siteeratut julkaisut. Sillä tavalla jäävät noteeraamatta ne julkaisut, jotka tuodaan julki sillä tavalla kuin ed. Renko toivoi kansantaloustieteen professoreiden tuloksensa julkaisevan.

Toiseksi totean, että olen hyvin tarkoin seurannut lehtien taloussivuja ja siellä esiintyvät kansantaloustieteen professorit varsin usein, eli enpä menisi heitä tuolla tavalla moittimaan. Lisäksi totean, että juuri satuin katsomaan Oulun yliopiston julkaisuluetteloa ja siellä ensimmäisenä oli kasvatustieteilijä, 40 julkaisua yhdel-

tä vuodelta. Se kuulostaa aika runsaalta, se voi olla jopa vähän liikaakin, jos ajatellaan tuloksellisuutta sisällön puolesta. Ehdotan ed. Rengolle, että hän tutustuisi asiaan hiukan tarkemmin, ennen kuin rusikoi meikäläisiä proffia ihan kokonaan.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisa kollegani Pulliainen, professori Pulliainen, ei nyt henkilöidä näitä kysymyksiä. Tarkoitin, että yhteiskunta on myös heitä varten avoin. Vuoropuhelua me tosiaan tarvitsemme yhteiskunnassa. Tässä oli pari esimerkkiä professuureista. Kansanedustajamme, professori Pulliainen edustaa juuri toista ääripäätä, mukana joka paikassa, missä vain voi olla jotakin mieltä, mikä on sinänsä ihan positiivista minun arvomaailmastani käsin. Ehkä tästäkin jokin välimuoto löytyisi, kun on monta makua ja monta mieltä.

Vastauspuheenvuoron pyysin ed. Lahti-Nuuttilalle nuorisosteiden koulutuksesta. Kumpikin tiedämme hyvin, että miljardi tuodaan viikossa ulkomailta velkaa ja pari kolme päivää Suomi sillä elää. Kun tämä on tilanne, näen viisaampana linjana, että ministeriö tukee nykykoulujärjestelmää ja sen rakenteita ja niiden säilymistä ja sisällöllistä kehittämistä kuin sitä, että vähää rahaa ruvetaan riipimään ja kouluverkkoa harvennetaan, jolloin eriarvoisuus on alueellisesti erittäin suurta. (Ed. Lahti-Nuuttila: Kaksi miljoonaa markkaa hallitus vetää pois!) Tässä suhteessa tietenkin kokeiluilla, jotka lähtevät liikkeelle, on tavattoman arvokas ja tärkeä rooli, ja toivoisin, että sieltä saadaan jotakin palautetta myös talouden puolelle seuraavia budjetteja varten.

Lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä koskeva lakiesitys, joka mahdollistaisi normaalin yhteistyön ilman kokeilurahoja ja kokeilulisiä, on ihan hyvä vertailuna, jolloin voidaan nähdä, kumpi tie on se, jota kuljetaan, vai löytyykö jokin kolmas yhteinen tie kokeilujen taakse. (Ed. Lahti-Nuuttila: Pitääkö nämä keskeyttää?) — Ei varmaan.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Ed. Rengon puheenvuoron johdosta totean, että siinä oli paljon hyvääkin. Minusta erityisen hyvää oli se, että siinä ed. Renko niin kuin muutkin keskustalaiset selvästi irtaantui, irtaantui kokoomuksen koulutuspolitiisesta linjasta, joka korostaa lukukausimaksuja. Minä pidän tätä merkittävänä kannanottona ja tähän-

astisen keskustelun ansiokkaimpana puolena. (Ed. Lahti-Nuuttila: Tekoja odotetaan!)

Vielä toinen reunamerkintä. Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa ed. Jouppila minusta aika arveluttavalla tavalla siteerasi Ulf Sundqvistia vuodelta 1974 poimimalla peräti yhden virkkeen, jossa oli neljä sanaa: "Kaikkalainen opetustoiminta kuuluu yhteiskunnalle." Tämän merkittävän ajatuksen Sundqvist oli esittänyt siis syksyllä 1974. Tästä ed. Jouppila teki sen johtopäätöksen, että sosialidemokraattien koulutuspolitiikka olisi silloin jotenkin DDR:stä lainattua. En katso tätä edes sen arvoiseksi, että rupeaisin tätä analysoimaan ja erittelemään, vaikka niinä aikoina jo seurasin puolueen koulutuspolitiikkaa varsin tarkasti ja olin siinä myös osin jo itse mukana. Totean, että tämä on minusta lähinnä lapsellinen kohta kykypuoluekokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa. Mutta se siitä.

Arvoisa puhemies! Täällä on jo kertaalleen lainattu professori Erik Allardtia. Sitaatti häneltä: "Tulevaisuuden suurin epäkohta on sivistyksellisen eriarvoisuuden lisääntyminen, joka johtaa syrjäytymiseen." Minusta tämä professori Allardtin ajatus sopii tietyksi motoksi ja kehykseksi niille toimille, joita hallitus nyt on esittämässä. Lainaan tuoretta OAJ:n kannanottoa: "Valtioneuvoston tekemä periaatepäätös opetustoimen säästöistä on määrältään pöyristyttävä. Hallitusohjelmaan nähden se on pahemmassa ristiriidassa kuin yksikään aikaisempi nykyisen hallituksen toimenpide. Vuosien määrätietoinen työ suomalaisen koululaitoksen kehittämässä ja koulutuksen tason nostamisessa on tuhoutumassa kerralla."

Olen valmis myöntämään, että tässä kuten monissa muissakin viime päivien OAJ:n kannanotoissa on ilmiselvää hätävarjelun liioittelua, mutta jos nyt vakavasti otettava järjestö kuitenkin kannanotossaan noin toteaa, ei sitä kannata jättää huomioimattakaan etenkin, kun tehtyjen ja päätettyjen säästöjen yhteisvaikutus kohtaa yli 4 miljardiin markkaan. Se on yhdelle ja merkitykseltään tärkeälle toiminnalle huikea määrä.

Hallitus harjoittaa ajankohtaan nähden kummallista koulutuspolitiikkaa. Se vaarantaa kansakunnan tärkeimmän tulevaisuudentekijän kehityksen. Tietojeni mukaan muualla Euroopassa panostukset koulutukseen kasvavat taloudellisesta taantumasta huolimatta. Minä kyseenalaistan tämän tyyppisen yhteiskuntapolitiikan järkeyden.

Sekä eduskunta käsitellessään koulutuspoliittista selontekoa että hallitus omassa ohjelmassaan ja hyväksymässään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa ovat painottaneet koulutuksen yleistä merkitystä, sen tason korottamista, valinnaisuuden ja yksilöllisen opetuksen lisäämistä. Säästötoimet ovat räikeässä ristiriidassa näiden koulutuspoliittisten linjapäätösten kanssa. Säästötoimet vesittävät tyystin valinnaisuuden lisäämisen, jota mm. peruskoulun ja lukion osalta on uudessa tuntijakoesityksessä kaavailtu. Tosiasiassa käy päinvastoin, näin pelkään, suuret opetusryhmät opiskelevat yhdenmukaisen opetusohjelman. Aikuiskoulutuksen, erityisesti ammatillisen aikuiskoulutuksen, tarjonnan vähentäminen on suhdannepoliittisesti järjetön ratkaisu, samoin kuin aikuisten opintuen heikentäminen. On todennäköistä, että työttömyysmenot kasvavat vähintään saman verran kuin koulutuksen ja opintotuen vähentämisellä kuvitellaan säästettävän.

Arvoisa herra puhemies! Muutama näkökohta säästötoimien vaikutuksesta aikuiskoulutukseen.

1) Niin sanotut suuret ikäluokat uhkaavat tulla uloslyödyiksi sekä työelämän kehityksestä että koulutuksesta; sillä opintotukien alentaminen vaarantaa taloudellisen toimeentulon; sillä opiskelupaikkojen supistaminen vähentää mahdollisuuksia saada opiskelupaikka; sillä viiden vuoden kuluttua nämä aikuiset ovat jo viisikymppisiä, jolloin heidän oma halukkuutensa ja työnantajan halukkuus koulutukseen alenee. Karsimalla aikuisopintotukea hallitus säästää 100 miljoonaa, mutta kuluttaa 200 miljoonaa. Hallituksen "säästötoimet" tarkoittavat noin 9 000 aikuisopiskelijan itsensä kehittämisen mahdollisuuden katkaisemista. Kortistossa nämä 9 000 ihmistä maksavat yhteiskunnalle kaksi kertaa enemmän kuin koulutuksessa.

2) Taloudelliset ongelmat lisäävät opintojen keskeyttämistä, sillä kesken opiskeluajan tapahtuva opintotukien alentaminen ja samanaikaisesti tapahtunut välillisten opintososiaalisten tukien poistaminen — tarkoitan huoltajakorotuksen poistamista, ateria, koulumatkat jne. — saattavat merkitä lapsiperheessä jopa 2 000—2 400 markan lisäkustannuksia kuukaudessa. Hallituksen esitykset heikentävät ja muuttavat radikaalisti opintotuen tasoa kesken opiskeluajan. Tämä on loukannut nuoria perheellisiä aikuisopiskelijoita ja täysin ymmärrettävästi saanut heidän vihasappensa kiehumään. Olen henkilökohtaisesti saanut hyvin dramaattisia

soittoja sellaisilta nuorilta ihmisiltä, joita on kohdannut juuri tämä tilanne. Kahdella heistä on sattumalta ollut kolme pientä lasta. Tämäkö on porvarillista koulutuspolitiikkaa ja sen tuntemaa vastuuta yksilöä kohtaan, minä kysyn.

3) Aikuiskoulutuksen laatu alenee, sillä tempoilevat päätökset ovat johtaneet koulutustasolla suunnitteluongelmiin ja vaikeuksiin pätävän henkilökunnan saamisessa.

4) Koulutuksen ohjaaminen aikuiskoulutuksessa vaikeutuu, koska edes lukukauden suunnitelmia ei voida tehdä oppilaitoksissa. Näin joutuvat neuvontatyötä tekevät alan ihmiset työvoimatoimistoissa ja oppilaitoksissa tilanteeseen, jossa koulutusta ei voida asiakkaan kanssa tehokkaasti suunnitella.

5) Aikuiskoulutuksen kehittäminen hidastuu, sillä säästötavoitteiden toteuttamiseksi säästetään kaikista ylimääräisestä, ei pakollisesta, jollaisiksi kehittämis- ja kokeilutoimet lasketaan. Mutta näin toimien todellisuudessa vain hidastetaan pitkävaikutteisia säästö- ja tehostustoimia.

6) Osaamisen taso laskee, sillä aikuiskoulutuksen säästöt näkyvät välittömästi työntekijöiden ammattitaidossa ja muissa maamme menestymisen kannalta välttämättömissä asioissa. Kysyn: Kuka meistä haluaisi mennä sellaisen lentokapteenin koneeseen, jolta koulutuksesta on karsittu 10 prosenttia? Kuka menee, nostaa käden pystyyn. Minä en mene.

Lainaus Kauppalehdestä 18.5.1992, joka liittyy osaamisen tason laskemiseen: "Syriäisessä ja kalliissa Suomessa koulutettu ja osaava työvoima on tällä hetkellä lähes ainoa tekijä, jolla maahan voidaan houkuttaa ulkomaisia investointeja. Oppituntien karsiminen ja epämääräinen viittaus itseopiskelun osuuden lisäämiseen herättävät epäilyjä, että hallitus ei itseään ole täysin tietoinen tekemisistään. Eikä hyvältä kuulosta sekään, että eurooppalaistumisen kynnyksellä menoleikkurilla vähennetään mahdollisuuksia esimerkiksi kielten opiskeluun."

Herra puhemies! Aikuisopiskelijaksi hakeutuvan on välttämätöntä saada ennakkoon luotettava tieto siitä, millaiseksi hänen taloudellinen asemansa muodostuu opintotuen avulla. Vallitsevassa työllisyystilanteessa aikuisopiskelun lisääminen on kansallinen intressi. Inhimillisestä näkökulmasta aikuisopiskelu tuo paitsi jo sinänsä arvokkaan mahdollisuuden kehittää itseään myös tulevaisuudestaan epävarmoille kansalaisille positiivisen mahdollisuuden parantaa ja turvata asemaansa ja on lisäämässä paljon puhuttua kansalaisaktiiviteettia. Aikuisopiskelun lisää-

minen edistää taloutemme ja työelämämme kehitystä korkeammantasoisena osaamisena ja ammatillisena liikkuvuutena ja on pitkän aikavälin näkökulmasta keskeinen elementti suomalaista tulevaisuuden selviytymisstrategiaa. Vähin, mitä hallitus nyt voisi ja mitä sen pitäisi tehdä, on se, että se omalla periaatepäätöksellään varmistaisi aikuisopintotuen tason säilymisen ja tuen jatkuvuuden, jotta aikuiset voivat ilman epävarmuutta hakeutua koulutuksen piiriin. Mutta hallitus toimii tässä asiassa vallan päinvastoin, mitä hetki sitten käsitellin.

Arvoisa herra puhemies! Sosiaalidemokraattien koulutuspolitiikasta ja koulutusjärjestelmän haasteista muutama ajatus. Mielestäni koulutusjärjestelmämme suurimmat haasteet liittyvät peruskoulun sisäiseen uudistamiseen, nuorisoasteen toteuttamiseen ja joustavan aikuiskoulutusjärjestelmän kehittämiseen. Mielestäni peruskoulun osalta keskeistä on turvata yhtenäiskoulujärjestelmän resurssit ja aktivoida määrätietoista koulun sisäistä kehittämistä. Mielestäni opettajille olisi annettava mahdollisuus koulun yhteistoiminnan suunnitteluun, ja tämä merkitsee myös minun mielestäni vakavaa keskustelua opettajien kokonaistyöajasta.

Voin ed. Ukkolalle todeta, että tehdessämme toissa vuonna sivistysvaliokunnassa aika merkittävän työn koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä me kirjasimme koulutuspoliittisen selonteen mietintöön myös eduskunnan enemmistön myöhemmin hyväksymän tahdon, joka kuului näin: "Opettajien työaikajärjestelmää tulee kehittää ns. kokonaistyöaikajärjestelmän suuntaan lähtökohtana lapsen ja nuoren paras koko työyhteisön kehittämiseksi. Opettajien työskentelyolosuhteiden ja motivaation parantamiseksi tulee helpottaa urakehitystä ja lisätä tehtävien kiertoa."

Minusta nämä viime viikkojen ja kuukausien tapahtumat toivottavasti ovat kypsyttämässä opettajia ja erityisesti heidän järjestöään valmiiksi kokonaispalkkaukseen. Nämä nykyiset säästöpäätöksethän leikkaavat opettajien ylittunteja ja alentavat heidän palkkaustaan. Jos opettajilla olisi kokonaispalkka, näin ei tapahtuisi. Mutta minusta asian olennainen kysymys on se, että koulu on tehty lapsia varten, nuoria varten, ei opettajien työaikakäytäntöä varten. Minusta suomalainen koulu, vaikka sieltä löytyy paljon loistaviakin esimerkkejä hyvästä opetustyöstä, on jäämässä viimeisen tayloristisen työn linnakkeeksi, jossa on äärimmäisen tarkkaan ositettu ja jaettu työ. Tästä on päästävä eroon, ja eräs

työkalu siinä on opettajien kokonaistyöaika. Se on myös yksi olennainen työtapu uudistaa ja kehittää koulua ja tuoda sinne sen tarvitsema uudenlainen työkalu, joka ei ole kiinni minustakaan rahasta.

Opettajankoulutusta tulee myös kehittää niin, että opettajalla on valmiudet oppiainetta laajempiin opetuksellisiin kokonaisuuksiin ja yhteistointintaan. Ylä- ja ala-asteen rajaa tulisi madaltaa, itse asiassa tuo raja tulisi poistaa. Koulun hallinto tulisi luoda aidosti lähidemokraattiseksi, mikä tarkoittaa tietysti vanhempien ja koko koulun henkilöstön mukaan saamista koulutytöihin ja sen kehittämiseen.

Nuorisoasteen kehittämistä haluaisin todeta seuraavaa: Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen osalta on luotava mielekkäitä opintokokonaisuuksia, jotka vähentäisivät päällekkäistä opiskelua. Sanon nyt hyvin painokkaasti, että tämän nuorisoasteen koulutuskokeilun tärkein tavoite on saada päällekkäiskoulutusta poistettua ja lisättyä opiskelijoiden motivaatiota. Pari vuotta sitten kuulin oikein lasketun luvun siitä, että kun opiskelijat keskeyttävät lukion tai ammatillisen koulun ja siirtyvät erilaisiin muihin koulumuotoihin, niin sen aiheuttama kustannusrasitus on yhteiskunnalle useita miljardeja markkoja. Eli tehokkaalla nuorisoasteen kokeilutoiminnalla voidaan pitkällä aikavälillä myös säästää merkittävästi, puhumattakaan että siitä on lapselle ja nuorelle merkittävä etu. Tämä merkitsee sitä, että nuorisoasteen koulutuskokeilut on ehdottomasti toteutettava alkuperäisen suunnitelman mukaisesti.

Ylioppilastutkintoa tulee kehittää selvästi enemmän valinnaisuutta sisältäväksi tutkinnoksi, jonka suorittaminen olisi mahdollista kasvavalle osalle nuorisoasteen päättävää ikäluokkaa. Ylioppilastutkinnon sidonnaisuutta nykyisen lukion pakollisiin aineisiin on vähennettävä. Lukiossa on toteutettava luokkatoumuus ja suosittava itsenäistä ja opetusta kokoaavaa työskentelyä.

Omana käsityksenäni toteaisin täällä keskustelussa paljon esillä olleesta asiasta, joka liittyy itseopiskeluun, jota nyt yhtenä säästömuotona tuodaan, että se on minusta hallituksen säästöesityksistä ehkä kaikkein tärkein huolimatta siitä, että sitä nyt eri tahoilta on myös kritikoitu. Se toki vaatii, niin kuin täällä on todettu, opettajien henkistä sitoutumista ja panostusta siihen, mutta minusta se avaa myös merkittäviä myönteisiä mahdollisuuksia ja vaatii myöskin opettajankoulutukselta sekä opetusyhteisöl-

tä paneutumista asiaan. Mutta jos on pakko säästää, niin se ei ole minusta sinällään mikään huono kohde.

Herra puhemies! Minä olen varmaan jo ylittänyt aikani.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selvyiden vuoksi toteaisin ed. Gustafssonille, että keskustan eduskuntaryhmällä ei ole virallista lukkoon lyötyä kantaa lukukausimaksuun, koska meillä on puoluekokous loppuviikosta ja me haluamme keskustella tästä ihan käytännön kenttävien kanssa.

Henkilökohtaisesti esitin oman kantani ja yritän sitä viedä eteenpäin. Totta kai me hallituspuolueena otamme nämä säästöesitykset vakavasti, mutta kysymys on siitä, mistä löydetään se 250 miljoonaa markkaa. Oma esitykseni on ollut kautta aikojen lomaltalopuolue: kalenterissa ei ole 13:a kuukautta. Minusta se on edelleenkin harkittavissa, mutta se ei ole meidän kädessämme täällä eduskunnassa. Sitten tulee tästä korkeakouluista säästön ottaminen ja aikuiskoulutuksen väliaikaisesta kiristämisestä ja tältä puolelta. Keskiasteen lukukausimaksu minusta on liian raaka. Se johtaa aluepoliittisestikin erittäin vaikeisiin taitotietoviiveisiin, ja se ei kansainvälistyvälle Suomelle ole eduksi. Tulen vastustamaan siltä osin lukukausimaksua niin pitkälle kuin kykenen.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun nyt kuulin ed. Gustafssonin puheenvuoron, niin ymmärrän täysin hänen repliikissään esittämänsä painotukset. Asiat, joita ed. Gustafsson otti esiin, olivat hyvin pitkälle samoja kuin mitä omassa ryhmäpuheenvuorossani esitin. Tähän olen sinänsä ihan tyytyväinen. Ehkä voisi peräti jopa sanoa, että ilman ed. Kalliomäen puheenvuoroa olisin voinut jopa ajatella SDP:n esittämän ponnen kannattamista. Mutta, ed. Gustafsson, täytyy ottaa sellainen asia huomioon, että suurissa ryhmissä kansanedustajat tekevät kuten ryhmän johto sanoo. Siinä mielessä välikysymyksen tekijän puheenvuoro sekä siinä luodut kannanotot, selitykset ja syyt ovat huomattavasti painavampia kuin yksityisen kansanedustajan, ja se on minun kantani tässä asiassa ratkaissut.

Ed. J o u p p i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minä odotin ed. Gustafssonin puheenvuoroa mielenkiinnolla nimenomaan sen takia, koska hän osoitti ed. Ukkolalle

käsityksensä, että kun hänen puheensa on kuultu, niin eiköhän ed. Ukkolan mieli muutu.

Aluksi kommentoin sitä, kun ed. Gustafsson arvosteli kannanottoani SDP:n 70-luvun koulutuspoliittisesta linjasta. Se on kuitenkin nyt johtanut siihen tarpeeseen, mitä uudistamistarvetta meillä on kokoomuksen puheenvuorossa esitetty.

Minusta oli hyvin mielenkiintoista ed. Gustafssonin puheen loppupuolella todeta, että hyvin monet ajatukset, mitä hän esitti, ovat ainakin lähentyneet kokoomuksen kantoja. En tiedä, olivatko ne SDP:n virallisia ajatuksia vai hänen omia ajatuksiaan, koska nythän me saimme kuulla ed. Tykkyläisen puheenvuorosta, että heillä on menossa koulutuspolitiikan uudistamisohjelma.

Todella on vielä eroja varmaankin esimerkiksi nuorisosaasteen koulutuskokeiluissa, joita voidaan viedä eteenpäin juuri sen hallituksen esityksen pohjalta, että lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä listään. On jo meneillään yhteistyömalleja, ja niitä ollaan lain tasolla toteuttamassa, ettei tarvita jäykkää lupamenetelyä, byrokratiaa, niin kuin noissa nuorisosaasteen koulutuskokeiluissa.

Ed. Gustafssonin puheenvuoro oli mielestäni valoisaniissä muissa asioissa, mitä hän esitti.

Ed. S u h o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totta kai OAJ:n tulee huutaa "pöyristyttävää". Sehän on etujärjestö, jonka tehtävänä on valvoa etuja. Mutta meidän pitää kuunnella paitsi tätä suurta huutoa myös pieniä ääniä. Kuulin pienen äänen, yhden opettajan pyynnön: Ettekö te voi lyhentää sitä kouluvuotta, minä voin hyvin tiivistää ja supistaa ja arvioida ja järjestää uudelleen oman opetukseni. Minusta tässä on hyvin mielenkiintoinen ristiriita: Toisaalta huudetaan: "Ei käy, kaikki tuhoutuu, olemme menettäneet pelin, ei ole pelivaraa, tämä on mahdotonta." Mutta sitten kun ovat vastakkain minun henkilökohtainen pussini ja etuni ja lapsen etu, minun pussini menee edelle. Minä arvostan kovin OAJ:tä niin kuin ed. Gustafssonkin, mutta olen pettynyt sen suhteen, miten tavattoman näköalaton, kyvytön, uusia keinoja haluamaton se tällä hetkellä on, ammattijärjestö, jonka pitäisi olla tiennäyttäjänä tässä valtakunnassa, niin kuin aikanaan "kansankynttilät" olivat.

Toista viestiä, jota täytyy myös kuunnella, merkitsevät ne hämmästyttävät sanat, jotka viimeksi Kuoreveden kunnan koulutoimenjohta-

jalta kuulin: "Kyllä me selviämme! Vähän hankalaahan se on, mutta kyllä me selviämme!" Minusta näitäkin ääniä pitää kuulla.

Tavattomasti iloitsein ed. Gustafssonin puheenvuorossa niistä ajatuksista, jotka sisältyivät itseopiskeluun sekä sen tukemiseen ja kannustamiseen. Ihminen voi itseään kehittää vaikka heinillä selällään maaten, jos sisällä virtaa vapaasti. Kaikkein tärkeintä on nyt, että voimme arvioida uudelleen opetuksen sisältöjä, opettajankoulutuksen sisältöjä, ylipäättänsä ajatella uudelleen.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonin puheenvuoro oli todella mielenkiintoinen ja ansiokas. Voin yhtyä moniin ajatuksiin ja erikoisesti siihen, että luokattomuus on lukiossa suositeltavaa. Minusta se voitaisiin aivan hyvin laajentaa peruskouluunkin. Monet opettajat ovat sanoneet, että jopa ala-asteella voisi olla luokattomuus käytössä. Myös opettajien kokonaispalkkaus ja uusi työmoraali tai työkuultuuri, niin kuin sanotaan, on minusta, samoin kuin itseopiskelu, kannatettavia asioita samoin kuin monet muut.

Mutta minua jäi hieman vaivaamaan puheenvuoronne alkuosa, se kohta, jossa arvostelitte hallituksen koulutuspolitiikkaa, joka kyseenalaistaa koko yhteiskuntapolitiikan järjestyksen, tai miten se oli. Onko unohtunut se, minkä takia tehdään näitä säästöjä? Onko unohtunut se, että me joudumme joka hallinnon alalta säästämään sen takia, että toinen vaihtoehto on siirtää tätä suurta valtionvelkaa tulevien polvien, siis meidän lastemme ja heidänkin lastensa, maksettavaksi? Joten kokonais- ja yhteisvastuun ottamiseksi myös oppilaiden ja tulevien veronmaksajien veronmaksukyvystä meidän täytyy tinkiä. Sen takia on nyt hyvä, että keskustellaan myös koulutuksen uudelleenjärjestämisestä. Meidän on pakko ryhdistäytyä joka taholla, ja juuri nämä uudet ajatukset, joita ed. Gustafsson toi esiin, olivat minusta oikein ilahduttavia.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä pidemmälle keskustelu etenee, sitä selvemmäksi käy se, että tämä hallitus aikoo juuri sitä, mitä välikysymyksessä kysytään.

Toisaalta hallitus on myös epärehellinen eduskunnalle vastatessaan välikysymykseen. Opetusministeri Uosukainen on selvästi tuonut täällä esille hallituksen kannan näihin oppilasmaksui-

hin. Hallitus on tehnyt päätöksen, mutta koko ajan kuitenkin Suomen keskustan edustajat väittävät, että ei hallitus ole tältä osin mitään päättänyt.

Sitten tästä nuorisosaasteen kokeilusta. On todella edesvastuutonta mielestäni hallitukselta se, että kun oppilasvalinnat on suoritettu, niin sen jälkeen vielä hallitus päättää, että nyt lopetetaan nämä nuorisosaasteen kokeilut. Tämä lopetus päätöshän sisältyy toiseen lisätalousarvioon, jossa hallitus esittää poistettavaksi määrärahat nuorisosaasteen kokeiluilta. Arvelen, että ei ed. Renkokaan voi hyväksyä tällaista poukkoilua ja tempoilua ja epävarmuutta vakaana, varmana ja tietävänä koulutuspolitiikkona.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärsin ed. Ala-Harjan äskeisen puheenvuoron sillä tavalla, että hän varsin viisaasti pitää tätä rahoituspuolta veronmaksukykyasiana. Silloin tullaan siihen johtopäätökseen, ja tämä oli erittäin merkittävä kuulla kokoomuksen kansanedustajan suusta, että tänä päivänä meillä on sellaisia henkilöitä suomalaisessa yhteiskunnassa, joilla on veronmaksukykyä. On lääkäri Ala-Harjaa ja professori Pulliaista ja monta muuta, joitten tulot ovat sellaiset, että niistä voitaisiin rapsauttaa vielä reippaasti pois ja sillä konstilla rahoittaa, eliikkä juuri kokoomuksen kannattajakunta on oikein sopiva rahoittaja tälle hommalle.

Ed. Ryyänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahti-Nuuttila arvosteli keskustan edustajia epärehellisydestä, kun me olemme täällä ilmoittaneet mielipiteemme näistä koulumaksuista ja niitä vastustaneet. Minusta ei ole epärehellistä kertoa, mitä mieltä siitä asiasta on.

Mitään lopullista päätöstä hallitus ei ole tehnyt maksullisuuden avaamisesta. Tähän valtioneuvoston periaatepäätökseen sisältyy joukko erilaisia mahdollisuuksia, millä säästöjä voidaan kunnissa ja oppilaitoksissa toteuttaa. Koulumaksut on tuotu yhtenä vaihtoehtona ja maksullisuuden avaaminen päätetään nähtävästi budjettiriihessä aikanaan. Minusta olisi kovin kummallista, jos tässä keskustelussa ei saisi kertoa sitä, minkä olemme kertoneet myös siinä keskustelussa, mitä omassa eduskuntaryhmässämme on käyty, miten me tähän asiaan suhtaudumme.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Suholalle korjaisin yhden

hänen arvionsa. Minä en kovin paljon arvosta OAJ:tä juuri niistä syistä, mitä ed. Suhola itsekin sanoi. Itse asiassa olen sillä tavalla ehkä sinisilmäinen, että olen kuvitellut vuosikymmeniä, että juuri opettajien ammattijärjestö voisi olla toiminnoiltaan ja tavoitteiltaan vähän korkeatasoisempi, mutta jatkuvasti olen tältä osin pettynyt.

Ed. Ukkolalle toteaisin, että ed. Ukkola tietysti älykkäänä naisena hyvin oivalsi, että minua ärsytti, kun totesitte puheenvuorossanne äänestävänne hallituksen puolesta sen takia, että olitte tyytymätön ed. Kalliomäen puheenvuoroon. Olen sitä mieltä, että ei tietystikään tämä voi olla mikään pääsyy, ja sen takia vähän ilkkurisesti halusin tuoda esille sen, että kyllä täällä tulee paljon muitakin sosialidemokraattien puheenvuoroja, että kannattaa nyt edes tietyn tason vuoksi jättää se lopullinen johtopäätös sitten keskustelun varaan. Muuten olen sitä mieltä, että ryhmämme puheenjohtaja Antti Kalliomäki piti erinomaisen puheenvuoron, enkä täysin ymmärrä sitä, mikä ed. Ukkolaa siinä loppujen lopuksi niinkin paljon ärsytti, kuin ed. Ukkola on antanut ymmärtää, mutta ehkä se tässä joskus vielä selviää.

Ed. Turunen: Arvoisa puhemies! Kun äsken en saanut vastauspuheenvuoroa ed. Gustafssonin puheenvuoron johdosta, niin arvelen voivani käyttää pari ylimääräistä minuuttia vastatakseni. Pidän nimittäin sitä puheenvuoroa hyvin mielenkiintoisena ja rakentavana ja olen sitä mieltä, että siitä voisi keskustella toisessa yhteydessä enemmänkin. OAJ:n osuudesta, jonka politrukki itsekkin olen ollut joskus, sanoisin, että OAJ:n olisi aika nykyaikaistua. Se elää todella viime vuosikymmentä, ja kokonaispalkkauksesta olen ed. Gustafssonin kanssa aivan samaa mieltä. Nykyinen palkkausjärjestelmä mielestäni on suurin koulun kehittämisen este ja samoin se on suurin koulujen yhteistyön este tänä päivänä. Meillähan on ollut mahdollisuus tehdä koulujen yhteistyötä, mutta palkkauksellisesti se ei olekaan ollut mahdollista.

Koulumaksuista haluaisin vielä huomauttaa, että ne hallituksen periaatepäätöksen mukaan ovat kunnalle annettu mahdollisuus ja kunnan päätösvalan alainen asia, mikäli tämä periaatepäätös näin menee. Jotkut kunnat sitä ehkä joutuvat käyttämään ja toiset eivät. Mikään iloinen asiahan se ei ole. Se on paluuta vanhaan, mutta mietinpä vain, kuinka moni tässä salissa olevista on joutunut maksamaan lukukausimak-

sua, ja jos on joutunut, niin hän on ollut aika-naan eriarvoisessa asemassa.

Sitten itse puheenvuoroon. Arvoisa puhemies! Välikysymyksen tekijöiden huoli koulutuksesta on aiheellinen. Rehelliseksi huolenkantoa ei kuitenkaan voi sanoa, kun se perustuu ed. Kalliomäen esittämään lausahdukseen ”hallituksesta on päästävä eroon”. Koulutuspolitiikka on SDP:lle vain politiikan teon väline. Poliittisen pelin nappulaksi koulutus on minusta liian arvokas asia.

Huoli koulutusjärjestelmän romuttamisesta on aiheeton ja perustuu milu mutu -teoriaan: ”mie luulen, et miust tuntuu”, ja paikoitellen ylenpalttisten saavutettujen etujen varjelemiseen. Jokainen tietää, jos halutaan olla rehellisiä, että ed. Kalliomäen ilmaisia käyttäkseni ”romuttaminen, kurjistaminen ja kurjuuden keskellä oleminen” merkitsee noin neljän vuoden takaskeleen ottamista. Silloin ei todellakaan opetusta annettu kurjuuden keskellä, ed. Kalliomäki.

Koulutuksen supistustoimien ympärille kiedottu poliittisten väitteiden ja luulojen sekä uskomusten verkko sitä vastoin voi aiheuttaa koulutuksen henkisen romuttumisen, mikäli ne poliittisella agitoinnilla saadaan iskostetuiksi opettajien korvien väliin. Siitä syystä on vastuutonta lietsoa poliittisen tarkoituksenmukaisuuden kurjistamisoppia. On myös vastuutonta väheksyä opettajien ammattitaitoa aikaisemman kaltaisten vähän suurempien opetusryhmien edessä.

Minä ihmettelen, etteivät välikysymyksen tekijät kanna lainkaan huolta koulutuksen sisällystä ja siitä, onko koulu-uudistuksessa saavutettu sellaista henkisten arvojen pääomaa, jota voitaisiin todella hyödyntää tulevaisuudessa. Mielestäni monessa kohdin on käynyt niin, että vaikka on yritetty helpottaa oppimistapahtumien ulkoisia puitteita, tulokset eivät kerta kaikkiaan kaikilta osin ole parantuneet samassa suhteessa. Oppimisen lanka katkeaa liian usein, kun tietoa pitäisi soveltaa elävään elämään. Soveltamista eivät ole hallinneet päättäjät sen paremmin kuin kotitaloudetkaan. Tästä syystä talouskasvatusta tulisikin lisätä kaikille kaikissa oppilaitoksissa. Samalla ehdotan elämisen taitoa kokonaan uudeksi oppiaineeksi, jota voitaisiin valinnaisaineena kunnissa opettaa, jos sitä nyt joku osaa opettaa.

Ei taitaisi olla juuri nyt pahitteeksi mieltä, minkälainen maa tämä hyvin koulutettu Suomi on henkisesti. Mihin tietoyhteiskunnan tiedon tuottaminen ja sen jakelun tekninen tehokkuus on hävittänyt luovuuden? Miten meistä suoma-

laisista tulisi niin sivistyneitä, että tajuaisimme laajoja kokonaisuuksia, myös eduskunnassa, että osaisimme tehdä kaiken ajallaan ja oikein ja että meistä tulisi iloinen ja tyytyväinen kanssaihmisiään kunnioittava kansa, sellainen kansa, jonka vaatimukset olisivat verojen ja maksujen kanssa harmonisoidut ja jonka julkisen talouden tulot ja menot olisivat siedettävässä tasapainossa?

Kaikki ihmiset, myös kaikki kansanedustajat, ovat koulunkäynnin asiantuntijoita. Onhan jokaisella omia kokemuksia, hyviä tai huonoja — minusta tuntuu, että aika monella on huonoja — kokemuksia koulusta, useimmilla kymmenien vuosien takaa kokemuksia ajasta, jolloin ei peruskoulusta tiedetty yhtikäs mitään, puhuttiin korkeintaan jostain yhtenäiskoulusta. Tuntikehysjärjestelmä oli vieras käsite, ja vieraana se taitaa pysyä asiaan oman kokemuksen kautta vihkiytymättömille vieläkin.

Kun omaan opettajakokemukseeni lähes 30 aktiivivuoden jälkeen mahtuvat kaikki koulumurrokset, kaikki koulumuutokset, lähes kaikki koulutustasot ja luokkakoot, on todettava, että tuntikehysjärjestelmä on ollut koulutoimen saama mahtava jättipotti. (Ed. Lahti-Nuuttila: Edustaja liioittelee!) Se on mahdollistanut jopa suoranaisten yksityisopetuksen tällaisen mahdollisuuden hyväksikäyttäjille. Se on mahdollistanut pienimpienkin toiveiden täyttämisen, ja siitä huolimatta tyytymättömyys on lisääntynyt ja vaatimukset ovat kasvaneet.

Kokemuksesta voin sanoa, että tuntikehysjärjestelmän tuoman jättipotin turvin hurmaannuttiin ilmaisajattelusta, jonka muuten koko vasemmisto, SDP mukaan lukien, ajoi silloisen nuorison päähän 70-luvulla. Minä muistan, on tallessa vielä se pieni Koululaisen punainen kirja, jossa nämä opit on lueteltu. Nyt heidän lapsensa joutuvat karuun todellisuuteen: Ilmaista ei ole mikään.

Olen sitä mieltä, että jatkossa tulee lähtökohdana olla kuitenkin sen, että meillä on kahdenlaista koulutusta. Meillä on oppivelvollisuus-koulutusta, jonka tulee olla maksutonta, ja sitten oppioikeuskoulutusta, josta mielestäni pitää pieni omavastuuakin tuntea. Siis on olemassa oppivelvollisuuskoulutusta ja oppioikeuskoulutusta. Nämä ovat kaksi eri asiaa minun mielestäni. Siitä minun mielestäni ei pitäisi kauhean kovaa mekkalaa pitää.

Peruskoulun tuntikehys oli paikka paikoin muuten niin runsas, ettei sitä pystytty edes kaikkea käyttämään. Tuntikehys toi mukanaan

myös lieveilmiön, sekä hallinnon että opettajien lukumäärän suuren kasvun. Lukujen valossa tuo mammuttitauti kuulostaa seuraavalta. Sain luetelon jonka on kerännyt eräs työryhmä.

Tuntikehityksen tultua vuodesta 80 vuoteen 90 opetusministeriössä oli 30 prosenttia enemmän ihmisiä ja koko peruskoulun alusta lähtien 2,5 kertaa enemmän. Esimerkiksi koulutoimen piirihallinnossa 80-luvulta 90-luvulle, yllättävää kylläkin, ei ole kovin suurta kasvua tapahtunut. Mutta vuodesta 70 vuoteen 90 luku on kaksinkertaistunut. Ammatikkasvatushallituksessa, myöskin tässä vanhassa, väkimäärä itse asiassa kasvoi enemmän kuin vanhassa kouluhallituksessa, ja nyt sitten opetushallitus joutuu tätä mammuttitauteja parantelemaan.

Jos katsotaan koulun muussa työssä olevaa henkilöstöä, on aivan yllättävää se, että hallinnollisen, tilinpidollisen ja konttoriteknisen työn henkilöstö on peruskoulun alkuajoista tähän päivään kasvanut kaksinkertaiseksi, 3 400:sta yli 7 200:aan, tämä siitäkin huolimatta, että atk on tullut. Tämä on siis yllättävä mammuttikasvu.

Samanaikaisesti oppilasmäärät ovat vähentyneet. Opettajien määräkin on kasvanut. Esimerkiksi peruskoulussa viimeisen 10 vuoden aikana 4 500 uutta opettajaa on tarvittu. Peruskoulun alkuajoista tähän päivään on tarvittu 8 000 uutta opettajaa. Erityiskoulujen opettajat ovat peruskoulun alkuajoista 13—14-kertaistuneet ja aikuisoppilaitosten opettajien lukumäärä kaksinkertaistunut.

Oppilasmäärät ovat pienentyneet peruskoulussa ja lukiossa kymmenessä vuodessa 20 000 oppilasta, mutta ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa oppilasmäärät ovat toki kasvaneet.

Olemme tällaisen mammuttitaudin luoneet näillä systeemeillä koko koululaitokseen. Me olemme luoneet hyvinä lihavina vuosina lähes ihanteellisen yhteiskunnan, jossa yhä useampi on hakeutunut kunnan tai valtion pitkän leivän nauttijoiksi ja yhä vähemmän on lapionheiluttajia. Meidän poliittinen sivistyksemme, ammattisivistyksemme, maalais- ja kaupunkilaissivistyksemme, puoli- ja liikasivistyksemme ovat vaatineet hyvää hyvän päälle, niin että valtiolla on tänä vuonna 40 miljardia markkaa enemmän menoja kuin tuloja, niin kuin tiedätte, ja jokaisena viikkona annamme taloudelle tekohengitystä miljardilla velkamarkalla. Siitä syystä on rehellistä vaatia koulutusta jalostavaan ja laadulliseen kasvuun, sillä vanhasta rahapuusta on nyt kaikki hedelmät kerta kaikkiaan noukittu pois.

Kyllä meitä kouluhimiä tietysti raivostuttaa se, etteivät vuosi vuodelta parantuneet koulutuksen olosuhteet voikaan enää parantua. Me emme ole nimittäin yksistään lamassa, vaan me olemme murroksessa. Murroksesta emme selviä, jos teemme päätöksiä huomista varten tuijottamalla menneisyyden päätöksiin. Ellemme muuta rakenteita, myös koulutuksen rakenteita, otamme edelleenkin pois vain entisestä tai lisäämme entiseen, ja tämä tie johtaa yhä enemmän umpikujaan. Entisten hyvien päätösten jatkaminen johtaa katastrofiin myös kasvatuksellisesti.

Arvoisa puhemies! Koulutuksen uusajattelua tarvitaan. Nykyisestä mustasukkaisesti varjellusta sektori- ja ikäluokka-ajattelusta voitaisiin irrottautua. Tulevaisuuden koulutus voisikin tapahtua oppimiskesköksissä, joissa eri-ikäiset kansalaiset olisivat yhdessä oppimassa sekä kouluttamassa ja hiomassa toinen toisiaan. Yksin tai kaksin tai kolmin eivät särmät hioudu. Myös opettajat olisivat samalla kertaa sekä opettajia että oppilaita. Tämä itse asiassa olisi luokattoman koulun todellinen malli.

Jos ehdotus tuntuu utopialta nyt, on joka tapauksessa koulutuksessa odotettavissa uusi suuntaus. Sitä enteilevät uusi peruskoulun ja lukion tuntijakoesitys sekä valtionosuusuudistus, jotka antavat hyvät lähtökohdat koulun kehittämiseksi. Ne antavat valinnan vapautta. Koulut saavat taloudelliset yleisraamit, ja innovointi jää koulujen tehtäväksi. Siellä ei järjen ja mielikuvituksen käyttö ole kielletty, sen mielikuvituksen, josta esimerkiksi edustajat Jouppila ja Ukkola puheenvuoroissaan mainitsivat esimerkkejä. Toivottavasti OAJ uskaltaa myös raottaa vanhaa tiukkaa pipoaan uudistukseen ja vetääkseen jarrut pois päältä kehittämisen tieltä.

Koulutuksemme on lähdeittävä yhteiskunnan ja ennen kaikkea työelämän tarpeista. Erään pohjoismaisen työelämän kartoituksen mukaan ihmisiltä, kansalaisilta, vaaditaan työelämässä seuraavia ominaisuuksia: vastuuntuntoa, tavoitteellisuutta, laatu-tietoisuutta, palveluallttiutta, avoimuutta, uudelleenasettoitumiskykyä, yhteistyökykyä, lojaalisuutta, luovuutta, kätevyyttä, avarakatseisuutta, itsekuria, ennakkoluulottomuutta, kansainvälistä ymmärtämystä ja ammattitaitoa. Luettelon perusteella koulutuksen sisältö on rakenteita tärkeämpi, mutta sisällölliset uudistuksetkin nielevät varoja. Muun muassa opettajien koulutusta on uudistettava. Siitä syystä sekä työllisyyden turvaamiseksi lisää leikkauksia koulutoimi ei kestä.

Ed. Kalliomäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Havaitsin, että oma puheenvuoroni on osunut maaliinsa. Tavoite olikin se ja myös se, että se herättäisi ajattelemaan. Tosin ei tarkoitus ollut, että syntyisi tällaisia paniikkireaktioita, jotka ovat jättäneet ajatuksen ilmeisesti keltasta pois. Ed. Turunen arvioi, että näiden leikkausten jälkeen eletään neljän vuoden takaisista aikaa eikä silloin ollut paljon mitään ongelmia. Silloinhan pyyhki Suomessa hyvin.

Sitä on hyvä verrata samanlaisiin lausumiin koko kansantalouden osalta. Siitäkin sanotaan ja perustellusti, että kansantalouden volyymi on suunnilleen neljän vuoden takaisella tasolla. Bruttokansantuote on siis hyvien vuosien tasolla. Mutta mikä on todellisuus? Se on se, että meillä on kansantaloudessa jättimäinen velkaongelma, vielä jättimäisempi työttömyysongelma, konkurssikierre ja erittäin vaikea tulevaisuus moniksi, moniksi vuosiksi edessämme.

Vastaavasti koulutuksen nämä leikkaukset tulevat poikimaan jättiongelmia koulutuksen sektorilla. Nyt voimme nähdä hallituksen itsensäkin eteemme maalaamia tulevaisuudenkuvia suuresta luokkakoosta, ateriaetujen ja vastaavien leikkauksista, lukukausimaksuista jne., jotka ilman muuta vaikuttavat niin, että varsin laajasti yhteisenä tavoitteena ollut valintojen mahdollisuuksien ja laajan kirjon koulutus ja moniarvoisen koulutusyhteiskunta, on menettämässä otetta. Siltä kirpoamassa se mahdollisuus, mitä oltiin yhdessä luomassa. Meillä on kansainvälisiä esimerkkejä siitä, että koulutuksen osuus esimerkiksi bkt:stä voi olla korkea. Yhdysvalloissa se on korkein Oecd-alueella, ja silti siellä peruskoulutukseen kohdistuneet leikkaukset 80-luvulla ovat aiheuttaneet valtaisan yhteiskunnallisen ongelman, joka vasta nyt on kulminoitumassa ja tulee tuossa suuressa maassa tulevaisuudessa aiheuttamaan tilanteita, joita ei ole todellakaan ymmärretty katsoa silloin 80-luvulla Reaganin aikana, kun nuo leikkaukset käynnistettiin.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Turunen piti todella virkistävän puheenvuoron. Se poikkesi monella tavalla täällä puhuneiden opettaja-kansanedustajien puheenvuoroista, jopa ministereidenkin puheenvuoroista. Siinä sai kyytiä peruskoulu ja saivat kyytiä opettajat. Löytyi puheesta se suuri konnakin jälleen eli sosialidemokraattinen puolue. Kyllä me sen kyydin kestäimme.

Jäi mieltä vaivaamaan ja kaivamaan puhujan maininta siitä, että erityisopetus on hyvinä vuosina 13—14-kertaistunut ja samassa yhteydessä puhuttu mammuttitauti. Ei kai puhuja tarkoita, että erityisopetuksen kasvaminen olisi mammuttitaudin osoitus? Kyllä siinä on kysymys vallan muusta, ja voin sen vilpittömästi sanoa itse sen vaiheen mukana eläneenä. Päävastoin tilanne on se, että sitä pitäisi nykyisestääänkin laajentaa. Mitä muuten puhujan mainitsemaan mammuttitautiin tulee, niin kyllä sen taudin siemenet on jo luokkakokoja kasvattaneilla säästöpäätöksillä täällä kylvetty.

Ed. Turunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kalliomäen puheenvuoron johdosta totean, että totta kai koulutuksella pelastutaan mammuttimaisista veloista ja kaikista konkurseista. En halua ollenkaan vähentää koulutuksen arvoa vaan päinvastoin korostaa sitä. Meidän pitää muuttaa rakenteita tällä hetkellä, koska me emme tästä pääse kuin ojasta allikkoon. Valtion suurimmat menoerät ovat koulutus sekä sosiaali- ja terveystoimi. Nyt puhutaan 2,5 miljardista markasta, ja 7,5 miljardia on vielä edessäpäin. Tämä on koulupuolen oma paketti ja oma osuus. Totta kai meitä risoo, että me joudumme leikkaamaan, mutta kaikkien on kannettava vastuu yhteiskunnasta ja sen taloudesta.

Ed. T. Roosille toteaisin, että minullakin on kokemuksia jopa erityisopetuksesta. Minä olen sitä mieltä, että erityisopetuksen lisääntyminen johtuu siitä, että tämän päivän ihminen, joka on tuuditettu hyvinvoinnin tuutuun, ei kestä vastoin käymisiä. Eivätkä lapset kestä vastoin käymisiä, kun heidän kotinsakaan eivät niitä kestä.

Ed. Kalliomäki (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Huomaan, että ed. Turusen on varmaankin tarttunut hänen huomaamattaan Viinaseen virus, josta puhuin pääpuheenvuorossani. Se tarkoittaa sitä, että rakennepolitiikaksi käsitetään pelkästään budjettipolitiikka, laajimmillaan finassipolitiikka, josta on tietysti budjettipolitiikkaa 90 prosenttia. On todella perustavaa laatua oleva virhe, kun rakennepolitiikka näin kutistetaan. Rakennepolitiikan osalta me emme tule selviämään, ellei koko kansantalouden rakenteisiin puututa. Siinä on hallituksen suuri synty ja suuri virhe. Toivottavasti se on ymmärtämättömyyttä, mutta pelkään, että siinä on liian paljon harkintaa. Me emme selviä, elleimme puutu rakenteisiin: monopoli- ja kartel-

lirakenteisiin, kilpailukyvyttömyyteen, kilpailun puutteeseen, rajasuojien purkamiseen, maatalouteen jne. Koulutuksen ja sosiaalipuolen leikkauksilla tästä hommasta ei selvitä, se on aivan varmaa.

Ed. Turunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos ed. Kalliomäki kuunteli tarkasti, niin mainitsin puheenvuorossani nimenomaan, että me emme selviä sillä, että me vanhaan lisäämme tai vanhasta otamme pois, vaan meidän pitää todella muuttaa rakenteita. Olen aivan samaa mieltä, että meidän pitää rakenteita muuttaa, jotta me saamme talouden kuntoon. (Ed. Kalliomäki: Pankaa hallitukseen liikettä!)

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ensisiksi kannatan ed. Rädyn tekemää ehdotusta perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi.

Toiseksi, arvoisa puhemies ja arvoisa opetusministeri, palautan mieleen, että kun eduskunta käsitteli tätä vuotta koskevaa säästöpäätöstä koulupuolella, niin silloin en käyttänyt yhtään aggressiivista puheenvuoroa. En moittinut tuota päätöstä, kävin jopa arvoisalle ministerille sanomassa, että se varmasti oli ihan paikallaan. Se antoi tavallaan signaalin, että myös koulupuolella täytyy pyrkiä tekemään kaikki voitava, että ns. turhat ilmat puristetaan pois. Tämä johdannoksi sille sävyille, mikä ehkä tällä kertaa paljastuu esityksestäni.

Ennen sitä kuitenkin kiinnitin huomiota erääseen parlamentaariseen ongelmatiikkaan, nimittäin siihen, että tällä hallituksella, niin kuin kaikilla hallituksilla viime aikoina, on ollut oma ohjelmansa koulupuolta koskien. Tämäkin hallitus on julkituonut omia perusteltuja kannanottojaan koulupolitiikan puolella ja niille on ollut vielä tyypillistä se, että ne ovat olleet hyvin sopusoinnussa edellisen eduskunnan, silloisen hallituksen koulupoliittisen selonteon kanssa. Siis ei ole ollut minkäänlaista ristiriitaa, en ainakaan itse ole huomannut mitään olennaista ristiriitaa.

Vielä tämän hallituksen taholta tuotiin koulupolitiikka esille voimallisesti työllisyyslain tarkentamiseen ja heikentämiseen tähtäävän lakiesityksen perusteluna, niin että jos työllisyyslakia ehdotetulla tavalla heikennetään, se tavallaan korvataan koulupoliittisena tekona. Kun tässä katsannossa sitä, mitä nyt on esillä — olkoon sen perustelut ihan mitä tahansa —

nimenomaan kun sitä ehdotuskokonaisuutta, jonka näin julkitoin, ehdotetaan perusteiltaan muutettavaksi, niin siitähan seuraa automaattisesti, että se, mihin me hallituksessa olemme luottaneet ja linja, jota me olemme odottaneet hallituksen noudattavan, on nyt jostakin syystä muuttumassa.

Kysymys on silloin siitä, millä tavalla tähän tilanteeseen pääsee eduskunta puuttumaan. On kaksi vaihtoehtoa: Toinen on se, että kulloinkin hallitus tuo tämänlaatuisen linjamuutoksen eduskunnan käsittelyyn tiedonannon muodossa, jolloin on tilaisuus myös esittää perustelut ja toinen on se, mikä nyt on ratkaisuna eli jokin edistysellinen valppaana oleva ryhmä tai monta ryhmää tekevät välikysymyksen, jolloin lopputulos on se sama eli päästään arvioimaan, nauttiiko hallitus politiikkaansa ja linjaansa muutettuaan eduskunnan enemmistön luottamusta vai ei. Tämän takia toivoisi suomalaisen parlamentarismiin menettelytapaa, joka näkyisi niin, että jos hallitus merkittävällä tavalla kesken kaiken tarkentaa tai muuttaa omaa ohjelmaansa, se tuo muutoksen eduskuntaan tiedonannon muodossa ja silloin eduskunta voi ottaa siihen parlamentaarisesti kantaa.

Arvoisa puhemies! Varsinaiseen substanssi-puoleen: Täällä on varsin monessa puheenvuorossa projisoitu tilannetta Suomen talouselämän nykyiseen tilaan ja sen aiheuttamaan velvoitteen ryhtyä säästötoimenpiteisiin. On tuotu esiin se, että tämä on tilapäistä ja kun asiat tästä paranevat, taloustilanne paranee, niin silloin voimme taas jatkaa entisellä tavalla. Kuitenkin tietysti on mietittävä se, millä tavalla tilanne voisi rakenteellisesti parantua.

Henkilökohtainen arvioni on se, että tilanne voi rakenteellisesti parantua vain niin, että Suomi löytää kestävänsä talouden mukaisia ratkaisuja. Se ei merkitse sitä, että me sanoisimme tekniikalle ja teknologialle ei, päinvastoin. Me haluamme ja me tarvitsemme äärimmäisen sofistikoituja teknisiä ratkaisuja, jotka käytännössä merkitsevät vähän energiaa ja vähän ainetta kuluttavia ratkaisuja. Jotta me siihen pääsisimme, meillä pitää olla erinomaisen korkea koulutuksen taso, todella korkea koulutuksen taso, niin että varsinaisesti tietoa ja tiedettä voidaan viedä konkreettisesti eteenpäin tavalla, joka johtaa myös siihen, että täällä tuotetut tuotteet ja ratkaisut kelpaavat maailmankauppaan hyvällä hinnalla. Silloin korkeaa koulutuksen tasoa voidaan jatkossakin pitää yllä.

Tässä tulen nyt oman puheenvuoroni pääasi-

aan: Kun nyt olen yli 30 vuotta ollut yliopiston palveluksessa opetus- ja tutkimustehtävissä ja tänä aikana on varsin monta opiskelijasukupolvea ollut opetuksen ja seurannan kohteena, olen voinut tehdä sen havainnon, että sosiaalinen viiteryhmä siellä taustalla ei suinkaan anna viitteitä siitä, kuka pärjää ja kuka ei pärjää. Kaikkein köyhimmistä oloista on voinut tulla kaikkein kovimpia osajia ja pärjääjiä. Onneksi on ollut niin, että tässä suomalaisessa yhteiskunnassa täällä harjoitetulla konsensuspolitiikalla vuosikymmenten aikana on pystytty toteuttamaan sellaista koulutuksellista tasa-arvoisuutta ja maksuttomuutta, joka on mahdollistanut sen, että kaikkein köyhimpienkin perheitten jälkikasvu on pystynyt saamaan ns. ilmaista opetusta, on pystynyt kouluttautumaan korkeimpiin akateemisiin oppiarvoihin. Heistä on tullut maailman-kuuluja tietäjiä ja osajia.

Tällä hetkellä olen syvästi huolissani siitä, että nyt on jotakin sellaista tapahtumassa, joka näyttää vaarantavan tätä tilannetta. Minulle oli henkilökohtaisesti hätkähdyttävä kokemus käynti erään koulun yläasteella pitämässä ympäristöpäivän avajaissaarna ympäristönsuojelun alalta, en suinkaan poliitikkona, vaan yliopiston opettajana ja tutkijana. Ennen tuota tilaisuutta minulla oli tilaisuus keskustella koulun rehtorin kanssa ja tulin kysäiseeksi sitä, millä tavalla tämä ns. lama näkyy teidän koulussanne. Rehtorin vastaus oli: Se näkyy yhdellä tavalla ja nimenomaan yhdellä tavalla. Maanantaina ruokailun aikana ruoka kelpaa. Monet lapset ovat selvästi nälkäisiä, siis kotona ei ole ollut riittävästi ruokaa viikonvaihteen aikana. Minä ajattelin, että selvitän tätä vähän laajemmaltikin. Tein samanlaisia kyselyjä, ja vastaukset olivat hyvin samanlaisia.

Tänä aamuna menin Metallin työttömyyskassaan Hakaniementorin reunaan katsomaan päätteeltä, mikä on tällä hetkellä metallin työttömän keskimääräinen ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha. (Ed. Aittoniemi: Näkeekö sen sieltä?) — Sen näkee sieltä päivitettynä, 56 000 työtöntä oli siellä kassan listalla tänä aamuna. — Kello 9:n aikaan keskimääräinen päiväraha oli 231 markkaa. Siitä kun katsotaan sitten 5 päivää viikossa ja 500 päivään saakka, saadaan tänä onnellisena kautena noin 5 000 markkaa kuukaudessa (Ed. Lahti-Nuuttila: Miinus verot!) — miinus verot, täsmälleen.

Kun minä sitten projisoin tämän tilanteen oman elämäni viiteympäristöön Oulun lääniin, jossa varsin tyypillistä on se, että perheeseen

kuuluu 5—6 lasta — meillähän on taustalla myöskin eräät uskonnolliset tekijät, mutta se ei sinänsä tähän kuulu — niin kun rupesin laskemaan, entäpä jos laitetaan ateriamaksut, entäpä jos laitetaan koulumaksut, vaikka se 500 markkaa, josta on puhuttu, mistä ihmeestä nämä työttömien perheet ottavat sen rahan. Se korkeintaan tulee toimeentuloturvan luukulta, siis yhteiskunta sen maksaa joka tapauksessa, se on siis taskusta toiseen.

Tällöin tulin siihen tulokseen, että tähän täytyy löytyä jokin muu ratkaisu. Sen jonkin muun ratkaisun täytyy lähteä siitä — asia, jonka toteisin täällä jo eräässä vastauspuheenvuorossa — että meiltä, tarkoitan sillä myöskin itseäni, joilla menee hyvin, joilla on veronmaksukykyä, meiltä otetaan enemmän kuin meiltä nyt otetaan. Se on paljon parempi ratkaisu lamasta selviämiseen ja pärjäämiseen tulevaisuudessa kuin muut ratkaisut.

Arvoisa puhemies! Korkeakoulupolitiikasta muutama sana. Täällä on varsin monella suulla vaadittu korkeakouluihin tulostavuuksia. Ihan hyvä asia. Täällä on vaadittu myös korkeakoulutuksen parantamista ja muutosta. Minä totean, että vuonna 1980 olin vetämässä tutkimonnuudistusta eräässä yliopistossa. Silloin rukkattiin kaikki uusiksi, mikään ei jäänyt muuttamatta. Kaikki luentosarjatkin jouduttiin tekemään alusta loppuun saakka uudestaan, ja dekaanina vielä valvoin sen, että homma sujuu näin. Sen jälkeen niitä on kaksi kertaa jo uudistettu.

Arvoisa opetusministeri! Minä sanon teille, että alkää lisätkö enää sitä vauhtia. Nimittäin tässä voi olla tuloksena eräänlainen henkinen lamaantumisen, siis katsotaan, että hyvänen aika, me olemme tehneet kaiken, mitä muuta me vielä osaisimme tehdä, kun vielä otetaan huomioon se, että kansainvälisissä arvioinneissa tämä ”tuote”, valmistunut graduoitu ihminen, pärjää maailmalla loistavasti, hänet on todettu todella huippuosaajaksi silloin, kun on kansainvälinen vertailu suoritettu. Siis eräänlainen työrauha.

Toinen on tulokellisuuden arviointi tutkimustyön puolella. Se on käynyt jo tässä keskustelussakin esille. Siinä myöskin on käynyt sillä tavalla, että nyt jo lasketaan joka ikinen teko ja äärimmäisen voimakkaan ristiriidan vallitessa, niin kuin ed. Rengon puheenvuorosta kävi hyvin ilmi. Toisaalta vaaditaan kansallisella foorumilla mitä mahtavimpia tuloksia ja toisaalta kansainvälisillä foorumeilla huippusaavutuksia. Sitten kun nämä mittarit eivät satu ollenkaan yksiin,

niin jälleen minä sanon sen, että kannattaa pistää nyt pikkuisen tähän paineeseen servoja päälle. Minä olen vakuuttunut, että siellä tehdään todella töitä, tosin poikkeuksiakin on, mutta joka tapauksessa tehdään todella töitä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näin, miten ministeri Uusukainen suorastaan ahmi tietoa ed. Pulliainesta, ja toivottavasti meni hyvään maahan tämä ed. Pulliainen hyvin perusteltu puhe. Mutta minä olen sitä mieltä asiasta, että Suomessa on liian paljon ja liian pitkää koulutusta tänä päivänä. Se sisältää hyvin paljon turhaa, mitä ihminen ei koskaan elämässään tarvitse. Tänä päivänä, kun lasketaan peruskoulu ja lukio ja sen jälkeen ehkä 6—8 vuotta opiskelua, suomalainen kulkee reppu selässä 20 vuotta, ennen kuin pääsee ollenkaan leivän syrjään kiinni. Suomessa koulutetaan ylioppilaisiksi puoliväkinen sellaisia, joiden pitäisi olla kirvesvarren jatkona jo heti peruskoulun jälkeen, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia päästä elämässään eteenpäin tämän pitkän opintien kautta. He vain oppivat sellaisiksi, että heille ei se kirvesvarsi enää käteen sovi, ja he eivät suhtaudu minkäänlaiseen työhön kunnioittavasti.

Toisin sanoen eivät nämä koulutusasiat Suomessa ihan niin ole kuin puhutaan: pitäisi kouluttaa, kouluttaa, aina vain kouluttaa, jotta päästäisiin elämässä eteenpäin. Koko koulutus on täysin virhelinjalla. Minä tunnen monta sellaista ihmistä, jotka ovat käyneet kiertokoulun ja ovat menestyneet elämässään loistavasti, paljon loistavammin kuin 20 vuotta koulua käyneet ihmiset.

Suomalaisessa koulunkäynnissä ja opiskelussa on hyvin paljon tarvetta vetää tyhjiä pois, valikoida enemmän oppilasainesta, sellaisia, joilla on mahdollisuus menestyä sillä ammattialalla, jolle he pyrkivät, eikä pelkästään käydä koulua koulun vuoksi 20 vuotta elämästä. Se on kolmasosa monenkin ihmisen elämästä, ja täytyy sanoa, että kaikki on pielessä koko koulutuksessa.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen iloinen siitä, että niinkin korkeasti koulutettu henkilö kuin kansanedustaja Pulliainen on perehtynyt arki-

elämään lasten kohdalla ja käynyt tutustumassa myös kouluruokailuihin ja todennut ne tosiasiat, että köyhillä työttömien lapsilla ei ole tänä päivänä lämmintä ruokaa kotona. Se ainoa ruoka monesti on koulussa. Samoin olen iloinen siitä, että hän on tutustunut Metallityöväen Liiton työttömiin henkilöihin ja todennut heidän saamansa työttömyyskorvaukset. Ei niillä eletä eikä niillä myöskään kouluteta.

Tämän johdosta toivoisin, että hallitus tämän välikysymyksen yhteydessä ottaisi huomioon nämä köyhät ja työttömien perheiden lapset. Meillä ei ole varaa ottaa oppilasmaksuja eikä poistaa ateriatukea.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ystävälleni ed. Aittoniemelle muutama näkökohta vain.

Ensinnäkin silloin kun on lähdetty ns. opintielle, ed. Aittoniemi, se tilanne on vielä pahempi, mitä kuvasitte. Henkilökohtaisesti, olen aika monelle alalle opiskellut aikoinansa, niitä taitaa olla peräti viisi kappaletta, minä tänä päivänä opiskelen 2—3 tuntia päivässä. (Ed. Aittoniemi: Ihan turhaan!) — Ed. Aittoniemi, se ei ole turhaa. — Monet ihmiset joutuvat sen tien valinneena pari kolme kertaa elämässään uudelleen kouluttautumaan.

Sitten, arvoisa ed. Aittoniemi, toinen vaihtoehto. Ruumiillisen työn tekeminen on sinänsä erinomaisen arvokas vaihtoehto. Nykyaikana siinäkin on pakko lähestulkoon vuosittain kouluttautua, kun nekin tehtävät ovat sen verran teknistyneet. Me, jotka olemme vanhoja metsureita, kumpikin (Ed. Aittoniemi: Onko Pulliainenkin?) — on, Pulliainenkin on ollut metsuri — tiedämme, että siinäkin tehtävässä, pokasaha on vaihtunut moottorisahaan ja se moottorisahakin on muuttunut moneen kertaan ja sekin on pitänyt opetella ja vielä turvallisuusmääräykset ovat tulleet siihen mukaan ja nekin on ollut pakko opetella.

Ed. Aittoniemi, retoriikka on mukava asia, huulenheitto on mukava asia koulutuspolitiikastakin, mutta pohjimmaltaan tässä on äärimmäisen vakavasta asiasta kysymys.

Ed. V. Laakkonen: Arvoisa puhemies! Kun kuuntelen tätä asiantuntijoiden käymää keskustelua, niin on selvää, että tunnen ajatukseni ja oloni hieman kummalliseksi, kun tulen tänne, koska en vähimmäissäkään määrin ole minkäänlainen asiantuntija tässä kysymyksessä, ja kuitenkin joitakin ajatuksia on mielessäni,

jotka haluan täältä puhua. (Ed. Aittoniemi: Antaa tulla vain!) — Näin, se on varmasti ed. Aittoniemen hyvä rohkaisu.

Tietysti voisi ajatella, mistähän johtuu se, että on kummallisia ajatuksia. Mieleeni tulee, kun täällä on puhuttu luokkakooosta, että 60-luvulla kansakoulun 3. ja 4. luokalla meitä oli vain poikia ja se tekee tietysti luokat vähän levottomiksi. Niinpä meitä oli vain 45 yhdellä luokalla. Uskoisin, että nyt, kun tyttöjäkin voidaan laittaa sekaan ja se rauhoittaa luokkaa, niin ehkä luokkakoko voisi olla hieman yli, ehkä 50—60. No, leikki leikkinä! Tänä päivänä tietysti olot ovat huomattavasti paremmat ja vaatimustaso on kasvanut tavattoman paljon niistä ajoista, kun itsekkin olin kansakoulussa.

Joka tapauksessa minua hieman askarruttaa keskustelussa se, että suurin oppositiopuolue varsin voimallisesti keskittyy siihen, että hallitus tekee toimenpiteitä, joiden motiivina on säästäminen. Minun mielestäni täällä pitäisi rehellisesti myöntää, että juuri oppositiosta löytyy yksi merkittävä tekijä siihen, että on ajaututtu siihen tilanteeseen, missä ollaan, ja säästäminen on kipeä ja väistämätön tosiasia.

On tietysti kaunista puhua ikään kuin toisen suulla, miten mistään ei saisi tinkiä ja päinvastoin olisi oikein, jos opetuspuoleenkin satsattaisiin muutama miljardi lisää. Mutta minun mielestäni se on toisaalta rumaa, kun kuitenkin kysymys on siitä, että Suomi on ikään kuin lähes konkurssitilassa verrattaessa sen tuloja sen menoihin. Ei kukaan yksityinenkään henkilö voi elää vuosien ajan perheensä suhteen siten, että jolleivät perheen varat riitä virkistävään harrasteluun ja kaikkiin muihin aktiviteetteihin, jotka kaikki sinänsä ovat myönteisiä, niin tämä perhe, voidakseen tätä myönteistä toimintaa jatkaa lainaa rahaa tietäen itsensä kykenemättömäksi maksamaan sitä takaisin. Onhan Suomikin niin tavattoman suurissa vaikeuksissa, että minusta olisi senkin takia tavattoman tärkeää, että oppositiokin uhraisi energiaansa, tietoaan ja viisauttaan siihen, että voitaisiin niukkenevinkin varoin mahdollisimman hyvin tyydyttää tämä sivistyksellinen tarve, mikä on tietysti primääri kysymys.

Täällä on mainittu useampaan kertaan Alldartin ajatus siitä, että sivistyksellinen eriarvoisuus tulee olemaan yhteiskunnallisesti ikään kuin kriisikysymys. Itse haluaisin kuitenkin nähdä tilanteen siten, että kun puhutaan koulutuksesta, niin se on vain osa inhimillistä elämää. Siis koulun tavoitteena on, niin kuin peruskoululain 1 §:ssä sanotaan, ”kasvattaa oppilaansa siveel-

lisyyteen ja hyviin tapoihin sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja”. Näin ollen minusta pitäisi hieman laajemmasta perspektiivistä tarkastella sitä kysymystä, kuinka hyvin on näinä parhaina koulutuksen vuosina onnistuttu antamaan oppilaille heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Mielestäni tämä on ikään kuin primäärikysymys, jos olemme todella vilpittömästi huolestuneita suomalaisen nuoren tai jo aikuisikäänkin päässeen henkilön asemasta ja ennen kaikkea tietysti nuoren sukupolven asemasta. Tässä suhteessa minusta näyttää siltä, että todella syvimmän huolen pitäisi kohdistua siihen, että parhainakaan vuosina tässä suhteessa ei ole yksinkertaisesti onnistuttu.

Mainitsin jo vastauspuheenvuorossani luovuudesta, ja varmasti ollaan yksimielisiä siitä, että suomalainen koululaitos ei ole erityisen luova. Vaikka Esa Saarinen saattoi hieman liioitella, kun hän sanoi hallitusohjelmaa laadittaessa asiantuntijana, että kaikki ne luovat henkilöt, jotka hän on tavannut Suomessa, ovat olleet alle viisivuotiaita, kuitenkin se aika kirpeällä tavalla viestittää jotakin ydinongelmasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tässä suhteessa on selvää, että raha ei voi olla ratkaisevaa, vaan virikkeellisyys ja luovuus voidaan saavuttaa varmasti vastaavin rahamäärin kuin tähänkin asti. Tätä virikkeellisyttä ja luovuutta tulisi todella voimakkaasti suosia ja lisätä monin eri tavoin.

Arvoisa puhemies! En malta olla keventämättä keskustelua. Olin juuri äsken Israelissa ja kuulin siellä nuorista koululaisista, kuinka pirteitä veijareita he ovat ja heissä luovuus tuli ilmi. Sitä kuvasi hyvin keskustelu, jossa vieraileva uskonnon opettaja oli kristitty ihminen ja sanoi erään ensimmäisen luokan oppilaille, että nyt hän järjestää tietokilpailun Raamatusta ja voittaja saa hienon palkinnon. Niinpä hän sitten kysyi, kuka on Raamatun tärkein henkilö. Välittömästi yksi näistä, varmasti hyvin luova poika, nosti kätensä pystyyn ja vastasi, että Jeesus. Tämä opettaja sanoi, että se oli hieno vastaus, ja poika voitti palkinnon. Mutta sitten opettaja hieman vielä halusi kysyä, että miten nyt on, minä oikeastaan oletin, että sinä vastaisit, että Mooses. Poika vastasi, että Mooses on Mooses ja bisnes on bisnes. Tällaista luovuutta tarvittaisiin tavattoman paljon, ja mielestäni se on yksi asia, johon pitäisi vakavasti keskittyä eikä puhua nyt pelkästään välttämättömistä säästöistä.

Toinen paljon vakavampi ongelma on se, että koulun opetus liittyen moraaliseen osaamiseen

on minusta tavattoman niukkaa. Jos ajatellaan sitä tietopuolista osaamista ja opetusohjelmia, mitä kaikkea lapsille opetetaan jo ala-asteesta lähtien, se on aivan suunnaton määrä. Siihen nähden moraalinen osaaminen tai ylipäättänsä elämän ymmärtäminen on todella niukkaa, ja se heijastuu myöhemmin. Uskoisin, että tämän päivän nykynuorison suurin ongelma on elämän tarkoituksettomuuden kokemisessa. Jos tässä suhteessa koululaitos, joka on uhrannut vuosia ja vuosia oppilaaseen, ei ole onnistunut, minusta pitäisi vakavasti kysyä, eikö tässä ole paljon tärkeämpi ja vakavampi ongelma kuin säästäminen tällä hetkellä.

Jotenkin näen asian niin, että tietopuolisen opetuksen takia nuoret eivät ylipäättänsä orientoitu siihen, kuinka äärimmäisen vakava ja tärkeä on kysymys siitä, mikä ylipäättänsä on oikein ja väärin. Tiedän, että Englannissa opetetaan esimerkiksi jo ensimmäisinä vuosina 5–6-vuotiaille koululaisille filosofiaa ja etiikkaa, joten en puhu pelkästään ikään kuin uskonnon merkityksestä vaan ylipäättänsä siitä, että tällainen moraalinen osaaminen tulisi hyvin merkittäväksi oppiaineeksi suomalaisessakin koulussa.

On tietysti kärkeä ottaa yksittäisiä esimerkkejä, mutta toki ne jotakin viestittävät asenteista. Koulussa opetetaan kirjoittamaan sana "hevonen" englanniksi ja monta muutakin asiaa, mutta nuorison käsitys esimerkiksi pahoinpitelystä tuntuu olevan hieman löysässä, käsitys sen moitittavuudesta. Aivan yhtä ajankohtainen esimerkki oli nuorista, jotka osasivat käyttää videolaitteita ja videoita, mutta he käyttivät niitä siihen tarkoitukseen, että pahoinpitelminen ikuistettiin videonauhalle. Tällaiset ovat syviä ristiriitoja, ja minusta niitä ei pitäisi kätkeä, koska meidän nuorisomme voi yllättävän huonosti, jos ajattelemme jotakin henkistä tilaa ja arvoja, joita ei voida rahassa mitata.

Kolmantena seikkana haluaisin vielä mainita sen, että ylipäättänsä, kun peruskoululaissa puhutaan siitä, että elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja koulun pitäisi antaa, niin minusta näyttää, että vakavimmin on epäonnistuttu siinä suhteessa, ettei koulu anna selkeää vastausta siihen, mikä on ylipäättänsä ihmiselämän tarkoitus.

Voisi tietysti sanoa, että tämä kuuluu kodille, ja näin tietysti hyvin pitkälle onkin, mutta valitettavasti on erittäin paljon myös koteja, joissa vanhemmatkaan eivät tiedä vastausta tällaiseen kysymykseen. Sen takia toivoisin, että taloudellisen keskustelun lisäksi ruvettaisiin suomalais-

sa yhteiskunnassa yhä enemmän keskustelemaan myös päättävissä elimissä siitä, mikä on ikään kuin se perusta, jolle koko elämä rakennetaan.

Meidän nuorisomme ei ole, ja tuntuu, että aikuisetkaan eivät ole, kovinkaan hyvin kouliintunut siihen, että elämässä tulee vastoinkäymisiä ja suuria vaikeuksia, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että taloudellisesti vaikeissa tilanteissa monet ihmiset ajautuvat suureen epätoivoon ja jopa aivan kohtalokkasiin ratkaisuihin. Kuitenkin, jos me ajattelemme jokaista Suomen kansalaista, harva on niin etuoikeutetussa asemassa ja joka tapauksessa perustoimeentuloltaan turvattu kuin juuri Suomen kansalainen. Maailmalla kuolee päivittäin nälkään yli 40 000 lasta ja hätä on valtavan suuri. On oikeastaan traagista, että Suomessa näinä sinänsä vaikeina aikoina on menetetty ikään kuin koko elämisen toivo ja sellainen asenne elämään, että olisi sinnikkyyttä ja elämisen halua ja vähän sisuhenkeä taistella vaikeissakin oloissa ja niukkenevissäkin varoissa.

Tämän vuoksi vain ajattelin ajatukseni tuoda ilmi ikään kuin vastapainoksi sille kiistelylle, supistetaanko ja kuinka paljon.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkanen puheessaan viljeli kovasti virikkeellisyyttä ja haki sitä, mutta ei sitä valitettavasti nykyisessä tilanteessa kovin paljon voida säästötoimissa ylläpitää.

Esimerkiksi omassa kaupungissani on koulutoimessa kaikki kerhot, tukiopetus ja erityistehdyt jäädytetty ja vastaavalla tavalla joudutaan leikkaamaan monesta muustakin. Mistä säästetään? Tämä hallitus on valinnut hyvin voimakkaasti juuri koulun, osin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja siellä lasten osalta myös erityisryhmät mm. terveydenhuollossa kohteeksi, ja se on aika vakava tilanne. He eivät pysty marssimaan kadulle ja piirittämään eduskuntataloa ja pitämään ääntä sillä tavalla kuin jotkut muut. Tässä on kohdennettu erittäin vakavalla tavalla.

Muun muassa koulussa tänä päivänä lasten monenlaiset mielenterveys- ja psyykkiset ongelmat ovat kasvussa ja terveydenhuollon ja koulun tukipalvelujen vähentyessä nämä jäävät entistä enemmän hoitamatta. Näistä varoittavat hyvin voimakkaasti mm. lastenpsykiatrian ja koulun edustajat. Tässä supistustoiminnassa ei oteta lainkaan huomioon sitä todellisuutta, missä perheet ja lapset mm. tänä päivänä elävät.

Säästöjä tarvitaan, mutta se on aika kuvaavaa tälle hallitukselle, että se mm. suosittelee edelleen vain kuntia jatkamaan ilkitöitä ja likaista työtä, mitä hallitus suunnittelee puuttumalla päivähoitoon poiketen siitä, mitä eduskunta on säättänyt. Samaan aikaan, kun se leimaa julkista sektoria, se unohtaa täysin, että julkiseen sektoriin kuuluvat hävittäjät ja miljoonat ja miljardit siellä samoin kuin maatalouden tuki, joka vuonna 90 oli kaikesta julkisesta tuesta, mitä yhteiskunta jakoi, 70,2 prosenttia eli 14 000 miljoonaa markkaa.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkanen kysyi, kuinka hyvin koulu on onnistunut. Edellisen kerran vastauspuheenvuoroa käyttäessäni kiinnitin huomiota maksullisuuteen. Tuntuu siltä, että jos koulun onnistumista, motivaatiota ja virikkeisyyttä haetaan sillä, että leikataan radikaalisti koulutusmenoista ja toisaalta lisätään maksuja, se ei varmasti ainakaan lisää motivaatiota eikä myöskään virikkeisyyttä vaan varmasti tapahtuu päinvastoin, kuten on jo moneen kertaan todettukin, joten enpä usko, että ed. V. Laukkasen resepti tässä suhteessa onnistuu.

Haluan vielä todeta sen, että itse olen tullut myös viime yönä Israelista, käynyt myös Gazan alueella. Olen nähnyt, millaista jälkeä Israel on saanut aikaan pannen kouluja ja yliopistoja kiinni estäen opiskelumahdollisuudet. Siellä koetaan opiskelumahdollisuudet hyvin tärkeänä asiana, joten en tiedä, mitä virikkeisyyttä ja luovuttaa tämä edustaa ed. V. Laukkasen mielestä.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on tosi kummallista, että kun puhun säästöistä, ne jotenkin kytketään siihen, että tehtäisiin säästöjä, jotta saataisiin vähän virikkeisyyttä kouluun. En kerta kaikkiaan ymmärrä, voiko sitä selvemmin sanoa: Säästöt tehdään jostakin muusta syystä. Ne tehdään siksi, että Suomi elää yli varojensa, ja ed. Lahikainen tietää, kenen puolue ennen kaikkea on erittäin suuresta vastuusta siitä, että tässä pisteessä ollaan.

Toinen kysymys on sitten se, että jo väitinkin, ettei edes parhaina vuosina ole riittävällä tavalla harjoitettu louvuutta, virikkeisyyttä ja onnistumista vaan tässä suhteessa pahoin epäonnistuttu. Jälleen kerran uskon, että suuren puolueen, joka on ollut yli 20 vuotta hallituksessa, osaltaan pitäisi katsoa peiliin ja myöntää, että hyvänkin ja vauraankin rahan aikana on pahan kerran

epäonnistuttu. Nyt tarvittaisiin ed. Lahikaisen virikkeisyyttä, opettajien virikkeisyyttä ja kaikkien virikkeisyyttä, että tässä vaikeassa tilanteessa voitaisiin ruveta rakentamaan jo nuoresta elämästä jotenkin kestävämmälle perustalle. Onhan toisaalta niin, että valtavat sosiaaliset ongelmat nielevät myös valtavat määrät rahaa. Vaikka mainitsisin vain 300 000 alkoholistia tai lähes miljoona rikosta vuosittain, ne ovat osasyynä siihen, miksi suomalaisella yhteiskunnalla ei ole enää niin paljon varaa esimerkiksi koulutukseen kuin sillä pitäisi olla.

Ed. M ä k e l ä : Arvoisa puhemies! Kuunneltuani äsken ed. V. Laukkasen puheenvuoroa voisin tietysti monelta osinkin puuttua siihen, mutta oikeastaan päällimmäiseksi jäi se, kun ed. V. Laukkanen piti suositeltavana tai ihan hyvänä tai sallittavana sen, että ryhmäkokoja suurennettaisiin jopa 50—60 oppilaan ryhmiin. En millään voi käsittää, miten sellaisessa ryhmässä enää pysyy kuri ja järjestys ja miten opettajat jaksavat ja miten siinä hiljaiset, vetäytyvät oppilaat tulisivat huomioiduiksi. Kauhulla itse muistelen niitä aikoja, jolloin tyttölyseossa luokallani oli 42 oppilasta. Voin sanoa, että 20 oppilasta jäi varmasti ilman opettajan huomiota ja syrjään, joten en koskaan toivoisi palattavan siihen tilanteeseen, jossa olisi todella tällaisia jättiryhmiä.

En varmasti ole ainoa, joka vastustaa tätä. OAJ on ollut todella huolissaan tämän suuntaisista kaavailuista. Monesta muustakin hallituksen esityksestä tietysti OAJ on esittänyt erittäin kärkeästä arvostelua. Kansaa kuristavan Ahon — Viinasen hallituksen opetustoimeen kohdistamia miljardileikkauksia luonnehdittiin Opettajien Ammattijärjestön äskeisessä liittokokouksessa pöyristyttäväksi. Järjestön puheenjohtaja on hallituksen opetusalan säästöpäätöksiä arvostellessaan mennyt jopa niin pitkälle, että hän on esittänyt suomalaisen koulutuksen puolustamista jopa laittomin keinoin.

Maassamme ei ilmeisesti vuosikymmeniin ole istunut sellaista hallitusta, joka on niin totaalisesti ja tökeröllä tavalla onnistunut rikkomaan välinsä sekä työmarkkinajärjestöjen että tavallisen kansan kanssa kuin nyt on Ahon hallitus tehnyt. Sisäisesti hallitus on lisäksi ollut kaikissa merkittävissä asioissa niin riitainen, että se on johtanut yhden ministerin eroon ja useampi kuin yksi ministeri on joutunut toteamaan tullessaan raskaasti pääministerin ja valtiovarainministerin yliajamaksi, kuten viimeksi opetusministeri Uosukainenkin on julkisuudessa sanonut.

Todettakoon, että kun opetusministeri on julkisuudessa väittänyt mielipiteittensä jääneen lähes huomiotta opetusministeriön säästöistä päätettäessä, valtiovarainministeri Iiro Viinanen oikaisi ministeriöveriaan lisäbudjetin käsittelyn yhteydessä eduskunnassa 26.5. Lainaan ministeri Viinasen puheenvuoroa: "Mitä niihin säästö-päätöksiin tulee, niin totean ainakin opetusministeriön osalta, että eihän siihen päätökseen sisälly mitään uutta, mitä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ei olisi päätetty jo helmikuussa. Leikkaus tehtiin jo silloin kehyksestä päätettäessä. Se päätettiin uudelleen huhtikuun 5 päivä ja nyt yksilöitiin, mitä säästöpäätös pitää sisällään, nimenomaan opetusministeriön toimesta sen takia, että koulut pystyvät aloittamaan jo koko lukuvuoden kestävänsä säästönä. Leikkaukset tehtiin täsmälleen opetusministeriön esityksen mukaan." Minusta viimeinen lause oli olennainen. Näin siis vakuutti ministeri Viinanen. Ministeri Uosukaisen ja ministeri Viinasen näkemykset säästögiljottiinin käytöstä opetusministeriön säästökohteiden osalta näyttävät olevan pahasti ristiriitaisia.

Kuten välikysymyksessä huomautetaan, hallituksen tekemät koulutusmäärärahojen leikkaukset ovat vastoin eduskunnan syksyllä 1990 ilmaisemaa kantaa, jonka mukaan maamme koulutuksen on edelleenkin perustuttava kansalaisten yhtäläisiin taloudellisiin mahdollisuuksiin eli peruskoulun, lukion ja ammattikoulun sekä opistojen kuten myös korkeakoulujen opetuksen tulee jatkossakin olla ilmaista.

Nyt kuitenkin hallitus aikoo palata takaisin vanhaan menneeseen ja huonoon aikaan, jolloin koulutuksen tasa-arvoa ei tunnettu ja jolloin vanhempien varallisuudella oli suuri merkitys peruskoulutuksen jälkeisissä jatko-opinnoissa. Hallitus on kylmä ja tunteeton ei yksin eläkeläisiä, sairaita ja työttömiä kohtaan vaan nyt myös koululaisia ja opiskelijoita kohtaan. SMP ei todellakaan, kuten jo puolueeni ryhmäpuheen-vuorossa todettiin, voi tuntea luottamusta nykyistä hallitusta kohtaan.

Hallituksen laajasti hämmästyttä herättänyt sekoilu maamme hammaslääkäri- ja eläinlääkärikoulutuksen tarpeesta ja laitosten sijaintipaikoista on niin ikään esimerkki hallituksen koulutuspolitiikan epäonnistuneesta ja tempoilevasta linjasta ja nykyisen kokoomuslaisen opetusministerin kyvyttömyydestä vastustaa verokeisarin ja säästöruhtinaan, yksinvaltaiseen asemaan nousseen valtiovarainministerin, hyökkäyksiä maamme koululaitosta vastaan. Jossain muussa

läntisessä demokratiassa, jossa opetusministeri olisi joutunut vastoin tahtoaan hyväksymään näin syvälleikävät ja koko kansakunnan tulevaisuuteen vaikutuksensa ulottavat koulutus- ja opetustoimen leikkaukset, vastaava ministeri olisi jo aikoja sitten eronnut.

Arvoisa puhemies! Ahon — Viinasen hallituksen rajut opetusalan säästötoimet, jotka ovat täysin ylimitoitettuja ja huonosti perusteltuja, vaikeuttavat ensi syksynä vakavalla tavalla koulutuksen aloittamista. Kunnissa ollaan epätietoisia säästötavoitteiden laskentaperusteista, kun kuntien keskusjärjestön ja valtionhallinnon edustajat esittävät niistä täysin toisistaan poikkeavia näkemyksiä. On syntymässä sellainen tilanne, että monessa kunnassa opetustoimen pakko-säästöt ylittävät reilusti valtioneuvoston periaatepäätöksen edellyttämän tason. Tämä lisää koulutuksen eriarvoisuutta kunnissa.

Esimerkkinä siitä, että säästöpäätökset tulevat vaikuttamaan erittäin haitallisesti ja supistavasti koulutoimen hoitoon, mainitsen ihan muutamia toimenpide-ehdotuksia, joita esimerkiksi kotikaupungissani Jyväskylässä kaavaillaan säästöjen aikaansaamiseksi. Siellä on suunniteltu, että kouluruokailua aiotaan vähentää 8 prosenttia ja kattaa osa menoista koululaisilta perittävillä ateriamaksuilla. Koulusiivousta vähennetään ja siivouksen tasoa lasketaan säästöjen aikaansaamiseksi. Meistä varmaan jokainen voi kuvitella, mitä tämä merkitsee, kun koulussa on esimerkiksi pölyallergisia lapsia, mitä tapahtuu, kun aletaan siivouksessa säästää. Hallinnon uudelleenjärjestelyjen yhteydessä säästöjä etsittäessä on Jyväskylässä päätetty, että esimerkiksi koululaisten henkisen hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeä koulupsykologi siirretään sosiaalitoimen puolelle. Aiotaan lopettaa leirikoulutoiminta, joka on ollut varsin hyvin vastaanotettua. Koululaiset ja opettajat ovat siitä kovasti pitäneet ja nähneet sen hyvänä ja virikkeitä antavana — täällä on virikkeistä moneen kertaan puhuttu. Tukihenkilö- ja vanhempainkurssitoiminta aiotaan lopettaa, ja ainakin itse olen ymmärtänyt, että kouluissa on jatkuvasti yritetty lisätä nimenomaan tällaista tukihenkilötoimintaa ja vanhempien ja koulun yhteistyötä. Nyt tällaisessa aletaan säästää eli palataan siihen vanhaan aikaan, jolloin koulun ja kodin välillä ei ollut yhteyttä. Koululaisten kilpaurheilutoiminta lopetetaan. Ala-asteiden perusopetusryhmiä suurennetaan yhdistelemällä niitä ja erityisopetuksesta jätetään täyttämättä virkoja. Tässä esimerkkejä, jotka kohdentuvat kaikki lapsiin,

opettajien jaksamiseen, yleiseen kouluviihtyvyyteen, järjestykseen ja mahdollisuuksiin opiskella.

Kunnissa onkin jouduttu peruuttamaan jo moneen virkaan valitun opettajan työn alkaminen syksyllä. Itse olen saanut puheluita, joissa kerrotaan, että kaikki menee uusiksi ja on epävarmuuden tunne eikä tiedetä, mitä tehdään. Jo virkaan pestatuille opettajille on jouduttu sanoamaan, että ei vaineskaan, ei teille olekaan tarjolla työtä, sillä syksyllä on toinen tilanne.

Lukukausimaksut lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa lisäävät seuriarvoisuutta samaan aikaan, kun säästötoimenpiteiden vaikutuksesta opiskelun keskeyttäminen ja useimmiten samalla työttömäksi jääminen lisäävät valtion menoja sosiaali- ja työministeriön puolella. Tämä on vähän samanlaista hommaa kuin hölmöläisten peitonpidennysoperaatio, jolloin toisesta päästä leikataan pala irti ja ommellaan kiinni takin toiseen päähän.

Ensi syksyksi on työmarkkinoille ennustettu rauhottominta aikaa miesmuistiin. Kaikki suuret palkansaajajärjestöt ovat uhkailleet lakoilla hallituksen säästötoimien peruuttamiseksi. Opetusala ei ole ainoa, missä hallituksen kuristustoimet vievät kehitystä väärään suuntaan ja ihmisiltä työpaikat. Hallitus on täysin väärillä lamalääkkeillään vastuussa kehityksestä, jossa lama syvenee ja pitkittyy ja kansalaiset ajetaan veroriiston ja massatyöttömyyden seurauksena taloudelliseen ja henkiseen umpikujaan.

Arvoisa puhemies! Lisäbudjetin lähetekeskustelun yhteydessä jo viittasin siihen, että Ahon — Viinasen hallituksen ylväshenkiset puheet ja lupaukset ovat räikeässä ristiriidassa käytännön tekoihin kanssa. Esimerkiksi hallitusohjelman lupaus panostaa aikuiskoulutukseen on osoittautunut katteettomaksi, koska hallitus leikkaa lisäbudjetissaan myös aikuiskoulutuksen määrärahoja. Opetustoimen miljardisäästöt ovat kauttaaltaan tiukassa hakauksessa hallitusohjelman ylväitten, Suomen hyvään koulutukseen ja kansalaisten laajaan yleissivistykseen nojaavien periaatteiden kanssa.

Hallituksen opetustoimeen kohdistamat säästöpäätökset ovat vakavasti vaarantamassa nykyisen koulujärjestelmämme perusteita ja samalla myös opetuksen tasoa. Lamaa hyväksi käyttäen hallitus, jossa kokoomuksen ministeri johtaa sekä valtiovarainministeriötä että opetustoimen osalta opetusministeriötä, on koulutuspolitiikan kohdalla jakamassa kansaa kahtia. Kansaa jaetaan niihin hyvätuloihin, joilla on varaa hankkia lapsilleen ja itselleen aina koulutusta, ja niihin

vähäosaisiin, joiden kohtalona on laman aikana alistua hallituksen säästöpäätösten seurauksiin. Eli jos sinulla on varaa maksaa, saat peruskoulutuksen jälkeistä opetusta, muuten et.

Mielestäni Ahon — Viinasen hallituksesta, ehkä voisi sanoa hirmuhallituksesta, olisi pikaisesti päästävä eroon ja maahan olisi saatava uusi hallitus, joka ryhtyisi taistelemaan lamaa vastaan uusin elvyttävien toimenpitein: verotusta helpottamalla, lainankorkoa alentamalla ja lopettamalla tämän järjestettömän säästöruletin pyörittämisen. Jos tässä tilanteessa elvyttämiseen uuden hallituksen toimesta jouduttaisiin ottamaan reilustikin lisää valtionvelkaa, tuleva nousukausi silloin tehtävine järkevine säästöineen antaisi mahdollisuudet velkojen nopeaan-kin takaisinmaksuun.

Nykyisen hallituksen linja on jatkuessaan joka tapauksessa tälle kansakunnalle katastrofi. Kun hallitus ei valitettavasti kuuntele näissä asioissa oppositiota, saati järjen ääntä, hallituksen taival tulee luottamuslauseäänestyksestä selviytymisestä huolimatta olemaan kivikkoinen. Ensi vuoden budjetin lukkoonlyöminen on tuskin niin helppo tehtävä kuin julkisuudessa on annettu ymmärtää. Ja jos hallituspuolueet vielä tästä kivikosta selviytyisivätkin ehjin nahoin, lokakuun kunnallisvaalit tulevat heijastumaan romahdusmaisesti hallituspuolueiden ja erityisesti johtavan hallituspuolueen keskustan kannatusluvissa. Jää nähtäväksi, osaako hallitus edes siinä tilanteessa tehdä ainoaa oikeaa johtopäätöstä eli jättää eronpyyntöä.

Ed. R y y n ä n e n : Arvoisa puhemies! Myönnän heti, että tähän keskusteluun olisi varmasti helpompi osallistua opposition edustajana. (Ed. Rajamäki: Tervetuloa!) Tosin äskeisen kaltaiseen ed. Mäkelän verbaaliin tulitukseen en varmasti pystyisi enkä sitä haluaisikaan. (Ed. Savolainen: Kepu pystyi hyvin viime kaudella!)

Koulutussäästöjä on helppo arvostella. Säästöjä on helppo tuomita, kukaan meistä ei niitä halua. Päinvastoin me kaikki haluaisimme kehittää koulutusta. Me tiedämme, että säästöt eivät ole kehittämistoimenpiteitä. Yleensäkin määrärahojen leikkauksista on aika tuskallista yrittää löytää hyviä puolia. Opetusministeriön osaksi tullut säästötavoite tuntuu kohtuuttoman suurelta, ja katson, että minulla on oikeus sanoa se, vaikka en epäluottamusponsiin yhdykään. Se tuntuu kipeältä keskiasteelle, enkä halua vähätellä sen merkitystä ja näiden toimenpiteiden merkitystä. Me olemme niillä rajoilla, joiden yli

ei saa mennä, muuten vahingot helposti kostahtavat ehkäpä suurempina kustannuksina muilla sektoreilla. Mutta tämän haluan sanoa yhtä ponnekaasti: Myös lioittelu vie pohjan asialliselta keskustelulta, ja siihenkin täällä on syyllistytty. Minä toistan vielä täällä aikaisemmin sanotun: Tämä valtioneuvoston periaatepäätös säästöistä ei romuta suomalaista koulujärjestelmää eikä tuhoa lastemme tulevaisuutta.

Sen sijaan meidän menneiden vuosien virheemme ja yhteinen itsekkyyttemme voi tuhota lastemme tulevaisuuden, kun siirrämme heille kohtuuttoman suuren velkataakan ja viemme velkaantumalla perustan hyvinvointipalveluilta ja tasa-arvoiselta kehitykseltä. Jokainen lisävelka ja korkomarkka nakertaa näitä mahdollisuuksia.

Vaihtoehdot ovat vähissä, hyviä ei ole nyt valittavana, joten joudun hyväksymään sen kokonaisuuden, jonka osa opetuspuolen leikkauspäätös on. Toivon silti, että kunnissa ja kouluissa löydetään ratkaisuja, jotka eivät aiheuta pysyviä vaurioita eivätkä syrjäytä ketään opiskelusta. Erityisesti ammatillinen peruskoulutus on mielestäni väline estää syrjäytymistä. Se antaa mahdollisuuksia elämänhallintaan. Siksi korostan, että säästöjen on oltava tilapäisiä tai koulutustasoa laskematta toimintaa pysyvästi tehostavia. Jokainenhan tietää, että myös koulupuolella on tinkimisen varaa, kun se on pakko etsiä, ja nyt on se pakko. Arvostukset määräävät pitkälti, mistä tingitään.

Meidän on nyt pohdittava, miten pienimmillä vaurioilla selvittää ja miten säästöt pitäisi kohdentaa, että se tärkein, oppilaan oikeus tasokkaaseen koulutukseen, pystytään turvaamaan. On myös pohdittava, mistä me voisimme löytää lisää voimavaroja ja miten me niitä vapautamme tarpeellisempaan käyttöön, ja tällä tarkoitan sekä henkisiä että aineellisia voimavaroja.

On paljon keskusteltu siitä, pitäisikö antaa yhtenäiset valtakunnalliset säädökset, esimerkiksi leikata tuntikehystä kaikilta sama määrä. Äkkiä tällaiset yhtenäiset säännökset saattavat tuntua tasa-arvoisemmilta kuin vapaus valita ne toimenpiteet, joilla kustannuksia supistetaan. Kuitenkin niin kuin täällä on monta kertaa jo sanottu, tilanne kunnissa ja kouluissa on jo lähtökohtaisesti hyvin erilainen, niin ovat myös tähän mennessä toteutetut säästötoimenpiteet ja vastaavasti tulevat tarpeet ja suunnitelmat. Kunnat ja oppilaitokset tietävät itse parhaiten, mistä voivat säästää ja mistä eivät. Ylhäältä tulevat ohjeet eivät voi sopia joka tilanteeseen. Siksi

mielestäni kunnallisten keskusjärjestöjen vaatimukset tuntuvat aika ristiriitaisilta, kun toisaalta on oikeutetusti pitkään vaadittu vapautta päättää siellä, missä se toiminta tapahtuu. Vapaus merkitsee aina myös vastuuta, ja näinä poikkeuksellisen vaikeina aikoina tuo vastuu on raskas taakka kannettavaksi.

Toinen kiistelyn aihe on ollut valtion ja kuntien välinen kustannusten jako, joka ei saisi muuttua valtion toimenpiteiden seurauksena. Erot eri osapuolten arvioissa johtuvat siitä, mitkä säästöpäätökseen sisältyvistä toimenpiteistä tai toimenpide-ehdotuksista on otettu huomioon kustannustenjakolaskelmassa. Lähinnä luulen, että erimielisyys koskee mahdollisten oppilasmaksujen huomioon ottamista, sillä valtionosuusuudistuksen bruttoperiaatteen mukaan tuloja ei vähennetä menoista yksikköhintoja laskettaessa. Viime kädessä on kuitenkin niin, että kustannusten jako määräytyy kuntien toimenpiteiden kautta. Tuo kehitys on tietysti selvitettävä jälkikäteen ja tehtävät tarvittavat korjaukset.

Arvoisa puhemies! Koulutuksen tason ja onnistumisen ratkaisevin tekijä ei kuitenkaan ole raha. Se on opetustilanteessa hyvin pitkälle opettaja. Hänen persoonallisuutensa, kykynsä ja innostuksensa ovat koulun tärkein voimavara. On todella valitettavaa, että nykyisin opettajan työ on niin pirstoutunut. Motivaatio ja kokonaisvastuu työstä tuntuu usein puuttuvan, ja seurauksena on uupumista ja loppuun palamista. Lisäksi opettajat joutuvat nyt ansiotasollaan osallistumaan säästämiseen muita ammattikuntia enemmän, kun palkkausjärjestelmä perustuu opetustuntien määrään. (Ed. Rajamäki: Enemmän kuin maanviljelijät?) On luonnollista, että säästöpäätösten puristuksessa opettajat kokevat, ettei heidän työtään arvosteta. Kuitenkin tästä tilanteesta selvittää vain taitavien ja vastuullisten opettajien voimilla.

Tulosjohtaminen ja hajautettu päättäntävalta edellyttävät uudenlaista palkka- ja työaikajärjestelmää. Olisi sekä opettajien etu että koulun sisällöllisen kehittämisen ja eri koulumuotojen välisen yhteistyön edistämistä lähteä kehittämään näitä järjestelmiä asteittain opettajien ja oppilaiden yhteisten etujen lähtökohdista.

Arvoisa puhemies! Uusi tuntijakosuunnitelma on pääpiirteiltään oikean suuntainen ja myönteinen uudistus: Se tuo kaivattua yksilöllisyyttä ja valinnaisuutta, antaa tilaa erilaisuudelle. Nyt on pidettävä huoli siitä, etteivät opettajien keskinäinen taistelu ja rahapula turmele näitä mahdollisuuksia. Oppimisen ja oppilaiden todelliset eri-

laisuudet tulisi ottaa paremmin huomioon koulujärjestelmässämme. Kaikki erilaiset taidot ja ns. käytännön älykkyys on hyödynnettävä nykyistä paremmin. On saatava paremmin esille elävässä elämässä tarvittavia kykyjä, ei vain teoreettista lahjakkuutta. Ehkä monet niistä, joita pidämme nyt painolastina ja ongelmien aiheuttajina, siirtyisivät näin hyödylliselle puolelle sekä yhteiskunnan että itsensä kannalta. Koulutuskeskustelussa on puhuttava myös sisällöistä, ei vain puitteista ja rahasta.

Opettajien Ammattijärjestö kantaa aivan oikein huolta siitä, ettei opetuksen taso säästöjen takia laskisi. Lukiolaisten Liiton puheenjohtaja, jonka puheenvuoroon ja kirjoitukseen Helsingin Sanomissa ed. Ukkola on täällä myös aikaisemmin viitannut, kirjoitti mielestäni hyvin sattuvasti, kun hän totesi, että tärkeintä on, mitä koulussa opitaan, siis oppimisen taso. Siitä, mitä oppilaat kouluaikana omaksuvat, ei ole varaa karsia. Lukiolaisten Liiton puheenjohtajan mielestä järkevää olisikin vähentää opettajajohtoisien luokkatuntien määrää ja uudistaa opetusmenetelmiä ja -käytäntöjä. Tähän on pyrittävä.

Ongelma on kuitenkin se, että opiskelijat keskiasteella ovat vielä kovin tottumattomia itseenäiseen opiskeluun. Kuitenkin juuri näillä menetelmillä oppilaiden motivaatio lisääntyisi ja he oppisivat hankkimaan itse tietoa ja myös sitä soveltamaan, mikä on aivan välttämätön taito tulevaisuudessa. Nämä kaikissa puheissa hyviksi tunnustetut menetelmät olisivat samalla myös säästökeinoja, vaikka opettajaa silti toki ohjaajana tarvitaan. Tämän suuntainen uudistus on suuri pedagoginen haaste opettajille ja vaatii luonnollisesti myöskin sen tyyppistä jatkokoulutusta.

Arvoisa puhemies! Niukuuden oloissa on erityisesti varottava eriarvoisuuden kasvua ja syrjäytymisen lisääntymistä. Koulun on pidettävä huolta koko ikäluokasta. Lapsen ja nuoren perusoikeutta koulutukseen ja sivistykseen varallisuudesta ja asuinpaikasta tai perhetaustasta riippumatta ei saa vaarantaa. Siksi en ole henkilökohtaisesti valmis hyväksymään koulumaksuja lukioihin ja ammatilliseen peruskoulutukseen, varsinkin kun keskiaste on vielä opintotukiuudistuksen ulkopuolella. Minusta maksuttomuus on tärkeä periaatteellinen saavutus, josta on pidettävä kiinni, vaikka se ei yleiseurooppalainen käytäntö olekaan. Moninkertaisesta ja päällekkäisestä koulutuksesta voi sen sijaan jo periä maksujakin. Maksullisuus on tuotu esille yhtenä vaihtoehtona. Lopullisia päätöksiä ei ole vielä

tehty. Kunnille olisi löydettävä muita säästöjä kompensoimaan maksujen tuomaa tuloa. En aio olla kaatamassa hallitusta maksullisuusasiaan, mutta tuen ministeri Isohookana-Asunmaan täällä ilmoittamaa linjaa ja pyrkimystä estää koulumaksujen avaaminen.

Säästöjä on ensisijaisesti haettava hallinnon ja byrokratian purkamisesta. Täällä on tuotu esille esimerkiksi läänin kouluosastojen asema, joka muuttuneessa tilanteessa vaatii kokonaan uudelleenarviointia.

Suurempi itsenäisyys ja säädösten väljentäminen auttaa hyödyntämään niukkoja resursseja tehokkaammin ja joustavammin. Erityisesti lisää joustavuutta tarvitaan vielä ammatillisessa koulutuksessa. Tässä asiassa kouluväellä on myöskin asenteellisesti vielä paljon opittavaa ja käytettävissä mahdollisuuksia.

Oppilaan, koulun ja johtokunnan omavastuuta on lisättävä. On myöskin lisättävä koulumuotojen yhteistyötä ja jakso- ja moduuliopetusta. Pidemmällä aikavälillä on vähennettävä päällekkäisyyksiä, moninkertaista koulutusta, koulutuspituuksia, keskeyttämisä ja kalliiden tilojen ja laitteiden vajaakäyttöä.

Koulutilat on saatavat monipuoliseen, koko-aikaiseen hyötykäyttöön. Mielestäni tämä korostuu erityisesti maaseudulla ja haja-asutusalueilla. Jokaista pientä kyläkoulua ei voi eikä tarvitse säilyttää, mutta monen kunnan valmiit suunnitelmat säästää yksioikoisesti lakkauttamalla pieniä kouluja ovat todella lyhytnäköisiä. Sen enempää tuleva valtionosuusuudistus kuin nyt tehty päätös ns. armonvuosivirkojen lakkauttamisesta eivät tähän pakota. Päävastoin pienten koulujen lakkauttaminen vähentää kunnan tuntikehityksen kokonaiskertymää, koska keskityksen seurauksena suurten koulujen oppilasmäärä kasvaa ja valtionosuus luonnollisesti kunnalle vastaavasti vähenee. Kokonaisvaikutukseltaan säästö pienehkön koulun lakkauttamisesta voi jäädä yllättävän pieneksi. Usein kokonaisuuden kannalta edullisempi ratkaisu olisi kehittää koulusta alueensa monitoimitalo tai palvelukeskus, jonka suojissa annetaan esimerkiksi sosiaalipalveluita vanhuksille ja lapsille tai seurakunnan palveluja tai terveyskeskuksen neuvola- ja kuntoutuspalveluja. Monet kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajan palvelut kuuluvat jo nyt koulujen tarjontaan koulupäivien jälkeen. Eli kyläkoulu on nähtävä paikallisyhteisönsä monipuolisena resurssina. Ahtaasta sektorijaosta vapautuminen avaa uusia mahdollisuuksia myöskin maaseudun palvelujen kehittämiseksi.

Maaseutupolitiikan neuvottelukunta onkin ehdottanut, että opettajakoulutusta järjestävät korkeakoulut käynnistäisivät kyläkoulujen opettajien koulutuksen ja tähän koulutukseen pitäisi valita opettajat, jotka todella haluavat työskennellä kyläyhteisössä ja kykenevät tuota toimintaa sitten organisoimaan niin, että koulusta muodostuu alueen elävä monitoimikeskus.

Hajautetun kouluverkon säilyttämiseksi on tärkeää, että kunta voi saada opetusministeriöltä tuntekehyksen korotusta halutessaan säilyttää koulunsa. Toivottavasti tämä järjestelmä myös käytännössä tulee toimimaan.

Arvoisa puhemies! Säästöpäätökset tuovat vaativan ja vaikean tilanteen kuntiin ja kouluihin opettajille ja oppilaille. Koulutuksemme henkiset ja aineelliset resurssit ovat kuitenkin tällä hetkellä niin hyvät, että vaikeasta tilanteesta selvittää viisaalla säästöjen kohdentamisella ja lujalla tahdolla. Mielestäni pahinta olisi luoda nyt kouluihin toivottomuuden ja luovuttamisen ilmapiiri. Siihen meillä ei ole varaa.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rynänen, toivon todella, että asiaa kiertelemättä ja liioittelematta mennään tosi tilanteeseen. Selvitin Varkauden kaupungin osalta säästöpäätöksen vaikutukset. Peruskoulun ja lukion vuoden 1993 uuden järjestelmän valtionosuudet ovat 3,4 miljoonaa markkaa pienemmät kuin ilman leikkausta. Toteutettavilla tuntekehysleikkauksilla voidaan koota säästöjä tästä noin kolmannes. Opetuksellisesti esitetyt suuremmat tuntekehysleikkaukset taas eivät ole järkeviä: aika, oppilailta vaadittavat tiedot, taidot ja valmiudet ovat sen verran muuttuneet. Yli 30 oppilaan peruskoulun opetusryhmissä ei kovin monipuolisia opetusmenetelmiä niin ikään voi toteuttaa.

Tuntekehyksen leikkauksilla ja lukukausimaksuillakaan ei voida koota kuin noin puolet säästöjä tästä summasta, eli puolet jäisi keräämättä. Erilaisilla pienillä toimenpiteillä säästöjen aikaansaaminen ainakin Varkaudessa on koettu täysin mahdottomaksi.

Varkauden tapaisessa kaupungissa myös koulujen ja opetusryhmien koot ovat jo sellaisia, ettei edes koulujen lakkauttamisilla, mitä kahden koulun osalta on pohdittu, saavuteta paljon taloudellista säästöä.

Ed. Rynänen, näihin täytyy vastata hallituksen ja hallituksen kansanedustajien, jos he ovat hallituksen takana säästöpäätöksessä. Vai onko ed. Rynänen tuki ministeri Isohookana-Asun-

maalle tukea myös siinä, kun ministeri on ollut sitä mieltä, että karsimalla päivähoidosta pelastetaan kyläkouluja? Pannaanko vahinko siis kiertämään eli vielä pienemmät lapset maksaan tästä hallituksen kouluihin kohdistuvasta säästöpäätöksestä? Tämä on minusta kauniiden puheiden sijasta varsin karua, kovasti kuntiin, oppilaisiin, heidän vanhempiinsa ja opettajanhuoneisiin, koko opetukseen kohdistuva kysymys, joka ei ole mikään sivujuonne tämän hallituksen toiminnassa, vaan erittäin vakava seuraamuksiltaan. Nämä numerot, jotka ovat kaupungin virkamiesten kanssa selvitettyt, eivät ole poliittista selvittelyä, vaan ihan faktaa.

Ed. R y n ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäelle voin kertoa, että olin itse koulussa vuonna 87 opettajana. Näillä säästöpäätöksillä tulemme korkeintaan vuoden 88 tasolle. Toiminta koulussa ei ollut suinkaan mahdotonta silloin. Se ei ole mahdotonta myöskään näiden säästöpäätösten jälkeen.

On hyvin paljon arvostusasia ja tulevaisuudessa voimakkaasti kunnallisten päättäjien asia, miten eri kunnissa ja kouluissa menetellään. Minä olen hyvin pahoillani, jos Varkaudessa on ensimmäiseksi karsittu juuri oppilasta tukevia voimavaroja, niin kuin ed. Rajamäki täällä mainitsi: kerhoja ja tukiopetusta. Tiedän hyvin monia kuntia, joissa karsimista ei ole aloitettu tästä päästä. Muitakin mahdollisuuksia on säästää.

Tuntekehysleikkaukset oikein kohdennettuina, oikein toteutettuina, eivät vielä alenna opetuksen tasoa. Tiettyjä asioita voidaan vaihdellen opettaa myös suuremmissa ryhmissä, kun vastaavasti käytetään toisissa asioissa ja välillä pienempiä ryhmiä, eli näitä mahdollisuuksia hyvällä tahdolla ja varsinkin nyt pakon edessä kyllä on.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meillä on peruskoulun ja lukion tuntekehystä leikattu jo aikaisemman säästöpäätöksen perusteella 3 prosenttia ja neuvotteluissa koulujen kanssa on lähdetty siitä, että seuraavana lukuvuonna tuntekehystä leikataan peruskoulussa edelleen samat 3 prosenttia, mutta lukiossa 7 prosenttia. Lukiossa palataan vuoden 1990 tasolle. Kuten kerroin, jopa lukukausimaksuilla, jotka olisivat ehkä 500 markkaa lukukaudessa enimmäismäärältään, ei kerättäisi kuin 0,5 miljoonaa. Kaiken kaikkiaan tuntekehyksen leikkauksilla ja lukukausimaksuilla saataisiin vain puolet siitä, mistä kyse menetyksissä on.

Näyttää siltä, että ollaan hyvin lähellä meilläkin sitä pohdintaa, mitä OAJ:n puheenjohtaja Kangasniemi on esittänyt, että koulujen sulkeminen syksyllä on ilmeisesti edessä. Kyllä opetustoimeen jos mihinkä leikkaa tällainen ja on hallitsematon tilanne kaikkiaan.

Ed. Polvinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys opetustoimen menojen leikkaamiseksi on uusi vaihe valtion ja kuntien suhteissa. Niin sanotussa toimenpide-ehdotuksessa opetustoimen säästöiksi laitetaan kunnat entistä tukalampaan taloudelliseen tilanteeseen. Kuntien osalta ehdotuksessa on kolme olennaista kohtaa. Ensinnäkin opetustoimen valtionosuuksia leikataan 8 prosentilla. Toiseksi vastoin vireillä olevan valtionosuusudistuksen periaatteita kuntien mahdollisesti perimät maksut alentavat valtionosuuksien määrää, ja kolmanneksi opetustoimen perustamishankkeita siirretään jälkirahoitukseksi.

Tällainen menettely on käytännössä valesäästöä. Todellista säästöä ei synny sillä, että valtio siirtää menoja ja toimintojaan kuntalaisten ja kuntien maksettaviksi. Päinvastoin tällainen valesäästäminen vie pohjaa pyrkimyksiltä pienentää julkisia menoja. Tähän asti valtio on pitänyt sanansa, että tulevan valtionosuusjärjestelmän asteikkoihin ei puututa, mutta nyt opetustoimen poikkeuslailla aiotaan siirtää valtion menoja kuntien vastattavaksi entistä suuremmassa määrin. Samalla esitetään, että koulutoimen hankkeitten jälkirahoituksesta ei luovuttaisikaan. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten valtionosuuksia siis vähennetään 8 prosentilla eli 897 miljoonaa markkaa laskennallisesti.

Tämän lisäksi mm. Kunnallisliitto on laskenut, että todellisuudessa kuntien on alennettava koulutuskustannuksiaan noin 1,5 miljardilla markalla, jotta kuntien ja valtion välinen kustannusten jako säilyisi nykyisellä tasolla. Menettely, jonka mukaan 8 prosenttia alennetaan valtionosuusyksikköhinnoista, on mielestäni uuden valtionosuuslainsäädännön hengen vastainen. Lain mukaan yksikköhintoja alennetaan vain toiminnan ja laajuuden mukaisesti.

Käytännössä kunnilla ei ole siis muuta mahdollisuutta toteuttaa näitä valtioneuvoston määrittämiä koulusäästöjä kuin leikata tuntikehystä ja lakkauttaa pienet kyläkoulut. Käytännössä tämä tarkoittaa oppituntien vähentämistä ja luokkakoon kasvua. Todellisuudessa tuntikehystä on leikattava, koska peruskoulussa ja

lukiossa ei säädetä mitään kustannuksia alentavia toiminnallisia muutoksia eikä merkittäviä säästöjä ole liioin muualtakaan löydettävissä. Muiden kuin opetusmenojen osuus kouluissa on hyvin pieni, joten niistä ei voida merkittävästi säästää. Kouluruokailu- ja tarvikemenot ovat jo nyt minimissään. Näin hallituksen kunnille lupaama päätösvalta on täysin nimellistä.

Hallituksella ja opetusministeriöllä ei ole ollut rohkeutta tunnustaa, että opetustoimessa tarvitaan huomattava tuntikehysten leikkaaminen, mikäli säästötavoitteisiin kuvitellaan päästävän. Hallitus onkin katsonut parhaaksi mennä kuntien selän taa piiloon ja pakottaa kunnat tätä kautta tekemään kipeät ratkaisunsa, näin siitä huolimatta, että molemmat opetusministerit ovat eri puolilla Suomea vakuuttaneet, ettei tuntikehysiin tulla koskemaan. On valitettavaa, että valtakunnalliset opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet jäävät tätä kautta saavuttamatta ja retuperälle.

Opetusryhmien suureneminen huomattavasti nykyisestä ja muut järjestelyt vievät nuorten mahdollisuudet koulutukseen. Erityishuomiota vaativat oppilaat tulevat kärsimään, koska suuressa ryhmässä ei voi opastaa hitaammin oppivia erikseen. Tukiopetuksen poistuessa jälleen jälkeensä jääneet putoavat auttamattomasti pois keltasta, ja erityisopetusta tarvitsevat joudutaan sijoittamaan normaaliiryhmiin sekä omaksi että muitten harmiksi, kun erityisopetuksen ryhmiä lakkautellaan.

Silloin kun oppilaanohjausta ei anneta riittävästi, niin jokainen tulee selviytymään, jos selviytyy, yksin yrityksen ja erehdyksen kautta. Tällöin tulee keskeyttämisiä ja myöhemmässä vaiheessa päällekkäisopintoja. Myös lahjakkaat oppilaat joutuvat kärsimään, koska suuressa ryhmässä he eivät saa tasoisia virikkeitä ja erikoisopinhalua ei voi täyttää valinnaisryhmien hiipumisen vuoksi.

Opetustoimen säästöt ovat erittäin tyrmistyttäviä harvaanasuttujen syrjäkylä koulujen ja kylien kannalta. Kyläkoulu on monen kylän yhteinen kokoontumispaikka, kulttuuri- ja liikuntakeskus. Luokkakoon kasvattaminen juuri harvaanasutuilla kylillä tulee aiheuttamaan monenlaisia ongelmia. Kun koulu lakkautetaan, kyläkin lakkaa perässä. Kuljetuskustannuksia syntyy paljon lisää etäisyyksien kasvaessa. Olen vakuuttunut siitä, että harvaanasuttujen kylien oppilaiden nykyinen kahden tunnin päivittäinen koulumatka ei tule käytännössä riittämään. Pienten kyläkoulujen osalta on tärkeää, että

kaksiopettajaisesta koulusta pystyttäisiin pitämään jatkossakin kiinni eikä mennä pakolla suurempiin yksiköihin, koska koululaisten kuljetukset käyvät mahdolltomiksi. Kyläkouluissa on paljon erilaista kerho- ja harrastustoimintaa, mikä on monesti ainut virike syrjäseudun lapsille. Muistakaapa nyt, keskustapuolueen edustajat, mistä olette kannatuksenne saaneet ja kenen asialle olette lähteneet.

Edellä toin suppeasti esille ainoastaan säästöpakettien kunnallistaloudellisia vaikutuksia opetustoimen osalta sekä vaikutuksia koulun, oppilaan ja kylän elämään. Tällä säästöpaketilla tulee olemaan paljon muitakin sivuvaikutuksia. Tämä on vasta päänavaus sille, mitä kaikkia heijastusvaikutuksia se tulee myöhemmin aiheuttamaan koko yhteiskunnalle. Tämä on alkua sille, että lompakon paksaus ratkaisee tulevaisuudessa yhä enemmän sen, kenellä on varaa kouluttaa lapsiaan ja itseään.

Arvoisa puhemies! Kansakunnan kannalta keskeinen kysymys on se, että hallitus on perunut ohjelmansa sivistyksestä kansakunnan voimana ja menestyksen takeena. Hallitus tekee nyt juuri päinvastoin kuin sivistysmaissa, mm. Englannissa ja Japanissa, tehtiin lamasta selviämiseksi. Koulutuksen piti olla myös meillä tärkeysjärjestyksessä etusijalla ja taloudellisista suhteista täysin riippumaton. Näiden toimenpiteiden sekä lukukausi- ja ateriamaksun palauttamisen myötä Suomi on astumassa pitkin harppauksin taaksepäin yhteiskunnallisessa kehityksessä ja heikentämässä pärjäämisedellytyksiään tulevassa kansainvälisessä kilpailussa.

Ed. Metsämäki: Arvoisa puhemies! Maamme tärkein voimavara on hyvin koulutettu nuoriso. Kansainvälisessä vertailussa on Suomen koululaitos tähän asti aina pärjännyt erittäin hyvin. Maamme koululaitos on myös tasa-arvoisuudessaan ollut malliesimerkki ja antanut vanhempien varallisuudesta riippumatta kaikille mahdollisuuden sekä perus- että jatkokoulutukseen. Esko Ahon hallitus on kuitenkin lähtenyt sellaiselle tielle, joka vaarantaa koulutuksen tulevaisuuden ja sitä kautta koko maamme mahdollisuudet selviytyä tulevaisuuden haasteista.

Eduskunnassa käsiteltiin 1990 syksyllä koulutuspoliittinen selonteko. Sen yhteydessä eduskunta asetti koulutuspoliittisiksi tavoitteiksi koululaitoksen kaikenpuolisen kehittämisen, koulutuksellisen tasa-arvon ja kansainvälistymisen huomioon ottamisen. Selonteossa todettiin myös, että "laskusuhdanteen aikana ei koulutus-

menoista tule säästää, vaan koulutusta on juuri silloin tuettava entisestään". Esko Ahon hallituksen ohjelmassa on koulutuksella keskeinen asema. Hallitusohjelmassa todetaan mm. seuraavaa: "Kansakunnan voima ja mahdollisuus menestymiseen on sivistyksessä. Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri." Hyvä näin. Hallitusohjelman tavoitteisiin on helppo oppositionkin taholta yhtyä.

Ahon hallituksen toimenpiteet sitä vastoin ovat mitä jyrkimmässä ristiriidassa sekä eduskunnan hyväksymän koulutuspoliittisen selonteon että hallituksen oman ohjelman kanssa. Valtioneuvoston toukokuun puolellessa tekemä periaatepäätös koulutoimen rajuista leikkauksista syyslukukaudella 1992 ja vuodelle 93 osoittaa sen mitä kouriintuntuvimmalla tavalla. Esitettyjen säästötoimenpiteiden odotetaan johtavan noin 2,5 miljardin markan säästöihin vuonna 93. Säästöt aikaansaadaan useilla eri leikkauksilla, jotka koskevat kaikkea opiskelua peruskouluista yliopistoihin ja aikuisopiskeluun asti.

Huomattavin säästökohde on peruskoulun, lukion ja ammatillisen oppilaitosten uuden valtionosuusjärjestelmän mukaisten jo sovittujen yksikköhintojen alentaminen 8 prosentilla. Toimenpiteen kustannussäästö, joka on jo moneen kertaan todettu, on noin 900 miljoonaa markkaa. Ahon hallituksen menettely on uuden valtionosuuslainsäädännön vastainen. Tämän lain mukaan yksikköhintoja tarkistetaan vain toiminnan laadun ja laadun muutosten mukaisesti. Tällaisesta ei nyt ole kysymys. Näin hallitus vie pohjan pois koko valtionosuusuudistukselta, ennen kuin se on edes läpäissyt eduskunnan käsittelyä. Taitaa tämäkin olla eräs ennätys alallaan. Kunnallisten keskusjärjestöjen laskelmien mukaan yksikköhintojen alentaminen 8 prosentilla edellyttäisi kustannusten alentamista yhteensä 1 800 miljoonalla markalla. Sen katteeksi hallituksen periaatepäätöksessä esitetään toiminnan ja laadun muutoksia, joiden kustannusvaikutus on vain 1 141 miljoonaa markkaa. Kunnille tämä merkitsee noin 460 miljoonaa markkaa saamatta jääviä valtionosuuksia.

Täällä on tänään jo aikaisemmin puhuttu lukukausimaksuista ja, mikäli ministeri Isohookana-Asunmaa, joka ei näytä enää täällä olevan, pitää lupauksensa ja toteuttaa sen, ettei lukukausimaksuja tule, suurenee osuus edelleen 300 miljoonalla markalla. Sen olemme jo aikaisemmin todenneet. Toivon mukaan ministeri Isohookana-Asunmaa yksimielisistä päätöksistä huoli-

matta pystyy toteuttamaan sen, että lukukausimaksuja ei koululaisille ensi lukuvuodelle tule. (Min. Uosukainen: Ei ole luvattu!) — Ministeri Uosukainen ei ole luvannut, mutta ministeri Isohookana-Asunmaa on luvannut.

Uuden valtionosuuslainsäädännön keskeisiä periaatteita on valtion ja kuntien välisen kustannusjakauman pitäminen nykyisellään. Lain perusteluissa tämä periaate on todettu useaan kertaan. Saman ovat todenneet myös hallintovaliokunnassa asiantuntijoina kuulemamme valtionhallinnon edustajat aina kuntaministeri Mauri Pekkarista myöten.

Kunnat ovat hyvin ennakkoluulottomasti lähteneet mukaan valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistukseen ja todenneet uudistuksen tarpeelliseksi sekä kuntien toiminnan ja itsehallinnon kannalta välttämättömäksi. Kunnat ovat luottaneet hallituksen sanaan valtion ja kuntien välisen kustannusjakauman säilyttämisestä nykyisellään, asia jolla on aivan keskeinen merkitys koko valtionosuusuudistukselle. Hallituksen periaatepäätös osoittaa, etteivät kunnat voi luottaa Esko Ahon hallitukseen. Esko Ahon ylimielisen ja kaikkivoivan hallituksen tulisi kuitenkin muistaa, että sen tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat kunnat, kun julkisen talouden menoja saneerataan. Ilman kuntien myötävaikutusta ei työ tule onnistumaan. Toukokuun 14 päivänä saneluratkaisu osoittaa, että Esko Ahon hallituksella on vielä paljon opittavaa tässä suhteessa.

Koulun kannalta päätökset tulevat olemaan vaikeita. Tarvittavien säästöjen aikaansaamiseksi on puututtava tuntikehykseen. Käytännössä se merkitsee sitä, että kaikki valinnaisaineet, jotka nykyään tekevät koulunkäynnistä hauskan ja mielenkiintoisen, joutuvat uhanalaisiksi. Saman kohtalon tulevat kokemaan myös pienet maaseutukoulut, asia johon useassa puheenvuorossa jo aikaisemmin on viitattu. Ne ovat tähän asti saaneet jatkaa toimintaansa, vaikka oppilasmäärät ovatkin pudonneet alle normien. Tämän jälkeen ei valtionosuuksia tule kuin koko kuntaa koskevin yksikköhintoina ja se johtaa väijäämättä koulukuolemiin. OAJ:n mukaan häviää näin ainakin 700 opettajanvirkaa.

Kuntien keskusjärjestöt ja OAJ ovat arvostelleet myös päätöstä edeltänyttä neuvottelumenetelyä. Neuvotteluille ei varattu tarvittavaa aikaa, mikä käytännössä johti siihen, ettei järjestöjen mielipiteitä lainkaan otettu huomioon. Tästä löytyy myös dokumentteja järjestöjen omin sanoin. Tämä on vahvistettu myös ministerin taholta, joka toteaa esimerkiksi Läraren-lehden

haastattelussa, että aika loppui kesken, ja nyt meillä on vain valtioneuvoston päätös kädesämme ”tiden tog slut och nu har vi endast statsrådets beslut i vår hand”, enligt tidningen Läraren.

Säästöpäätöksen valmistelu herättää myös muilta osin monia kysymyksiä. Kun ministeri Uosukaiselta päätöstä seuraavana aamuna radiolähetyksessä kysyttiin hänen osuuttaan päätökseen, ministeri totesi, ettei hän ollut osallistunut päätöksentekoon. Ministerin omia sanoja lainatakseni: ”Pojat tekivät päätöksen, ja minut jätettiin päätöksen ulkopuolelle.” Pojilla ministeri lienee tarkoittanut talouspoliittista ministerivaliokuntaa. Mikäli näin on, ministeri Uosukaisen vastaus paljasti koko kansalle sen, mikä tuli julki jo sosiaaliministerin Eeva Kuuskosken jättäessä eroanomuksensa: Hallituksen vilttiketjulaishalla ei ole sijaa siinä huoneessa, missä päätökset tehdään. Heidän osansa on sopeutujan osa. Eeva Kuuskoski ei tätä hyväksynyt. Hänen paikkansa on nyt täällä meidän rivikansanedustajien joukossa.

Ministeri Uosukaisen julkisuuteen antama lausunto luo sellaista mielikuvaa, että hallitus selviäisi aivan hyvin yhden superministerin, valtiovarainministeri Iiro Viinaseen varassa. En ole laskenut, kuinka paljon siitä kertyisi säästöä kuukaudessa, jos muut ministerit jättäisivät eroanomuksensa ja antaisivat Viinaseen hoitaa asiat, mutta lisänä sekin varmasti olisi rikkana rokassa, niin kuin sanotaan. Siitä vain muutkin vilttiketjulaishat, seuratkaa Eeva Kuuskosken esimerkkiä. Totuus asiassa lienee kuitenkin vähän toisenlainen: Säästöpäätökset on valmisteltu opetusministeriössä ministeri Uosukaisen johdolla, mutta niiden rajuuden huomattuaan ministeri Uosukainen kuitenkin katsoi parhaaksi sysätä syyn poikien niskaan ja paeta omaa vastuutaan. Vastuullisen ministerin vastuunpakoilu tällaisessa asiassa ei anna järin luotettavaa kuvaa, ei ministeristä enempää kuin hallituksesta-kaan.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tässä kohtaa toivoisin, että vastuulliset kansanedustajat, jotka aikovat käyttää puheenvuoron, myös kuuntelisivat keskustelua ja muita kansanedustajia sekä myös ministereitä. Haluan vielä kerran todeta, että radiohaastattelussa oli kyse siitä, että kun minä en voinut osallistua keskusteluun, jossa tehtiin päätökset ja jossa oli riitautettuina vielä miljardimäärät asioita, minulla ei voinut olla aamulla asiaa

minulta tiedusteltaessa lukua. Vain sen minä kiistin, koska minä en tiennyt sitä. Vaikka tässä tasavallassa ei ole tapana enää sanoa suoraan, että ei tiedä, silloinkaan kun ei tiedä, niin haluan sanoa, että se oikeus on ihmisellä ja ministerillä. Ihmettelen, että asiaa tulkitaan tuolla tavoin. Olen joka kohdassa ilmoittanut vastaavani asiasta ja ilmoittanut jälkeensä, kun tiesin, mikä vaihtoehto tuli hyväksytyksi, että se on meillä valmisteltu ja minä vastaan siitä. Se seikka, että tällaiset asiat kaivetaan esiin, on minusta aika mainio. Viedään siten keskustelu pois asiasta. Ja te, edustaja, teitte sen nyt.

Aika loppui ja loppui todella siksi, että kunnalliset keskusjärjestöt eivät olleet halukkaita menemään asiaan ennen kuin muut sektorit tulevat mukaan. Meillä ei ollut aikaa odottaa, sillä oppilaitokset ja kunnat tarvitsivat ne päätökset. Tämän tiedän kokemuksesta, monella tavalla kokemuksesta. Toivottavasti asia tuli nyt selväksi. Pyydän anteeksi, rouva puhemies, että joudun toistamaan itseäni.

Saman tien kuitenkin totean, että "koplan" paljastuminen on vallan paikallaan, jos sitä kansa ei aikaisemmin ollut tiennyt. Ja toisekseen ministeri Kuuskoski siihen aikanansa kuului.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisa ministeri, huomaan ministerin hieman tuhtuneen käyttämästäni puheenvuorosta. Mutta en tehnyt mitään muuta kuin lainasin ministerin omia sanoja.

Ed. H a c k l i n : Arvoisa puhemies! Elämme Ahon porvarihallituksen toista kevättä. Sama toistuu, mikä viime keväänäkin: koulutusta kuriin. Mihin joudummekaan koulutussaralla, jos hallitus saa jatkaa. Koulutuksen kimpun käydään tänä keväänä ankarammalla kädellä kuin viime keväänä. Kaiken lisäksi koulutukseen isketään aina ensiksi ja ennen kuin tiedetään muita hallinnonaloja koskevat säästöt, jotka ovat vielä budjettisalaisuus, niin kuin tänäänkin olemme kuulleet. Tämä asettaa koulutuksen kohtuuttomaan asemaan. Päättäjät kunnissa eivät tiedä, mitä muilla sektoreilla on tulossa. Kansalaiset eivät voi vertailla säästöjen kohdentumista eri hallinnonaloille eivätkä sitä, miten hallitus suuntaa niukkenevia voimavaroja. Kaikki tällainen vertailu on mahdotonta, kun koulutus pistetään pakon eteen, ensimmäisenä leikataan ja leikkaukset julkistetaan. Olen tarpeeksi monta kertaa kuullut sen perustelun, että näin on tehtävä, koska kouluvuosi ei ole sama

kuin budjetti- tai kalenterivuosi. Mutta minusta se ei oikeuta saattamaan koulutussektoria tällaiseen eriarvoiseen asemaan.

On ilmeistä, että hallituksessa ei ole keskustelua eikä keskustella eri hallinnonalojen keskinäisistä suhteista, niiden painoarvoista ja merkityksestä tulevaisuudelle. Tämä arveluni saa vankan vahvistuksen hallituksesta eronneen, siis nyt entisen ministerin Kuuskosken erokirjeestä. Jos tällaisia keskusteluja olisi perusteellisesti hallituksessa käyty, näin kohtuuttomia, koulutusta romuttavia säästöpäätöksiä ei käsiteltäkseni olisi voitu tehdä. Niin selkeästi nykyinen porvarihallituskin sentään määrittelee koulutuksen painopistalueeksi ja lamankin aikana kehitettäväksi ja leikkauksilta ikään kuin suojattavaksi. Hallitusohjelman kauniit lauseet samoin kuin täällä kuullut hallituspuolueiden edustajien ja ministerin puheet ovat kaunopuheisia, mutta teot, jotka seuraavat todellisia päätöksiä, ovat aika bruttaaleja koko koulutussektoria ja etenkin lapsia sekä nuoria kohtaan.

Se, mihin hallituksella näyttää rahaa riittävän tai mihin säästöt eivät kohdistu on merkilepantavaa. Olen melko varma siitä, että hallitus kansan keskuudessa tullaan muistamaan hävittäjähallituksena. Hävittäjät hankitaan: 9,5 miljardia. Koulutuspolitiikan perusteet tuhoetaan: miinus 2,5 miljardia. Maatalouden ylijäämä maksetaan, mutta koulutuskokeilujen rahat niistetään lisäbudjetissa kokonaan. Maa- ja metsätalouspääluokka on lisäbudjetissa ainoa, joka on selkeästi plussalla. Muut kaikki ovat miinuksella. Kaikesta tästä huolimatta puhutaan kauniisti hallituspuolueiden taholta koulutuksen merkityksestä tulevaisuudelle ja nuorista voimavarana, johon on satsattava. Tässä on pakko kysyä, missä tämä satsaus oikein näkyy.

Säästöpäätösten selkeä vaikutus näkyy hyvin lyhyessä ajassa. Ne vanhemmat, joilla on tietoa ja varallisuutta, satsaavat lastensa koulutukseen. Muut lapset ja nuoret, joilta tällainen taustatuki puuttuu tai joilla on vähäisempää, jäävät syrjään. Tällä tavalla eriarvoistetaan lapset ja nuoret. Eriarvoistetaan uusi sukupolvi sellaiseen tilanteeseen kuin vielä 50- ja 60-luvulla oli ja josta jo minäkin luulin päästyn, koulutuksellisesti eriarvoisuudesta ja sen painajaisesta, mutta eipä vain. Kuitenkin kansan keskuudessa vallitsee suuri yksimielisyys koulutuksen tasavertaisuuden merkityksestä ja tärkeydestä. Varsinkin viime vuosina koulutuspolitiikkaa koskeva päätöksentekokin on ollut suhteellisen yksimielistä.

Viitataan esimerkiksi koulutuspoliittiseen selonteokoon.

En voi olla ottamatta esille myös perusoikeus uudistusta, jota parhaillaan valmistellaan ja josta on valmistunut komiteanmietintö helmikuussa. Suomen nykyinen hallitusmuotohan takaa koulutuksen maksuttomuuden perusteella, siis aikaisemmin kansakoulussa ja nyt peruskoulussa. Pitkäjänteisen ja uskallan sanoa sosialidemokraattisen koulutuspolitiikan ansiosta Suomeen on luotu ainoalaatuinen koulutusjärjestelmä, jossa myös keskiasteen koulutus on maksutonta. Viimeisenä on saatu hyvään järjestykseen myös aikuisten ammatillinen peruskoulutus ja jatkokoulutus.

Perusoikeuskomitea ehdottaa, että sivistyksellisiin perusoikeuksiin luetaan paitsi maksuton peruskoulutus myös ammatillinen peruskoulutus keskiasteella. Minusta tämä on merkittävä kannanotto ja ikään kuin legalisoi sen tilanteen, joka meillä käytännössä jo on ollut: maksuton keskiasteen koulutus. Tämä hallitus siis romuttaa jo olemassa olevan oikeuden ilmaiseen keskiasteen koulutukseen, ilmaiseen ammatilliseen koulutukseen. Haluankin kysyä, mitä hallitus arvelee tämän vaikuttavan perusoikeuksien uudistamiseen ja siihen liittyvään valtiosääntöuudistukseen, joka on myös meillä.

Hallituspuolueiden edustajat ovat myös hana-kasti käyttäneet koulutukseen kohdistuvien rajuja leikkausten perusteena sitä, että Suomi on ainoa maa maailmassa, jossa koulutus on näin pitkälle ilmaista, siis ilmaista myös keskiasteella ja korkea-asteellakin. Minusta tämä on kestä-mätön peruste leikkauksille, jos tähtäimessä pidetään Suomen menestymistä maailmanmarkkinoilla, mikä myös on hallituksen lempipuheenai-he ja meidän kaikkien tavoite. Suomalaisia on vähän. Me olemme kaukana keskuksista, kaup-papaikoista. Juuri meillä ei ole varaa hukata yhtään ainoaa lahjakkuutta vanhempien varojen puutteen tai muuten heikkojen koulutusmahdol-lisuuksien takia. Meillä ei ole varaa hukata yhtään keskinkertaista eikä yhtään oppimisvai-keuksista kärsivääkään nuorta. Jokainen am-mattitaitoinen henkilö on Suomen menestykselle tärkeä voimavara. Leikatessaan koulutusta, nuorten mahdollisuuksia hallitus leikkaa samal-la Suomen tulevaisuutta.

Jo tänä keväänä peruskoulunsa päättävässä ikäluokassa näkyvät muutaman vuoden kulut-tua näiden kuristussäästöjen seuraukset. Tule-vaaisuudessa ammattitaidottomuus kasvaa, kun

ammattitaidon hankkiminen maksaa. Koulutta-maton osaa heikommin selviytyä yhä monimut-kaisemmasta yhteiskunnasta. Sosiaaliset ongel-mat kasvavat ja maksavat toiselta hallinnon sektorilta.

Säästöpäätökset kurittavat minusta erityisesti ammatillista opetusta, sillä sen lisäksi, että am-matilliselle keskiasteelle on tulossa koulumaksut niin kuin yleissivistävällekin puolelle useimmissa kunnissa ja ruoka- ja matkakustannusmaksut, niin nimenomaan ammatillisessa koulutuksessa leikataan näillä säästöpäätöksillä myös ihan eril-lisenä kohtana sanottuna opetustunteja. Opetus-tunteja vähennetään 3—5 riippuen pohjasta, pe-ruskoulu- vai ylioppilaspohjainen koulutus, ja nimenomaan leikataan ammatilliselta koulutus-selta, ammattiopetuksesta. Yleisjakso on tämän leikkauksen ulkopuolella.

Täällä jo aikaisemmin Virpa Puiston puheen-vuorossa mainittu opetushallituksen kirje on minusta kuvaava suhteessa ammatilliseen koulu-tukseen ja yleissivistävään koulutukseen. Am-matillisten koulujen säästöjä koskeva ohje on määräys, ja yleissivistäville kouluille on lähetetty tiedotus.

Täällä käydyssä keskustelussa hallituspuolu-eiden edustajat ovat myös esittäneet tyytymättö-myyttä siihen, mitä koulutukseen viime vuosina tai voisi sanoa vuosikymmeninä uhratuilla ra-hoilla on saatu aikaan. On haluttu nähdä, että aikaansaannokset eivät ole kovin hyviä ja on kärkeästäi lueteltu koulutuksessa ilmenevät puutteet. Niitä kieltämättä onkin, palaan siihen kohta. Mutta se, mitä on saatu aikaan, on sellaista, jonka vaikutukset oikeastaan näkyvät myöhemmin. Nythän meistä kukaan täällä istu-vista ei ole saanut maksutonta koulutusta ja niitä opiskelijan sosiaalietuuksia, mitä nykysukupolvi on saanut. Ei tämä sukupolvi vielä hyödynnä saamaansa opiskelutukea. He ovat parikymppi-siä tai vähän yli, eivät vielä täysipainoisesti työelämässä antamassa sitä panostusta, jota nämä koulutusmahdollisuudet heille ovat suo-neet enemmän kuin meille täällä oleville kenelle-kään.

Maksuton opetus, pienet opetusryhmät, tuki-opetus, kerhot, maksuttomat koulukyydit, ruo-kailu, koulunkäyntiavustajat, opinto-ohjaus, opintopaikka keskiasteella kaikille ja opintotuki, muutamia konkreettisia esimerkkejä aikaan-saannoksista, jotka ovat mahdollistaneet nyky-nuorten kouluttautumisen aivan eri tavalla kuin meidän keski-ikäisten ja vanhempien. Eli koulu-tuksen kehittämisen ja koulutukseen satsaami-

sen tulokset näkyvät pitkällä aikajänteellä eivät-kä vielä ja ovat varmasti vaikeasti mitattavia tuloksina työelämässä osaamisesta.

Täällä on myöskin paljon puhuttu säästöjen motivoivasta vaikutuksesta, että kouluilla on nyt mahdollisuus itse järjestää enemmän opetustaan, puuttua koulun työtapoihin jne. Kukaan ei ole puhunut sanaakaan siitä hämmennyksestä, pelosta ja ahdistuksesta, jota nämä säästöt synnyttävät sekä opettajissa, oppilaissa että vanhemmissa. On vain puhuttu siitä, mitenkä säästöt ovat siunauksellinen asia.

On tietysti mahdollista, että säästäminen synnyttää uusia tuulia, ja se on tarpeenkin esimerkiksi hallinnon päällekkäisyydessä ja monessa muussa asiassa. Mutta nämä säästöt pääosin synnyttävät muuta eli haittaa opetukselle ja oppilaalle ja kaikkein pienimmälle vielä eniten, ja saattaa olla, että luutunut byrokratia ja luutuneet asenteet ovat ne, mitkä jäävät jäljelle, ja opetus on se, joka kärsii, ja sen taso, joka menetetään säästöpäätösten seurauksena.

Täällä on myöskin aika ihannoivasti puhuttu kunnista ja kuntien mahdollisuuksista nyt järjestää koulutusta oman tahtonsa mukaan. Tähän tietysti on pyrittykin, ja on hyväkin tavoite, että päätöksiä tehdään toiminnan lähellä. Mutta on myöskin pakko huomata, että kunnatkin kyllä käyttäytyvät niin kuin yritykset. Yritykset laman varjolla saneeraavat väkeä ulos, olipa tarvetta tai ei, mutta kun on lama, niin se voidaan tehdä hyvällä omallatunnolla. Koulusäästöjen varjolla kunnat leikkaavat, niin kuin ed. Savolainen totesi, uosukaisemmin kuin Uosukainen itse eli käyttävät näitä säästöpäätöksiä omiin tarkoituksiinsa kunnan talouden paikkaamiseksi katsomatta, mikä on koulutuksen etu ja mikä on oppilaan etu tai vanhempien etu. Eli tässä on omat vaaransa, ja meidän täytyy ottaa huomioon ne ristiriidat, joita myöskin kunnissa on, ja eri hallinnonalat, jotka siellä taistelevat voimavaroista.

Tässä keskustelussa ja jo pitkään koulutusta koskevassa keskustelussa ehkä suosituimpia sanoja ovat olleet valinnaisuuden lisääminen, yksilöllisyys ja omatoimisuus. Nämä ovat hyviä sanoja. (Ed. Jouppilan välihuuto) — Joustavuus puuttui vielä. — Tämä hallitus on ihmeiden tekijä, jos säästöpäätösten perusteella nämä tavoitteet toteutuvat.

Valinnaisuushan maksaa, valinnaisuus synnyttää pienempiä ryhmiä. Jos ei sitä ole varaa maksaa, niin sitä valinnaisuutta ei ole, se on kuollut kirjain. On turha korostaa valinnaisuut-

ta, jos leikataan eikä anneta siihen taloudellisia resursseja.

Opettaja antaa yksilöllistä opetusta puolta suuremmassa opetusryhmässä kenties? Miten antaa heterogeenisessä ryhmässä? Mielellään muistellaan sitä aikaa, kun me olimme koulussa ja oli 45 oppilaan ryhmät, mutta me olimme valikoituja. Toiset olivat jääneet kansakouluun ja menivät jatkuoluokille. Nykyisessä peruskoulussa on koko ikäluokka täysin heterogeeninen, ja se vaatii pienempiä ryhmiä, jos vähänkään aiotaan opetuksen tasosta kiinni pitää.

Omatoimisuuden kuvitellaan toteutuvan ilman, että on opinto-ohjausta tai muuta koulutyötä ja opiskelua tukevaa toimintaa, jotka on jo leikattu, ei nyt opinto-ohjausta kokonaan, mutta kerhot ja tukiopeus ja muu viime vuoden säästöpäätösten perusteella.

Eli yhteenvetona: kauniit sanat ja rumat teot, mitkä näiden säästöjen taakse sisältyvät.

Vielä lopuksi mainitsisin siitä, että tämä suuri valtionosuusuudistus, jota on hartaasti valmisteltu ja jonka voimaan astumista toivotaan, romuttuu koulutoimen osalta. Täällä on todettu ne kohdat, jotka tämän romuttavat, eli kun valtionosuusuudistus saadaan valmiiksi, niin joudutaan heti säätämään poikkeuslakeja. Mitä lainsäädäntöä se tällainen on? Kuntien ja valtion kustannusjako selkeästi muuttuu näiden säästöpäätösten myötä. En enää kertaa yksityiskohtia.

Arvoisa puhemies! Opetusministerit, koko hallitus, hallitusta tukevat kansanedustajat kantavat vastuun koulutukseen kohdistuvista leikkauksista ja säästöistä sekä niiden vaikutuksista tulevaisuuteen. Tätä vastuuta ei voi välttää, vaikka sitä hartaasti yritetään. Säästöt halutaan näyttää kauniissa valossa, halutaan vastuuta kiertää ja siirtää likainen työ kunnille. Mutta se vastuu on siinä, ja sitä hallitus, opetusministerit ja säästöpäätöksiä kannattavat kansanedustajat eivät voi kiertää. Jos vastuuta ei haluta kantaa, silloin on parasta tehdä johtopäätöksiä siitä, mikä on tämän hallituksen elinaika.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan korjata ainakin erään ed. Hacklinin puheenvuorossa olleen virheen. Ed. Hacklinhan viittasi perusoikeuskomitean työhön ja totesi, että se olisi legalisoinut maksuttoman ammatillisen peruskoulutuksen. Ei komitea voi legalisoida. Se tekee valmistelevaa työtä hallitusta ja toivottavasti myös tätä eduskuntaa varten. Olen itse tuossa komiteassa kannattanut maksuttomuutta ja toivon edelleen, että se toteu-

tuisi, niin kuin varmaan ed. Hacklinkin toivoo, mutta se on tässä vaiheessa vasta komitean esitys, ei lex legis.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli sanoa, että jos tämä komitean ehdotus toteutuu, niin se legalisoisi, eli käyttää konditionaalina. Toki ymmärrän, että komiteanmietintö ei ole vielä laki.

Ed. Saastamoinen: Rouva puhemies! Eduskunnassa on itse asiassa verraten harvoin mahdollisuus käydä keskustelua kansalaisia kiinnostavista peruskysymyksistä kuten koulutuksesta. Muistelen, että viimeksi keskustelimme koulukysymyksistä lähes puolitoista vuotta sitten, jolloin käytiin koulutuspoliittista selontekokeskustelua. Siinä mielessä on tietysti ihan paikallaan jopa tämä sosialidemokraattien tekemä välikysymys.

Yhden eduskuntaryhmäni kantaan siinä, että hallitus tuskin aikoo romuttaa suomalaista koulutusjärjestelmää, vaikka säästöjen lamaanuttavaa ja tavallaan vammauttavaa vaikutusta ei käy kieltäminen. (Ed. Skinnari: Ette ole ihan varma!) — Kyllä minä olen ihan varma!

Eduskuntaryhmäni puheenvuorossa oltiin myös sitä mieltä, että säästöpäätöksiä olisi voitu tehdä myös muilta hallinnonaloilta, toisin sanoen koulutus ja opetusministeriön hallinnonala kantavat liian suuren vastuun. Näin nyt kuitenkin tällä hetkellä on. Varsin monet ymmärtävät myös sen, että menoleikkaukset ovat välttämättömiä, vaikka myönteinen kehitys tavallaan katkeakin, tavallaan joudumme palaamaan lähtöruutuun.

Rouva puhemies! Tässä yhteydessä on hyvä keskustella myös opetusministeriön uudesta lukion ja peruskoulun uudistamisehdotuksesta. Niin sanottu tuntijakotyöryhmän malli on periaatteiltaan varsin hyvä, ja se on ainakin erinomainen keskustelun lähtökohta. Keskustelua ainakin periaatteessa on varmasti toivottukin, mutta keskustelu edellyttää, että uudenlaisia vaihtoehtoja tulee eteen ja uudenlaisiakin mielipiteitä kuullaan.

Tällä hetkellä on myönnettävä, että koulu maailma ei ole ollut yksinomaan tyytyväinen. Pelätään, että äärimmilleen viety valinnaisuuden toteuttaminen vaarantaa erityisesti lukion yleissivistävyyden vaatimuksen. Erityisesti on kritisoitu sitä, mm. piispa Eero Huovinen Kanavalehden artikkelissaan, että tuntijakotyöryhmän perustelut uskonnon opetukselle eivät toteudu

tuntijakotyöryhmän ehdotuksessa. Piispa toteaa, että työryhmän muistiossa perustelut uskonnon opetukselle ovat varsin vakuuttavat, mutta kuten hän kirjoittaa ääni on jaakobin ääni ja kädet ovat eesaun kädet eli perustelut ja ehdotus poikkeavat toisistaan.

Suomalaiseen koulukasvatukseen on perinteisesti kuulunut uskonnon opetus. Se on perua kirkon valtakaudelta, ja sopii tietysti kysyä, millä perusteella se kuuluu nykyaikaan. Mielestäni perusteita on. Myös varsin laajat kansalaispiirit ovat tätä mieltä. Länsimainen sivistysperintö on kauttaaltaan raamatullisen perinteen läpitunkemaa. Mainitussa piispa Huovisen kirjoituksessa todetaankin, että niin Dostojevskiä, Salvador Dalia, Aleksis Kiveä kuin Hannu Taañilaa on vaikea, lähes mahdoton ymmärtää ilman raamatullisia perustietoja. Sama koskee Aku Ankkaa ja vuosittaisia nobelkirjailijoita.

Sanomalehti Karjalaisessa esiteltiin muutama viikko sitten nuorisosteenn kokeilumalli, josta pitäisi laajemmalti keskustella. Karjalaisessa julkaistun artikkelin takana on Joensuun lyseon rehtori Touko Joutsenvirta. Joensuun mallissa pyritään yhdistämään lukio-opetuksen valinnaisuus ja perinteisen suomalaisen lukion rooli laajasti yleissivistävänä kouluna. Joensuun mallissa myös uskonnon opetusta kohdellaan pehmeämmin kuin tuntijakotyöryhmän mallissa.

Tuntijakotyöryhmän mallissa pakollisia aineita ovat äidinkieli, ruotsi, vieras kieli ja matematiikka. Joensuun lukion malli lähtee siitä, että kaikkia aineita kohdellaan tasapuolisesti. Valinnaisuuden lisääminen toteutetaan tavallaan matemaattisesti siten, että pakollisten aineiden kurseista puolet siirretään valinnaisiksi. Näin on saatu mm. uskonnolle Joensuun mallissa enemmän tilaa, peräti kolme kurssia.

Arvoisa puhemies! Mielestäni on tärkeää, että ennen kuin lyödään lukkoon vaikkapa sinänsä hyvin perusteltua ja hyvin esityöskenneltä tuntijakotyöryhmän ehdotusta, otetaan laajaan ja kriittiseen keskusteluun myös muita vaihtoehtoja.

Rouva puhemies! Viime viikonvaihteessa koulujen päätöspuheissa oltiin huolestuneita hallituksen säästöohjelmasta. Minuakin, kun siellä lakitettavan äitinä istuin, melkein suoraan nuhdeltiin rehtorin katederilta, tosin kohtuullisesti mutta kuitenkin. Oltiin huolestuneita siitä, miten toteutetaan luokaton lukio, miten urheilutai matemaattispainotteinen opetus. Totta kuitenkin on myös se, mitä ed. Ukkola ryhmäpuheenvuorossaan sanoi, että ei suurella rahalla-

kaan luotu onnellista ja täydellistä koulua. Myönnän, että helppoa ei ole hyväksyä lukukausimaksuajattelua. Kenties ruokailumaksuajattelu on vähän paremmin ymmärrettävää.

Olen toisaalta sitä mieltä, että kun meillä ei ole ihan kaikkeen koulutuksessa varaa, jostakin muusta olisi voitu rohkeammin leikata. Ja minä nyt ajattelen esimerkiksi, siis kun on pakko jostakin leikata, pikemminkin aikuiskoulutusta tai vaikkapa opintotukijärjestelmään esitettyjä uusia tavoitteita. Minä tiedän ihan hyvin, että me joudumme aina siihen tilanteeseen, että kun nokka tarttuu, niin pyrstö irtoaa ja päinvastoin. Mutta jotenkin peruskoulutus ja lukiokoulutus ovat asioita, joihin puuttuminen on kovin vaikeata.

Säästötavoitteiden suhteen on kuitenkin todettava, että tässä maassa on ennenkin osattu pistää suu sakkia myöten. Joka tapauksessa on mahdollonta jatkaa valtion lainanottoa vauhtia miljardi viikossa. Muistutan myös siitä, mikä on jo aikaisemminkin mainittu muistaakseni ed. Ryyriksen puheenvuorossa, että säästöpäätökset edellyttävät vain muutaman vuoden takaista tasoa tässä valtakunnassa eikä silloinkaan, esimerkiksi vuonna 1988, kovin kurjasti eletty tai kovin kurjasti koulua käyty.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin odottanut, että ed. Saastamoinen, joka hyvin tuntee mielestäni elinkeinoelämää, olisi suhtautunut ihan toisella tavoin aikuiskoulutukseen, josta hän nyt arvioi, että sitä nimenomaan pitäisi supistaa. Mutta hän nyt täysin ymmärtää väärin tilanteen. Syvä hiljaisuus oli hallituksen vastauksessa. Vaikka meidän kysymyksessämme selvästi tuotiin esille työttömyys ja siihen liittyvä aikuiskoulutus, hallituksen vastauksessa ja ministerin muissakaan puheenvuoroissa ei tätä näkökulmaa ole otettu huomioon. Mutta en tiedä, millä tavoin me pystymme elinkeinoelämän kouluttamaan henkilöstöä myöten Länsi-Euroopan, Japanin ja Yhdysvaltojen markkinoille, ellei jo työelämässä mukana olevien koulutusta järjestetä. Tässä mielessä mielestäni hallitus on liikaa käpristynyt esimerkiksi maatalouden ympärille, eikä se kuitenkaan tilannetta pelasta.

Yksi esimerkki siitä, mitä positiivisia asioita hallituksessa oli, oli se, että päätettiin lähteä uusin hampain kohti yhdentyvää Eurooppaa, mutta ne hampaat on pantu naulaan. Hallitus on panemassa kaikki naulaan, ja tällä tavoin ei pystytä näitä asioita käytännössä hoitamaan.

Mitä miljardiin viikossa tulee, muistutan ed. Saastamoista siitä, että SKOP yksistään saa 16 viikkoa, muut pankit 8 viikkoa, maatalous parikymmentä viikkoa jne., joten siitä se 52 viikkoa hyvin nopeasti tulee.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On tietysti arvostuskysymys, mihin järjestykseen asioita laittaa, mutta kun ed. Saastamoinen katsoi, että ateriakorvauksen puolella poistot ovat ehkä vähemmän haitallisia kuin lukukausimaksujen suhteen, näkisin asian olevan täysin toisin.

Ateriapuolella on kysymys myös terveydellisistä seikoista, ja nuorille, tietysti myös aikuisopiskelijoille, olisi tärkeää, että tämä puoli pelaa. Lukukausimaksu on kuitenkin vain rahaa, rahaa on tietysti ateriakorvauskin, mutta yleisesti ottaen yleensä nähdään niin, että tärkeämpi kuitenkin ruokatottumusten ja terveydellisen puolen vuoksi olisi ateriakorvauksen säilyttäminen.

Minua ärsyttää aina se, kun kokoomuslaiset laulavat Viinaseen kieltä, että taas tuli niin ja niin monta miljardia markkaa lainaa. Niin kauan meillä otetaan ulkomaista lainaa ja kotimaistaikin, kunnes meillä saadaan pyörät pyörimään sillä tavalla, että valtio alkaa saada ne verotulot, joiden puuttumisen johdosta nyt otetaan velkaa.

Systeemillä, josta nytkin keskustellaan, siis yhteiskunnan kuristamisella, ei koskaan saada pyöriä pyörimään. Köyhyys, työttömyys palsamoidaan Suomeen tällä tavalla. Jos saataisiin pyörät liikkeelle, lukukausimaksutkin olisi helpompi suorittaa. Mutta kun on työttömyys ja köyhyys, silloin on vähän vaikeata sekin puoli.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluan todeta ed. Skinnarille, että pohdiskeluni aikuiskoulutuksesta suhteessa peruskouluun ja lukioon perustuu oikeastaan aika paljon tunteeseen tai itse asiassa tunteeseen. Tarkoitin sitä, että henkilökohtaisesti varsinaisen koulunkäynnin eli peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulun haluaisin säilyttää koskemattomana mieluummin kuin lisätä etuuk- sia johonkin muuhun, esimerkiksi aikuiskoulutukseen.

Rouva puhemies! Ymmärrän aivan hyvin tilanteen, joka aikuiskoulutuksen osalta on, ja sen, miten tärkeä se tässä maassa tällä hetkellä on, mutta halusin heittää pohdiskeluun tällaisen oman ajatukseni.

Mitä taas tulee ed. Aittoniemen puheenvuoroon ateriamaksusta/lukukausimaksusta, minun

ajatukseni perustuu siihen, että kouluissa aika paljon suhtaudutaan kouluruokailuun varsin leväperäisesti ja ylimalkaisesti. Olen joskus ajatellut, jopa ennen säästöpäätöksiä, että mikäli kouluruoka maksaisi, niin koululaiset kenties suhtautuisivat siihen kunnioittavammin kuin tällä hetkellä usein tapahtuu.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ilmeisesti olen kyllästynyt ed. Aittoniemen ja ed. Skinnarinkin puheenvuoroissa esiintulleisiin talouspoliittisiin katsauksiin ja viisauksiin. Olisin jo toivonut, että hekin olisivat jo omalta osaltaan esittäneet jonkinlaisia koulutuspoliittisia näkökulmia. Nyt hän me puhumme koulutuksesta ja siitä, ovatko säästöt järkeviä ja jos ovat tai eivät ole, mitä pitäisi tehdä. Minä olen saanut nyt tarpeekseni näistä setelirahoituksista ja setelipainatuksista. Toivoisin, että koulukeskustelussa ei näihin asioihin enää puututtaisi, vaan yritettäisiin etsiä visioita, mikä on parempi koululaitos kuin tällä hetkellä on. Jos tämä välikysymyskeskustelu siihen antaisi vastauksia ja ai-neksia, niin minusta se olisi puolustanut paikkaansa.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edelleenkin ihmettelen ed. Saastamoisen tapaa ajatella näitä asioita. Samalla myös vastaan ed. Ukkolalle siinä mielessä, että oikean ja tarkoituksenmukaisen koulutuksen järjestäminen Suomessa kuten muissakin maissa edellyttää ensinnäkin markkinatalousmaassa, että pitää tietää, mitä yritykset tekevät. Jos yritysjohto tietää, mitä tehdään, sen jälkeen täytyy tietysti olla opettajia, jotka pystyvät kouluttamaan henkilöstöä tai yleensäkin oppilaita tai opiskelijoita, jotta yhteiskunnan tavoitteet saavutetaan. Tällä hallituksella ei tässä suhteessa ole ollut mitään visioita. Se on näissä kysymyksissä tyytynyt siihen, että on jätetty jokin EY-jäsenhakemus ja puolustettu maataloutta, jonka osalta ei kokoomus ole ährähtänyt, vaikka siihen on rahaa mennyt. Rahasta nyt kuitenkin on sillä tavoin kysymys.

Muistan hyvin, että sellaiselle suurelle yhtiölle kuin Asko Osakeyhtiölle, jossa oli 70-luvun alkupuolella 1 705 työntekijää, annettiin 10 miljoonaa markkaa senaikaista rahaa, jotta henkilöstö voitaisiin kouluttaa, jotta se ei joutuisi työttömäksi. Helsingin yliopiston aikuiskoulutuskeskus, joka silloin oli ensimmäinen Suomessa tätä toteuttamassa, lopetti koulutuksen, kos-

ka yritysjohto ei tiennyt kuin vuoden kerrallaan, mihin pitäisi kouluttaa.

Tässä mielessä minusta hallitus ei ole avannut sellaista keskustelua suomalaisen yritysjohton eikä elinkeinoelämän ja palkansaajajärjestöjen kanssa, että yhdessä voitaisiin miettiä, mihin tämä maa on menossa. Vasta sitten voidaan tietää, mihin koulutetaan ja millä tavoin koulutetaan. Tässä mielessä tämä keskustelu pitäisi saada vähän oikeammille raiteille.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle pieni kommentti. Tämä välikysymys kohdistuu hallituksen koulutukseen kohdistamiin leikkauksiin ja säästöihin. Tässä salissa on koulutuspolitiikasta, siitä min-kälaista on hyvä koulutus ja millainen hyvän koulun pitää olla, keskusteltu useaan otteeseen viime kauden lopulla ja tällä kaudella myös. Eikä se ole tässäkään yhteydessä haitaksi. Mutta tämä välikysymys kohdistuu nimenomaan siihen, miten niukkenevia voimavaroja kohdistetaan, ja se liittyy väijäämättömästi talouteen. Tämä hallitus on halunnut kohdentaa niukkenevia voimavaroja johonkin muuhun kuin koulutukseen, vaikka hallitusohjelma muuta sanoo.

Olemme varmasti hyvin paljon yksimielisiä siitä, millaista on hyvä koulutus ja millainen on hyvä koulu. Mutta siitä, mitä säästöt vaikuttavat koulutuksen tasoon ja laatuun, ainakin oppositiopuolueiden ja hallituspuolueiden välillä vallitsee erimielisyys, toivottavasti ei minun ja ed. Ukkolan välillä.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällä on tietysti mahdollisuus ja lupa ihmetellä, mitä kollegat eri puolilla salia sanovat tai pitävät tärkeänä tai ovat pitämättä tärkeänä, mutta mielestäni olisi ollut parempi, jos säästöt eivät olisi juuri tähän niin voimakkaana suuntautuneet kuin on nyt käymässä. Esitin vain erään vaihtoehdon, koska tiedän aika paljon opiskelijoita, jotka ovat saaneet ihan hyvänkin koulutuksen, mutta sitten vain vaihdetaan ammattia. Mielestäni tällaista voi tietysti tehdä tietyllä lailla enemmän omalla vastuulla ja ottaa vaikka opintolainaa uuteen tutkintoon jne. Tämä oli minulla siinä ajatuksena, mutta sitä ei ilmeisesti ed. Skinnari ainakaan halua ymmärtää.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Lähes päivälleen vuosi sitten eduskunta käsitteli opetustoimen säästötoimenpiteitä, tällöin kylläkin pääasiassa lähinnä tuntikehysten leikkaamista. Käydyssä keskustelussa useat kansanedustajat korostivat koulutuksen laaja-alaisen kehittämisen keskeistä merkitystä yhteiskuntapolitiikan tavoitteena. Täällä korostettiin myös, että säästökohteet olisi jo tuolloin pitänyt etsiä muualta ja ennen kaikkea vastaisuudessa säästökohteet tulisi etsiä muualta kuin koulutuksesta. Käsitin näin, että eduskunta piti tällöin selvänä, että korkea koulutustaso, tieto ja myös huippuosaminen ovat parhaita kehitysedellytysten luojia maassamme.

Näin ei ole kuitenkaan käynyt. Hallitus jatkaa määrätietoisesti aloittamaansa linjaa. Viimekäteiset tuntikehysten leikkaamiset eivät ole hallitukselle riittäneet. Kuluva vuoden budjetti lisäbudjetiteineen on johdonmukaisesti jatkanut kiristyslinjaa, ja näiden toimien kohteena on koulutus kokonaisuudessaan peruskoulusta korkeakouluhin.

Arvoisa puhemies! Tulen puheenvuorossani keskittymään lähinnä maamme korkeakouluihin sekä toisaalta kansalais- ja työväenopistoihin ja näitä koskeviin näkökohtiin.

Korkeakoululaitoksesta voisin todeta sen jo itse asiassa täälläkin esiin tulleen näkemyksen, että hallituksen tempoileva, sattumanvarainen, lyhytjänteinen korkeakoulupolitiikka on alati hämmästelyn aiheena. Esimerkkejä löytää yllin kyllin. Haluan palata vielä korkeakoulujen kehittämislakiin. Korkeakoulujen vuodelta 1986 peräisin oleva kehittämislaki, jossa korkeakouluille taataan vähintään kustannustasoa vastaava määrärahakehitys, on turvannut ainakin tiettyssä mitassa Suomen korkeakoululaitoksen vakaan kehityksen nykyisenkin vaikean taloudellisen tilanteen aikana. Nyt kuitenkin tämä laki on vaarassa. 200 miljoonan markan menosupistukset vuonna 1993, siis vähintään 200 miljoonaa, en tiedä, mitä sen päälle vielä on tulossa, ja runsaan 5 prosentin henkilöstöleikkaukset eli noin 1 000 henkilöä parina seuraavana vuonna eivät mielestäni ole pelkästään lainvastaisia vaan ne vakavasti vaarantavat korkeamman opetuksen ja tutkimuksen edellytyksiä maassamme. Tämän kaltaisilla leikkauksilla tulee olemaan pitkällä tähtäimellä maamme kehityksen ja kilpailukyvyyn kannalta vakavia, myöhemmin hyvin vaikeasti korjattavia seurauksia.

Korkeakoulujen menestymisen ja tuloksellisuuden tärkein edellytys on, että niissä työsken-

teele osaavia, innostuneita ja motivoituneita ihmisiä, joiden ansiosta opetus ja tutkimus muodostuvat mahdollisimman korkeatasoisiksi. Kaikkialla maailmassa yliopistot pyrkivät tähän. On huomattava, että virkojen lakkauttamisesta kärsivät ensi vaiheessa korkeakoulujen opiskelijat ja pian tietysti koko maa. Opettajakuntaan syntyvät aukot heijastuvat väistämättä opetuksen laatuun, tasoon ja monipuolisuuteen. Tähän ei Suomella ole varaa, koska korkeakouluopetuksen tasokkuus ja monipuolisuus ei ole mitään ylellisyyttä, vaan maan ja sen väestön tulevaisuudelle elinehto. Sama koskee mielestäni myös korkeakouluissa tehtävää tutkimusta, johon on saatu viime vuosina merkittävää parannusta. On todella lyhytnäköistä politiikkaa, jos nämä edistysaskeleet nyt tuhotaan lakkauttamalla suuret määrät korkeakoulujen virkoja.

Ihmettelen vähän, kun kokoomus, joka on tukemassa korkeakoulupolitiikkaa, näin olen käsittänyt, ei sanallakaan esimerkiksi ryhmäpuheenvuorossaan käsitellyt korkeakoulujen leikkauksia ja niiden seurausvaikutuksia, mitä seurauksia näin mittavalla leikkaustoiminnalla on korkeakouluhin.

Hallituksen korkeakoulupoliittinen linjattomuus on näkynyt ehkä selvimmin aluepoliittisissa kysymyksissä. Tempoileva aluepoliittinen seikkailu hammaslääketieteen opetuksen supistamisessa ja siihen liittyvä erittäin kallis korvaus — tarkoitan tällä Eläinlääketieteellisen korkeakoulun suunniteltua siirtoa Kuopioon — vievät mielestäni uskottavuuden kaikelta järkevältä koulutuspolitiikalta. Vastustan ehdottomasti jo tässä vaiheessa tällaista poukkoilevaa siirtotoimintaa.

Hallituksen olisi tarpeen miettiä, miten paljon voimavaroja hallituksen poukkoileva, sattumanvarainen silpomispolitiikka vie yliopistoilta, tiedekunnilta ja niiden laitoksilta. Energiaa menee pelkästään hallituksen typeryyksien torjumiseen ja toimimiseen ylipäättäänkin hallituksen järjetömyyttä ja sattumanvaraisia ehdotuksia vastaan. Joka tapauksessa kaikki tämä toiminta on pois opetuksesta ja tutkimuksesta eli korkeakoulujen varsinaisesta tehtävästä. Voisin todeta näin, että yksikään korkeakoulujemme tiedekunta tai laitos ei ole turvassa tällaiselta politiikalta, jos tämä jatkuu näin mielivaltaisena kuin nyt ulospäin näyttää.

Otanpa vielä yhden esimerkin, hallituksen suunnitelmat opetusharjoittelukoulujen siirtämiseksi kuntien vastuulle. Hallituksen toiminta opetusharjoittelukoulujen ja 850 henkilön siirtä-

miseksi kuntien vastuulle on mielestäni todellinen silmänkääntötempu. Vaikka korkeakoulut säästyvätkin vastaavilta henkilösivistyksiltä — tämä on hyvä — pallo siirtyy kunnille henkilöstöisäyksenä, ja näin niiden säästötoimenpiteet entisestään vaikeutuvat. Siis kunnat joutuvat ottamaan virat vastaan, kunnilla on myös säästövelvoite, ja ne joutuvat supistamaan virkojaan entistä enemmän muualta. Näin ollen siis todellisia säästöjä ei tapahdu missään ja, mikä pahinta, harjoittelukoulujen sisällöllinen uudistustyö jää kokonaan tekemättä. Harjoittelukoulujen toiminta tulisi perusteellisesti selvittää ja tässä yhteydessä ratkaista niiden hallinnollinen asema. (Min. Uosukainen: Näin tapahtuu!) — Hyvä!

Vielä muutama asia opintotukiuudistuksesta. Mielestäni myös epävarmuus opintotukiuudistuksen toteutumisesta ja epämääräiset huhut, vai lienevätkö enää huhuja, en tiedä, korkeakoulujen lukukausimaksujen käyttöönotosta aiheuttavat tänä päivänä suurta huolta opiskelijoiden keskuudessa. Tämä merkitsee myös sitä, että mahdollisuudet kokopäiväopiskeluun heikkenevät ja opiskelun kesto pitenee ja keskeyttäminen lisääntyy.

Mitä meidän pitäisi tässä tehdä? Maamme on menossa Euroopan yhteisöön. Juuri nyt tarvitsimme pitkäjänteistä, eteenpäinsuuntautuvaa koulutus- ja tutkimuspolitiikkaa, avoimuutta, rohkeutta, eteenpäinsuuntautuneisuutta sekä kaikkea hyvää. Mutta kuinka korkeakouluissamme voi sitä tänä päivänä olla, jos ja ilmeisesti kun huomien tuo tullessaan pelkkää epävarmuutta? Nyt pitäisi toimia todella aktiivisesti sisältöjen suhteen: poistaa päällekkäisyyksiä, rohkaista korkeakouluja yhteistyöhön jne. — ministeri varmasti tietää — panostaa todellisiin säästöihin ja todelliseen kehittämistoimintaan.

Opetusministeriössä onkin valmisteltu viime syksynä ohjelma Suomen korkeakoululaitoksen rakenteellisesta kehittämisestä. Tämä ohjelma mielestäni onkin eräs harvoja valopilkkuja korkeakoulupolitiikassamme tällä hetkellä. Tämä on ainakin erittäin hyvä yritys. Olen ymmärtänyt, että tähän on myös korkeakouluissa suhtauduttu myönteisesti.

Kokonaan toinen asia on, kuinka tällainen hallitus kykenee tätä ohjelmaa toteuttamaan. Siitä on ilmennyt epävarmuutta. Minusta esimerkiksi hammaslääketieteellisen opetuksen lakauttamisesta ja Eläinlääketieteellisen korkeakoulun siirrosta sekä epävarmuus muista mahdollisista äkkipikaisista ja sattumanvaraisista koulutusalojen siirroista vievät pohjan tältäkin

korkeakoululaitoksen rakenteellisen kehittämisen ohjelmalta. Esimerkiksi hammaslääketieteen siirtopäätös tai vuoden väliaika hammaslääketieteellisen opetuksen lopullista ratkaisua odotellessa tulisi käyttää perusteelliseen valmistelutyöhön.

Esitin budjettipuheen yhteydessä ajatuksen, että sosiaali- ja terveysministeriön tulisi yhteistyössä opetusministeriön kanssa asettaa pieni asiantunteva työryhmä valmistelemaan maamme koskevat hammaslääkäri- ja erikoishammaslääkäritarvearviot siltä pohjalta, että tarvearviossa otettaisiin huomioon myös palvelujärjestelmässämme tapahtuneet muutokset. Niitä on viime aikoina tehty aika paljon. Minulla on sellainen käsitys — jos toisin on, toivon, että tämä minulle selitetään — että tällaisia ajankohdaisia tarvearvioita sekä perus- että erikoistumiskoulutuksen suhteen ei ole vielä ollenkaan tehty. Olen sitä mieltä, että tältä pohjalta tehty mahdolliset supistukset ja koulutuksen siirrot olisivat huomattavasti vanhemmalla pohjalla kuin sattumanvarainen poukkoilu.

Arvoisa puhemies! Mielestäni on jyrkästi torjuttava se ajatus, että korkeakoulut voisivat jäädä yhteiskunnan tulevassa kehittämisessä vähempiarvoiseen asemaan. Nyt jos koskaan korkeakoulujen kehittämislaki on ehdottomasti pidettävä voimassa, jotta tilapäiset taloudelliset suhdanteet ja hallituksen ymmärtämättömyys eivät heikentäisi niiden järkevää ja tarkoituksenmukaista toimintaa.

Muutama sana vielä kansalais- ja työväenopistoista.

Hallitus on asettanut myös kuntien sivistystoiminnan säästötoimenpiteillään aikamoiseen pakkorakoon. Kansalais- ja työväenopistojen toiminta on ollut myös säästöjen kohteena niin kuin tiedämme. Tuleva valtiosuusjärjestelmä ja viime aikoina toteutuneet säästötoimet ovat aiheuttaneet aiheellista huolta kansalais- ja työväenopistoissa. Jo nyt toteutetut ja annetut säästövelvoitteet vaikuttavat kansalais- ja työväenopistojen toimintaan hyvin ratkaisevasti. Oletan, että useimmat kunnat, lähes kaikki kunnat, ovat jo nyt joutuneet toimimaan siten, että opetustarjontaa on vähennetty, kursseja vähennetty, opetusviikkoja lyhennetty jne. Ovien ulkopuolelle jää tästä hyvin tärkeästä koulutusmuodosta hyvin paljon väkeä. Esimerkiksi Espoossa tällä hetkellä on yli 4 000 jonotuslistalla.

Kansalais- ja työväenopistossa opiskelee yli 65 000 suomalaista. On anteeksiantamatonta ja häpeäksi tämän päivän poliitikoille, jos tällaista

henkistä ja sivistyksellistä voimavaraa ei arvosteta. Totean vielä sen, että kansalais- ja työväenopistothan muodostavat maamme kattavimman ja laajimman aikuiskoulutusmuodon. Häpeä on mielestäni myös se, jos sellainen koko maan kattava joustava, yleissivistyksestä vastaava aikuiskouluverkosto, jota voi ylpeänä esitellä malliksi muille maille, vähitellen pienenee pienenevästään ja muuttuu kalliiksi maksupalvelukoulutuslaitokseksi, eliittiooppilaitokseksi, jossa voivat opiskella vain ne, joilla on rahaa tai joiden koulutuksen maksaa joku muu taho, yritys tai vastaava. Tällöin myös opistojen yleissivistävä luonne muuttuu ammatillis- ja aikuiskoulutusoppilaitoksia muistuttavaksi. Opistot ovat olleet tavallisten ihmisten kulttuuri- ja sivistysyliopistoja, jotka ovat tavoittaneet myös heikommin koulutetut. Esimerkiksi Espoossa työväenopistojen väestö noin 30 prosenttia on peruskoulun käyneitä; tämä on hyvin merkittävä koulutusmuoto. Mielestäni yhteiskunnan tulee edelleenkin huolehtia myös heikompiosaisistaan.

Euroopan yhdentymisen puolestaan edellyttää kansalaisilta ammattitaidon lisäksi laajaa yleissivistystä, kielitaitoa, kulttuuritietoutta, asennekasvatusta jne., joita kansalais- ja työväenopistot ovat antaneet ja antavat. Mikään muu aikuiskoulutusmuoto kuin kansalais- ja työväenopistot ei yhtä hyvin ja kattavasti vastaa aikuisten yleissivistävästä koulutuksesta. Kansalais- ja työväenopistot ja kirjastot ovat suomalaisen aikuisen kansanyliopistoja.

Arvoisa puhemies! Suomen kokoisen maan voima on sen hyvinkoulutetussa sekä monipuolisesti sivistyneessä ja aktiivisessa väestössä. Tukemalla ihmisten osallistumista tämän kaltaiseen opistotyöhön, kansansivistystyöhön, panostetaan myös tulevaisuuteen. Tästä syystä ei mielestäni minkäänlaisia lisäsäästöjä enää voida selittää näille opistoille.

Suomella on itsenäisyyden 75-vuotisjuhlavuosi. Itsenäisen Suomen historia on osoittanut, että koulutuksella on ollut maan henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin nousussa keskeinen osuus, ja nyt jos koskaan tämä tulisi hallituksen, eduskunnan ja meidän kaikkien ymmärtää.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luhtanen puhui varsin lennokkaasti ja siinä lennokkuudessa tuli lausuneeksi myös sellaista, mikä ei ihan sattunut kohdalleen. Hän totesi, että säästötoimet ovat korkeakoulussa ensi tilassa kohdistuneet opiskelijoihin. Tämä ei kyllä satu pitämään paikkaan-

sa. 5 prosentin säästöpäätöksen mukaisesti on lakkautettu muita kuin opetusvirkoja. Esimerkiksi Oulun yliopistossa ei ole yhtään opetusvirkaa lakkautettu. Kaikki lakkautetut virat ovat olleet muuhun kuin opetushenkilökuntaan kuuluvia vakansseja. Lähitulevaisuudessaakaan kuulemma ei ole pyrkimystäkään, että opetusvirkoihin puututtaisiin.

Sen sijaan nämä säästöpäätökset kohdistuvat tutkimustyöhön hyvin voimakkaasti. Jos tarkoitus oli arvostella sitä, niin se osui kohdalleen. Sanonta oli vähän heikokko.

Olen kyllä pikkuisen huvittunut — vakavassa mielessä — tästä Eläinlääketieteellisen korkeakoulun asiasta. Pääkaupunkiseudun kansanedustajat, jotka ovat tehneet kaikkensa maatalouden alasajamiseksi Suomessa, haluavat säilyttää lehmät keskikaupungilla. On varsinaista jengiä tämä. (Ed. Metsämäki: Eläinlääkärit, ei lehmät!) — Eläinlääkärit toimivat niitten lehmien kanssa. Niitten lehmien takia ne eläinlääkärit on koulutettu.

Ed. J o u p p i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ikävää, että Leena Luhtanen ei ole kuunnellut tarkoin kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroa, jossa nimenomaan kannettiin huolta korkeakoulutuksen, tutkimuksen ja tieteen tasosta. Kun ed. Luhtanen totesi, että kokoomus ei esittänyt huolta näitten virkojen supistamisesta, niin voin ihan sanatarkasti toistaa: ”Merkittävien säästötoimenpiteiden ulottaminen korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ei ole perusteltua. Tällöin ei voida parantaa Suomen kilpailuasemaa kansainvälisesti. Valtioneuvosto on asettanut tavoitteekseen, että tämän vuosikymmenen puolessavälissä suoritetaan vuosittain noin 650 tohtorin tutkintoa. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, ei voida mitenkään hyväksyä nuorten tutkijoiden ja assistenttien virkojen määrän vähentämistä. Tämä tulee vaikuttamaan tutkimuksen tasoon Suomessa heikentävästi.”

Muutenkin puheenvuorossamme tuli hyvin paljon niitä samoja ajatuksia, joilla todella voidaan korkeakoulujen toimintaa huolimatta näistä ikävistä säästöpäätöksistä jatkossakin ylläpitää. Nimenomaan toimintojen tehostamiseen on varaa. Korkeakoulujen työnjakoa on selkiytettävä, päällekkäisiä toimintoja purettava ja yhteistyötä niin peruskoulutuksessa kuin myös tutkimuksessa on voimakkaasti lisättävä jne. Kyllä näitä keinoja löytyy tässä tukalassa tilanteessakin selvitä myös korkeakoulujen osalta. Mutta

kuten sanottu, meidän on yhteisesti, kuten ryhmäpuheenvuorossani totesin, etsittävä muilta sektoreilta säästöjä, että voimavaroja voidaan suunnata kansallisen hyvinvoinnin kannalta elintärkeään osaan: korkeakoulutukseen, tutkimukseen ja tieteeseen.

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli korkeakoululaitoksesta lakkautetaan 1 000 virkaa, arvoisa ed. Pulliainen, silloin, jos nämä virat lakkautetaan pelkästään hallintoviroista, maahamme ei jäisi korkeakouluihin yhtä ainutta hallintovirkaa eikä avustavaa virkaa. Minkäänlaista päätöstä, kun se prosenttiosuus on laskettu korkeakoulujen viroista, ei ole tehty siitä, että se koskisi hallintovirkoja. Minä olen sitä mieltä, että näin pitäisi tehdä. Se olisi ainoa oikea tapa, mutta silloin se kokonaisluku olisi aivan toista kuin 1 000 henkilöä.

Mitä tulee Eläinlääketieteelliseen korkeakouluun, niin aivan oikein pääkaupunkiseudun väki haluaa, että meillä on edes jotakin eläinlääketiedettä. Totean vain, että Eläinlääketieteellisessä korkeakoulussa toki käsitellään muitakin eläinlääketieteen asioita kuin lehmiä, yhä enenevässä määrin mm. pieneläimiä. Kun täällä näitä on, toivon, että asiantuntemus säilyisi eläinlääketieteellisessä korkeakoulussa. Vakavasti sanottuna minusta se on hyvin iso korkeakoulupoliittinen kysymys. Niin kuin totesin, niin minun mielestäni tällaisella valmistelutyöllä, tällaisella toiminnalla ei yhtä yksittäistä korkeakoulua voida lähteä siirtämään.

Ed. Jouppilalle toteaisin, että on erittäin hyvä, jos kokoomus on tätä mieltä. Minun mielestäni asiat voidaan sitten punnita, kun käsiteltäviksi tulevat esimerkiksi korkeakoululain mahdolliset muutokset. Toivon tietysti, että niitä ei tänne tulisi, koska se tarkoittaisi huononnusta, mutta katsotaan sitten, kun mahdolliset lait tulevat tänne, kuka on minkin asian puolella.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puhutaan nyt vielä vähän näistä korkeakoulujen viroista ja niitten lakkauttamisesta. Edellisen vaalikauden aikana henkilökohtaisen ja ryhmäni toiminnan tuloksena perustettiin kehitysaluekorkeakouluihin muita kuin opetushenkilökunnan virkoja normaalin systeemin lisäksi 360, aika monta kappaletta. Näitä ollaan nyt nykyisen hallituksen toimenpitein lakkauttamassa. Minä voin kertoa, että siltä laitokselta, jonka johtajana olen pitkään toimi-

nut — tosin en tällä hetkellä toimi tämän nykyisen tilapäistehtävän takia — on lakkautettu tämän talven aikana kaksi virkaa, mutta ne eivät ole opetusvirkoja vaan muita. Esimerkiksi Oulun yliopistossa ei ole lakkautettu yhtään opetusvirkaa. Kun kysyin muutama päivää sitten, mikä on suunnitelma tälle vuodelle, niin ilmoitettiin, että ei tulla lakkauttamaan. Tämä tietysti nyt, kun se oikein käännetään, taas merkitsee sitä, että kyllä tämä tietysti pitkällä aikavälillä tutkimustyötä tulee haittaamaan hyvin paljon, koska tarvitaan sitä avustavaa henkilökuntaa ja sitä varten on rahat hankittava muualta.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Tämän keskustelun aikana on täällä kovasti yritetty silotella, tietysti ainoastaan hallituspuolueiden edustajien toimesta sitä, mitä nämä supistukset koulutoimelle todellisuudessa tulevat merkitsemään. On yritetty selittää ja perustella, ettei nyt toteuttavilla säästöillä puututa koulun rakentamiseen. Tällaisia puheitakin, joissa on totuutta tuotu esiin, on pidetty asian ylidramatisoimise-
na. Viittaan tässä vain opetusministerin vastauspuheenvuoroon sosialidemokraattien välikysymykseen.

Olen itse ottanut selvää omasta kotikaupungistani, mitä nuo supistukset merkitsevät. Julkisuudessa on puhuttu 8 prosentin säästövaikutuksista, käytännössä kysymys on kuitenkin yhteensä 13 prosentin säästöistä, koska taustalla on aiemmin päätetty 5 prosenttia. Joensuun koulu-
laitos on selvittänyt asian, ja tuloksena on, että siellä kyllä voitaisiin päästä noin 7 prosentin kokonaissäästöihin niin, ettei koulun rakentamiseen puututtaisi, mutta tuo 13 prosenttia on yksinkertaisesti liikaa. Jos tähän mennään, jouduttaisiin koko kouluverkko uusimaan, ja tämä merkitsisi sitä, että vähintään yksi koulu lakkautettaisiin ja oppilaat siirrettäisiin sieltä muihin kouluihin ja vastaava määrä vakinaisia opettajavirkoja myös lakkautettaisiin.

Jos näin radikaaleihin leikkauksiin ei haluta mennä ja kuten toivon ei kotikaupungissani mennä, on kaupungin satsattava nuo puuttuvat rahat koulutukseen. Tämä on luonnollisesti vaikeaa, koska niin Joensuussa kuin varmasti monissa muissakin kaupungeissa budjetit ovat jo nykyisellään alijäämisiä ja rahojen löytäminen on tosi vaikeaa.

Tässä joutuvatkin outoon valoon sisäministeri Pekkarisen lupaukset siitä, etteivät kuntien ja valtion maksuosuudet tämän säästökampanjan vuoksi tule muuttumaan. On osoitettu, että jos

nykyistä asetusta noudatetaan eikä koulutusjärjestelmää romuteta, joutuvat kunnat kattamaan yhteensä 800 miljoonaa omasta pussistaan. Tässä on se kuuluisa kuntien valinnanvara, josta täällä niin kauniisti on puhuttu. Elleivät kunnat omia maksuosuuksiaan lisää, joudumme kauemaksi kuin kahden kolmen vuoden päähän nykytilanteesta.

Opetusministerit ovat täällä puhuneet myös joustavan yksilöllisen ja valinnanvaraisen koulun puolesta. Miten tämä toteutetaan tilanteessa, jossa luokkakoko suurenee jopa yli 40 oppilaan. Pienryhmäopiskeluun ei riitä tunteja, tukiopetus ja koulun kerhotoiminta loppuvat.

Opettajien Ammattijärjestö on tänään meitä kansanedustajia lähestynyt omalla tiedotteellaan, jossa todetaan mm., että "säätöjen vaikutuksesta valtakunnalliset opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet jäävät saavuttamatta. Opetusryhmien suureneminen huomattavasti nykyisestä ja muut jo tehdyt järjestelyt vievät nuorten mahdollisuudet saada riittävää ja tasokasta opetusta. Muun muassa erityishuomiota vaativat oppilaat kärsivät, koska suurissa ryhmissä ei voi opastaa hitaammin oppivia erikseen. Tukiopetuksen poistuessa oppimisessa jälkeen jääviä tulee entistä enemmän, ja kun oppilaanohjausta ei kyetä antamaan riittävästi, periaatteena tulee olemaan, että kukin selvitkään yksin yrityksen ja erehdyksen kautta". Tähän ajatusmaailmaanhan muutoinkin suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa on tämän hallituksen kaudella menty eli siihen, että selvitkään jokainen itse, niin kuin parhaiten taitaa.

OAJ:n mielestä myös lahjakkaat oppilaat kärsivät mm. siitä syystä, että "erikoisopinhalua ei voida täyttää, koska valinnaisaineryhmiä ei ole varaa perustaa". Tässä siis menee ajatus yksilöllisyydestä.

Oppilaat, jotka ovat jo tehneet valintansa, joutuvat muuttamaan jatko-opintosuunnitelmiaan. Yksinkertaisesti valinnan mahdollisuudet eivät toteudu.

Edelleenkin OAJ esittää, että "aikaa ei tulevaisuudessa ole kenellekään, oppilaita käsitellään ryhmänä, ei yksilöinä, koska suurissa luokissa muuhun ei ole mahdollisuutta. Oppitunnilla ei ehditä harjoittaa keskustelua eikä puhetaitoa, ei suomeksi eikä vieraalla kielellä".

Miten tässä tilanteessa toteutetaan ministeri Uosukaisen edellyttämää joustavaa yksilöllistä ja valinnanvaraista koulua? Pitäisi nyt todella olla rohkeutta puhua asioista oikeilla nimillä

eikä piiloutua korulauseiden ja näennäisen kuntien päätöksenteon taakse.

Arvoisa puhemies! Koulutuksen tason heikentäminen on omiaan tuottamaan lisää epätaasa-arvoa. Yhteiskunnallinen ja taloudellinen eriarvoisuus vain tästäkin edelleen korostuu, mikäli koulutuksessa päädytään nykyistä laajemmin maksujen perimiseen.

Täällä asiaa on jo paljon käsitelty, mutta eräs yksityiskohta on ehkä syytä ottaa vielä esille. Nimittäin kun lukukausimaksuja ollaan kaavailmassa mm. lukio- ja muuhun keskiasteen koulutukseen, merkitsee se aikamoista räsistystä näiden oppilaiden perheille. Keskiastehan jäi opintotukiudistuksen ulkopuolelle perusteluna keskiasteen hyvät opintososiaaliset edut, mutta nyt sinne kaavailut lukukausimaksut veisivät leijonanosan olemassa olevasta opintotuesta. Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto kysyykin aivan oikeutetusti, "olisitteko itse valmiita luopumaan kahden kuukauden palkastanne". Tämä on suhteessa se osuus, jonka lukukausimaksut vievät keskiasteen opintotuesta.

Arvoisa puhemies! Aina koulun kehittämisesä ei kuitenkaan ole kyse rahasta. Niinpä ihmettyttääkin, ettei edes sellaisissa uudistuksissa, jotka eivät juurikaan rahaa vaadi, myöskään mitään edistymistä ole tapahtunut. Tarkoitin tässä nuorisasteen kokeilun jumittumista opetusministeriöön. Eduskunta on asiasta säätänyt lain, ja budjetissa on rahat kokeilua varten olleet; ne on sieltä kuitenkin jo nipistetty pois. Kysymys on aivan marginaalisesta rahasummasta, mutta suuresta koulutuspolitiisesta linjanvedosta. Nuorisasteen kokeilulla pyrittäisiin etsimään oppilaita motivoivia ja työelämää paremmin palvelevia koulutussisältöjä. Tämä olisi juuri nyt oikeaa elvyttävää koulutuspolitiikkaa, mutta tätä tietä ei haluta käydä. Päinvastoin vieläpä olemassa olevaa ammatillista koulutusta supistetaan tilanteessa, jossa on ennätysmäinen nuorisotyöttömyys. Voiko millään tavalla olla järjestälistä pitää nuoret mieluummin kortistossa tyhjän panttina kuin antaa heille ammatillista koulutusta tulevaisuutta varten?

Myös aikuiskoulutustuen supistaminen, josta täällä sosialidemokraatit ovat jo ansiokkaasti puhuneet, edustaa samaa hallituksen linjaa. Ihmisiä halutaan passivoida mieluummin kuin kouluttaa, vaikka kustannukset koulutusvaihtoehdossa eivät ole ainakaan suuremmat kuin passivoivassa vaihtoehdossa.

En malta olla tässä puuttumatta hieman sanapariin "hallittu rakennemuutos", josta edellistä

hallitusta usein hyvinkin ironisessa mielessä muistutettiin. Mutta tätä hallittua rakennemuutosta pyrittiin parhaimmalla mahdollisella tavalla toteuttamaan säätämällä laki aikuiskoulutuksesta. Nyt olisi aika käyttää tätä lakia täysimääräisesti hyväksi. Meillä on menossa edelleen voimakas rakennemuutos sen lisäksi, että meillä on taloudellinen vaikea laskusuhdanne. On aivan selvää, että me emme pääse tästä lamasta ylös, jos meillä ei ole sillä tavalla koulutettua työvoimaa, joka vastaa noususuhdanteen vaatimuksia. Juuri tämä aika pitäisi kyetä käyttämään aikuiskoulutukseen sillä tavalla, että työtehtävät ja koulutus vastaavat toisiaan. Mutta tätäkään ei haluta käyttää. Päinvastoin tästäkin supistetaan, ja sillä on selkeä yhteys tuottavuuteen.

Täällä ed. Luhtanen jo puuttui kysymykseen harjoittelukoulujen asemasta tulevaisuudessa. Tässä on, aivan niin kuin edellä todettiin, kysymys siitä, että rahaa siirretään taskusta toiseen, ei mistään todellisesta säästöstä. Sen sijaan jos säästön sumuverhoa hyväksi käyttäen tähän ryhdytään eli valtion harjoittelukoulut siirretään kunnille, silloin täytyy totuuden nimessä puhua asiasta oikealla nimellä: Halutaan heikentää opettajankoulutuksen tasoa. Jos tähän ei pyritä, vielä pahempi. Nimittäin se on joka tapauksena seurauksena tästä operaatiosta.

Jos kuvitellaan, että valtio tällaisella hokuspokkustempulla voi siirtää opetusharjoittelusta tulevat kulut kunnan koululaitokselle, se ei voi onnistua pelkällä ilmoitusmenettelyllä. Nämä kustannukset kuuluvat edelleen valtiolle. Myös säästöinnossa on kyettävä pitkällä tähtäimellä näkemään, mitä ollaan tekemässä suomalaiselle tähän saakka erittäin hyvin toimineelle opettajankoulutukselle. Onko meillä varaa heikentää opettajankoulutusta todellakin tässä vaiheessa, kun kolkutteleme Euroopan porteilla?

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minusta ed. Myller erittäin ansiokkaasti otti puheenvuorossaan esille nuorisosaasteen kokeilun ja hallituksen erittäin nuivan suhtautumisen siihen. Nyt kun salissa on myös ministeri Norrback, niin en malta olla ottamatta tätä asiaa esille sitä taustaa vasten, että edellinen sinipunahallituksen teki koulutuspolitiikassa mielestäni tietynlaisen historiallisen kompromissin, jossa lähdettiin kehittämään ammattikorkeakouluja ja myös sitten nuorisosaasteen koulua.

Puhemies: Muistutan ed. Gustafssonin vastauspuheenvuoron luonteesta.

Puhuja: Peräisin nyt sitä, onko hallitus nyt sitten aivan tosissaan muuttamassa sitä toimintalinjaa, joka koulutuspolitiisessa selonteossa otettiin suomalaisen koulutusjärjestelmän kehittämiseksi. Kun nyt huomasi, että ministeri pyysi myös puheenvuoron, niin toivoisin, että hän omalta osaltaan myös valaisisi tätä asiaa: Miten nimenomaan RKP:n näkökulmasta tämä asia näyttää olevan, kun nuorisosaasteen kokeilulta vedetään ne vähätkin resurssit pois, jotka sille oli budjetissa annettu?

Puhemies: Totean vielä kerran, ed. Gustafsson, että on syytä katsoa, millainen vastauspuheenvuoron pitää olla.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minusta koulutuspoliittinen keskustelu voi olla hyvin hyödyllinen, jos jätetään puoluepoliittiset näkökohdat vähän syrjään. On toki ideologisia eroja tässä kysymyksessä ja pitää olla. Ei siinä minusta ole mitään. Minä pidän hyvin valitettavana, että nuorisosaasteen kokeilu ja ammattikorkeakoulukokeilu molemmat ovat lähteneet liian hitaasti liikkeelle, ja tänään on kai ainoastaan kaksi kokeiluprojektia liikkeellä.

Eräs syy siihen on ollut se, että ammattijärjestöisistä syistä opettajat eivät ole halunneet lähteä mukaan. Minä pidän valitettavana, että juuri tämä syy on johtanut siihen, ettei ole haluttu kokeilla varsin tärkeällä kentällä. Kun tämä kokeilu rakennettiin aikoinaan, lähdettiin siitä, että tämä ei vaadi lisää rahaa. Minä olen edelleen sitä mieltä, että se oli viisas ja järkevä päätös ja tätä pitää viedä eteenpäin. Nyt kun säästetään rahaa, niin otetaan rahaa pois niiltä momenteilta, missä ei ole käyttöä, ja syy siihen, että rahat eivät mene, on juuri se, että ei ole haluttu tehdä tämmöistä minusta hyvin tärkeätä kokeilua.

Minusta ministeri Uosukainen hallituksen puheenvuorossa sanoi hyvin, kun hän puhui maksuista. Minä siteeraan: "Koulutuksen täydellisestä maksuttomuudesta luopuminen ei kuitenkaan johda väitettyyn eriarvoisuuteen." Näin tietenkin on, mutta minusta on hyvin tärkeätä, että tätä seurataan. Kunnathan päättävät tästä viime kädessä, ja jos käy niin, että tasa-arvo tästä kärsii, niin silloin pitää katsoa järjestelmää uudelleen. Ei saa olla niin, että köyhät jäävät ilman koulutusta siitä syystä, että tämä maksu on liian

suuri ja estää sen. Tämä on sosiaalisesti minusta äärettömän tärkeää.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Myllerin sinänsä hyvässä puheenvuorossa kyllä jätettiin noteeraamatta se nykyisen hallituksen ohjelmassa olemassa oleva Sivistys, tiede ja teknologia -kappaleen ensimmäinen kappale jossa sanotaan: "Kansakunnan voima ja mahdollisuus menestymiseen on sivistyksessä. Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri."

Ed. Myller sanoi, että pitäisi jatkaa näitä toimenpiteitä koulutuksen osalta, koska rakennemuutoskin jatkuu. Nythän vasta on sellainen rakennemuutos, jossa nimenomaan koulutusta tarvittaisiin, eikä kysymys ole yksistään siitä, että aikaisemman hallituksen toimenpiteitä pitäisi jatkaa, vaan nimenomaan nyt ne lait, jotka viime eduskunnan toimesta säädettiin, antaisivat mahdollisuuden, jos hallitus näitä mahdollisuuksia käytännössä käyttäisi.

Ed. Savolainen: Arvoisa puhemies! Kun näiden tuntien aikana olen yrittänyt rakennella puheenvuoroani, alkaa tuntua siltä, että on vain sekava kooste asioita paperilla ja tämän puheenvuoron jälkeen varmasti ed. Ukkola lopullisesti hermostuu sosialidemokraatteihin — hän ei näytä tällä hetkellä kuitenkaan olevan salissa.

Opetusministeriön suunnittelupäällikkö Lieki Lehtisalo ja professori Reijo Raivio ovat vastikään kirjoittaneet kirjan suomalaisesta koulutuspolitiikasta. Kirjan lopussa olevassa jälkilauseessa he lainaavat Pariisissa Unescon järjestämässä aikuiskasvatuksen maailmankonferenssissa maailman kansojen yksimielisesti hyväksymää julistusta oikeudesta oppimiseen. Julistuksessa todetaan: "Oikeus oppimiseen on tänään ihmiskunnalle suurempi haaste kuin koskaan. Oppiminen on avainsana. Mitään inhimillistä kehitystä ei voi olla ilman oikeutta oppia. Oppiminen on jokaisen perusoikeus."

Tämä julistus viitoittaa tietä globaaliseen koulutuspolitiikan päämäärään, ja sen taustalla on 900 miljoonaa lukutaidotonta. Näissä raameissa suomalaisen yhteiskunnan koulutuspoliittiset ongelmat eivät ole voittamattomia, ne ovat jopa pienimuotoisia ja täysin hallittavissa, jos maan hallitus niin haluaa. Viisimiljoonainen kansa voi kouluttautua edelleenkin sillä tasa-arvoisuudella, mikä maassa on koulutuksen turvaamiseksi rakennettu. Meillä on varaa kehittää

koulua, antaa mahdollisuudet nuorisoasteen koulutuskokeiluille ja antaa mahdollisuudet ammattikorkeakoulukokeiluille. Viisimiljoonaisen kansan ainoa selviytymiskeino on se, että se kouluttautuu ja sen kaikki kansalaiset voivat kouluttautua tekemään työtä tämän yhteiskunnan pyörittämiseksi. Koulutus on korvaamaton voimavara.

Se, mikä suomalaista koulutuspolitiikkaa erityisesti raastaa, voidaan tietysti ryhmitellä kovin monella lailla. Yksi tapa on esimerkiksi seuraava:

Suomalaisessa yhteiskunnassa ei arvosteta lapsia ja nuoria. Suomalaisen yhteiskunnan arvot kallistuvat yllättävän usein utopistisiin urheilumallisiin autoihin, porealtaisiin ja multivideoihin. Yllättävän usein suomalainen aikuinen on valmis kustantamaan tämän kaltaista kulutusimagoa, sen sijaan että olisi valmis maksamaan omasta lapsestaan aiheutuvista kustannuksista. Välittäminen ja välinpitämättömyys eivät jakaudu tässä yhteiskunnassa poliittisten ideologioiden mukaan eivätkä aina kodin taloudellisten resurssien mukaan, vaan aikuisen vastuun: Sitä joko on tai ei ole. Sitä halutaan siirtää vanhemmilta opettajille, opettajilta vanhemmilta, aina miten parhaaksi nähdään. Ne lapset ovat onnellisia, joiden ympärillä sattuu olemaan vastuuntuntoisia aikuisia, on sitten kysymys vanhemmista tai opettajista. Nykyaikana maksullisuus peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa ei ole niin mustavalkoinen asia kuin se oli 20—30 vuotta sitten. Se jakaa mielipiteitä niin hallituskun kuin oppositiopuolueissakin.

Toinen näkökulma koulumaailmaan on se, että koulu nähdään meillä painotetusti tänä päivänä vain ja ainoastaan opettajien työpaikkana eikä tuotantoyksikkönä, jonka tuotanto on koulutetut nuoret. Ongelmalliset keskustelut käydään siitä näkökulmasta, minkälaisen työpaikan koulu opettajalle tarjoaa. Keskustelua ei käydä siitä näkökulmasta millainen on tuote, jota koulu tuottaa.

Tänään on keskusteltu aika runsaastikin niistä asioista, joissa koulu voi parantua ilman taloudellisia resursseja: oppimisen ilosta, vuorovaikutuksesta, kannustamisesta, ilmeistä ja eleistä tehtävästä kannustamisesta, siitä mihin ei tarvita penniäkään välttämättä rahaa. On totta se, että koulun henkinen ilmapiiri on kaikkein tärkein asia.

Itselläni on juuri peruskoulun jättäneet nuoret, toinen tänä keväänä ja toinen pari vuotta sitten. Koulusta ei koskaan tullut palautetta

siitä, oliko siellä mädäntyneet ikkunanpuitteet vai oliko maalit rapisseet. Kaikki palaute tuli henkisestä ilmapiiristä: oliko se alistava, oliko se nujertava, oliko se kannustava. Keskustelu, mikä tänään on käyty siitä asiasta, on tietysti tavattoman tarpeellista opettajanhuoneessa, mutta sinne se ei välttämättä yllä.

Kolmas näkökohta on se, että suomalainen yhteiskunta ei edes yritä maksimoida oppineen kansanosansa työpanosta yhteiskunnan rakennustyössä. Kun professorin opetusvelvollisuus on 6 tuntia viikossa ja yläasteella opettajan opetusvelvollisuus on 18–23 tuntia viikossa, on kysymys koulutetun henkisen pääoman alimitoitetusta käytöstä yhteiskunnan pyrittämisessä, sanokoon OAJ mitä hyvänsä. Koulussa tehdään liian vähän työtä, ja se tulee kalliiksi tälle yhteiskunnalle. Sairaanhoidajan työaika on 38 tuntia 15 minuuttia viikossa. Siinä työssä joudutaan kantamaan vastuuta sairaista ihmisistä. Esimerkiksi yövuorot akuutteisairaaloissa ovat tavattoman vastuullisia työjaksoja. Mikä tekee koulusta terveitten nuorten kanssa tehtävästä työstä niin tavattoman raskasta, että sitä ei voi tehdä kuin 18–23 tuntia yläasteella peruspalkan saamiseksi?

Nämä asia ovat mielestäni peruslähtökohtia siinä kehitystyössä, jonka koulu joutuu käymään läpi. Hallituksen tehtävä ei ole helppo. Todennäköisesti juuri siksi hallitus huiskii sinne tänne ja osumat kohtaantuvat lapsiin ja nuoriin. Hallitus tällä hetkellä joko todella hapuilee tässä työssä tai todella määrätietoisesti romuttaa suomalaista koulutusta ja koulutus pohjaa. Aika näyttää, kummasta on kysymys, mutta jommas-takummasta: Joko täysin hakuammunnalla haetusta erilaisista perustelemattomista supistuksista, joilla haetaan nyt ratkaisuja tai sitten todella on kysymys määrätietoisesta koulun perusrakenteiden romuttamisesta.

Mielenkiintoista on se, että näin tekee porvarihallitus, jonka ihanne on yritysmaailmassa. Siellä saneerataan kuitenkin aivan toisella mallilla. Jos tuotantokustannukset ovat liian suuria, niitä vähennetään, mutta tuotetta tuotetaan edelleenkin ja mieluummin hiukan parempana. Sen sijaan hallitus saneeraa koulumaailmaa leikkaamalla tuotannollisia tuloksia, kun sen pitäisi pystyä puuttamaan liian vähään työntekoon koulumaailmassa. Tätä maata ei voi rakentaa lisäämällä lomaa, lyhentämällä työviikkoa tai lyhentämällä lukukausia. Tätä maata voidaan rakentaa vain tekemällä enemmän työtä lisäämättä palkkaa. Sen sijaan palkkojen leikkaamis-

ta en kannata. Meillä pitää voida lyhentää tutkintoaikoja jatkuvan koulutuksen hyväksi. Mutta ei meillä voi kouluttautua niin, että ensin meillä kouluttaudutaan vuositolkulla ja sen lisäksi meillä on jatkuvan koulutuksen paineet kovin usein toistuvana pyrkimyksenä. Sitten on kaikki mahdolliset sapattivapaat. Ei tämä yhteiskunta voi toimia niin, että sen koulutettu aikuisväestö on 20 vuotta työssä.

Huonolla menestyksellä olen yrittänyt tarjota esimerkkiä siitä, että jos esimerkiksi peruskoulun opettajien opetusvelvollisuutta lisättäisiin yhdellä tunnilla viikossa, niin maahan syntyisi 55 000 tuntia työtä viikossa. Sen verran on OAJ:ssä peruskoulunopettajajäseniä. Tällä tuntimäärällä opetusministeri operoisi yhtä ja toista nyt pois karsittua. Opetusvelvollisuus peruspalkalla nousisi 19–24 tuntiin viikossa. Se ei ole vielä kovin suuri viikkotyömäärä. On mielenkiintoista, että kokoomuslaisen opetusministerin ei ole mahdollista luoda opettajakunnan kanssa kompromisseja siitä huolimatta, että OAJ:n jäsenistä yli 80 prosenttia ilmoittaa äänestävänsä kokoomusta.

Meillä sosialidemokraateilla ei ole milloinkaan ollut käytettävänäme sellaista yhteistyökumppania koulumaailmassa, vaan päinvastoin monet hyvät hankkeet ovat kohdanneet kohutuuttoman poliittisen vesityksen käytännön koulumaailmassa. Nyt olisi loistava hetki rakentaa järjestelmää kokoomuksen johdatuksella niin, että työntekijät eli opettajat tulisivat hallitusta vastaan ja kompensoisivat oman työnsä lisäämisellä koulusupistuksia, niin että edelleenkin koulu tarjoaisi hyvät opiskelumahdollisuudet ja tarjolla olisi opiskelupaikkoja.

Ministeri Uosukainen totesi eräässä haastattelussa vapaasti tulkittuna jotenkin niin, että aikaisemminkin oli tyytymättömyyttä, vaikka ei ollut kustannusleikkauksia. Opetusministeri Uosukainen on tässä perin oikeassa. Peruskoulun ympärille on rakennettu vain tyytymättömyyden verkkoa, ja siitä ovat erityisesti pitäneet huolta ne opettajat, jotka kaikkein vähiten olisivat pärjänneet ns. tasokkaissa yksityiskouluissa. Peruskoulu on taannut heille työpaikan, jossa työn laadun on saanut määrätä itse ja vain itse. Sen sijaan hyvät opettajat ovat luoneet kouluitaan ja luokistaan hyviä työyhteisöjä niin oppilaille kuin opettajillekin. Meidän kouluissamme on opettajalla jakamaton valta tehdä työnsä valitsemallaan laatusatolla ja tulokset ovat sitten sen mukaisia.

Kun itse vuonna 1991 hankin opettajapätevyyden ammatilliseen opettajakorkeakouluun ja

opetin ammattikoulussa pitämällä näytetunteja, niin oli mielenkiintoinen kokemus kansanedustajan silmillä katsella, mikä on panos ja mikä on tuotos. Meillä on tavattoman paljon koulumaailmassa sellaista loppoiloa, jotka sietääkin karsia. (Min. Uosukainen: Juuri niin!) Mutta se karsinta ei saa tapahtua niin, että opettajat jäävät edelleenkin loppoilemaan kouluun ja sieltä karsitaan oppilaat pois, vaan siellä pitää ruveta tekemään työtä enemmän, kouluista pitää tehdä kilpailukykyisiä, niin että ne kilpailevat oppilaista ja opiskelijoista.

Opetusministeriön tehtävänä on pitää huoli siitä, että koulutukseen on riittävästi voimavaroja. Teidän tehtävänänne on käydä kukkotappelu valtiovarainministeriötä vastaan, teillä on esittelijän vastuu. Eduskunta ottaa kyllä poliittista vastuuta sen jälkeen, mutta esittelijän vastuu on aina sektoriministeriöllä. Se kantaa vastuun siitä, minkälaista linjaa tässä maassa vedetään.

Hallitus on kärsinyt esittelijän vastuun haporoinnista. En sano, että se on opetusministeri Uosukaisen syytä. Hänellä on ollut varmasti tarpeeksi puristuksia tässä asiassa. Ei voi välttyä siltä toteamukselta, että hallitus karsii sieltä ja täältä, ampuu kaikkea liikkuvaa eikä siinä työssä ole liioin johdonmukaisuutta. Nyt hallitus ottaa suunnattoman vastuun tulevaisuudesta, jos se näillä toimenpiteillään pystyy leikkaamaan vain koulun tuotosta eli supistamaan nuorten opiskelumahdollisuuksia. Päällimmäisenä tavoitteena on oltava opiskelumahdollisuuksien turvaamisen.

Valitettavasti yhteiskunnassa käydään aika epämääräisesti keskustelua tällä hetkellä siitä, mikä on etuus ja mikä on oikeus. En väitä, että nämä käsitteet olisivat itsellänikään kovin kirkaasti muotoiltuna, mutta näen ne kuitenkin sillä tavalla, että ne ovat kaksi eri asiaa. Nyt keskustelussa niitä sotketaan aika täydelliseen sekamelskaan. Samaan aikaan puhutaan kouluruokailusta ja opiskelupaikkojen olemassaolosta, ja ne ovat kaksi eri asiaa.

Kokoomuksen on selvitettävä itselleen, mihin se pyrkii koulupolitiikassaan. Yhä edelleenkö te haluatte, että yhteiskunta jakautuu elitistiseen joukkoon, jolle kaikki hyvinvointi kasautuu, ja siihen joukkoon, joka putoaa liki kaikesta hyvinvoinnista? Suuri epätietoisuus on tällä hetkellä siitä, mihin kokoomus koulutuspolitiikallaan tähtää.

Aivan yhtä hyvin sosialidemokraattien on pystyttävä ottamaan kantaa siihen, missä kohtaa palvelujen käyttäjä osallistuu kustannuksiin. En

ole luopumassa sosialidemokraattisesta perustavoitteesta, että peruskoulu on maksuton. Mutta sen sijaan sosialidemokraatit joutuvat ottamaan kantaa siihen, millaisiin kustannuksiin peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa käyttäjät osallistuvat. Päällimmäisenä on silloin se, että eriarvoisuus korostuu erityisesti silloin, kun opiskelupaikkoja vähennetään ja perheet etsivät kompensatiota opiskelupaikoille. Silloin vain henkisesti ja taloudellisesti vahvat kodit pystyvät kestääkseen löytämään väyliä, niin kuin opetusministeri täällä eräässä puheenvuorossa totesi. On aivan eri asia kompensoida joitakin etuuksia, koskee se sitten kouluruokailua tai lukukausimaksua, kuin pystyä rakentamaan nuorilleen opiskelupaikan mahdollisuuksia. Siinä kotien eriarvoisuus korostuu, ja silloin todella niiden kotien, joilta puuttuu henkisiä ja taloudellisia resursseja löytää erilaisia väyliä, lapset putoavat kerkasta.

Tänä keväänä on epätietoisuus ollut suunnaton. Se on ollut vuonna 1976 syntyneille nuorille, jotka ovat joutuneet päättämään täydellisessä epätietoisuudessa, pyrkivätkö he nuorisokouluun, riittääkö heille lukiopaikkoja, mikä on heidän tilanteensa ensi syksynä. Saattaa olla niin, että kunnat ovat olleet uosukaismaisempia kuin ministeri Uosukainen itse, ja silloin tietenkään ei pidä syyttää ministeriötä asiasta. Mutta luulen, että ministeriö on leikkauksissaan osoittanut kunnille varsin selvästi sen, että kunnat joutuvat supistamaan opiskelupaikkoja, tekemään varsin merkittäviä karsintaratkaisuja, jotka kohtaantuvat vain lapsiin ja nuoriin.

Minulla on jäljellä hyvin vähän puhumisaikaa syttyneiden valolamppujen mukaan, mutta nopeasti puutun kahteen asiaan.

Normaalikoulujen kunnallistamiseen ed. Luhtanen puuttui puheenvuorossaan. Haluan itsekkin kysyä sitä, miksi sellainen ratkaisu pitää tehdä. En näe sille minkäänlaista tarpeellisuutta vaan näen, että normaalikouluilla on edelleenkin erilainen merkitys kuin kunnallisilla kouluilla esimerkiksi tutkimustoiminnassa ja erilaisissa kehittämistehtävissä. Se ei tarkoita sitä, että kunnalliset koulut olisivat huonompia, mutta en näe suunniteltua ratkaisua mitenkään tarpeelliseksi.

Toinen asia, mihin puutun, on oppisopimuskoulutuksen järjestäminen, joka myös on jonkinlaisessa uudelleenajattelun paikassa. Oma poliittinen ja ammattiyhdistysliiketaustani on aina halunnut viestittää sitä, että oppisopimus-

koulutuksessa työnantaja käyttäytyy väärin ja opiskelija joutuu väärinkäytösten kohteeksi. Kun olen tutustunut oppisopimuskoulutukseen eräissä tilanteissa varsin perusteellisesti, niin tämä näkökulma on täysin väärä. Nykyaikana työturvallisuus- ja luottamushenkilöt pitävät huolen siitä, että oppisopimuskoulutuskoulutustöpaikalla on asiat kunnossa. Mutta sen sijaan opetushallinnon järjestämä teoriakoulutus on täysin retuperällä, täysin sattumanvaraista; mitä, missä ja milloin, kukaan ei tiedä.

Jotta oppisopimuskoulutus voisi säilyttää paikkansa erityisammattien kouluttamisessa, joskus myös erityisopetuksessa, varsin hyvänä vaihtoehtona, opetushallinnon keskeinen tehtävä on luoda teoriakoulutukselle selkeät raamit, selkeät puitteet, kuka sitä järjestää, miten sitä järjestetään. Tällä hetkellä oppisopimustarkastajat etsivät jonkinlaisia päiväraha- ja ateriakorvauksia sen sijaan, että he olisivat opoja oppisopimuskoulutuksessa oleville nuorille, joilta puuttuu samanikäisten nuorten tavallisen koulutuksen raamit: opettajat, samanikäiset oppilaat ja koulussa olevat opinto-ohjaajat. Se on erittäin levällään oleva asia, jossa todella opetushallinnon pitää ryhdistäytyä: teoriakoulutuksen järjestämisessä.

Arvoisa puhemies! Kun hallitus toteaa ohjelmassaan, että taloudellisista suhdanteista riippumatta painopiste on koulutuksessa, tutkimuksessa ja kulttuurissa, toivoisi niin olevan. Mutta kun hallitukset, tämä ja seuraavatkin, joutuvat varmasti tekemään erilaisia karsintoja, toivoisin, että nämä karsinnat ohjautuisivat niin, että ei vietäisi mahdollisuuksia pois nuorilta ja lapsilta, vaan koulussa alettaisiin tehdä enemmän työtä.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Kun on kuulostellut tämän keskustelun lähes kokonaan, niin ed. Savolaisen pohtiva puheenvuoro, jos ei paras, niin parhaasta päästä mielestäni oli, koska hän käsitteli kysymystä, jota ei ole täällä rohjettu vielä käsitellä: Mitä tapahtuu, kun oppilaat menevät entistä vähempi kouluun, jäävät katukuvaan ja opettajille jää tilanne ennalleen, siinä onkin pohtimista.

Mielestäni tämä keskustelu ei ole ollut sellaista keskustelua, jota olisi toivonut, että tämä rakentaisi ainakaan sivistystointa Suomessa eteenpäin, vaan puhtaasti keskustelu on ollut sitä, että säästetään väärästä kohteesta, keskustelua oppositio vastaan hallitus. Tätähän tämä on ollut. Ei tämä mitään rakenna.

Monilla lakiesityksillään hallitus on tämän kevään kuluessa näyttänyt konkreettisesti, ettei se pysty maata johtamaan muuhun kuin porvarilliseen suuntaan. Ei ole sitä yhteistoimintaa, jota on aikaisemmin maassamme ollut. Se on kyllä valitettavasti viemässä tämän maan tuhoon. Ne laskut, jotka tulevat, ovat hyvin suuria. Ne tulevat nähtävästi 10—20 vuoden kuluessa maksettavaksi veronmaksajille. Ne ovat moninkertaiset mitattuna näitä säästöjä vastaan.

Kun on kuulostanut tämänkin asian ympärillä todellisia asiantuntijoita eli koululaisia, opettajia, heidän vanhempiaan maakunnassa, lähes koko Suomen kansaa, niin kyllä tuntuu siltä, että siellä ollaan erittäin huolestuneita, mikä on tulevaisuus maassamme. Jos tätä tietä pikkuinen Suomi kulkee vielä muutaman vuoden, että sivistystoimestakin säästetään näin rajusti ja väärästä päästä, niin tuhon tiehän tämä on.

Ajatellaan esimerkkinä sitä, mitä tapahtuu, kun aikuisopintorahaa säästetään 100 miljoonaa markkaa. Monet keskeyttävät, jotka aloittivat. Heidän tilalleen ehkä työpaikoille tulleet joutuvat kortistoon tai he itse joutuvat kortistoon, ja näin myös sosiaalihuolto saa uusia asiakkaita. Se on valitettavaa, mutta näinhän käytännössä tapahtuu.

Mitä tapahtuu, kun ateriaedut poistetaan? Siitä kai asiantuntijat ovat kautta aikojen olleet sitä mieltä, että sairaudet lisääntyvät, kun ihmiset ostavat hampurilaisia tai syövät jotain sellaista tilapäisruokaa, mitä sattuvat löytämään.

Mitä tapahtuu, kun erityisopetusta supistetaan, luokkakokoa suurennetaan, muuta kuin se, että tulee lisää häiriöoppilaita, hermonsä menettäviä opettajia? Tämä tuo yhteiskunnalle taas lisääntyvää laskua, joka on erittäin kallista.

Mitä tapahtuu, kun pieni kyläkoulu suljetaan? Nämä aikaisemmin erittäin kiltit lapset sullotaan aikaisin aamulla autoon ja viedään osin vasten tahtoaan mummittikouluun, jossa saattaa olla heille hyvin suuria yllätyksiä, niin kuin kokemukset osoittavat. He eivät yleensä ole pystyneet sopeutumaan mummittikoulun menoon ja tulevat jossain tapauksessa sitten erityisen kohtelun piiriin. Siellä on niitä ns. päälliköitä, jotka tulevat heitä kohtelemaan eri tavoin mm. vaatetuksen takia, ehkä myöskin erilaisen kielenkäytön takia. Se tuo ongelmia niin koululaisille, opettajille kuin myöskin vanhemmille.

Kun maamme eräs menestymisen tae on ollut se, että meillä on korkea koulutustaso, niin kyllä ihmetellä täytyy, että tällä hetkellä istuva porvarihallitus on sitä murentamassa. Sitä kyllä kysy-

vät tänä päivänä miljoonat suomalaiset. Näinhän se tosiasia on, koska tämä kysymys koskettaa lähes kaikkia ihmisiä. Tietysti vastaus tähän on se, että tähän toteutetaan sen takia, että meillä on rahapula. Säästää pitää, mutta siitä kai me olemme eri mieltä oppositio ja hallituspuolueet, mistä.

Jos asettaisiin tärkeysjärjestykseen mm. sen, ovatko maamme tai lastemme tulevaisuus vai ihmisten tappovälineet elikkä nämä hävittäjät tärkeämmät, niin kyllä minä asetan ensisijaiseksi lastemme ja samalla maamme tulevaisuuden enkä sitä, että ostetaan niitä välineitä, joilla on tarkoitus tappaa toisia ihmisiä.

Ei näillä pienillä hattutempuilla, joita hallitus sieltä täältä aina esittää säästötoimenpiteiksi, mitään maan perustalousoongelmia tulla korjataan. Ne siirtyvät, ne menevät edessä koko ajan karkuun, eikä luottamuspuola rahamarkkinoilla synny edes näillä säästöillä. Ihmetellä kyllä täytyy, että hallitus ei aio uskoa. Mutta nähtävästi syksyllä se sitten on tosiasia edessä. Joko pääomapiirit ratkaisevat tai sitten ammattiyhdistysväki ratkaisee tämän homman. Saattaa olla, että pääomapiirit ratkaisevat sen.

Arvoisa puhemies! Kun tässä on arvoisa ministerikin paikalla, niin minua kiusaa, miksi ei hallitus ja arvoisa ministeri lähtenyt siitä, että olisi lähdetty tätä sivistystoimen byrokratiaa ensisijaisesti purkamaan. (Ed. Jouppila: On lähdetty purkamaan!) — Tiedän, että sitä on lähdetty purkamaan. — Mutta jokainen tietää, että meillä on löysää siinä. Mutta pitääkö lähteä purkamaan siitä päästä, josta kärsivät koululaiset, tästä me olemme hyvin paljon eri mieltä. Jos byrokratiaa olisi purettu ja se viestitetty kouluille, jotka suunnittelevat nyt sydän kurkussa tulevaa syksyä, olisi luonnollista, että he olisivat hyväksyneet myöskin omalta osaltaan eräänlaisia vaihtoehtoja. Nythän tilanne on se, että jokainen tietää, että byrokratia jauhaa omalla painollaan, mutta samanaikaisesti koululaiset joutuvat kärsimään tästä.

Jo aikaisemmin totesin, että ei yksinomaan työttömyysturvaan, sosiaalitoimeen liittyviä lisäkustannuksia tule näillä tempuilla. Siellä tulee myöskin hyvin paljon tulevana vuosina laitoshimisiä, jotka ovat vankiloissa tai mielisairaaloissa tai vastaavissa. Sitten he maksavatkin hyvin paljon yhteiskunnalle. He eivät maksakaan enää 116 markkaa per vuorokausi, vaan se saattaa olla jopa 1 200 markkaa per vuorokausi eräissä laitoksissa. Näitä tapauksia tulee auttamattomasti, koska tämä on automaatio silloin, kun

ongelmat lisääntyvät ja kasaantuvat. Nythän tässä ollaan kasaamassa hiiliä koululaitoksemme päälle läpi linjan.

Tämäkin on kysymys, jossa raha ratkaisee, ei ratkaise enää laatu eikä inhimillisuus, vaan valtiovarainministeri Iiro Viinanen on ratkaissut tämän asian, johonka on 16 muuta ministeriä alistunut. Ei siellä ole kukaan pystynyt pitämään puoliaan. Viinanen sanoo, että näin tehdään, ja näin on aina tapahtunut. Se kyllä ihmetyttää, että tällainen voimakas alistuminen on koko tämän hallituksen aikana ollut.

Otan vielä erään hyvin ikävän esimerkin. Viime maanantaina erään keskikokoisen kunnan nimismies kertoi ja näytti ihan kalvolla sen tapauksen, kun erään nuoren koululaisen rikosrekisteri käynnistyi 7-vuotiaana. Tämä kaveri on tällä hetkellä 21-vuotias, ja hänellä on useita kymmeniä rikoksia tilillään ja parasta aikaa kärsi sitä vankilassa. Nimismies kertoi, että tämä kaveri maksaa yhteiskunnalle jo miljoonia markkoja. Hän vain kysyi sitä, miksi ei silloin 7-vuotiaana hoidettu hänen asiaansa kuntoon sosiaalitoimiston tai koululaitoksen toimesta, vaan heidän pitää nyt hoitaa, kun se on kaikkein kalliimmillaan. Näitä tulee. Minä ainakin olen ihan vakuuttunut siitä, että silloin kun luodaan uusia ongelmia yhteiskunnassa väärästä päästä säästämällä, lisäkustannuksia syntyy, joita ei pysty tänä päivänä laskemaan, mutta ne ovat valitettavan kalliita.

Mielestäni tämän keskustelu olisi pitänyt käydä aikaisemmin tänä keväänä ja hallituksen tuoda avoimesti säästölakipaketkinsa eduskuntaan puntarointiin ja pyytää myös oppositiolta esityksiä, mistä olisi säästetty. Me olemme niitä aina esittäneet, mutta valtiovarainministeri on sanonut, että ei käy, koska hän on jo miettinyt asian valmiiksi, ja se on sitten tullut myös koko hallituksen tahdoksi.

Arvoisa puhemies! Vaikka keskustelu tänä yönä loppuukin, ainakin siltä nyt näyttää, toivoisi, että ainakin tulevana syksynä, kun meillä on tilaisuus taas kertaalleen keskustella vuoden 93 budjetista ja siihen liittyvistä kysymyksistä, siihen liittyen kunnallisvaalit ovat tiennäyttäjänä tälle maalle. Silloin ihmiset voivat myös näyttää, minkälaista politiikkaa he haluavat. Jos he haluavat sitä, että tämä maa ajetaan rappiolle porvaripolitiikalla, niin siitä vain. Se on kansalaisten käsissä. Mutta tilanne on minusta huolestuttava ja hälyttävä, jos vielä vuosi mennään tätä vauhtia eteenpäin. Me olemme menneet silloin jo 20 vuotta taaksepäin kehityksessä. Mielestäni kan-

salaiset eivät tätä odota ja tuskin moni eduskunnassa, mutta silmien pitäisi avautua.

Ed. J o u p p i l a (vastauspuheenvuoro): Her-
ra puhemies! Haluan vastata ed. Pekka Leppä-
sen puheenvuoroon sen takia, että hänen uhka-
kuvansa säästöpäätösten vaikutuksista olivat
niin hurjasti liioiteltuja, että niitä ei voi millään
ohittaa varsinkaan, koska edustan vielä sitä alaa,
jonka hoitoon hän koulusta väliinpuotoajia oli
ohjaamassa. Toisaalta hän toi esimerkin nyt 21-
vuotiaasta ja 7-vuotiaana rikoksen polulle har-
hautuneesta nuoresta. Tämä todella on ollut siis
peruskoulussa jo 13 vuotta sitten eli sen järjestel-
män aikana, joka on luotu vasemmistolaisen
ollessa opetusministerinä ja joka on luonut meil-
le tasapäistävän systeemin, jossa ei ole otettu
ihmisen erilaisia erikoislahjakkuuksia huomi-
oon, jota linjaa nyt opetusministeri on viemässä
eteenpäin, että ei syntyisi väliinpuotoajia ja rikok-
sen poluille harhautuvia vaan jokainen nuori
tuntisi olevansa jossakin asiassa hyvä. Tähänhän
meidän on päästävä, pois nykyisestä sistemistä.

Säästöistä vielä. Me olemme kaikki tietoisia
siitä, että juuri viime vuosikymmeninä edellisten
hallitusten aiheuttamien menoautomaattien
vuoksi olemme kurimuksessa ja porvarihallitus
nyt joutuu säästämään, mutta säästöt esimerkik-
si koulupuolella eivät tule romuttamaan meidän
järjestelmäämme. Me yhdessä haluamme kehit-
tää taas toisaalta sitä, mutta kehittäminen on nyt
valitettavasti jäänyt säästön taakse. Uskon kui-
tenkin, että yhteiskunta näistä selviää ja todella
niitten uudistusten myötä, joita opetusministeri
Uosukainen on ripeästi aloittanut, väliinpuo-
ajat tulevaisuudessa ovat vähempi ryhmä.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa puhemies! Olen kuulostellut erityisopet-
tajia ja eräitten kuntien edustajia. Nythän käsky
on käynyt jo kunnille, että säästää mm. sivi-
listysoimessa, ja on aivan luonnollista, että ensisi-
jaisesti ne luokat lopetetaan, joiden katsotaan
olevan tarpeettomia, koska ne ovat kalliita. Kun
ne kaverit, jotka ovat erityisopetuksessa olleet,
laitetaan sitten toisten joukkoon eli kasvatetaan
luokkakokoa, niin kuin nyt hallitus tarkoittaa,
sehän johtaa juuri sille tuhon tielle, josta minä
olen puhunut. Kustannukset ovat moninkertai-
set verrattuna siihen, että kunnassa olisi pieni
erityisluokka, mutta kun tätä juuri hallitus halu-
aa nyt murentaa.

Ed. Jouppila nähtävästi tarkoitti ihan hyvää
mutta ei ehkä tiedä, mitä kunnissa tapahtuu.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Jonkinlai-
sena vastauspuheenvuorona käytyyn keskuste-
luun erityisluokista ja erityisluokan oppilaista
sanon aluksi myös jonkin sanan ja oman käsi-
tykseni.

Ensinnäkin jo ilmeisesti meidän koululaitok-
sessamme väärin ymmärretyimpiä käsitteitä
ovat erityisluokka, erityisluokan oppilas, jopa
erityisopettajakin. Näihinhan kuuluvat niin eri-
laiset aistivammat kuin liikuntavammaisetkin
ja sitten kaikkein tavallisin erityisluokkamuu-
to eli vanhalta ja nykyäänkin kai käytetyltä nimel-
tään apukoulu plus sitten kaikkein eniten kasva-
nut osa erityisopetusta eli ns. tarkkailuluokat,
joiden tarve ikävä kyllä lisääntyy jatkuvasti.

Keskustelu erityisopetuksesta olisi syytä näil-
tä osin käydä myös tässä talossa, mutta ilta on jo
niin pitkällä, että en sitä sillä venytä. Se olisi
monin verroin vakavan pohdiskelun ja keskuste-
lun aihe. Minä uskon, että nykyisessä hallituk-
sessakaan ei ole sentapaista kovasydämisyyttä,
että nyt nimenomaan erityisopetuksesta tullaan
tinkimään.

Huomenna minulla on mahdollisuus esittää
asiaa sivuava suullinen kysymys, ja toivoisin
tietysti, että ministeri jo vastauksessaankin puut-
tuisi nimenomaan tähän. Erityisopettajat kautta
maan ovat nyt peloissaan, kun valta annetaan,
ihan oikein, kunnille. Erityisopetus riippuu sitten
aivan ratkaisevasti siitä, minkälainen henki ja
erityisesti minkälainen koulutoimenjohtaja kun-
nassa sattuu olemaan.

Erityisopetus on vanhastaan ollut lapsipuolen
asemassa. Kun paikkakunnalle rakennettiin uusi
koulu ja vanha tila jäi tyhjäksi, sinnepä apukou-
lu tai tarkkailuluokat sitten mieluummin sijoitettiin.
Se oli hyvin arkinen ja raadollinen ilmaus siitä
arvostuksesta, jota erityisopetusta, sen antajia ja
vastaanottajia kohtaan tunnettiin. Ajat ovat pa-
rantuneet merkittävästi, mutta hyvä näyte siitä
olisi, jos todella kaikkien säästötoimien ulko-
puolelle jätettäisiin erityisopetus. Sen kuritta-
matta jättäminen ei maan eikä edes koululaitok-
sen eikä pienenkään kunnan talouselämää mi-
tenkään järkyttäisi, mutta tosinpäin sillä olisi
hyvin vahingollisia vaikutuksia, muunkinlaisia
kuin ed. P. Leppäsen kertoma esimerkki, joka
varmaan on tosi mutta otettu aivan kauheim-
masta ääripäästä.

Arvoisa puhemies! Harvoin ovat minun aika-
nani vajaan kymmenen vuoden aikana puheet ja
teot olleet niin ristissä kuin ne nyt ovat olleet
koulusäästöistä puhuttaessa. Kaikki ylistävät
koulua. Kaikki ilmoittavat kantavansa huolta

sen nykykunnosta ja tulevaisuudesta. Tuntuu kuin eduskunnassa olisi vain koulupuolueen jäseniä. Sopii kysyä: Entä sitten teot? Valtionapuja leikataan, kunnat pakotetaan pakkosäästämään aikana, jolloin ne muutenkin ovat jo vaikeuksissa, ja sitten kauniisti sanotaan, että kunnat saavat nyt itse vapaasti päättää kouluasioistaan. Se on näennäistä vapautta. Vapaus ja valinnanvara on suunnilleen samanlainen kuin hukutettavaksi määrättyllä, joka saa vapaasti valita, hukutetaanko hänet syvään vai matalampaan veteen.

Ammatillisten oppilaitosten valtionapujen leikkaus, osasuoritusten maksatusten lykkääminen ja perustamiskustannusten jälkirahoituksen jatkaminen tulevat entisestään vaikeuttamaan oppilaitosten ylläpitäjien, siis kuntien, asemaa. Myös niiden mahdollisuus tarjota edes nykyisen tasoista opetusta merkittävästi vähenee.

Tuntuu jotenkin jo naiivilta ja jopa hiukan humoristiseltakin liittyä siihen joukkoon, joka on siteerannut erästä lausetta hallitusohjelmasta. Se kuitenkin on sen ohjelman parhaita lauseita, joten luenpa minäkin sen. Siellä sanotaan: "Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri." Siis vaikea taloudellinen tilakaan ei anna oikeutta puuttua sivistys- ja koulutusmenoihin. Sitähän se suomennettuna tarkoittaa. Sitä on selitetty sitten ensimmäisten siteerausten jälkeen, että ohjelma on kirjoitettu toisenlaisessa taloudellisessa tilanteessa. Nyt minä kysyn: Miten se sitten tähän vaikuttaa? Siinähan todetaan, että "taloudellisista suhdanteista riippumatta" jne. Siinä ei sanota, että taloudellisista suhdanteista riippuen.

Lyhentääkseni puhettani puutun vain pariin esimerkkiin siitä, miten kaikki riippuu kaikesta. On pidetty erittäin asiapitoisia puheita, erittäin korkealentoisiksi niin, että tuntuu vähän jotenkin hassultakin puuttua ihan tavallisiin asioihin. Teen sen kuitenkin seuratakseni arvostamani esikuvan, kaimapojan, etelähämäläisen pienviljelijän pojan Timo Jukolan esimerkkiä, joka myös toisten veljien korkealentoisiin puheisiin tuppasi sekoittamaan varsin maanläheisiä, hänen tapauksessaan tunkiota koskevia asioita. Minä en puutu siihen vaan ihan koulun ja koulutuksen arkipäivään.

On kuultu liikuttavia sanoja lukion ja ammatillisen koulun maksuttomuuden jatkumisesta. Tänään saimme kuulla, että niihin ei tule maksua. Mutta uskoako nyt sitten niitä puheita vielä, kun ne eivät paperilla näy? Jos maksut tulevat, mitä siitä sitten mm. seuraa? Syrjäkulmilta oppi-

laat niihinkin kouluihin tulevat linja-autoilla. Pahoin pelkään, että moni jättää lukion tai ammattikoulun käymättä, jos niihin maksut ulotetaan, ainakin sellaisissa tapauksissa, joissa jo muutenkin on sillä rajalla, saadaanko poikaa tai tyttöä jatkamaan yläasteen jälkeen. Jos näin käy, että ei lähdetä, monen linja-autovuoron jatkumisen tällöin on enemmän kuin kyseenalaista, ja niin menee maalaiskylän mummulta ja papalta viimeinenkin mahdollisuus kohtuukustannuksilla päästä asioimaan kirkonkylään. Kun on keskustapuolueen taholta nyt sanottu ja vannottu, että ei tule maksua, niin uskon sen. Muuten voisi kysyä, tämäkö on keskustan kauniisti omana ohjelmanaan markkinoimaa maaseudun elävänä säilyttämistä. Toivottavasti puoluekokouksessa toppuutlette sitten maksun vaatijoita.

Toinen arkinen asia on se, että luokkakoot kasvavat. Jo nyt parina viime vuosikymmenenä rakennetuissa luokkatiloissa on ahdasta. Pelpe- tit ovat varsinkin yläasteella seinästä seinään. Miten menetellään, kun luokkakoko kasvaa vaikkapa vain muutamalla oppilaalla? Ei asia sillä parane, että avataan seinä. Sen takana on samoista vaikeuksista kärsivä luokallinen oppilaita opettajineen.

Joku ehti jo päivällä arvostelemaankin, että näinkin arkisista asioista sosialidemokraatit kantavat huolta. Ehkäpä korkealentoisiin puheisiin eivät nämä huolet sovi. Ne ovat kuitenkin opettajainhuoneiden tämän kevään puheita, ja niistäkin on syytä myös täällä puhua, ne kun ovat koulun, oppilaan ja opettajan arkipäivää, sitä maailmaa jossa koulun työt tehdään ja opit opitaan.

Arvoisa puhemies! Luenpa seuraavaksi näytteen jo vähän varttuneempien oppilaiden ajatuksenkulusta ja huolesta tänä keväänä. Se on Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliiton eli Sakin lähettämä kirje kansanedustajille. Jotta tämäkin asiallinen huoli jäisi tästä päivästä kertoviin pöytäkirjoihin, luen sen nyt:

"Olette huomanneet opiskelijoiden huolestumisen lukukausimaksukeskustelusta. Opiskelijat ovat valmiina boikotoimaan koulutuksen maksullisuutta ensi syksynä. Hallitus on tuomassa teille esitystä, jonka mukaan opetustoimen menoja supistetaan 2,5 miljardia markkaa vuodelta 1993. Ammatillisten oppilaitosten kustannuksia leikataan 8 prosenttia nykyisestä. Hallitus on esittänyt oppilaitoksille mahdollisuutta 'paikata' leikkauksia opiskelijoilta perittävillä lukukausimaksuilla.

Viime syksynä keskiaste jäi opintotukiuudis-

tuksen ulkopuolelle, perusteluna keskiasteen hyvät opintososiaaliset edut. Nyt eduskunnan päätöksen perustelut ollaan romuttamassa. Koulutuksen tasa-arvoisuutta ollaan myös heikentämässä. Nyt kaavailtua lukukausimaksua ollaan esittämässä vain keskiasteelle, jossa opintoraha on kuukaudessa syksyllä 92 505 markkaa. Kuitenkaan korkea-astetta ei ole kaavailtu lukukausimaksujen piiriin. Keskiasteen opintoasteen opintoraha on 505 markkaa. Lukukausimaksun toteutuessa ollaan viemässä opiskelijan kahden kuukauden ansioita. Olisitteko te valmiita luopumaan kahden kuukauden palkastanne?

Työllisyystilanne on maassamme tällä hetkellä katastrofaalinen. Monissa perheissä vanhemmista ainakin toinen on työttömänä. Voitteko te olettaa perheen heikossa taloudellisessa tilanteessa vanhempien pystyvän maksamaan opiskelun nuorensa lukukausimaksuja?

Opiskelijoiden etujärjestönä vetoamme päätöksentekokykyynne. Toivomme teidän hylkäävän esityksen edesvastuuttomana tekona niin opiskelijaa kuin suomalaista perhettä vastaan.”

Arvoisa puhemies! Hyvin mielelläni ilmoitaudun olemaan tästä välikysymyksestä yhtä tyytyväinen ja iloinen kuin rouva opetusministerikin. Kyllä tästä minun mielestäni jotakin hyvää mieliin jää, kunhan asiaan välttämättä kuuluvat pintakuohut ovat haihtuneet.

”Ah, enkö mä haudaan asti myös koululainen lie”, runoili jo muistaakseni Koskenniemi. Osuvalla tavalla tuo runo kuvaa suomalaisten suhdetta kouluun. Se on hyvä, lämmin ja läheinen suhde. Ei siis ihme, jos koulupuolueeksi tunnustautuva ja täälläkin tunnustettu puolue välikysymyksenkin muodossa ilmaisee huolensa suomalaisten opinsaannin huomisista näkymisistä.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Vaikka päivä on kulunut ja yö joutuu etehemme, rohkeiden vielä liittyä puhujajoukkoon. Asia on tärkeä.

Olen iloinnut tästä keskustelusta ja toisaalta murehtinut tätä keskustelua. Ilonaihetta on ollut siinä, että täällä on käytetty hienoja, asiantuntevia puheenvuoroja, joita erikoisesti koulutusalan asiantuntijaedustajat ovat runsaasti käyttäneet. Molemmat ministerit, varsinkin opetusministeri Uosukainen, ovat olleet ahkerasti paikalla ja omalla asiantuntemuksellaan ja ilmaisutaidollaan myös nostaneet tämän keskustelun tasoa.

Murhetta taas täytyy kirjata muistiin siitä, että sali on ollut melko tyhjä. Lähetän terveisiä

keskustalaisillekin kansanedustajille ja ihmettelen, missä kansanedustajat aikaansa mahtavat kuluttaa.

Ed. T. Roosilla oli terveisiä koko eduskuntaryhmällemme. Täytyy valittaen todeta, että itse en kovin kauan voi viihtyä Kokkolan puoluekokouksessa, mutta toivottavasti nuo terveiset menevät muuten perille.

Murhetta on minusta aiheuttanut sekin, että tässä keskustelussa on ollut voimakkaita ylilyönnejä. Meitä pappejahan monesti syytetään maailmanlopun maalaamisesta, mutta kyllä minusta ed. P. Leppänen esimerkiksi aivan äskettäin pystyi paljon parempaan kuin paraskaan pappi.

Kommenttina keskusteluun erityisopetuksesta totean, että sen tarpeen taustalla ovat paljon moninaisemmat syyt kuin säästöpäätökset. Kotien, äitien ja isien elämäntapa taitaa tuottaa paljon enemmän erityisopetuksen tarvetta kuin mikään hallitus.

Joka tapauksessa tätä keskustelua on kannattanut kuunnella ja toivottavasti muutkin jakavat tämän kokemuksen. Erikoisesti toivon, että opetusministeriön arvoisat virkamiehet lehterillä ovat myös näin kokeneet.

Seuraavaksi tarkastelen melko käytännön läheisesti muutamaa asiaa ja samalla lievän kriittisesti, vaikka täällä on ääneen ihmetelty sitä, että hallituspuolueidenkin edustajat puhuvat kriittisesti. Minä en ymmärrä tällaisia rintamajakoja tällaisen asian yhteydessä, meidän yritämme näillä mielipiteillämme vielä muuttaa joitakin asioita. Tässä keskustelussa on kyllä hiipinyt mieleen sellainen pelko, että me varmaan olemme jo myöhässä, päätökset on joissakin kabineteissa ja pienemmissä porukoissa tehty ja me olemme vain elättäneet sellaista toivetta, että eduskunnassa vielä voisi jotakin muuttaa.

Välikysyjähän kysyvät hallitukselta mm., aikooko hallitus lisätä koulutuksellista eriarvoisuutta. Tämä kysymys on mielestäni aiheellinen ja hyvä. Tämä ontuu kyllä sikäli, että eräät välikysymyksen allekirjoittajat ovat valtionosuuudistuksen yhteydessä sortuneet tekemään sellaisia arvovalintoja, että heille voi esittää aivan saman kysymyksen, vaikka tämä on vähän ehkä etuajassa, mutta olen ollut sen verran sivistysvaliokunnan työssä mukana, että tämän asian tiedän. Tarkoitan sitä, että sivistysvaliokunnassa on yksimielisesti esitetty hallintovaliokunnalle ja edelleen eduskunnan täysistuntoon, että eduskunta korottaisi valtionosuusprosenttia kahden teatterin osalta: Tampereen Työväen Teatterin ja Svenska Teaternin osalta. Tä-

mähän on arvovalinta. Tätä sivistysvaliokunta pitää niin arvokkaana asiana, että valtionosuutta voidaan korottaa. Olisin kyllä toivonut, että koulutuksen eriarvoisuuden poistamisesta olisi siellä syntynyt samanlainen laaja yksimielisyys. (Ed. T. Roos: Ja Kemoran moottoriradasta!) — Niin, hyväksyn tuon välihuodon.

Ed. Suhola käytti keskustan ryhmäpuheenvuoron omalla persoonallisella tyyllillään. Pahoittelen sitä, että eduskuntasali vaikutti silloin hyvin rauhattomalta, ja ajattelin keskustelua kuunnellessani, että jos koululuokka nykyaikana vielä muistuttaa sellaista tilannetta, järkyttävään meidän maamme sivistyksellinen tilanne on. Sellaista oli eräiden edustajien käyttäytymisen ryhmäpuheenvuoromme aikana. On ehkä onni, että nämä opettajaedustajat ovat täällä eivätkä koulussa pilaamassa lapsia omalla esimerkillään.

Lainaan keskustan ryhmäpuheenvuoroa kahdesta kohdasta. Ensimmäinen lainaus: "Koulu on onnistunut, jos se on synnyttänyt halun tietää ja antanut ihmiselle luvan käyttää itseään, omia lahjojaan, iloita omasta osaamisestaan." Toinen lainaus: "Elämä ei ole kiva kymmenen hengen pikkuryhmä. Se kysyy meiltä pettymyksen, epävarmuuden ja erilaisuuden sietoa." Näitä lainauksia mietittäessä voin kertoa erään koulutuspoliittisen keskustelun. Erään lukion aineopettaja kysyi kehitysvammaisen lapsen opettajalta, miten tämä jaksaa tehdä työtään, jossa harvoin näkee tuloksia. Tuo lukion opettaja sanoi saavansa voimia siitä, kun näkee keväisin uudet ylioppilaat ja heidän valkoiset lakkinsa. Harjaantumiskoulun opettaja totesi saavansa voimaa aivan erilaisista asioista: "Minä saan voimaa siitä, kun huomaan, että kehitysvammainen Erkki-poika osaa mennä linja-autoasemalla oman kylänsä linja-autoon."

Tämä liittyy mielestäni eriarvoisuusongelmaan. Välikysyjäthän toteavat, että eriarvoisuus koulutuksen saannissa kasvaa. Toteamus sisältää siis sellaisen ajatusmallin, joka on minunkin mielestäni oikea, että eriarvoisuutta on jo olemassa, mutta näiden säästöpäätösten johdosta on vaarana, että se kasvaa. Olen usein ennenkin todennut tältä paikalta, että koulutuksellinen eriarvoisuus on erittäin suurta silloin, kun lapsi poikkeaa ns. normaaleista lapsista. Tässäkin yhteydessä on tämä vaara olemassa, siis vaara, että otetaan heikoimmilta, niiltä jotka eivät kykene vastustamaan leikkauksia. Näin tapahtuu, vaikka Suomi on hyväksynyt kansainvälisiä sopimuksia, joiden mukaan näin ei saisi tapahtua.

Siksi on hyvä, että tästä aiheesta keskustellaan. Toivon hartaasti vielä, että me yhdessä muistaisimme heikoimpiamme.

Toisaalta voi olla vahingoniloinenkin siitä, että taistelu eriarvoisuudesta laajenee muuallekin kuin tähän lapsiryhmään, johon olen viitanut. (Ed. Laine: Miten, ed. Alaranta, muistetaan heikoimpia?)

Haluan myös liittyä niiden puhujien joukkoon, jotka ovat keskustelussa arvostelleet lukukausimaksujen käyttöönottoa. Se on iso periaatteellinen kysymys, mutta siinä on myös käytännön ongelmia. Meissä lukukausimaksujen ja vapaaoppilaspaiikkojen aikana koulua käyneissä istuu lujassa se käsitys, että maksut eriarvoistavat koulutusta. Vaikka ne eivät sitä kokonaan estä, ne jakavat oppilaat niihin, joilla on varaa, ja niihin, joilla ei ole varaa. Monet edustajat ovat kertoneet omia taustojaan. Minäkin voisin kertoa niistä iltayön matkoista, jolloin olen naapurista käynyt lainaamassa rahaa linja-autotaksaa varten. Vapaaoppilaspaiikka oli joka vuosi kyllä käytössä, mutta kyytirahaa ei kotona ollut. Siksi toivon hartaasti, että talous hoidetaan kuntoon jollakin muulla tavalla kuin lukukausimaksuilla.

Me olemme saaneet Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitolta kirjeen, jossa se esittää, että maksut, mikäli niitä säädetään, pitäisi säätää kaikkia kuntia koskeviksi tasa-arvon vuoksi. Tämähän ei ole varmasti mahdollista.

Lukukausimaksuissa on myös se ongelma, johon on myös jo viitattu, mutta itsekin haluan vielä viitata, että silloin kun perheessä on useita lapsia, jotka voivat samoina vuosina opiskella eri keskiasteen kouluissa, tällaiselle perheelle aiheutuu todella suuria menoja. Sisaralennuksethan eivät silloin toimi, jos nuoret ovat eri oppilaitoksissa.

Nämä uudet menot kohdistuvat myös sellaisiin perheisiin, joita me päättäjät olemme jo rangaisseet ns. jatkettulla lapsilisällä. Sanon "rangaisseet", koska tilannehan on sellainen, että kun perheen joku lapsi siirtyy jatkettulle lapsilisälle, hän ei saa esimerkiksi opintotukea. Samalla koko perheen lapsilisätulo putoaa, koska porrastus putoaa.

Vaikka tässä on tällaisia köyhyyden ongelmia, haluaisin kommentoida ed. Pulliaisen ja ed. Tykkyläisen aikaisemmin käyttämiä puheenvuoroja, joissa he totesivat, että oppilailla on maanantaisin nälkä. Olen lukenut erään selvityksen tästä asiasta, ja siinä on kyllä käsitys, että lama ei ole nälän ainoa selitys. Se voi olla sitä joissakin tapauksissa. Monissa tapauksissa maanantain

nälän selitys ei ole niinkään ruoan puute vaan se, että kotona on ollut juomaa liikaa viikonloppuna.

Arvoisa puhemies! Olen oman eduskuntaryhmäni neuvotteluissa ja keskusteluissa esittänyt toivomuksen, että valtioneuvoston periaatepäätöksen eräistä yksityiskohdista pitäisi voida vielä käydä keskusteluja. Yksi on se, että lukukausimaksuja ei tule sallia. Mieluummin tulee jarruttaa esimerkiksi keskiasteen opintotukiuudistusta. Sen lisäksi pitäisi harkita lukuvuoden lyhentämistä esimerkiksi yhdellä viikolla. Tiedän, että OAJ vastustaa sitä. Tiedän, ettei se ole opettajien etu. Tiedän myös, että tänäkin keväänä monissa kouluissa viimeinen viikko oli naamiaisia ja retkiä. Opettajat saivat kuitenkin täyden palkan.

Ammatillisen peruslinjan yleisjaksoa voisi tarkastella kriittisesti, etsiä siitä säästöjä. Samoin kansalais- ja työväenopistojen osittain keinotekoisesti ylläpidettävästä opetuksesta voisi karsia ehdotettua enemmän. Toivon, että opintotuen huoltajalisää voitaisiin vielä uudestaan tarkastella koko kentässä. Korkeakouluopiskelijoiden opintotukea uudistettaessa huoltajalisän poistoa perusteltiin sillä, että sosiaalipolitiikka hoitaa perhepolitiikan. Tämähän on päinvastainen periaate kuin paljon puhuttu yhden luukun periaate. Tässä on käytännössä vain se vaara, että sitä ei hoida kumpikaan puoli, ei sosiaalipolitiikka eikä opintotukipolitiikka. Silloin käy niin, että taakka jakaantuu epätasaisesti, keskittyy liikaa yksien kannettavaksi.

Arvoisa puhemies! Henkilökohtainen vastaukseni välikysymykseen on se, että koulutoimen säästöpäätökset eivät romuta koulutusjärjestelmäämme. Ne lisäävät eriarvoisuutta, ellei valtioneuvoston periaatepäätöstä voida enää tarkistaa eräiltä osin, mutta ne eivät vaikeuta kansainvälistymistä eivätkä saata Suomen tulevaisuutta uhanalaiseksi. Tässä täytyy tehdä kuten erään laulun mukaan Karjalan heimo, joka ylväänä kantoi tuskansa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Alarannan puheenvuorossa oli myös varsin hyviä kohtia, mm. lukukausimaksuihin kriittisesti suhtautuminen. Mutta en todellakaan pitänyt siitä, että hän puheenvuorossaan syyllisti niin kodit kuin opettajatkin, jotka olivat käyttäytyneet kumpikin ryhmä varsin sopimattomalla tavalla, kuka milläkin tavalla.

Aivan erikoisesti kiinnitän huomiota ed. Alarannan kommenttiin koulukkaitten maanantai-

nälästä. Sanon tähän muutaman näkökohdan. Kun itse haastattelin rehtoreita, niin keskustelussa käytiin läpi tämä vaihtoehto, jonka ed. Alaranta toi esille, eli vanhempien mahdollinen juopottelu ja todettiin, että ensinnäkään eivät vanhemmat ylipäättäänkään liene viime aikoina ryhtyneet erikoisesti juopottelemaan eli tässä ei ilmeisesti ole tapahtunut käyttäytymismuutosta. Ja toiseksi on tiedossa monessa tapauksessa, että asianomaisen lapsen vanhemmat eivät vakuumuksellisista syistä juo eivätkä käytä alkoholia lainkaan. Jos hallitus tällä tavalla kokee ongelman, haluaa keplotella tästä itselleen kokemastaan vastuusta ulos, niin se kyllä onnistuu epä-

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen iloinen ed. Alarannan puheenvuorosta, varsinkin siitä osasta, jossa hän kiistatta totesi, että näiden säästöpäätösten perusteella eriarvoisuus koulutuksessa kasvaa ja että säästöpäätökset koskevat koulutuksessa kaikkein pienimpiin ja heikoimpiin. Tähän jatkoksi vielä toteamus, että ei eriarvoisuus kouluun pysähdy vaan jatkuu tulevassa työelämässä. Kun on puuttuva ammattikoulutus, niin on mm. huonompi palkka ja muutenkin selviytymismahdollisuudet elämässä huonommat.

Vielä totean sen, minkä puheenvuorossani oikeastaan jo totesin perusoikeuskomitean työskentelystä ja siitä, että perusoikeuskomitea, jossa ed. Alaranta oli jäsenenä, oli yksimielinen sivistyksellisistä perusoikeuksista, jotka komitean mukaan tulisi laajentaa siten, että myös ammatillinen peruskoulutus olisi maksutonta. Olen hyvin iloinen myös tästä kannanotosta ja toivon, että ed. Alaranta perusoikeusuudistuksen jatkokäsittelyssä myös tämän asian takana tiukasti on.

Huomauttaisin vielä, että välikysymyksessä ei puhuta koulutuksen romuttamisesta vaan koulutuspolitiikan romuttamisesta. Siis sen linjan, joka on valittu viimeksi koulutuspolitiikassa selonteossa, romuttamisesta on kysymys. Ei tänä vuonna vielä kaikki koulutus kaadu, mutta linja selkeästi muuttuu ja huonompaan suuntaan.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Alaranta kuunnelleensa täytyy todeta, että laatu korvaa määrän. Hän oli laskujeni mukaan viides keskustapuolueen kansanedustaja, joka on puhunut. He kaikki ovat ottaneet kantaa enemmän tai vähemmän selkeästi lukukausimaksujen tuloa vastaan.

Pyysin varsinaisen puheenvuoron, kun ed. Alaranta asetti ikään kuin kyseenalaiseksi eräiden välikysymyksen allekirjoittajien oikeutuksen puhua ja ottaa kantaa ja käytti esimerkkinä mm. Tampereen Työväen Teatterin valtionapuprosentin nostoa 50:stä 60:een, minkä valiokunta teki yksimielisesti. Totean tästä vain sen, että tämänkin jälkeen mainittu teatteri menettää tehdyn sopimuksen, siis valtiovallan ja teatterin välisen sopimuksen, mukaisesta tasosta 1,4 miljoonaa.

Olennaista on, että erityisesti opposition, valiokuntajäsenten taholta kiinnitettiin merkittävästi huomiota niihin koulutuksellisiin ongelmiin, joita valtionosuusuudistusjärjestelmä tuo mukanaan liittyen erityisopetukseen, vammaisten opetukseen, koulunkäyntiavustajiin jne. Nimenomaan opposition toimesta tämä vaadittu selonteko, selvitys, ei tulekaan viiden vuoden päästä, niin kuin hallituspuolueen edustajat toivoivat, vaan saatiin mietintöön kirjatuksi, että selvitys valtionosuusuudistuksen mahdollisista haitoista ja ongelmista saadaankin tänne jo kolmen vuoden päästä.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En halua pitkittää tätä keskustelua enää tässä vaiheessa. Mutta ed. Pulliaisen vastaaspuheenvuoron johdosta joudun kyllä toteamaan, että en minä halunnut syyllistää koteja enkä opettajia. Minä en ole tutkinut näitä asioita, mihin tässä viittasin. Kommentoin sitä lähinnä sen takia, että ed. Pulliainen itse mainosti puheenvuoronsa alussa itseään yliopiston opettajana ja tutkijana. Mutta tällä esimerkillään, jossa hän kertoi haastatelleensa yhden yläasteen rehtoria, hän ei kyllä saanut minua vakuuttuneeksi tutkijan taidoistaan.

Ed. Skinnari: Herra puhemies! Ensiksi sen verran kritisoisin hallituksen täällä terhaakaasti istunutta ministeriä ja hänen kollegaansa, että tämä meidän eduskuntaryhmämme varsinaisen kysymyksen oli se, aikooko hallitus romuttaa koulutusjärjestelmämme toteuttamalla periaatepäätöksensä mukaiset opetustoimen miljardiluokan leikkaukset ja lisätä koulutuksellista eriarvoisuutta, vaikeuttaa aitoa kansainvälistymistä ja näin saattaa Suomen tulevaisuuden uhanalaiseksi.

Näyttää siltä, että kun tämä välikysymyskeskustelu ei sillä tavoin ole saanut julkisuutta erityisesti televisiossa kuin monet muut keskustelut, niin ministereitäkään ei ole riittänyt sillä

tavoin antamaan vastauksia siihen kysymykseen, miten tämä tilanne mm. koulutuksen osalta ei uhkasi Suomen tulevaisuutta. Siinä mielessä ei ministeri Uosukainen eikä myöskään kulttuuriministeri yksin riitä vastaamaan, vaan mielellään olisi kuullut niittenkin ministereitten vastauksia, jotka aikaisemmissa keskusteluissa ovat ehkä hieman yllättäen esiintyneet, mutta nyt tällaisia yllätyksiä ei ole päässyt tapahtumaan.

Oman entisen lukioni ja senaikaisen oppikoulun eli Lahden lyseon oven päällä luki ja lukee vieläkin: "Ei koulua vaan elämää varten." Tällainen viisaus on erittäin tärkeä asia ja tämän tyyppinen pohdinta meiltä Suomesta tällä hetkellä puuttuu. Mitkä ovat todelliset visiot edes vuoteen 2000 tai 2010 mennessä, niitä olisi nyt toivonut tänä päivänä kuultavaksi, koska koulutus on todella erittäin tärkeä asia.

Kun koulutusta järjestetään, siinä yksi keskeinen asia tällaisessa markkinatalousmaassa on, että yritysmaailman, jonka tehtäviin koululaiset, opiskelijat viime kädessä joutuvat, pitäisi tietysti tietää se, mitä he tuottavat, keille tuottavat, yleensäkin se, mihin he ovat pyrkimässä viiden vuoden tähtäyksellä, kymmenen vuoden tähtäyksellä. Tämänlaiset visiot puuttuvat.

Kun kokoomus viime eduskuntakaudella tuli hallitukseen, sen yhtenä positiivisena piirteenä itse näin sen, että nyt kerrankin saataisiin suora yhteys elinkeinoelämään niin, että valtiovaltakin voisi tehdä yhdessä kuntien kanssa oikean tyyppisiä ratkaisuja mm. koulutuksessa, mutta tähänkin kohtaan kokoomuksen toiminnassa olin pettynyt siinä mielessä, että se ei tuonut sellaista lisää verrattuna esimerkiksi keskusta, vaan me sosialidemokraatit joudumme edelleen parantamaan sitä kieltämättä olevaa puutetta, että yritys-elämä, erityisesti keskisuuret ja pienet yritykset, olivat silloin meille monille ehkä liian vieraita. Vaikka tähän asiaan nyt on perehdytty, niin se on edelleen meillä Suomessa ongelma. Ekonomistit esittävät näkökulmia suurten yritysten toiminnan kannalta, eikä heillä ole käytännön kokemusta siitä, miten pienyritys toimii. Toivoisi nykyaikana kokemusta edes siinä, miten pankki toimii.

Yrityksillä ei ole näitä visioita, kuten aikaisemmin kerroin: Jouduin tämän asian kanssa tekemisiin, ja yhtenä esimerkkinä tämän tyyppisestä tilanteesta 70-luvun loppupuolella Asko Oy, jossa silloin oli 7 500 työntekijää, jotka vähenivät pikkuhiljaa alle 3 000:n, mutta sitä yritettiin pelastaa koulutuksella. Siinä tuli todellakin ristiriita senaikaisen Helsingin yliopiston

Lahden koulutuskeskuksen kanssa, kun yliopisto olisi halunnut välttämättä tietää, mihin yritys pyrkii, mutta yritys ja erityisesti sen taustana oleva pankki eivät halunneet ilmoittaa julkisuuteen kuin vuoden kerrallaan, mihin ollaan menossa.

Tämä haittaa tietysti suomalaisen koulutuksen järjestämistä muutoinkin. Ellei yhteiskunta, myös elinkeinoelämä, pysty olemaan avoimempi, emme pysty kouluttamaan ensinnäkään opettajia sillä tavoin, että he pystyisivät opettamaan oppilaita. Meillä aikuiskoulutuksessa tämä on tullut erittäin karvaasti esiin. Opettajat mielellään tietysti järjestävät niitä kursseja, mitä ovat järjestäneet kymmenen vuotta aikaisemminkin. Mutta nyt tässä uudessa tilanteessa, jolloin katseet pitäisi kääntää Länsi-Eurooppaan — eikä ainoastaan kääntää, vaan tehdä asialle ratkaisevasti jotain — Japaniin, Aasiaan, Amerikkaan ja myös muualle maailmaan kuin pelkästään Eurooppaan, niin silloin tarvittaisiin päteviä opettajia. Tämä on yksi sellainen asia, johon me emme ole löytäneet ratkaisua. Suomi ei ole Euroopassa mitenkään kiinnostava, että tänne tultaisiin opiskelemaan. Tässä mielessä me olemme elinkeinorakenteeltamme yksipuolinen, ja jos meillä ei ole myöskään päteviä kielitaitoisia opettajia edes suomalaisten tarpeisiin, niin kuinka niitä voi olla eurooppalaisten tarpeisiin. Nämä koulutusohjelmatkin, joita nyt ollaan avaamassa, helposti kaatuvat siihen, että suomalaisia nuoria on kyllä pyrkimässä näihin ohjelmiin, mutta miten me saamme tänne EY-maiden nuoria opiskelemaan. Haluaisin sen käytännössä nähdä, ja siinä mielessä nämä hallituksen toimenpiteet ovat valitettavan hapuilevia.

Meidän suomalaisten yksi ongelma pienenä kansana ja pienenä kieliryhmänä on tietysti mm. kielitaito ja yleensäkin tämän koulutuksen järjestäminen. Se tulee kalliiksi, mutta ei meillä ole muuta mahdollisuutta kuin se, että siihen pitää todellakin panostaa. Hallitus on ohjelmassaan nähnyt tämän tilanteen ihan oikein, mutta kuten me olemme tänään moneen kertaan täällä lukee, niin ohjelma on sinänsä hyvä, mutta hallitus on peräytymässä käytännön toimenpitein tässä. Se on erittäin valitettavaa sitäkin silmällä pitäen, että kun valtionosuusudistus ensi vuoden alusta tulee voimaan, niin nyt sitten ollaan jo nakertamassa pohjaa pois siltä ajattelutavalta, jolla tätä asiaa aikaisemmin kaupattiin, tosin hieman hämäävästi, kun annettiin sellainen kuva, että suurin piirtein nykyiset määrärahat säilyisivät, mutta siitähän nyt enää ei ole kysy-

mys. Lakiinkin kirjoitettu maininta, että vuoden 1992 kustannusjako valtion ja kuntien kesken tulee säilymään, voi sinänsä pitää paikkansa, mutta se ei auta mitään, jos miljardikaupalla yleisavustuksen määrä vähenee ja paineet tietysti silloin erityisavustukseen kasvavat.

Tämä opetuksen tason heikentyminen ja se, että esimerkiksi kielten opetuksessa tulee vaikeammaksi oppia sellaisia kieliä, että me pääsimme muun maailman markkinoille, on tavattoman valitettava asia. Päinvastoin pitäisi nyt tehostaa opetusta ja rohkaista nuoria opiskelemaan muutakin kuin englannin kieltä. Me olemme valitettavan yksipuolisia kielitaidossa, emme pärjää sillä tavoin Euroopassa kuin pitäisi. Jokainen osaa valmistaa tavaroita, mutta kuka pystyy niitä myymään? Se on tämän asian ydin. Markkinoinnissa ihminen asianomaisen ostajan kieltä osaavana on yksi parhaita keinoja.

Meillähän on sellainen kuva, että me olemme esimerkiksi nykyisen Venäjän-asiantuntijoita, mutta missä ovat esimerkiksi ne kansainväliset dokumenttiohjelmat, edes uutisohjelmat siitä, mitä Venäjällä tällä hetkellä todella tapahtuu? Suomenkin televisiossa nämä pääasiassa ovat muiden maiden tekemiä ohjelmia. Tässä yksi tekijä on se, että meidän tuntemuksemme Venäjästä rakentuu entisen kommunistisen puolueen ja sen byrokratian varaan eikä siihen, että me osaisimme venäjän kieltä ja tuntisimme Venäjää ja venäläisiä kansana ja kansalaisina. Tässä mielessä tämäkin asia on harhaa ihan samalla tavoin kuin monesti suomalaisen työn laatu.

Siitäkin näkökulmasta tämä tilanne, jossa nyt lamaa ruokitaan myös opetuksen ja sivistyksen piirissä, on se, että me suomalaiset emme ole luovia. Missä ovat suomalaiset patentit, tekijänoikeudet? Kansanedustajille äskettäin jaettiin opetusministeriön työryhmän eräs muistio, jossa oli aiheellisesti tuotu esiin tekijänoikeuksien kansainvälisiä vertailuja musiikin, elokuvan, videon ja taideteollisen muotoilun osalta. Keksintöjen kohdallahan on monesti sanottu leikinomaisesti, että suomalaisten paras tapa päästä keksintöihin käsiksi olisi opetella japanin kieli, mutta näillä toimenpiteillä, joita hallitus nyt esittää, tällaisten harvinaiskielten asema tulee entistä harvinaisemmaksi suomalaisessa koululaitoksessa puhumattakaan edes saksasta, ranskasta, espanjasta, portugalista tai italiasta.

Tässä mielessä ei kyllä nähdä ongelman todellista syvyyttä ja sitä, mitä pitäisi käytännössä todellakin tehdä, vaan tämä maa henkisesti ja sivistyksellisesti ollaan nyt viemässä tilaan, joka

kostautuu varmasti lähivuosina ja näkyy esimerkiksi kymmenen vuoden päästä, niin kuin monissa puheenvuoroissa on tullut esille.

On täysin selvää, että kun nämä laiminlyönnit esimerkiksi koululaitoksen piirissä tulevat ja kotien taloudellinen taakka kasvaa, kodit joutuvat näitten uusien kustannusten takia yhä enemmän turvautumaan kunnalliseen toimeentulotukeen ja muihin avustumuotoihin tai jättämään sitten pankeille maksamatta edes korkoja, jolloin kierre vain tästä pahenee.

Muutoinkin se, että meillä parikymmentä miljardia markkaa vuodessa joudutaan nyt laittamaan siihen, että ihmiset ovat kotona odottamassa työtä, ei ole minkään terveen yhteiskunnan toimintatapa, vaan näillä ihmisillä pitäisi olla edes koulutusta. Ei voi olla tilanne, jossa passiivisuutta tuetaan ja sitä, että ei tarvitse tehdä mitään, vaan kyllä työn ja sen arvostuksen pitää olla lähtökohtana.

Siinä mielessä tämä, että koulutukseenkin tällä tavoin puututaan yhdessä sosiaaliturvan ja nimenomaan työn tekemiseen liittyvän ansioturvan ohella, saa nuorison entistä väheksyvämmiin suhtautumaan työntekoon Suomessa. Pelkään, että toistuu se tilanne, joka meillä 60-luvun lopussa oli, jolloin 100 000 suomalaista nuorta neljässä vuodessa lähti Ruotsiin, silloin lähinnä työn perään. Tilanne saattaa kääntyä Keski-Euroopan ja muiden maiden suuntaan, ei tällä hetkellä niinkään Ruotsiin. Tällainen vaara käytännössä on olemassa.

Meillähan pienenä kansana on esimerkiksi EY-kaupasta noin 1 prosentti. Olkoon Saksassa, Ranskassa, Yhdysvalloissa minkälainen lama tahansa, niin tällaiselle maalle, jolla on nollapilkku-jotain prosenttia maailmankaupassa, sillä ei ole merkitystä, koska yhdenkin prosenttiyksikön lisääminen näihin maihin Suomen osalta on meille tavattoman suuri asia, mutta näissä maissa sitä tuskin kukaan edes huomaa. Tässä mielessä tämä hallituksen toimenpide vain passiivoi tilannetta.

Kun hallitus yleensäkin asiat paloittelee, niin ei olla näkemässä sitäkään, että esimerkiksi puuhailu julkisen sektorin eläkeiän laskentaperusteiden muuttamiseksi kertoimen osalta 30 vuodesta 40 vuoteen panee erityisesti naiset heikompaan asemaan. Jos he kouluttavat itseänsä pitkään, saavat lapsia, eivät he ehdi millään olla 40:tä vuotta työelämässä. Naiset meillä tällä hetkellä ovat enemmistönä korkeakouluissa, yliopistoissa ja muutoinkin alkavat näköjään saada koulutuksellisesti ja johtamisen kannalta yhä merkit-

tävemmän jalansijan työelämässä, joten se on valitettava asia tästä näkökulmasta.

Herra puhemies! Ihan vihonviimeiseksi lopuksi totean vain sen, että näköjään hallituksessa on sellainen tapa tullut, että joku naisministeri aina otetaan sellaiseksi kohteeksi, jonka yli kävellään mennessä tullen. Se oli jonkin aikaa Eeva Kuuskoski erityisesti. Hän kyllästyi siihen. Nyt on valittu uhriksi opetusministeri Uosukainen. Kuka on seuraava naisministeri, jonka yli aletaan kävellä mennessä tullen?

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Ihan ensimmäiseksi täytyy lausua arvostuksensa ministeri Uosukaista kohtaan, kun hän on täällä paikalla, samoin kansanedustajia Jouppila ja Alaranta kohtaan. Heidän läsnäolonsa saa tavattoman suuren merkityksen, kun käy vilkkaissa puhujalistaa. Hallituspuolueista alle kymmenen kansanedustajaa on käyttänyt puheenvuoron tässä keskustelussa.

Kun välikysymys aikoinaan tehtiin, oli odotettavissa ja toivomuksena, että salissa käytäisiin myös arvokeskustelua siitä, mitä opetus on, mitkä ovat opetuksen tavoitteet. Nyt tällainen arvokeskustelu on jäänyt kovin yksipuoliseksi. Hallituspuolueiden edustajat ovat paitsi loistaneet poissaolollaan myös vaiteliaisuudellaan. Niinpä heidän puheitaansa on kovin vaikea kommentoida.

Sen verran kyseiseen toimeen kuitenkin syylistyn, että kun ed. Alaranta täällä käytti äsken erittäin arvokkaan ja hyvän puheenvuoron, niin yksi piirre siinä oli, jota ei suin surminkaan voi hyväksyä, ja siihen piirteeseen jo ed. Pulliainen täällä puuttuikin. Minusta ed. Alarannan tapa syyllistää paitsi koulut niin myös ja ennen kaikkea kodit tässä yhteydessä ei ollut kovin eleganttia eikä millään tavoin linjassa tämän hyvän puheenvuoron muun sisällön kanssa.

Mutta se minusta oli arvokasta, että ed. Alaranta niin selkeästi paheksui suunnitelmia lukukausimaksuista, aivan kuten muuten ovat tehneet kaikki muutkin keskustan puheenvuoron käyttäjät tässä keskustelussa. Minusta tämä on yksi seikka, jonka perusteella voi sitten ihmetellä sanan ja teon ristiriitaa, kun ilmeisesti kuitenkin siltä näyttää, että keskusta on aktiivisesti mukana lukukausimaksuja rakentamassa.

Ed. Jouppila puolestaan ryhmäpuheenvuorossansa puhui suomalaisesta koulusta ja DDR:stä yhtä aikaa. Se vasta kummallinen puheenvuoro oli. Nimittäin jos tässä nyt joku noudattaa itäeurooppalaista mallia, ed. Jouppi-

la, niin se on tämä hallitus. Se hallitusohjelmaan-
sa kirjaa, että koulutus on suhdanteista riippu-
matonta, että koulutusta on tuettava entisestään
siitä riippumatta, mikä on maan taloudellinen
tilanne. Nyt hallitus toimii täsmälleen päinvas-
toin, eli tämä on juuri se itäeurooppalainen
malli, jossa rakennetaan hyvin kauniit ohjelmat
sanan tasolla ja todellisuus on jotain täysin
toista, aivan erilaista. Tässä suhteessa tämä hal-
litus tulee pääsemään Guinnessin Ennätysten
kirjaan. Tokko mikään hallitus Suomen histori-
assa on niin täydellisesti toiminut eri tavoin, kuin
vääntää toimivansa.

Herra puhemies! Kun kunnallisvaalit ovat
lähestymässä, niin ehkä kannattaa ottaa yksi
näkökulma asiaan, lähestyä tätä kysymystä kun-
tien ja valtion suhteen kautta. Nimittäin hallitus
on lisäämässä tuloeroja, kun se siirtää säästämi-
seen vedoten taloudellisia rasituksia kunnille.
Kunnat joutuvat tällöin kiristämään omaa vero-
tustaan ja valtion progressiivisella tuloverotuk-
sella rahoitetaan vastaavasti palveluja vähem-
män.

Kunnallisvero on saman suuruisena jakovero-
na valtionveroa edullisempi suurituloisille. He
pääsevät näin pienemmällä rasituksella, kuin jos
palveluja rahoitettaisiin progressiivisella valtion
tuloverotuksella. Aivan erinomaisen räikeä häi-
käilemätön esimerkki tästä asiasta on koulutoi-
mi, asia josta parhaillaan puhutaan. Siinähan
valtio antaa kunnille vain huonoja vaihtoehtoja.
Elleivät kunnat supista koulutusta, sitä on rahoit-
ettava yhä enemmän kunnallisverotuksella ja
erilaisilla uusilla maksuilla. Kaikissa näissä vaih-
toehdoissa kärsivät pienituloiset ihmiset. Tohdin
sanoa, että hallitus on kierouttansa halunnut
sysätä vastuun käytännön päätöksistä kunnille,
vaikka hallitus itse on koulutuksen leikkausten
takana. Kun hallitus supistaa koulutusta, kar-
kaa oppimisen mahdollisuuksia ennen muita
heiltä, joilla ei ole varaa lasten kouluttamiseen
suurilla summilla, summilla yleensä ollenkaan.

Tämä porvarihallitus kyllä todellakin on tässä
suhteessa ainutlaatuinen esimerkki vallankin,
kun koulutus, samoin kuin turvallisuuspolitiik-
ka, ovat olleet näiden vuosikymmenten ne asiat,
jotka on pyritty irrottamaan päivänpoliittisesta
kiistelystä. On katsottu, että turvallisuus ja tule-
vaisuus ovat kansallisia suuria kysymyksiä, joita
ei pidä alistaa aivan mitättömän pikku politi-
koinnin kohteeksi.

Kun hallitus nyt leikkaa kouluilta, se leikkaa
samalla tulevaisuudelta. Hallitus murentaa ih-
misten perusturvallisuutta, myös koulutuksellis-

ta perusturvallisuutta, ajankohtana, jolloin tätä
turvaa kaikkein kipeimmin kaivattaisiin. Kun
murennustoinet kohdistuvat häikäilemättä
myös koulutukseen, hallitukselle koituu äärim-
mäisen raskas vastuu siitä tulevaisuudesta, johon
se nyt Suomea on kansakuntana viemässä.

Kun ed. Alaranta on paikalla ja tiedän hänen
tulevan pohjoisesta kehitysalueelta, totean tässä,
että en käsitä, kuinka keskusta voi olla mukana
sellaisessa politiikassa, jossa kylät kuolevat. Ni-
mittäin ei ole monta vuotta siitä, kun nimen-
omaan keskusta propagoi hyvin voimakkaasti,
että maaseudun elävänä pitäminen edellyttää
kylässä koulua ja kauppaa. No, kaupan kuole-
misesta ei keskustaa voi syyttää. Se on keskus-
liikkeiden asia. Mutta koulu on jo seikka, jossa
poliittinen päätöksentekijä ja keskeinen päätök-
sentekijä, niin kuin keskusta on, kantaa vastuun-
sa. Koulu on monen kylän viimeinen elonmerk-
ki. Kun koulu lakkautetaan, lakkaa kyläkin.
Kuljetuskulut lisääntyvät, kun kouluja lakkaute-
taan ja etäisyydet kasvavat.

Olen ymmärtänyt, että tämän talven ja ke-
vään EY-keskustelussa kokoomus on ollut yksi
innokkaimmista, ellei innokkain, EY-puolue.
On siis hämmästyttävää, että kokoomus on
mukana sellaisessa politiikassa, jossa oppilaitos-
ten kansainvälistyminen näiden leikkaustoimien
takia ehtyy. Nimittäin kommunikaatiotaidot ei-
vät kehity isossa ryhmässä. Kirjallinen kielitaito
syryttää jälleen suullisen kielitaidon, siis sen
taidon, jossa on hyvin pitkiä edistysaskeleita
otettu viimeisten vuosien aikana. Hiljaiset suo-
malaiset hiljenevät entisestään. Kansainvälisten
yhteyksien ylläpitäminen supistuu olemattomiin.
Ammatillisen opetuksen kielen opetuksessa ei
voida ottaa huomioon ammatin erityistarpeita,
kun kaikki yhdistetään samaan ryhmään. Tar-
jottavien kielten valikoima supistuu sekin.

Opettajien kannalta ja heidän lähtökohdis-
taan oppimistulokset ilman muuta heikkenevät.
Massamaistuminen luo huonon ilmapiirin, jossa
oppiminen on vaikeampaa. Motivaation heikke-
neminen sekä oppilailla että opettajilla heikentää
työn tulosta. Luennointi mitä huultavimmin tulee
lähes ainoaksi opetusmenetelmäksi. Kun koulun
tulisi kasvattaa rakentavaan kriittisyyteen ja
avoimuuteen, isoissa ryhmissä vain joukkoilmiöt
korostuvat ja jäljelle jää avoin kriisi tai alistettu
kiltteys.

Seikka, johon täällä on aika useasti ja aika
hyvällä tavalla otettu kantaa, on se, että kaiken
tämän jälkeen kuluja siirtyy muille hallinnon-
aloille. Työllistämismenot nuori maksaa

päivässä yhteiskunnalle yhtä paljon kuin ammatillinen opiskelija. Koulussa menestymättömyys lisääntyy ja vyöryttää seurannaisilmiöinä kuluja sosiaali- ja terveysviranomaisille. Nämä asiat ovat tosin täällä tulleet hyvin perusteellisesti jo käsiteltyksi.

Koulutuksen piti olla tämän hallituksen yksi painopistealue. Kuitenkin koulutuksen kehittäminen on tyrehtymässä ja tyrehtyy entisestään. Valinnaisuuden ja vapauden lisääntymiselle käy erittäin kehnosti. Opetussuunnitelmien ja tunti-jaon kehittäminen eivät taloudellisesti kiristyvisä olosuhteissa onnistu. Ja painopiste, koulutuksen kehittäminen, muuttuu koulutuksen tuhoamiseksi. Suomalainen osaaminen pahimmasa tapauksessa kääntyy osaamattomuudeksi.

Herra puhemies! Kun hallituspuolueiden edustajat toivoivat tämän keskustelun alkaessa, että keskustelusta tulisi tuulettava koulutuspoliittinen keskustelu, niin näin valitettavasti ei ole käynyt. Vastuu siitä, että näin ei ole käynyt, on pelkästään hallituksen puolella.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Alaranta murjaisi vähän aikaa sitten aika pahasti allekirjoittaneen päälle viitaten puheenvuoroon, jonka käytn. Kävin hakemassa pöytäkirjatoimistosta puheeni kirjoitetun version. Luen täältä suoran siteerauksen, mitä tulin sanoneeksi: "Maanantaina ruokailun aikana ruoka kelpaa. Monet lapset ovat selvästi nälkäisiä, siis kotona ei ole ollut riittävästi ruokaa viikonvaihteen aikana. Minä ajattelin, että selvitän tätä vähän laajemmaltikin. Tein samanlaisia kyselyjä, ja vastaukset olivat hyvin samanlaisia."

Pitäisi ed. Alarannan kuunnella vähän tarkemmin, mitä täällä todetaan. Sen verran jatkan aiheesta vielä, että innostuin siitä niin paljon, että vielä viime viikonvaihteen aikana, kun oli tilaisuus koululaisia ja opiskelijoita haastatella, jotka tuntevat koulutovereittensa ja kavereittensa kotioiloja aika paljon siellä vieraillessaan ja kylässä käydessään, he vahvistivat tämän kuvan. Kumma kyllä, siinä yhteydessä tuli tämä juopoteluaspekti myös esille ja juuri se, että tämä ei selitys ole.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Keskustelussa ainakin kahdessa puheenvuorossa ehkä useammassakin, mutta tietoon tullut kaksi puheenvuoroa, on kajottu kuntien ja valtion väliseen kustannusjakoon koulutoimen säästöpäätöksen tiimoilta. Tätä asiaa valtiovalan, siis hallituksen, edustajien ja

kuntien keskusjärjestön edustajien kesken on yhteisesti yritetty selvittää viime päivien aikana. Ne asiat, joista nyttemmin on yhteisymmärrys olemassa, osoittavat sen, että mikäli kunnat toteuttavat vain ne toimenpiteet, jotka periaatepäätöksessä todetaan ja jotka vaikuttavat yksikköhintaan, yksilöityjä toiminnallisia säästöjä jää kieltämättä osoittamatta 1 200 miljoonan verran.

Kun otetaan huomioon opetustoimeen viime vuonna solmitussa järjestelyasiakirjassa sovitut säästöt, jotka tuon selvityksen mukaan ovat toteutuneet 470 miljoonan markan suuruisina, jää yksikköhintojen bruttovaikutuksista osoittamatta toimenpiteitä 730 miljoonan markan verran. Erilainen käsitys kieltämättä vallitsee nyt kuntien keskusjärjestöjen ja erityisesti opetusministeriön edustajan välillä siitä, pystyvätkö kunnat löytämään säästötoimenpiteitä 730 miljoonalle markalle siten, että kustannusjako kuntien ja valtion kesken säilyy ennallaan. Opetusministeriön edustajat ovat asettuneet sille kannalle, että on hyvinkin löydettävissä sillä tavalla lisäsäästöt, että kustannusjako ei siitä muutu.

Hallituksen piirissä on joka tapauksessa yhteisymmärrys siitä, että näillä säästötoimenpiteillä ei ole todellakaan tarkoitus muuttaa kustannusjakoa. Jatkoselvitystä kuntien keskusjärjestöjen ja valtiovalan kesken tullaan jatamaan, ja tarkoitus on pitää tuosta periaatteesta loppuun asti kiinni.

Ed. Virrankoski: Herra puhemies! Koska muun muassa ed. Kekkonen toivoi hallituspuolueiden kansanedustajien puheenvuoroja, niin käytän lyhyen puheenvuoron, vaikka ajattelin sen jo jättää käyttämättä. Se peruuntui illalla, koska oli muita esteitä, jotka liittyivät kotikuntaani ja puhemiehen vierailuun siellä.

Herra puhemies! Suomalaisen suhtautuminen koulutukseen on lähes samanlaista kuin jokapäiväiseen leipään. Koska sitä tällä hetkellä on riittävästi, sen arvoa ei ehkä täysin käsitetä. Siksi koulutuksen puolustamistakaan ei aina katsota kovin hohdokkaaksi. Tästä syystä esillä oleva välikysymys on keskustelun herättäjänä varmasti tervetullut ja koulutuksen edistämisen edun mukainen.

On ilahduttavaa kuulla, että meillä on suuri huoli koululaitoksemme tulevaisuudesta, sillä meillä on tällä hetkellä erinomainen koululaitos. Se on kattava ja kaikkien kansalaisten saavutettavissa varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta. Sen tutkimukset ovat vertailukelpoisia ja

jokaisen oppilaitoksen — peruskoulun, lukion ja ammatillisen oppilaitoksen — päästötodistus kertoo, mitä asianomainen oppilas on suorittanut. Myös koulut ovat tasavertaisia. Huonoja kouluja ei ole päässyt syntymään. Siksi meidän on suurella huolellisuudella vaalittava saavutettua koulutustasoa ja koulujärjestelmää myös taloudellisesti vaikeina aikoina.

On selvää, että kun tällä hetkellä elämme suurissa taloudellisissa vaikeuksissa, myös koulutoimi joutuu säästämään. Tässä mielessä ovat ymmärrettäviä myös hallituksen tekemät päätökset koulukustannusten alentamiseksi. Hallituksen periaatepäätös sinänsä on rankka, koska se karsii valtion ja kuntien koulutusmenoja noin 2,3 miljardia markkaa. Näin suuren säästön aikaansaamiseksi periaatepäätöksessä on esitetty joukko keinoja, joista merkittävin on uuden valtionosuusjärjestelmän mukaisten yksikköhintojen alentaminen 8 prosentilla. Niin kova kuin supistamistoimenpide onkin, se ei vielä sinänsä romuta koulutusjärjestelmää, mutta vaikeaa se on viedä läpi.

Erityisesti tässä yhteydessä kannattaa kuitenkin mainita pari myönteistäkin yksityiskohtaa. Ensinnäkin lukiolaisten ja ammattikoululaisten maksuton koulumatka säilyy. Tätä on pidettävä alueellisen tasa-arvon kannalta erittäin tärkeänä. Olisi nurinkurista, jos oppilas asuinpaikastaan riippuen joutuu maksamaan eri hinnan samasta koulutuksesta. Jos maksuja on pakko asettaa — totean nimenomaan pakko — niiden on kohdistuttava kaikkiin samalla tavoin eikä siten, että kauempana asuvat joutuvat maksamaan enemmän kuin koulun lähellä asuvat.

Jos koulumatkat tulisivat maksullisiksi, siitä olisi merkittäviä seurauksia mm. koulutukseen hakeutumiseen. Monella se ehkä olisi viimeinen syy, joka estäisi koko koulunkäymisen. Se olisi hyvin valitettavaa. Toisaalta maksulliset koulumatkat edistäisivät hakeutumista asumaan koulutuspaikkakunnalle. Tämä puolestaan merkitsisi sitä, että suuret, monipuoliset koulut saisivat kilpailuetua pienten koulujen suhteen, koska on toisaalta sitten yhdentekevää, kuinka kaukana kotoa asuu, jos muualle asumaan joutuu. Tämä vuorostaan vaikeuttaisi erityisesti pienten ammattikoulujen menestymistä ja olisi omiaan harventamaan kouluverkkoa. Lisäksi varhaisessa iässä hakeutuminen asumaan toiselle paikkakunnalle pois perheen piiristä olisi omiaan luomaan uusia sosiaalisia ongelmia, joita muuten voitaisiin välttää. Tästä syystä pitäisin erittäin tärkeänä, että koulumatkat säilyisivät oppilaille

jatkossakin maksuttomina aivan kuten valtio-neuvoston periaatepäätöskin sen mahdollistaa.

Toinen merkittävä toteamus sisältyy valtio-neuvoston periaatepäätökseen ns. armovuosilla toimivista kouluista. Sen mukaan kunnan hake-ma poikkeuslupa vajaalla oppilasmäärällä toimi-mivan koulun tuntikehyksen säilyttämiseksi tulisi myöntää, jos kyseessä on muuten koulun lakkaaminen. Valtioneuvoston varaama mah-dollisuus säästäisi pienet kyläkoulut, jos vain kunnat niin haluavat.

Arvoisa puhemies! Yhdyn mielelläni niihin lausumiin, joissa suhtaudutaan kielteisesti luki-ossa ja ammattikoulussa perittäviin lukukausi-maksuihin. Tällainen maksu ei ole perusteltua, ennen kuin hyvin monet muut säästötoimenpi-teet on suoritettu. Yhtä kipeitä ei muille hallin-nonaloille ole ainakaan tähän mennessä vielä ulotettu. Yhdyn mielelläni muun muassa ed. Alarannan perusteluihin. Lisäksi lukukausimak-su olisi valtionosuusjärjestelmän hengen vastai-nen, koska kuntien ja valtion välinen kustannus-ten jako muuttuisi. Tuntuisi omituiselta, että valtionosuusudistuksen keskeisintä periaatetta romutettaisiin jo ennen kuin järjestelmän säätä-minen olisi läpäissyt eduskunnan.

Arvoisa puhemies! Koululaitoksemme on ly-hyesti sanottuna yksi maailman parhaita. Suo-malaisilla nuorilla on erinomaiset mahdollisuu-det kehittää itseään ja hankkia tarvittavia tietoja ja taitoja. Nyt esitetyt säästöpäätökset ovat ras-kaita, mutta eivät sinänsä vielä romuta koulutus-järjestelmäämme. Mutta uusia säästöpäätöksiä ei koulutoimeen enää tulisi kohdistaa. Erityisesti toivoisin, että puheet kouluverkon harventami-sesta loppuisivat, samoin vaatimukset oppilai-den työajan lyhentämisestä. Työmarkkinapoli-tiikkaa ei tulisi harjoittaa siten, että oppilaiden työskentelymahdollisuuksia heikennetään.

Arvoisa puhemies! Yhdyn niihin, jotka kan-nattavat puhemiehen ehdotusta yksinkertaisesta päiväjärjestykseen siirtymisestä.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Joup-pila varmasti osaa puolustaa itseään, ettei minun tarvitse sitä tehdä. Olisin kuitenkin puuttunut hänen puheessaan olleeseen mainintaan suoma-laisen ja DDR:n koulujärjestelmän yhteneväi-syydestä. Ed. Jouppila ei varmasti tarkoittanut peruskoulua, senhän me olemme lainanneet ruotsalaisesta kansankodista. Mutta jos hän tar-koitti, kuten uskon, yliopistojen tutkinnonuudis-tusta, niin se taatusti on suora laina DDR:n järjestelmästä, jopa käännösvirheitä myöten.

Tässä, ed. Kekkonen, on ihan turha pullikoida vastaan. Tästä on tehty jopa tutkimus. Muistan esimerkiksi, kun tutkinnonuudistus tuli Tampereen yliopistoon, että yleisopintoihin kuului marxismi-leninismien perusteet. Onneksi pääsin sieltä eroon, ennen kuin jouduin niitä opiskelemaan.

Ed. J o u p p i l a : Arvoisa puhemies! Valitetavaa oli todella kuunnella SDP:n varapuheenjohtajan ed. Kekkonen puheenvuoroa ja näkemyksiä koulutuksesta ja sen kehittämisestä. Hän on ilmeisesti vielä niillä sosialidemokraattien aikoinaan tähän maahan luomilla pikkutarkan ohjauksen, keskittämisen ja byrokratian kehittämisen malleilla, joilla todella on koulutuksen, vaikka sitä on kehitetty määrällisesti, laatu jäänyt sivussa huonolle kehittämiselle.

Sosialidemokraattien puheenvuoroissa on tänä päivänä ollut hyvin ilahduttaviakin näkemyksiä, muun muassa ed. Gustafssonin ja ed. Savolaisen suulla sanottuna. Mutta näitä näkemyksiä ei ed. Antero Kekkonen ole sisäistänyt. Hän ei todella ole koulutuksen kehittämisen kannalla sillä tavalla kuin kokoomus sen näkee ja miten hallitus sen näkee, että meidän on nimenomaan joustoa, valinnaisuutta ja yksilökeskeistä valintaa lisättävä niin, että todella ihmisten erilaiset erityislahjakkuudet pääsevät oikeuksiinsa. Tämähän meillä on koulujärjestelmässämme tänä päivänä unohtunut. Siinä on minusta meidän kansainvälisen kilpailukykyämme ja muun suurin este.

2,5 miljardin markan säästö, joka todella vie kehitystämme pari kolme vuotta taaksepäin, ei varmasti romuta nykyistä koulujärjestelmää. Siinä mielessä olin hyvin pettynyt ed. Kekkonen puheenvuoroon, koska hän vain pystyi moittimaan, mutta ei tuomaan mitään uusia näkemyksiä. Hän on kuitenkin moittinut hallituspuolueita, että nämä eivät ole tuoneet mitään, mutta kyllä meidän ryhmäpuheenvuorossamme on omat linjamme tuotu hyvin tarkasti esille.

Ed. H a c k l i n : Arvoisa puhemies! Aikaisemmassa puheenvuorossani totesin, että koulutuskeskustelussa viime vuosina ovat suosituimpia sanoja olleet valinnaisuus, yksilöllisyys ja omatoimisuus, ja silloin ed. Jouppila vielä siihen lisäsi joustavuuden, sekin on hyvin suosittu sana. Minä puolestani totesin, että tämä hallitus tekee parhaansa, että nämä tavoitteet eivät voi toteutua, nämä säästöpäätökset estävät sen. Valinnaisuus, sen todellinen toteutuminen,

vaatii resursseja, koska se tarkoittaa pienempiä ryhmiä. Se ei toteudu, jos kunnissa ei ole rahaa eikä valtio tätä tue. Opettaja ei voi toteuttaa mitään yksilöllisyyttä suurentuneissa luokkaryhmissä. Ja joustavuus on kai hallituksen mukaan sitä, että ne saavat koulutusta, joilla on siihen varaa, ja muut jäävät ilman. Tämä lienee hallituksen tarkoittamaa joustoa.

Mitä tulee koulutuksen laadulliseen kehittämiseen, siitähän me olemme olleet tähän saakka yksimielisiä ja linjaukset on tehty koulutuspoliittisessa selonteossa ja senkin jälkeen. En usko, että säästöpäätökset mitenkään lisäävät mahdollisuutta laadulliseen kehittämiseen.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Kun ed. Jouppila syytti minua yksilöllisyyden vastustajaksi, minun sallittaneen sanoa toistamiseen, mitä sanoin äskeisessä puheenvuorossani. Sanoin nimittäin oppimistulosten heikkenemisestä juuri sen vuoksi, että massamaistuminen tuo huonon ilmapiirin, jossa oppiminen on vaikeampaa. Epäilin, että luennoinnista tulee jälleen lähes ainoa opetusmenetelmä, ja olin sitä mieltä, että koulun tulisi kasvattaa rakentavaan kriittisyyteen ja avoimuuteen, mutta isoissa ryhmissä vain joukkoilmiöt korostuvat: avoin kriisi tai alistettu kiltteys. En mitenkään jaksa ymmärtää, miten näistä puheenvuoroni kohdista voisi tehdä sellaisen johtopäätöksen, että olisin jollakin tavalla halunnut korostaa massamaistumista.

Mitä tulee liberaalien edustajan puheenvuoroon DDR ja korkeampi opetus -suhteesta, niin se nyt on kummallisuudessaan vailla verta. Siitä, että kyseinen edustaja ei ole esimerkiksi koskaan lukenut marxismi-leninismia, ei todennäköisesti pitäisi syyttää sosialidemokraatteja, korkeintaan häntä itseään.

Ed. G u s t a f s s o n : Herra puhemies! Nyt keskustelun taso turhaan laskee, johtuu ehkä kellonajasta. En laisinkaan ymmärtänyt ed. Ukolan puheenvuoroa, sitä että hän lähtee ylipääntänsä kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroa referoimaan. Minulla se on myös edessäni, ja siinä selvästi todetaan: "Suomen koulutusjärjestelmää kehitettiin DDR:stä saadun mallin mukaisesti", siis nimenomaan Suomen koulutusjärjestelmää. Minä kiistan sen. Se on kuitenkin lähtenyt kansalliselta pohjalta.

Mitä tulee suomalaisen yliopisto- ja korkeakoululaitoksen kehittämiseen ja siihen, että josakin yliopistossa tai korkeakoulussa on ollut approbaturissa marxismi-leninismien perusteet,

niin sitäkään ei ole sosialidemokraattien vaatimuksesta tai toivomuksesta sinne tullut, vaan niin kuin ed. Ukkola hyvin tietää, Suomessa korkeakouluissa on pitkälle mennyt autonomia ja se on sitä kautta sinne ilmaantunut. Että sen pituinen se.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! En voi minäkään olla puuttumatta ed. Ukkolan äskeiseen mitä kummallisimpaan puheenvuoroon DDR:stä ja tutkinnonuudistuksesta. Täytyy sanoa, että olen ollut kyllä täydellisesti tietämätön tästä kytkennästä, kun vuonna 77 vai 78 minulle annettiin tehtäväksi ryhtyä tällaista ammattisuuntautuneisuutta kehittämään. En ollut käynyt DDR:ssä muuten kuin kerran Schönefeldin lentokentällä enkä ollut lukenut mitään sikkalaisesta koulutusjärjestelmästä enkä tutkinnonuudistuksista, en tutkintojen sisällöstä, en yhtään mistään. Kaikki lähti siltä pohjalta, että sattui olemaan jonkin verran ammattitaitoa siitä, mitähän tällainen ammattisuuntautuneisuus saattaisi merkitä biologisilla aloilla, ja siltä pohjalta rakenneltiin uusia tutkintokokonaisuuksia ja niihin aika mahtava määrä vaihtoehtoja. Tämä koski myös koko luonnontieteellistä tiedekuntaa. Mutta nyt on tietysti hyvä, että näin jälkikäteen toteuttamisen alusta kuluttua 12 vuotta ed. Ukkola ilmoittaa, että teimme tämän DDR:n mallin mukaan.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kyllä minä toki tiedän, että tässä eduskunnassa on 199 tyhempää ihmistä kuin ed. Pulliainen.

Ed. Kekkoselle olisin sanonut, että asia kyllä pitää paikkansa. Siitä on tehty tutkimus, ja jopa käännöslainoinen suomalainen tutkinnonuudistus on kopio DDR:n järjestelmästä. En kai minä voi tällaista omasta päästäni ottaa. Totta kai minä olen lukenut tästä asiasta hyvin arvovaltaisen tutkimuksen. (Ed. Kekkonen: Kuka sen teki?) Se ei toki ole aivan viime aikoina tehty, vaan 5–6 vuotta sitten tehty, mutta minä yritän etsiä ed. Kekkoselle jossakin vaiheessa tekstin, jossa on saksankieliset käännökset. Ne on ihan selvästi suomennettu Suomen yliopistojen tutkinnonuudistukseen. En väitä, että sisältö olisi sama, mutta ei se kyllä 70-luvun lopulla esimerkiksi Tampereen yliopistossa juuri muuta voinut olla kuin DDR:n tutkinnonuudistus. Sen verran minä tiedän.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Herra puhemies! Tämän päivän keskustelu on osoittanut

minulle jo muutenkin varsin selkeäksi tulleen seikan, että ensi syksyn kunnallisvaalit ovat sivistysvaalit. Minä haluaisin huomauttaa, että aika outoa on ollut, että kun kuntiin on paljon täällä vedottu, kunnista on paljon puhuttu ja kuntalaisista, on tullut kuitenkin sellainen tunne varsin monista puheenvuoroista, ettei kuntalaisiin, siis ihan suomalaisiin ihmisiin, luoteta. Tämä minua hätkähdyttää. Joka tapauksessa toivoisi, että koulutuskeskustelu ja kouluun liittyvä keskustelu menisi kuntiin ja menisi sinne myös meidän kansanedustajien kautta.

Minä jaan ed. Kekkonen näkemyksen siitä, mitä hän mainitsi tulevaisuuspolitiikasta ja turvallisuuspolitiikasta. Nämä asiat ovat sen laatuisia, että ne ovat tosiaankin yhteisiä asioita, joita voi varsin syvällisellä tavalla eri mieltäkin ollen käsitellä rakentavasti.

Mielestäni aika monessa kohtaa täällä saavutettiinkin sellainen keskustelu enkä tosiaankaan usko, että tämä olisi sen laatuinen saalis, ettei olisi haaviin jäänyt asiaa ministeriön jatkokäytöskäytelyä varten ja vartenotettavaksi. Minä pyydän kiittää monista kannanotoista. Ne on merkitty tarkalleen muistikirjan "sissään".

Mutta tämä arvokeskustelu. Emme oikein siihen päässeet. Täällä kyllä kävi ilmi sen rankemmin sanakääntein, mitä lähempänä oltiin välikysymyksen tekijöitä, luonnollisesti, miten nämä säästötoimet romuttavat. Minä kumminkin olin aistivani, että tässä salissa ei ole kyllä sellaista edustajaa ja sellaista ministeriä, joka ei ajattelisi, että säästötoimet ovat kohtalokkaita siinä mielessä, että kaikki voitava on tehtävä niiden kompensoimiseksi. Se, että tällä osuudella olemme tässä aikataulussa joutuneet muita ennen tekemään taas näitä päätöksiä, on meidän mielestämme väärin. Jos vaikkapa kuvittelisimme meillä olevan meneillään jonkinlainen sosiaalipoliittinen välikysymys niiden sosiaalipoliittisten säästöjen johdosta, jotka myös tulevat sosiaalisektorille ja terveyssektorille, niin uskon, että keskustelu olisi vielä runsaasti kärkevämpää, koska siinä tulisi myös hyvin tällaisia perusasioita esille. Mutta minulle on tämä asia perusasia, ja olen halunnut, että tästä keskustellaan, ja olen siitä myös tyytyväinen. Mutta näistä arvoista meillä varmasti on tilaisuus keskustella myös muulloin.

Haluan muistuttaa edustajia siitä, että valtioneuvoston periaatepäätös koulutoimen säästöiksi on hyväksytty yksimielisesti. Joskus teistä varmasti on saattanut tuntua, että niin ei olisi ollutkaan, mutta kyllä niin on ollut hallituksessa.

Sitten muutamia ihan yksityiskohtia. Esimerkiksi se seikka, että täällä käsiteltiin nuorisokoulujen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluja. Tosi-aankin ammattikorkeakouluista vain pari lähti liikkeelle, ja ministeri Norrback perusteli syynkin. Nyt kävi sillä tavalla, että nuorisokoulukokeilujen puolella ei päästy vieläkkään täydellisiin ratkaisuihin virkaehtosopimusksymyksissä. Tämä asia on vaappunut näihin saakka, ja mm. se ei mahdollistanut sitä, mikä olisi olennaista niissä kokeiluissa, eli luokattomuutta. Mutta tästä olemme jossain toisessa yhteydessä jo puhuneetkin. Joka tapauksessa kokeilut käynnistyvät elokuulla niillä kokeilumäärärahoilla, jotka kuuluivat asiaan, niin kuin käynnistyvät myös luvan saaneet ammattikorkeakoulut. Tässä on vain jouduttu rajaamaan kokeilun aluetta, ja se on mielestäni muutoinkin viisasta, että nähdään, mitä kokeilusta seuraa, ja voidaan tehdä todella päätöksiä. Mutta lähtevät liikkeelle, ettei jää väärää käsitystä.

Ed. Myller sanoi tutustuneensa oman kaupunkinsa Joensuun koulutoimen säästöihin ja selvittäneensä, että valtion säästöissä on kyse 5 prosentin plus 8 prosentin säästöistä eli että yhteensä säästetään 13 prosenttia. Tämä väite juuri kertoo sen, miten usein tulkitaan. Se 5 prosenttia kyllä sisältyy siihen 8 prosenttiin, ne säästöt lasketaan siihen mukaan, niitä ei lasketa päällekkäin yhteen. Tämän halusin vielä kertoa.

Täällä puhuttiin oppisopimuskoulutuksesta ja sen vaikeuksista. Tätä varten selvitysmiehen työ on lausunnoilla ja uuteen lainsäädäntöön päästään, ja asiassa esille nousseet epäkohdat ovat siinä esillä; puheenvuorossa puhuttiin nimenomaan teoriakoulutuksesta.

Vielä yksi yksityiskohta. On mahdollista käyttää periaatepäätöksen keinoja mutta myös muita kunnissa. Minä kyllä olen huomannut sen tänä lyhyenä aikana, että Suomessa ei ole totuttu siihen, että on vapaus tehdä, vapaus valita ja vapaus myös ottaa muita keinoja kuin on mainittu, vaikka keinovalikoimaa on sanottu nimenomaan esimerkiksi. Kun niin on, olen sen huomannut siitakin, kun ihmiset, joilla on ennen ollut hyvin ylhäältä säädelty systeemi, sanovat, että tuntuu niin oudolta käyttää omia aivojaan, kun ei ole tarvinnut. Tällaiset repliikit ovat tosiaan tulleet minua vastaan arjessa ilman mitään leikinpäiten sanomista. Sitten on myös se seikka, että kun tartutaan mahdollisuuksiin valita ja käyttää niitä vapauksia, jotka ovat, niihin sisältyy myös rankka vastuu, ja siinäkin on sitä arvokuviota.

Yksi asia on jäänyt ehkä hivenen vähälle, vaikka on tullut esiin keinona selviytyä säästötoimien johdosta, ja se on se, millä tavoin me saamme kodit ja vanhemmat mukaan. Se on tullut esille, mutta haluan sen vielä kerran ottaa esille, nimittäin sillä alalla meillä on töitä, ja tässä meillä on paljon ulkomaisia malleja, jotka ovat parempia kuin Suomessa.

Kansainvälistymisen puolesta pyydän sanoa niin kuin muidenkin kehittämiskohteiden, että salissa on esitetty monissa puheenvuoroissa paljon sellaista kehittämistä, joka toteutuu säästöistä riippumatta. Toivoisikin, että edustajilla olisi enemmän tilaisuutta kuunnella, mitä salissa puhutaan, jotta me puhuisi päällekkäin ja sitten asioita uudelleen ja uudelleen. Tämä tosiaan on mahdollista.

Ed. Pulliainen otti esille parlamentin kriisin. Minä ottaisin parlamentin kriisiin vielä yhden näkökulman. Maailmalla, kaupungilla hyvin paljon sanotaan, kun vetoaa esimerkiksi siihen, että eduskunta on lausunut tai sivistysvaliokunta on edellyttänyt, että no kyllähän siellä aina edellytetään ja kyllähän siellä aina sanotaan, no kyllähän se eduskunta sanoo. Maan tapa varsin tärkeissä virastoissa on tämä, ja silloin minä olen ottanut oikeudekseni olla niin sanotusti paha akka ja tarkistaa tätä sanontaa niin, että ainaakaan minun ei tarvitse kuunnella parlamenttia halvearaavia puheenvuoroja, en ota niitä vastaan.

Toivotan samaa asennetta myös teille, arvoista kollegat, koska jos täällä on edellytetty ja sanottu, siihen on oikeus vedota ja siitä on oikeus myös pistellä, jos asia ei toteudu, niin kuin hallitusohjelmankin toteutumattomuudesta, siitä saa sanoa ja pitää sanoa. Minä ainakin sen tunnustan. Niin kuin sanoin, teen parhaani, että pääsemme tämän asian yli niin, että voimme näyttää jossakin kohtaa ja jollakin tavalla, että asia pääsee toteutumaan. Minä katson, että on avoimuutta ja rehellisyyttä todeta se itse.

Ed. Astala ei ole läsnä, mutta olisi huomauttanut, että se koulutuspoliittisen selonteon teksti, johon on usein viitattu, on silloisen ed. Uusukaisen tekstiä. Niin on, on kyllä, enkä siitä yhtään tingi, mutta kun ed. Heli Astala on nyt poissa, niin sanonpahan sen itse.

Me olemme selvinneet, hyvät ystävät, aika paljon elinkeinoelämässä bulkkivaralla. Me olemme voineet liian hyvin tavallaan kaupankäynnissä ilman niitä tuotteita, joita esimerkiksi ed. Pulliainen yhdessä puheenvuorossaan vaati ja esitti. Minä olen sitä mieltä, että kun näin

tilanne on ollut ja silloin on voitu niin hyvin eikä sitten kuitenkaan ole päästy sen parempiin tuloksiin, nyt on se aika, että kun me emme ole hyvällä oppineet, niin opitaanpas nyt sitten vähän tiukemman kautta. Näin kai tässä täytyy nähdä.

Joka tapauksessa, jotta Suomi selviytyy eteenpäin, meillä elinkeinoelämän puolella ja yhteiskunnan kaikilla puolilla pitää tehdä varsin paljon työtä. Jokainen näistä asioista edellyttää hyvää koulutusta. Se edellyttää myös silloin sitä, että etsimme jokaisessa tilanteessa parhaat mahdolliset keinot ja etenemme myös näissä rajoissa. Silloin tulevat esille kaikki — en niitä lähde kertaamaan — hyvät tavoitteet, jotka esillä ovat olleet, ja luonnollisesti liiallisesta byrokratiasta lähdemme vapautumaan. Mutta siinäkin emme saa edetä mielestäni niin, ettemme muista, että sielläkin työskentelevät ihmiset. Olipa työ mikä hyvänsä, sen työn tekijöitä on arvostettava ja kohdeltava sen arvon mukaan, joka kullekin ihmiselle kuuluu. Näin toivottavasti etenemme mahdollisimman mielekkääseen ja hyvään työhön.

Minä, herra puhemies, pyydän vielä muistuttaa siitä, että me emme ole Suomessa tottuneet tosiaankaan keskusteluun. Oiva Ketonen on äskettäin eräässä kirjoituksessaan siihen puuttunut. Meidän opettajankoulutuksemme mm. on tässä kohdassa puutteellinen. Jokaista kohtaa on mahdollisuus myös parantaa, ja julistautuminen joksikin tavattoman hyväksi koulutusjärjestelmäksi ei auta, se pitää elää ja osoittaa. Ketosen tekstissä, niin kuin myös itse ajattelen, huomautetaan siitä, ettei meidän akateeminen opettajan-koulutusperinteemme kehittä keskustelumalleja eikä totuta keskusteluun. Hän esittää keinoksi vaikkapa niitä metodeja, joita käytetään psykonalyyysissä tai yleensä tämän tyyppisessä työssä. Olen sitä mieltä, että tämä taito ja tämän taidon esille saaminen jokaisessa miljöössä mutta eritoten luokkahuoneissa ja kouluissa on hyvin tärkeää, jotta siellä ihmiset pääsevät keskustelemaan, kohtaamaan toisensa ja auttamaan toinen toistaan eteenpäin, sillä on vain sattuma, kuka opettaa: isompi pientä vai pienempi isoa.

Vielä ilmoitan, että ed. Kalliomaan ja ed. Rädyn päiväjärjestykseensiiirtymis ehdotukset tarkoittavat epäluottamuslauseen antamista hallitukselle ja sellaisiksi hallitus ne tulkitseekin.

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Suomessa valta kuuluu kansalle ja korkeinta päätösvaltaa käyttää eduskunta, ei valtioneuvosto eikä yksittäinen ministeri. On valitettavaa, että myös tämän keskustelun kuluessa on voitu todeta, että tätä valtaa ei ole kunnioitettu esimerkiksi nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen osalta. Sieltä on karsittu määrärahoja, ja koulutus ei ole voinut lähteä siinä laajuudessa kuin eduskunta edellytti viime eduskuntakaudella, eli mielestäni myös ministereiden on pystyttävä toteuttamaan eduskunnan päätösvaltaa.

Sitten totean, että Suomessa on kunnallisvaalit ja toivottavasti kunnallisvaaleissa tulee täysi käänös eli säästöpäätösten kohdalla, joita tänään on käsitelty, kunnat vihdoon viimein ymmärtäisivät ja ennen kaikkea kansalaiset, että nyt on tehtävä suunnanmuutos vasemmalle ja sinne, missä ymmärretään koulutuspolitiikkaa ja yleensäkin koulutuksen kehittämistä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

2) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5 (K 4/1991 vp)

3) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21 (K 4)

4) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22 (HE 62)

5) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 6 (HE 74)

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan torstaina 4 päivänä kesäkuuta kello 0.54.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

